

Niemand sterft voor zichzelf

Proloog

‘Over enkele ogenblikken naderen we station Prinsenburg.’

Om me heen begonnen reizigers hun tassen in te pakken en jassen aan te doen. Ik tuurde door het vuile raam naar buiten, over de kale, witte vlakke van de polder. Onbewust zat ik te wachten tot de lichtreclame van de Heaven’s Angels in zicht kwam, maar die kwam natuurlijk niet. De fabriek was een bouwval.

De trein minderde vaart. De flats van Prinsenburg-Noord schoven voor het raam. De smurrie van gesmolten sneeuw spatte op onder de banden van de auto’s die over de lange, rechte wegen kropen. Even later maakte het brede asfalt plaats voor smalle straatjes. De grauwe, gegranolde huisjes van de Vogelbuurt rammelden door het beeld. Ik zag twee Marokkaanse vrouwtjes met hoofddoekjes om achter een bushalte langs sjokken. Voor een rinkelende slagboom stond een rijtje auto’s te wachten.

Ik draaide me om en keek door het raam aan de andere kant. In een flits, half verscholen achter huizenblokken, zag ik het gebouw van het Prinsenburger Dagblad - een rijtje ramen, een stukje van het dak. De remmen piepten. Op het moment dat we hotel Terminus voorbij reden, stond er iemand op en blokkeerde mijn uitzicht. Ik zag alleen nog maar een lange regenjas.

Ik borg het boekje op dat ik had zitten lezen - *De welgeordende werkmaatschappij*, door Wim de Koning – gooide mijn tas over mijn schouder en volgde de andere passagiers naar buiten. Op het perron was het kil en winderig. In een mum van tijd zat de kou tot in alle

hoeken en gaten van mijn lichaam.

Ik ging de trap op en stak de loopbrug over. In de Stationshal stapte ik de kiosk binnen. Ik was benieuwd of het boekje van oom Wim nog te koop was. Ik zag het nergens. Roem verging snel. Een half jaar geleden had het gedachtegoed van oom Wim heel Prinsenbug nog in zijn greep gehad. Ik wierp een snelle blik op de voorpagina van het Prinsenburger Dagblad. *Rel rond feestverlichting centrum* was de opening. Ik kocht hem niet.

Ik liep door naar de fietsenstalling, in de andere hoek van de hal. Daar huurde ik een fiets. Ik bond mijn tas op de bagagedrager. Er ging een kleine schok door me heen toen ik buiten kwam. Het Stationsplein was veranderd in een grote bouwput. Het stond er vol met hijskranen, bouwketen, hekken. De brede trappen voor de uitgang waren gesloopt, de bronzen leeuwen weg. De fontein was ingepakt in plastic. Hotel Terminus was verdwenen achter een grote witte bouwwand.

Maar ik was niet naar Prinsenburg gekomen om over het Stationsplein te treuren. Ik was hier om een moordzaak op te lossen.

Ik stapte op mijn fiets. Ik wilde de tunnel inrijden onder het spoor, maar die bleek te zijn afgesloten, vanwege het bouwproject. Ik moest omfietsen. Achter de bouwwand langs, langs hotel Terminus - even zag ik mezelf voorbij zwoegen in de zwarte ruiten, een lange, eenzame, magere man - over het verloederde pleintje waar Ellen ooit had gewoond – Ellen van Engelen, aan wie ik nu niet wilde denken – naar de spoorwegovergang verderop. Die stak ik over. Ik passeerde een doe-het-zelf-zaak, een garage, een sporthal. Ik had door de Vogelbuurt kunnen fietsen, maar dat idee benauwde me. Ik fietste terug langs het spoor tot ik bij de hoofdweg was die vanaf het station naar het industriegebied leidde en die sinds kort Burgemeester Wim

de Koningweg heette.

Een lange rechte weg waar geen einde aan kwam. Eerst tussen oude flats, daarna tussen fabrieken. Ik had wind tegen. Na een tijdje had ik hoofdpijn van de kou. Maar ik trapte door, mijn hoofd naar beneden, mijn blik gericht op het harde witte strookje gras dat zich vastklampte aan het fietspad, zoals ik me vastklampte aan het doel dat ik in mijn hoofd had gezet. Doen waar niemand in was geslaagd: de ware toedracht van de moord op burgemeester De Koning reconstrueren. Daarvoor was ik teruggekeerd naar Prinsenburg – en wat mij betreft mocht het de laatste keer in mijn leven zijn.

Eigenlijk twijfelde ik al niet meer. Ik had de zaak opgelost, gisteravond in mijn driekamerwoning in Amsterdam-Oost. Ik moest er alleen nog met iemand over praten – iemand die zou kunnen bevestigen dat ik niet gek was. Ik had maar één persoon kunnen bedenken.

Toen ik bij het fabrieksterrein van de Heaven's Angels kwam keek ik op. Van de grote hal stond nog een halve muur overeind, verder was het terrein verlaten. Er lag wat rotzooi op de parkeerplaats - een stuk hout van een kapotte pallet, met een reepje plastic eraan vast, wapperend in de wind - een autoband. Het geraamte van de lichtreclame stond er ook nog, maar de neon letters waren gesloopt.

Ik stak de weg over aan het einde van het industriegebied en reed het voetpad op door het bos. De kale bomen boden enige beschutting - niet veel. Aan de andere kant van het bos - eigenlijk meer een bosrand - begon de Kalverpolder. Daar sloeg ik linksaf. Ik hoefde niet af te stappen, het zandpad was bevroren

Ik was benieuwd wat er nog over was van het kamp van de milieu-activisten. Ik had gehoord dat Viktor de Goede, de grote polderkraker,

nog steeds in zijn caravan zat. In zijn eentje. Viktor was de enige die mijn ontdekking op waarde zou kunnen schatten. Hij – en Kees Klein. Maar naar Kees Klein kon ik moeilijk toe met mijn verhaal.

Ik had alles wel honderd keer overdacht, nadat ik de enveloppe had opengemaakt die Ellens opa mij had nagelaten, en die ik mocht openen zes maanden na zijn dood. Dat was gisteravond. Ik had niet geslapen. Daarvoor was de schok te groot geweest. De hele nacht was ik bezig geweest om mijn theorie uit te werken – en te toetsen. Alle aantekeningen die ik had gemaakt, al die tijd dat ik hier had gewerkt als journalist, had ik tien keer nagelezen. Het boekje van oom Wim had ik uitgeplozen. Alles paste nu in elkaar. Eindelijk begreep ik *waarom* oom Wim was vermoord, afgelopen zomer – en door *wie*. Het kon maar één iemand zijn.

Ik was heel benieuwd wat Viktor ervan zou vinden.

Er was weinig meer over van het kamp. Er was geen tent te bekennen. Eén caravan stond er nog. Van een afstand zag hij er verlaten uit. De deur was dicht. Maar er stond een trapje voor de deur. En voor het raam hingen witte vitrages.

Ik zette m'n fiets tegen een boom, haalde m'n tas van de bagagedrager en liep op de caravan af. De deur zwaaide open. Viktor de Goede verscheen in de deuropening. Dus toch. Hij was er nog.

1

'Mijn doel ...!'

Een extatische stilte viel over de opeengepakte mensenmassa. Honderden roodaangelopen gezichten keken in vervoering omhoog naar de kleine, magere man op het podium. De man was oud en lelijk, hij had een grote neus en een verlopen, afgetakeld gezicht, maar dat viel niet op, op dat moment - hij leek een reus - een grote, glimlachende stralende reus, die ver boven iedereen uitstak. '... is om van Prinsenburg ...'

Hij hief zijn rechterarm in de lucht - ik zag zijn hand even trillen - en bracht hem omlaag alsof hij een slag op een pauke gaf.

'... weer een welgeordende werkgemeenschap te maken!'

Iedereen juichte en brulde het uit.

Ik was, al wist ik het toen nog niet, getuige van een historisch moment. De laatste campagnespeech van de man die de volgende dag de eerste gekozen burgemeester van Nederland zou zijn. En drie weken later de eerste *vermoorde* gekozen burgemeester.

Uiteraard had niemand in die kolkende zaal op die koele avond in mei daar enige notie van.

Wim de Koning stond nog na te genieten op het podium, terwijl het orkest in de hoek van de zaal een schlager inzette. Iedereen schreeuwde en zong mee. Mijn 'oude vriend' Kees Klein, die mij in Prinsenburg had verwelkomd als een verloren zoon, schreeuwde in mijn oor: 'Het Prinsenburgse volkslied!' Zijn ringbaardje, waar ik nog steeds erg aan moest wennen, trilde van de opwindning.

Ik kon inderdaad het woord Prinsenburg een paar keer onderscheiden in het gebrul van de meute. 'Nooit van gehoord!'

schreeuwde ik terug.

'Het is pas twee jaar oud', riep hij.

Ik moest mezelf eraan herinneren dat dit de burgemeestersverkiezingen van Prinsenburg waren, niet de Amerikaanse presidentsverkiezingen. De ballonnen dansten tegen de kroonluchters. Mensen droegen sjaaltjes en zwaaiden met vaantjes in de kleuren van Prinsenburg - rood, blauw en geel. Dat had ik ook nooit geweten, hoewel ik hier geboren en getogen was, dat Prinsenburg 'kleuren' had - dat had Kees Klein me vanavond ook bijgebracht.

Ik baande me een weg naar de uitgang. Buiten de zaal verstomde het geluid van het orkest. De lobby van hotel 't Rechte Spoor was bijna leeg. Er lag her en der wat apparatuur van de cameraploeg van de lokale omroep die binnen aan het filmen was.

Klein was achter me aan gekomen. 'Wat ga je schrijven?' hijgde hij.

'Hoezo?'

Hij haalde een opgevouwen vel papier uit de binnenzak van zijn jasje en gaf het aan me. 'Misschien kan dit je van nut zijn.'

'Wat is het?'

'De toespraak van meneer De Koning.'

'Heb jij die geschreven?' De vraag kwam spontaan bij me op, omdat hij zo trots keek. Zijn ronde gezicht glom.

'Samen', zei hij met nadruk. 'Meneer De Koning en ik doen alles samen.'

Ik keek Kees Klein, mijn 'oude vriend', nog eens goed aan. Het begon tot me door te dringen dat hij een belangrijker figuur was in het Prinsenburgs Belang dan ik had gedacht. Ik had er nog steeds moeite mee om hem te zien zoals hij nu was - een gesoigneerd heertje met een wit ringbaardje, een lichtblauw dasloos overhemd onder een

donkerblauw colbertje, naar achteren wijkend wit haar, dikke wenkbrauwen en diepe wallen onder zijn ogen - in plaats van de onopvallende middelbare scholier, die bij mij in de klas had gezeten, en waarvan ik me weinig herinnerde. Het enige dat me vaag bij stond was dat zijn hobby destijds de tweede wereldoorlog was. Hij was nooit uit Prinsenburg weggegaan. Na zijn studie was hij bij de gemeente gaan werken en had zich opgewerkt tot gemeentesecretaris.

'Kan dat wel?' vroeg ik, 'de gemeentesecretaris die zich zo actief met de politiek inlaat?'

Hij haalde zijn schouders op. 'Ik doe niets in het geniep. Wat vond je ervan?'

'Waarvan?'

'Van de toespraak van meneer De Koning. Van ons partijprogramma.'

Tja, wat vond ik ervan? Eigenlijk nam ik die hele burgemeestersverkiezingen, die hele PB, die hele meneer Wim de Koning - die ik goed kende, omdat hij toevallig mijn oom was - niet echt serieus. Op dat moment nog niet in ieder geval. Had ik het maar wel gedaan, maar dat is achteraf praten.

Ik was pas twee maanden terug in Prinsenburg, na 25 jaar in de Randstad te hebben gewoond. Waarom ik het nodig had gevonden om Amsterdam te verlaten, te solliciteren als journalist bij het Prinsenburger Dagblad, terug te keren naar mijn geboortestad - het is een vraag die ik me later nog vaak heb gesteld. Ik was vastgelopen, in mijn werk, in mijn relatie, maar waarom ik een uitweg dacht te vinden in een terugkeer naar vroeger, ik weet het niet. Het was een droom, een waandenkbeeld. Ik dacht dat ik terug zou komen in de luwte van een slaperig dorp, maar dat was Prinsenburg al lang niet meer. Ik keek

om me heen met de ogen van toen, dwaalde door herinneringen, zag wollige beelden van 25 jaar geleden, in plaats van de realiteit.

Wim de Koning zag ik nog steeds als mijn strenge, botte, conservatieve oom, waar ik nooit naartoe wilde op verjaardagsvisite, die een hekel had aan 'langharig werkschuw tuig', die tot vervelens toe aan mij vroeg, 'wil je een kwartje voor de kapper', die je rustig een trap verkocht met zijn puntige, zwarte, glimmende schoenen als hij daar zin in had. Maar hoe realistisch was dat beeld nog?

Ik was hem gaan interviewen, eerder op de avond, in een vergaderzaaltje ergens in het hotel. Het was de eerste keer dat ik hem sprak, sinds ik terug was in Prinsenburg.

Hij leek milder te zijn geworden - hij deed joviaal, met zijn grote gapend lachende mond in zijn magere, ingevallen, door drank en sigaren getekende gezicht - maar hij had nog altijd iets achterbaks en boers in zijn blik dat ik niet vertrouwde.

'Zo, dus je bent nu journalist bij het Prinsenburger Dagblad.' Hij zat breeduit, benen wijd, met zijn magere gestalte kaars rechtop in een grote fauteuil, een dikke sigaar te roken, terwijl er allemaal mensen zenuwachtig om hem heen liepen. Hij sloeg zich van pret op zijn knieën. 'Ons lokale sufferdje!'

Zat hij me nu uit te lachen? Of was ik te argwanend?

Ik bracht het gesprek op de verkiezingen. Hoeveel kans hij zichzelf toedichtte, wilde ik weten. Wat hij wilde met de stad. Wat zijn programma was. Hij leunde voorover, tikte met zijn wijsvinger op mijn arm, en zei, 'dat zal ik je vertellen'.

Tot mijn ergernis begon hij een uitgebreid politiek betoog af te steken, waarvan ik het belang op dat moment totaal niet inzag. Gelukkig heb ik de aantekeningen die ik toen maakte, bewaard. Ik heb

ze nu voor me liggen. 'Wat ik wil', zei hij, met zijn zware, schorre stem, zijn sigarenrook in mijn gezicht blazend, 'is de gemeenschapszin terugbrengen. De offervaardigheid bij de mensen. De solidariteitsgedachte.' Hij blafte de woorden zoals hij dat vroeger ook altijd deed. Zijn gemaakte jovialiteit was ineens weg. Zijn bloeddoorlopen ogen keken me vuil aan. 'Ik wil dat het afgelopen is met het potverteren, de futloosheid, de onverschilligheid in de maatschappij. Iedereen - jong en oud, hoog en laag - moet een aandeel dragen in de opbouw van een nieuwe gemeenschap. Iedereen moet zijn egoïstische belangen ondergeschikt maken aan het algemene belang. Dat geldt voor arbeiders, voor allochtonen, maar ook voor de gegoede burgerij en de nieuwe rijken. Het moet afgelopen zijn met het gekanker tegen belastingbetaling en tegen de overheid. Het wordt tijd dat mensen eens wat minder kijken naar hun eigen behoeften en wat meer doen voor een ander. Plichten gaan boven rechten. Dat is wat ik wil met deze stad.'

Het was bijna letterlijk dezelfde tekst die hij een uur later in zijn toespraak in de zaal zou gebruiken. Een tekst die dus mede door Kees Klein was geschreven, besepte ik nu, en die ze samen nauwkeurig hadden voorbereid.

Maar zoals ik al zei kwam het verhaal op dat moment niet bij me binnen. Ik beschouwde het als het normale vage geleuter van een politicus die campagne voert om te worden gekozen. Ik was gespitst op concrete uitspraken, die ik zou kunnen gebruiken voor de krant. 'En wat betekent dat volgens u in de praktijk?'

Hij leunde achterover, keek me aan met een voor mij ondoordringelijke blik, en praatte door alsof hij mijn vraag niet gehoord had. Er zat nu een zekere ernst in zijn hese stem. 'De taak

van de overheid, 'mijn eerste taak, als burgemeester, is om de orde en veiligheid in de stad te waarborgen. Maar evenzeer beschouw ik het als mijn opdracht om het materiële en geestelijke welzijn van de burgers te bevorderen. Dat betekent niet een luilekkerland creëren, maar een werkgemeenschap waarin iedereen kan participeren. Het is mijn doel' - hier pauzeerde hij even - 'om van Prinsenburg weer een welgeordende werkgemeenschap te maken.'

Die laatste woorden, die hij met nadruk uitsprak, waren duidelijk bedoeld als uitsmijter - voor mij om als citaat te noteren. Dat deed ik dan ook braaf, hoewel ik niet van plan was om me door oom Wim te laten dicteren wat ik ging schrijven straks.

'En het stationsproject? Wat wilt u daarmee?'

Mijn reactie sloeg hem niet uit het veld. Hij lachte even, ging weer breeduit zitten en trok eens rustig aan zijn sigaar. Ik zag dat Kees Klein, die schuin achter hem was gaan staan, onrustig op en neer begon te wippen. Hij keek De Koning gespannen aan.

Over niets werd in Prinsenburg zoveel gepraat als over het grote stationsproject waarvoor het hele stationsgebied op de schop zou moeten en een halve woonwijk tegen de grond zou gaan. De helft van de bevolking liep er tegen te hoop, de andere helft was ervoor. Het CDA was voor, de SP tegen. De kandidaten van CDA en SP waren de grote concurrenten van De Koning bij de burgemeestersverkiezingen. Maar hijzelf was vaag gebleven over wat hij met het station wilde.

Ook nu liet hij zich niet uit de tent lokken. 'Het is duidelijk dat er het een en ander moet gebeuren bij het station. Hoe ver dat moet gaan, is iets anders.'

'Maar staat u achter de plannen die er nu liggen?'

'Daar wil ik eerst nog eens goed over praten met de inwoners van

deze stad.'

Ik gooide het over een andere boeg. 'En de corruptie bij de projectontwikkelaars? Gaat u die aanpakken?'

Ik keek even naar Kees Klein. Die had me vorige week een mooie primeur bezorgd. Uit onderzoek van een accountantskantoor was gebleken dat projectontwikkelaars de gemeente jarenlang hadden getild. Ook de offertes voor het stadsvernieuwingsproject waren veel te hoog geweest. Ik was toen nog naïef genoeg om te denken dat mijn oom Wim niet wist dat Klein me het rapport had gelekt.

'En hoe!', blafte hij boos, maar met een lach in zijn bloeddoorlopen ogen. 'Dat zullen ze nog wel merken.'

Veel meer tijd had ik niet gehad. Hij moest naar binnen om zijn speech te houden.

Kees Klein stond me nog steeds aan te kijken, in de lobby van het hotel. Wat ik ervan vond, van oom Wims programma? 'Ik probeer er niks van te vinden', zei ik. 'Ik probeer neutraal te blijven. Ik ben journalist, weet je.' Het was een slap antwoord natuurlijk. Ik lachte een beetje halfslachtig tegen hem. 'Wat ik eindelijk eens zou willen weten is wat jullie nou eigenlijk met het stadsplan willen. Waarom wil hij daar niks concreets over zeggen?'

Kees Klein keek me achterdochtig aan. Zijn ogen bewogen zenuwachtig heen en weer. Zijn gesoigneerde voorkomen werd een beetje bedorven door die onrustige ogen van hem. 'Dat komt nog wel.' Hij klonk geïrriteerd. 'Ik heb het over ons gedachtegoed. Daar wil ik je mening over horen.'

'Oh, er zitten wel goeie dingen in, hoor.'

'Zoals?'

'Nou ja - met een beetje meer gemeenschapszin is niks mis, lijkt

me.' Ik zei het vooral om van hem af te zijn. Ik vluchtte de draaideur in, naar buiten. 'Succes morgen', zei ik.

Maar hij volgde me. De schemering was ingevallen. De zon, die de hele dag had geschinen, was verdwenen en er was een kil windje opgestoken. Ik voelde het zweet op mijn lijf koud worden. Ik was op de fiets. Ik had een jas mee moeten nemen.

'Wie ga jij verblijden met je stem?' vroeg Klein, op zijn typische, pompeuze manier, terwijl hij me tegenhield met zijn hand.

Op niemand, dacht ik. Maar dat zei ik niet. 'Ik weet het nog niet.'

Hij knikte, en opeens glimlachte hij. Een tevreden lachje, zo leek het, wat ik toen niet begreep - maar nu wel. Nu begrijp ik het maar al te goed. Hij had me een test afgenomen, en ik was geslaagd - of gezakt, het is maar hoe je het bekijkt.

Op dat moment wilde ik alleen van hem af zijn. Ik wilde naar mijn fiets lopen, die verderop tegen een hek stond, toen er plotseling, van achter een geparkeerde auto, een donkere gestalte opdook, die op ons afkwam. Ik dacht even dat het een of ander beest was, een oerbeest uit het bos, met lang, vlassig haar, een één-ogig monster - want hij had maar één goed oog, voor het andere zat een lapje - dat dampend en snuivend door de schemering banjerde, en alles neermaaide wat het op zijn weg tegenkwam. Hij keek naar de grond, maar hij scheen onze aanwezigheid te voelen, want vlak voordat hij bij ons was, week hij uit. Hij schampte achter mijn rug langs en banjerde verder, op legerkistjes, zag ik nu, een vuilniszak onder zijn armen geklemd. Even later werd hij opgeslokt door de duisternis van het voetpad dat aan het einde van de straat tussen de bosjes verdween. De stank die hij afgaf hing nog om ons heen.

'Rare snuiter', zei Klein. 'Zou hij ons hebben staan afluisteren?'

‘Was dat Janus Kiepoog?’ riep ik uit.

‘Ja. Je kent die vlerk toch wel?’

‘Dat-ie hier nog steeds rondloopt!’ Janus Kiepoog zwierf in mijn jeugd al door de straten van Prinsenburg. Onze dorpsgek. Ik vond het onvoorstelbaar dat hij nog steeds hetzelfde leven leidde, op straat. ‘Hij moet onderhand tegen de 60 lopen. Hoe is hij eigenlijk zo geworden, weet jij dat?’

‘Verdovende middelen natuurlijk. Hij is als kind in een trip blijven hangen. Wist je dat niet? Een LSD-trip. Daar is hij nooit meer uitgekomen. Hij heeft toen zijn eigen oog uitgestoken. Van mij mogen ze hem achter slot en grendel zetten.’ Hij krabde aan zijn baardje, alsof er een gedachte bij hem opkwam. ‘Misschien gaan we dat ook wel doen, als meneer De Koning burgemeester van Prinsenburg wordt. Lijkt me eigenlijk helemaal geen slecht idee.’

*

Terwijl ik door de stad naar de krant fietste, sloeg de twijfel weer toe. Wat deed ik hier? Wat voor droom had ik gevolgd? De droom van de grote bink, uit Amsterdam, die het hier wel even zou maken? Het gevoel van vergroeid te zijn met deze stad, dat ik in mijn jeugd had gehad, was weg. Het accent van de mensen was vreemd geworden. De mensen zelf waren anders geworden. Luidruchtiger, opzichtiger, welvarender.

De winkels in het centrum waren schreeuweriger geworden. De meeste waren nog open, het was koopavond. Voor een sportzaak stond een groepje Marokkaanse jongeren druk tegen elkaar te praten. Een van de jongens gooide een leeg plastic flesje gewoon op de

grond. Op de campagnebijeenkomst bij oom Wim had ik geen allochtonen gezien.

Ik fietste de brug over van het Wilhelminakanaal. Een binnenvaartschip voer me onder door. Ik dacht aan mijn vader. Hij had, op weg naar zijn werk, iedere dag over deze brug gefietst. Veertig jaar lang. Wat had hij voor dromen gehad? Had hij het gevoel gehad dat hij ergens naartoe op weg was, dat zijn leven een doel had? En hoe lang had hij die illusie vast kunnen houden? Hij was nu dood. Mijn moeder ook.

Het gebouw van de krant lag tweehonderd meter verderop, niet ver van het station. Op de redactie was het nog aardig druk. We hielden een kleine vergadering met Anton, de coördinator, collega Marja Molle, die bij de partijbijeenkomst van het CDA was geweest, en Bart-Jan, die de SP had gedaan. We spraken af dat we alledrie een blokje binnenin zouden tikken en een stukje zouden aanleveren voor de voorpagina. Albert Meester, onze ouwe rot, die avonddienst had, zou het aan elkaar schrijven.

Ik zag dat Sliepenbeek, de hoofdredacteur, nog in zijn hok zat. Normaal zag je die 's avonds niet meer.

'En?' vroeg Marja aan mij. 'Nog scoops weggehaald?' Ze keek er een beetje ongerust bij.

'Nee. Het bekende geouwehoer. Jij?'

'Wat dacht je? Bij het CDA? *Fat chance*. Een *boring* toestand altijd bij die lui. Ik zou niet weten wat ik ervan moet maken. Nou ja, ik verzin wel wat.'

Marja ging enigszins opgelucht achter haar computer zitten. Ik denk dat ze jaloers was geweest op de primeur die ik vorige week had gescoord, over de corrupte projectontwikkelaars.

‘Had je vriendje niks te lekken vanavond?’ vroeg Albert. Hij kwam op ons afgelopen met zijn onafscheidelijke pakje shag in zijn hand. Op weg naar het rookhok. Hij had vorige week nogal sceptisch gereageerd op mijn verhaal. ‘Wel toevallig dat dit naar buiten komt vlak voor de verkiezingen’, had hij opgemerkt.

Dat had ik zelf natuurlijk ook wel bedacht. Maar ik had mezelf wijs gemaakt dat Kees Klein oprecht boos was geweest op de projectontwikkelaars. En dat hij het het verhaal aan mij gegund, omdat we oude bekenden waren. ‘Vandaag niet, nee’, zei ik.

‘Heb je De Koning gevraagd wat hij wil met het station?’

‘Wel twintig keer, maar hij blijft er vaag over. Er moet iets gebeuren is het enige wat hij zegt. Maar de bezwaren kan hij zich ook wel voorstellen.’

‘Logisch’, zei Marja. ‘Hij houdt zich op de vlakte. Het CDA staat ronduit achter het plan. Dat kost ze een hoop stemmen.’

‘De SP is ronduit tegen’, zei Bart-Jan. ‘Dat kost ze ook stemmen.’

‘Wat denk jij, Albert?’ vroeg ik. ‘Gaat het plan door?’

Albert trok een gezicht. ‘Met zoveel geld? Geloof dat maar.’

‘De mensen met de *money* hebben het toch altijd voor het zeggen’, zei Marja. ‘De Frits van Engelens van deze wereld.’

*

Ik was pas tegen twaalfen thuis. Ik had een flatje gevonden op de hoogste verdieping van een doods flatgebouw van drie verdiepingen hoog, aan de Wilhelminaweg, de ‘grote weg’ die dwars door Prinsenburg-Zuid liep. De goede buurt van Prinsenburg - vlak om de hoek van de straat waar ik was geboren, en opgegroeid, maar waar nu

niets meer was dat nog aan mijn jeugd herinnerde. Alle oude mensen waren weg. De straat waar ik als kind gestoeprand had stond nu iedere avond propvol met dikke Volvo's.

Ik zette mijn fiets in de berging en klom door de echo's van het trapportaal naar boven. In mijn flatje was het stil. Ik liep naar de keuken en haalde een pilsje uit de koelkast. Ik bleef even bij het keukenraam staan dat uitkeek op een grasveldje, waar ik vroeger eindeloos had gevoetbald. Het was nu geciviliseerd met bloemenperkjes en een speeltuintje.

Ik nam mijn pilsje mee naar de woonkamer en ging op de bank zitten. Ergens beneden klonk vaag het geluid van een televisie. Ik dacht aan Ellen. Ik was haar een paar weken geleden tegen het lijf gelopen, 's avonds in de stad. Ze had me meteen haar nummer gegeven. Een paar dagen later had ik haar gebeld en haar voicemail ingesproken. Ze had niet teruggebeld. Typisch Ellen.

Vond ik het erg? Ik was wel geschrokken toen ik haar zag. 25 jaar ouder. Maar dat was ik zelf ook. Wat een puinhoop had ik gemaakt van mijn leven. Mijn relatie op de klippen, ik wist zelf niet eens waarom. Er was gewoon niets meer geweest tussen ons. Ik had gedacht dat ik een paar goede vrienden had, in Amsterdam. Ze hadden me helpen verhuizen, op een zaterdag in februari, drie maanden geleden. We hadden lol gehad. Ze waren blijven slapen, op matrassen op de vloer, in de kale kamer, bier drinkend tussen de kartonnen dozen. Zondagmiddag waren ze vertrokken, met katers en al, terug naar Amsterdam. Ik had ze sinds die tijd niet meer gezien.

Ik stond op en liep naar het raam. Het zachte oranje licht van de lantaarnpalen flikkerde tussen de bladeren van de platanen. Er fietste een jongen voorbij, in de richting van de stad. Op weg naar de kroeg

misschien, met hoop in zijn hart. Een hoop die - dat zag ik aan zijn
zwalkende manier van fietsen, de onbeholpen manier waarop hij over
z'n stuur hing - op niks zou uitlopen.

2

Het Stationsplein had de aanblik van een ansichtkaart uit de jaren zestig, als je de Burger King naast de ingang van het station wegdacht. Het zag er nog allemaal uit zoals het in mijn jeugd was geweest - de brede trappen voor het station, met aan weerskanten twee grote bronzen leeuwen, de fontein met de draak in het midden van de rotonde, de hoge herenhuizen aan weerskanten van het plein, waarvan de meeste in kantoorpanden waren veranderd.

Het kantoor van de Fa. F. van Engelen, projectontwikkelaar, met zijn brede glazen pui, waar ik voor stond, bevond zich pal tegenover het smalle herenhuis met de ouderwetse rode neon letters op de gevel aan de overkant van het plein: Hotel Terminus. Daar, boven die letters, ergens achter de zwijgende vitrages van wat nu een hotelkamer was, was mijn moeder geboren. Hier op dit plein had zij gespeeld als kind. En mijn vader ontmoet. Ze hadden zelden over hun jeugd gesproken. Of had ik nooit geluisterd? Misschien hadden ze wel een hele vrolijke jeugd gehad, met die fontein voor de deur, maar het plein gaf mij een beklemmend gevoel. Misschien kwam het omdat er te lang niets was veranderd.

Ik ging het kantoor van Van Engelen binnen. Ik werd verwacht, zei de receptioniste. Een kleine lift bracht me naar de bovenste etage. Een secretaresse stond me op te wachten en nam me mee naar het kantoor van de baas. Ik kon meteen naar binnen. Frits van Engelen stond op om me te begroeten.

Natuurlijk herkende hij me niet van vroeger. Hij had er ongetwijfeld geen idee van dat ik verliefd was geweest op zijn dochter. Hij was in die tijd bijna nooit thuis, in de villa met eigen paardenwei aan de

achterkant en majestueus uitzicht over de Ronde Polder. Voor ons was hij destijds een haatsymbool. De rijkste man van Prinsenburg. De grootste boef. Onze eigen plaatselijke kapitalist. Rijk zijn was niet populair in de jaren tachtig.

Mijn eerste indruk nu was die van een vaderlijke man. Het kwam door het grijs in zijn zwarte haren, de leesbril op zijn neus. Hij glimlachte bijna verlegen. Met donkere ogen die niet bedreigend waren, maar wel ver weg lagen en weinig los lieten. Hij was tamelijk lang en slank, gekleed in een glanzend donkerblauw pak waarbij ik me slordig voelde, in mijn journalistentenu van zwart jasje en zwarte spijkerbroek.

Hij heette me welkom, gaf me een warme hand, raakte even mijn schouder aan en geleidde mij zachtjes naar het raam. 'Jos, voordat we gaan zitten', zei hij, met een zachte stem, 'wil ik even dat je met me mee kijkt. Wat vind jij hier nu van?' Hij wees naar buiten, naar beneden.

'Het Stationsplein?'

'Ja.' Hij wachtte mijn antwoord niet af. 'Dit is toch niet meer van deze tijd? Dit is toch geen entree voor een stad als Prinsenburg? Er is hier niets te beleven. Iedere keer als ik naar buiten kijk, verwacht ik paardenhoeven te horen kletsen op de klinkers. En het gerammel van melkbussen. Er is hier al vijftig jaar niks veranderd. Kijk daar ...' Hij wees in de richting van het spoor. 'Wat zie je daarachter? Verloederde flats. Daar wonen mensen die nergens naartoe gaan, die helemaal geen gebruik maken van het station. Ondertussen gaat alle nieuwe bedrijvigheid naar de snelweg. Of de stad uit. Dat kan toch niet de bedoeling zijn?'

Hij glimlachte even en troonde me mee naar het andere einde van

de kamer. Hij had zijn verkooppraatje grondig voorbereid.

Paardenhoeven en melkbussen, dat verzon je niet spontaan.

Aan de muur hing een grote tekening, een *artist's impression*, van - dat was in een oogopslag duidelijk - een nieuw Stationsplein. Dynamisch en modern, dat was ongetwijfeld het idee. De brede stationstrap en de leeuwen waren verdwenen. Van boven uit de stationshal kwamen grote roltrappen naar beneden, zo naar buiten de straat op, als twee bonkige tongen uit de mond van een geeuwend monster. In alle hoeken en gaten waren winkels ingetekend in pastelkleuren. De fontein met de draak was er nog, maar stond in het midden van een wirwar van parkeerhavens en bus- en taxibanen. Hotel Terminus was verdwenen achter een spiegellende gevelwand van winkels en kantoren. Achter het station verrezen, in plaats van verpauperde flats, een dozijn slanke kantoortorens en appartementenblokken. 'Zo wil je toch dat je stad eruit ziet als mensen hier aankomen met de trein? Je hebt toch bedrijvigheid nodig, banen? Je wilt het openbaar vervoer toch bevorderen? We kunnen toch niet in de jaren vijftig blijven stilstaan?'

Nieuw was dit voor mij allemaal niet natuurlijk, hoewel ik me nu pas realiseerde dat Hotel Terminus van het Stationsplein zou worden verbannen, als dit plan zou doorgaan. Dat deed me onwillekeurig toch even pijn.

We gingen aan de vergadertafel zitten, terwijl zijn secretaresse koffie binnenbracht. Ik haalde mijn blocnote en pen tevoorschijn. 'Is dit wat u met mij wilde bespreken? Ik dacht dat alles onderhand wel bekend was over het plan.'

Ik was die ochtend gebeld door zijn secretaresse met de vraag of ik tijd had om met hem te praten. Ze had niet gezegd waar het over zou

gaan. Ik vermoedde eigenlijk dat hij over het corruptie-onderzoek van de gemeente wilde praten. Daarin kwam de firma Van Engelen naar voren als de grootste oplichter.

Hij keek me even aan, over de rand van zijn leesbril. 'Ik neem aan dat je het nog niet weet?'

'Wat moet ik weten?'

'De Koning heeft besloten het project af te blazen.'

Het eerste wat ik dacht was: dit is nieuws. Als ik de enige was die dit had, had ik echt een primeur.

Pas daarna dacht ik aan wat het betekende voor de stad. Geen miljoenenproject, geen nieuw station, geen kantorenflats.

Ik had het niet verwacht. Oom Wim had de verkiezingen glansrijk gewonnen, twee weken geleden. Hij had bijna net zoveel stemmen gehaald als de kandidaten van CDA en SP samen. Maar ook in zijn overwinningstoespraak had hij zich niet uitgesproken over het stationsproject. Hij had gezegd dat hij nog met alle partijen om de tafel wilde. En nu, een week later, zou hij al tot een besluit zijn gekomen? 'Hoe weet u dat?'

'Van een kennis van me bij de Kamer van Koophandel. Ze gaan het morgen bekend maken. De Kamer van Koophandel en de ondernemersvereniging zijn akkoord. Ze hebben een deal gesloten met De Koning. Onbegrijpelijk maar waar.'

'Wat voor deal?'

Van Engelen zat er kalm bij. Hij sprak rustig. Zijn handen lagen gevouwen voor hem op tafel. Hij keek me aan met een bijna naïeve blik, alsof hij het ook allemaal niet wist en niet begreep. Maar ik vroeg me af of ik naar een toneelstukje zat te kijken. Dat gevoel had ik vanaf het begin al een beetje gehad. De vaderlijke Frits van Engelen, het

paste niet bij hem. Het klopte ook niet met wat ik wist van de vader van Ellen. Hoe vaak was ze niet van huis weggelopen omdat hij zo streng was? In het begin naar haar opa, later naar heel andere plaatsen.

Hij spreidde zijn handen uit. 'Ik weet het niet precies. Het is een vreemd verhaal. De Koning schijnt met een groot economisch plan te komen, of een sociaal plan. Bedrijven waar het slecht mee gaat zouden straks worden gesteund door de gemeente. Met subsidies. In ruil daarvoor komt er een soort banenplan waar het bedrijfsleven aan mee gaat doen, om de werkgelegenheid te bevorderen. Dat heb ik er tenminste van begrepen. Het is te bizar voor woorden.'

Toch had ik de indruk dat hij niet helemaal toneel speelde. Dat hij ook oprecht verbaasd was - alsof hij voor het eerst in lange tijd werd geconfronteerd met een fenomeen dat hij niet begreep en waardoor hij van zijn stuk was gebracht.

'Wie heeft u dit verteld?'

'Dat kan ik niet zeggen.'

'Maar u bent er wel zeker van?'

'Honderd procent.'

'Waarom wil De Koning het plan niet laten doorgaan? Je zou zeggen dat hij als burgemeester Prinsenburg zou willen opstoten in de vaart der volkeren.'

Van Engelen knikte. 'Ik heb geen idee wat hem beweegt', zei hij bedachtzaam. 'Misschien kun jij daarachter komen?'

We keken elkaar aan. Het was even alsof er een bijzondere band tussen ons was - alsof we twee vreemdelingen waren in een vreemde stad - twee schipbreukelingen die waren aangespoeld in een ver en vreemd land.

Maar dat sloeg nergens op. We waren hier allebei geboren en

getogen. En hij kende iedereen, als het waar was wat ik altijd over hem had gehoord. De grote ritselaar, de man van de deals achter de schermen, die alle ambtenaren kende, elke politicus in zijn zak had, de man die de *echte* macht had hier in Prinsenburg. Toch hadden ze hem nu blijkbaar gepasseerd.

‘En de ondernemersvereniging is akkoord?’

‘Ja.’

‘Bent u daar geen lid van?’

‘Nee.’

‘Waarom niet?’

Hij zuchtte. ‘Ik weet het niet. Ik ben het wel geweest. Ik heb het een beetje laten versloffen.’

‘Zijn dat soort contacten niet belangrijk voor uw werk?’

‘In het begin misschien. Ik heb nu meer werk dan ik aan kan.’ Hij was even stil. ‘Ik heb er gewoon geen tijd voor.’ Het was voor het eerst dat ik enige irritatie in zijn stem hoorde. Maar hij was meer tegen zichzelf aan het praten dan tegen mij.

Hij stond abrupt op en liep naar het raam. Hij maakte een gebaar met zijn arm in de richting van het Stationsplein. ‘Dit is toch niet te bevatten’, zei hij. ‘Dit plan kent toch alleen maar winnaars? Natuurlijk, je hebt altijd mensen die tegen iedere verandering zijn. Daar loop ik al mijn hele leven tegenaan. Die protesteren al als je een fietspad wilt aanleggen. Maar dit ... Iedereen kan toch begrijpen dat de stad dit nodig heeft?’

‘U heeft geen idee wat er achter kan zitten?’

Hij trok even met zijn lippen, een zuinig trekje dat hem voor het eerst iets onsympathieks gaf, iets zurigs. Alsof zijn ware aard even naar boven kwam. ‘Ik hoopte dat jij daarachter zou kunnen komen.’

Was dat het idee, dacht ik? Wilde hij mij voor zijn karretje spannen?
'Jij bent nieuw hier. Dat heeft zijn nadelen, maar ook zijn voordelen.'
Hij keek me even aan. 'Je schrijft heldere stukken. Dat valt op, in dat krantje van ons.'

Die opmerking verraste me. Ik voelde me gevleid. Het was het eerste compliment dat ik van iemand had gekregen sinds ik voor het Prinsenburger Dagblad werkte. Bij de krant zelf waren ze niet zo scheutig met complimenten. 'Eerlijk gezegd dacht ik dat u me had gebeld om te praten over mijn artikel van een paar weken geleden - over dat gemeentelijk onderzoek.'

Weer verscheen dat zuinige, verbeterde trekje om zijn mond. Hij wist dus wel waar ik het over had. 'Dat zogenaamde fraude-onderzoek? Ach.' Hij maakte een wegwerpgebaar. 'Dat stelt allemaal niks voor.'

'Nee?'

'Dat gebeurt om de zoveel jaar, zo'n onderzoek. Iedere keer wordt er weer geroepen dat de projectontwikkelaars de gemeente hebben opgelicht, maar het loopt altijd met een sisser af. Er is nog nooit wat uitgekomen. Dat zal ook nu niet gebeuren. Ik heb niks gedaan wat niet mag.'

Moest ik dat geloven? In het onderzoeksrapport werd gesproken van oplichtingspraktijken.

'Ken je hotel Terminus?' Hij vroeg het met zijn rug naar me toe, zijn blik op de overkant van het plein gericht.

Ik schrok. 'Dat ken ik, ja.'

'Je weet dat dat van hem is? Althans, het is nu officieel van zijn vrouw, geloof ik. Maar het was van zijn ouders. Hij is erboven geboren.'

'Dat weet ik, ja. Wat wilt u daarmee zeggen?' Ik klonk opeens schor.

Hij had het niet in de gaten.

‘Als mijn plan doorgaat, verdwijnt het hotel achter een muur van gebouwen.’

‘Ik heb het gezien. Is dat nodig?’

‘Om alles commercieel rendabel te krijgen wel, ja. Ik vraag me af ...’

Hij maakte zijn zin niet af. Dus dat was het, dacht ik. Dat was de kant die hij me op wilde sturen. ‘U vraagt zich af of dat de reden is voor De Konings verzet tegen het plan?’

‘Ik weet het niet. Het zou kunnen. Hij wordt uiteraard ruimschoots financieel gecompenseerd. Maar ... sentiment kan ook een rol spelen natuurlijk.’

Ik vroeg me af of het denkbaar was. Zou oom Wim het plein willen houden zoals het was, puur om sentimentele redenen? Onmogelijk was het niet, dacht ik, hem kennende. Ook hij had als kind op het plein gespeeld, net als mijn moeder. ‘Ik ben overigens niet zo nieuw hier, hoor. Mijn moeder is daar geboren en getogen.’

Hij draaide zich om. ‘Waar?’

‘Boven het hotel. Zij is de zus van De Koning. Hij is mijn oom.’

Zijn donkere ogen gleden nadenkend over mijn gezicht.

‘Niet dat het iets uitmaakt voor mijn onafhankelijkheid.’

‘Je bent lang weg geweest uit Prinsenburg, veronderstel ik?’

‘Vijfentwintig jaar.’ Ik zag de vraag in zijn blik. ‘Mijn ouders leven niet meer.’

Hij kwam weer op me af gelopen. ‘Jos ...Ik weet dat ik een belang heb. Ik wil dit project doen. Het is een enorm project. Er zit heel veel geld in. Maar geloof me, het gaat me niet alleen om mijn eigen belang. Dit is goed voor iedereen. Het is ...’ Hij was even stil, zoekend naar woorden. ‘Het is niet goed als mensen zich tegen verandering keren.

Begrijp je?’

We waren alletwee even stil.

‘Het is niet goed’, herhaalde hij. ‘Voor niemand.’

Na afloop van ons gesprek ging hij met me mee naar beneden, de lift in, en liep met me mee door de lobby naar de buitendeur. Ik zag aan de blikken van zijn secretaresse en de receptionist dat dit ongewoon voor hem was. Weer kwam dat ongerijmde gevoel van vaderlijkheid bij me op. Wat had ik toch? Miste ik mijn vader ineens?

Toen ik zijn hand schudde, ten afscheid, dacht ik, zal ik het zeggen, dat ik zijn dochter ken? Ik deed het niet.

*

Opwinding op de krant toen ik het nieuws vertelde. Sliepenbeek kwam zelfs zijn kantoortje uitgelopen toen hij het opstootje rond mijn bureau zag.

Zoals gewoonlijk liet hij niet merken wat hij dacht. ‘Ga je de gemeente nog bellen?’

‘Moet dat? Ik wil het niet doodchecken.’

‘Doe toch maar.’

Hij verdween weer in zijn hok. Terwijl ik Kees Klein belde, ontstond er om me heen een discussie over het stationsproject. ‘Ik zou het echt geweldig vinden als het niet doorgaat’, zei Marja Molle. ‘Hij heeft wel *guts*, De Koning. Dat moet je hem nageven.’

‘Ik zou het belachelijk vinden’, zei Bart-Jan.

‘Waarom?’

‘Als we mensen de auto uit willen krijgen, zullen we toch wat rond het station moeten doen.’

Ik kreeg Kees Klein aan de lijn. Nadat ik mijn vraag had gesteld, bleef het even stil aan de andere kant. 'Waar haal je die wijsheid vandaan?' vroeg hij.

'Gehoord.'

'Van wie?'

'Kan ik niet zeggen.'

'Het is bijzonder spijtig, Jos, maar ik kan hier echt geen commentaar op geven.'

Ik probeerde het ook nog bij de Kamer van Koophandel en de ondernemersvereniging, maar iedereen liet van schrik de telefoon uit zijn handen vallen.

Daarna ging ik naar Sliepenbeek. 'Niemand wil iets zeggen.'

'Heb je Van Engelen on the record?'

'Ja.'

'Schrijf het maar op dan.'

'Als opening?'

'Ja.'

De kop had ik snel te pakken.

DE KONING TREKT

STEKKER UIT

STATIONSPLAN

Marja en Bart-Jan waren nog steeds aan het discussiëren. 'Wat vind jij er eigenlijk van, Jos?' vroeg Marja op een gegeven moment aan mij.

Ik had niet meteen een antwoord. Ik realiseerde me dat ik alles wat er om heen gebeurde, nog steeds van een afstand bekeek. Ik schreef over Prinsenburg, maar ik maakte geen deel uit van de gemeenschap. Als journalist was het makkelijk om die rol aan te nemen. Maar was het niet ook arrogant? Ik herinnerde me wat Frits van Engelen had

gezegd. *Het is niet goed als mensen zich tegen verandering keren.* Hij had eigenlijk verwoord wat ik zelf ook had gevoeld toen ik op het Stationsplein had gestaan vanochtend.

‘Ik vind dat het door moet gaan’, zei ik.

Marja keek beteuterd. ‘Waarom? Het is toch zonde als het Stationsplein kapot wordt gemaakt?’

‘Misschien wel ja. Maar we kunnen toch ook niet in het verleden blijven leven?’

*

Om half negen stapte ik De Kleine Werelt binnen. Ik had gehoord dat Ellen daar werkte op donderdagavond. Ik zag haar meteen. Ze stond achter de bar. Ik was ook meteen weer nerveus. Net als vroeger. Een scheut door m'n maag.

Het duurde maar een seconde. Nu ik haar weer zag, wist ik het zeker. Ze was niet meer die mooie meid van toen. In feite, dacht ik, toen ik aan de bar zat, en we een beetje aan het praten waren, waren de rollen omgedraaid. Ik was nu aantrekkelijker dan zij. Ik was een man van 45. Ik zag er redelijk uit. Ik had een fatsoenlijke baan. Geld. Zij was toch een beetje aan lager wal geraakt. Ze had gezondheidsproblemen gehad. Ze werkte los en vast, meestal in kroegen. Ze had nog steeds haar grote borsten, maar haar kastanjebruine haar, waar ik vroeger van droomde, was valer en dunner geworden. Haar huid bleker. Haar lippen gebarsten. Ze had nog wel die lach in haar ogen, die spottende, zorgeloze lach, die haar scherpe hoektanden toonde. Ze was vrolijk, dat kon ik niet ontkennen. Die indruk maakte ze in ieder geval.

Ze zette, zonder dat ik wat vroeg, een biertje voor me neer. ‘Hé, Josje. Kom je van je werk?’

Josje – zo noemde ze me altijd. ‘Ja.’

‘Hoe is het daar?’

‘Spannend. Er gebeurt een hoop.’ Ik wilde graag indruk op haar maken. ‘Ik denk dat ik morgen aardig nieuws heb.’

‘Oh ja? Waarover?’

‘Het stationsproject. Je weet wel.’

‘Oh.’ Het leek haar weinig te interesseren.

‘Ik heb je vader daar vandaag over gesproken.’

Dat had ik beter niet kunnen zeggen. Ze ging meteen een andere klant bedienen.

‘Hoe is je relatie met hem nu?’ vroeg ik, toen ze weer in de buurt was.

‘Welke relatie?’

‘Met je vader. Hoe vaak zie je hem nog?’

‘Nooit.’

Weg was ze weer. Typisch Ellen. Vroeger wilde ze ook nooit over ‘moeilijke’ dingen praten. Wat heeft het voor zin, zei ze dan. Ik wil van het leven genieten.

Er kwamen twee vrouwen naast me zitten, met wie ik aan de praat raakte. Henriëtte was klein en donker en werkte bij een makelaar. Leontien was blond en spichtig en stond in een kledingzaak. Een jaar of 35 schatte ik ze. Geen kinderen. Daar hadden ze het in ieder geval niet over. Ons gesprek ging nergens over. Slap geouwehoer, over vrouwen en drank, wat we van tatoeages vonden, en piercings en hoofddoekjes. Ze vonden het wel interessant dat ik uit Amsterdam kwam en voor de krant werkte. Ik was erg tevreden dat ik het

middelpunt van belangstelling was van twee onbekende vrouwen die niet lelijk waren. Vanuit mijn ooghoeken hield ik Ellen in de gaten. Zag ze me? Was ze zich bewust van mij?

Er kwam er een jongen binnen, een Molukker, die recht op de bar afliep en Ellen zoende. Ze praatten en lachten met elkaar. Hij dronk een biertje. Misschien was het haar vriend. Misschien sliep ze vannacht met hem. Ik voelde toch weer een beetje jaloezie opkomen, of eigenlijk was het meer de herinnering aan jaloezie dan jaloezie zelf. Hij gooide een briefje van 10 euro op de bar. Ellen pakte iets uit een la, een plastic zakje, en gooide het naar hem. Hij stak in het zijn zak, en liet zich met een zwierig gebaar van zijn kruk zakken. Even later was hij de deur uit.

‘Verkopen jullie hier wiet?’ vroeg ik aan Ellen, toen ze weer aan mijn kant van de bar was.

‘Wist je dat niet? Wil je wiet hebben?’

‘Ik blow al jaren niet meer. Jij wel?’

‘Soms.’

Ze rookte ook nog, was me opgevallen. Shaggies. Daar was ik ook al jaren geleden mee gestopt. Op de een of andere manier vond ik het nu heel vreemd om mensen te zien roken. ‘Mag dat?’

‘Wat?’

‘Wiet verkopen.’

Ze haalde haar schouders op. ‘Het wordt gedoogd.’

‘Je weet dat De Koning het wil gaan aanpakken?’

‘Heeft hij dat gezegd?’

‘Ja.’

‘Het zal wel.’

‘Volg je de lokale politiek een beetje?’

‘Nee.’

Henriëtte en Leontien mengden zich in het gesprek. Henriëtte bleek op De Koning te hebben gestemd, Leontien op de SP-kandidaat. ‘Hoe je op die vent hebt kunnen stemmen, begrijp ik nog steeds niet’, riep Leontien uit.

‘Ik voel me niet veilig meer’, gaf Henriëtte als verklaring. ‘Trouwens, ik ben tegen die hele burgemeestersverkiezingen.’

‘Waarom?’

‘Het was toch prima toen ze nog door de koningin werden benoemd?’

‘Dat is wel heel jaren negentig.’

‘Kan wel zijn. Ik heb gewoon een hekel aan al dat politieke gedoe.’

De deur van de kroeg vloog open. Iedereen keek op. De gesprekken vielen stil. In de deuropening stond een haveloze gestalte; een zwerver met een zwart lapje voor zijn rechteroog, een vuilniszak onder zijn arm. Hij keek even boos de kroeg rond, met zijn goede linkeroog, stootte een vreemde oerklank uit, en ging met enig misbaar op de eerste de beste vrije stoel zitten. Al snel negeerde iedereen hem weer. Iedereen kende Janus Kiepoog.

Tot mijn verbazing schonk Ellen een borreltje in en kwam ze achter de bar vandaan om het naar hem te brengen. Ze bleef zelfs even met hem staan praten. Niet dat hij veel zei, hij bromde wat voor zich uit.

Gek genoeg voelde ik weer een vlaag van jaloezie door me heen gaan toen ik haar zo met hem zag praten, maar waarom daar ik jaloers van zou worden, begreep ik zelf ook niet.

‘Ken je hem?’ vroeg ik, toen ze weer terug was.

‘Ik maak weleens een praatje.’

‘Is hij een beetje aanspreekbaar?’

‘Ja hoor. Hij is niet zo gek als hij zich voordoet.’

Ik zat een tijdje naar hem te kijken. Hij zat somber naar de grond te staren. Hij deed zuinig met zijn borreltje. ‘Hoe komt hij aan dat oog, weet jij dat? Kees Klein vertelde me dat hij in een trip was blijven hangen en zijn eigen oog heeft uitgestoken.’

‘Onzin. Hij deed vakantiewerk in een fabriek waar ze giftige stoffen gebruikten. Daardoor is hij helemaal doorgedraaid. Dat spul is toen in zijn oog terecht gekomen.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Dat weet iedereen. Ik heb het weleens gehoord.’

‘Ik heb altijd heel iets anders gehoord’, zei Henriëtte die, anders dan Leontien, uit Prinsenburg kwam. ‘Ze vertelden mij vroeger altijd dat hij een paar kinderen uit een brandend huis heeft proberen te redden. Toen is hij aan één oog blind geraakt.’

‘Waarom is hij dan gaan zwerven?’

‘Eén kind wist hij te redden, maar de andere ging dood. Daar raakte hij zo van over zijn toeren dat hij is doorgedraaid. Dat hebben ze mij weleens verteld.’

‘Waarom vragen we het hem niet?’ vroeg Leontien.

Iedereen zei ja - maar niemand deed het. Even later waren we Janus Kiepoog weer vergeten. We kletsten nog een tijdje, toen gingen Henriëtte en Leontien weg, maar niet nadat ze hadden benadrukt dat ze vaker in De Kleine Werelt kwamen en hoopten dat ze me weer een keer zouden zien.

Ik nam nog een biertje. Ik voelde me op de een of andere manier ineens depressief. ‘Ellen’, vroeg ik, toen ze het glas voor me neerzette, ‘heb je er eigenlijk nooit over gedacht om eens ergens anders te gaan wonen?’

Ze haalde haar schouders op - het karakteristieke, nonchalante gebaar dat ik zo goed van haar kende, en dat me zo vaak had geïrriteerd - het gebaar dat zei, wat kan mij het allemaal schelen. Het had haar altijd onbereikbaar gemaakt. 'Waarom zou ik? Ik vermaak me goed hier.'

'Nou ja, gewoon. Om eens iets van de wereld te zien.'

Nu trok ze een wenkbrauw op. Al even karakteristiek. 'Ach, het is toch overal hetzelfde.'

'Denk je dat echt?'

'Ja, dat denk ik echt.'

Ze keek er nog vrolijk bij ook. Hoe kon ze zo vrolijk zijn? Wat had ze gedaan met haar leven? Ze had geen gezin, geen kinderen. Ik wist niet eens of ze een vriend had.

Ik ging naar huis. Ik fietste door de lege winkelstraten van Prinsenburg, over de oude Stadswal, de Wilhelminaweg op, dezelfde weg die ik in mijn jeugd zo vaak had gefietst, in een waas van dronkenschap en liefdesverdriet. Wat had *ik* gedaan met mijn leven? Ik had ook geen gezin. Mijn carrière was ook niet om over naar huis te schrijven. Ik dacht tot voor kort dat ik aardig wat vrienden had, maar dat viel nogal tegen, daar was ik inmiddels wel achter.

Toen ik thuis was, en in bed lag, bedacht ik me ineens dat Ellen, als haar ouders dood waren, een riante erfenis tegemoet zou kunnen zien. Ze zou de rijkste vrouw van Prinsenburg zijn. Geen wonder dat ze zich nergens druk over maakte.

Ik kreeg een schok toen ik 's ochtends de krant uit mijn postvakje haalde. Mijn verhaal was verdwenen.

NIEUW SOCIAAL

PLAN VOOR

PRINSENBURG

was de kop van de opening.

Ik las het verhaal terwijl ik weer de trappen opliep, terug naar boven.

Burgemeester Wim de Koning presenteert vandaag een nieuw sociaal en economisch plan voor Prinsenburg. Het plan moet ervoor zorgen dat iedereen aan een baan wordt geholpen en dat de openbare orde en veiligheid drastisch worden verbeterd. Dat heeft deze krant van betrouwbare bronnen op het gemeentehuis vernomen.

Er stond niet bij wie het verhaal had geschreven. 'Van onze redacteur'.

Ik las de rest van het stuk staande in de woonkamer. Hardop vloekend.

De nieuwe burgemeester heeft een veelomvattend convenant gesloten met het bedrijfsleven. Bedrijven worden verplicht om werkgelegenheid te scheppen en uitkeringsgerechtigden in dienst te nemen. In ruil daarvoor krijgen ze financiële steun van de gemeente als het slecht met ze gaat. Uitkeringsgerechtigden worden verplicht om werk te aanvaarden. Met instellingen in de sociale sector is De Koning een sociaal plan voor de jeugd overeengekomen. Hangjongeren moeten vrijwilligerswerk gaan doen, coffeeshops worden gesloten, tegen overlast en vernielingen zal keihard worden opgetreden. Het stationsproject kwam pas aan het einde ter sprake. Het

stadsvernieuwingsproject rond het Centraal Station gaat niet door. De Vogelwijk achter het Station wordt opgeknapt en hoeft niet te wijken voor kantoorbouw. Er komt een nieuw bedrijventerrein ten noorden van de stad bij de Kalverpolder, waar onder meer de nieuwe snoepfabriek van de Heaven's Angels komt te staan. De milieu-activisten die zich nu in de polder ophouden, zullen niet langer worden gedoogd.

Sliepenbeek had me een mooie streek geleverd, dat was duidelijk. Ik kon wel raden hoe het gegaan was. Kees Klein moet zich gerealiseerd hebben dat er een verhaal dreigde te verschijnen met een negatieve teneur. Hij had eieren voor zijn geld gekozen en de krant verteld wat ze van plan waren. Waarschijnlijk had De Koning rechtstreeks met Sliepenbeek gebeld. Zo ging dat hier blijkbaar.

Sliepenbeek had zich niet eens verwaardigd had om contact met mij op te nemen. Ik voelde me aardig op mijn plek gezet. Hij had zelfs al een hoofdredactioneel commentaar geschreven, zag ik, waarin hij het plan regelrecht de hemel in prees. *Een bijzonder initiatief, een uniek project dat zijn weerga in Nederland niet kent. Verdient ons aller steun. Investerings in probleemwijken en probleemjongeren, biedt economische perspectieven, kan rekenen op brede steun, betreft alle groepen in de stad bij het welvaren van de gemeenschap.* Enzovoort.

Er kwam een smsje binnen op mijn mobiel. Tien uur persconferentie gemeentehuis. Ik kon nog rustig een kop koffie drinken.

*

Ik had de beker der vernedering nog niet leeggedronken, merkte ik toen ik op het gemeentehuis aankwam. Bijna de complete

stadsredactie had zich verzameld op het bordes voor het oude stadhuis aan de Markt. Albert Meester, Marja Molle, Bart-Jan, Ger - een krom lopende 50-plusser in eeuwige spijkerbroek die gespecialiseerd was in de sociale sector - en Veronique - een dame in mantelpakjes die gewoonlijk over kunst en cultuur schreef. 'We gaan all-out met het verhaal', riep Marja opgewonden toen ik aankwam.

Albert verdeelde de taken. 'Bart-Jan en ik doen de persconferentie en de politieke reacties, Ger de maatschappelijke organisaties, Marja het bedrijfsleven, Veronique de culturele sector en Jos gaat praten met de milieu-activisten in de Kalverpolder - met Viktor de Goede.'

Ik voelde de kleur naar mijn hoofd stijgen. Milieu-activisten? Viktor de Goede? Had Sliepenbeek dit bedacht? Waarom mocht ik het bedrijfsleven niet doen in plaats van Veronique, dat lag toch veel meer voor de hand? Ik had verdomme voor de primeur gezorgd. Maar ik durfde niet openlijk te protesteren.

Mijn collega's liepen gezellig het stadhuis in. Ik trok Albert aan zijn mouw. 'Waarom moet ik met Viktor de Goede gaan praten?'

Hij haalde zijn schouders op. 'Iemand moet het doen.'

'Heeft Sliepenbeek dat verzonnen?'

'Min of meer wel.'

De boodschap was duidelijk: ik was een nieuwkomer, ik moest doen wat me gezegd werd.

Albert wilde weglopen. Ik hield hem tegen. 'Wie heeft het stuk van vanochtend getikt?'

'Drie keer raden.'

'Sliepenbeek dus. En mijn stuk gewipt.'

'Tja ...'

'Ik had er nog een interviewtje met Van Engelen bij zitten.'

‘Daar was waarschijnlijk geen plaats meer voor.’

Albert keek me aan met een mengeling van spot en medelijden. Ik kon er slecht tegen. ‘Hoe onafhankelijk is het Prinsburger Dagblad eigenlijk?’ snauwde ik.

Hij pakte zijn pakje shag uit zijn binnenzak en begon een shaggie te draaien. Was dat een teken van emotie? ‘Niets is onafhankelijk in Prinsenburg’, zei hij bedachtzaam.

‘Vind je dat normaal?’

‘Ach ...’ Hij trok een gezicht waaruit moest blijken dat de dingen nu eenmaal zo in elkaar zaten. En toch leek het hem niet helemaal lekker te zitten. ‘Jos, wat is het eigenlijk voor een man, die oom van jou?’

‘Mijn oom? Zo goed ken ik hem niet.’

‘Heb je door hem die baan gekregen?’ Hij zag de ontzetting op mijn gezicht. ‘Sorry dat ik dat zo vraag.’

‘Hoe kom je daar bij?’

‘Is dat zo raar? Ik bedoel niet dat je niet goed bent, dat ben je wel.’

‘Dit is echt te bezopen voor woorden.’ Ik draaide me om en liep weg.

‘Kom je niet naar de persconferentie?’, riep Albert me na.

Bekijk het maar met je persconferentie, dacht ik.

Ik was pissig. Ik had nog geen seconde het verband gelegd tussen mijn baan en mijn oom. Ik had de vacature voor redacteur bij het Prinsburger Dagblad toevallig onder ogen gekregen en had spontaan een sollicitatiebrief gestuurd. Mijn oom was daar niet aan te pas gekomen. Het is waar, ik had hem wel genoemd in de brief. ‘Mijn oom, Wim de Koning, is wethouder Economische Zaken en Financiën voor de PB in de gemeenteraad. Hij is een van de kandidaten voor het burgemeesterschap.’ Maar dat was uit oogpunt van transparantie, niet omdat ik hem als kruiwagen wilde gebruiken.

Ik sprong op mijn fiets. Als ze wilden dat ik naar Viktor de Goede ging, dan ging ik naar Viktor de Goede.

Viktor was een lokale beroemdheid. De polderkraker, werd hij genoemd. Hij woonde in een caravan in de Kalverpolder, aan de noordrand van Prinsenburg. Hij had de polder een half jaar geleden 'gekraakt' om hem te beschermen tegen uitbreiding van het aangrenzende industrieterrein.

Ik fietste door het centrum naar het station, door de tunnel onder het spoor, langs de Vogelwijk, een betonwoestijn van grauwe arbeidershuisjes, door het uitgestrekte industrieterrein van Prinsenburg-Noord. Op het laatst kwam de snoepfabriek die van Ellens opa was geweest, maar die haar vader niet had willen overnemen. Hij was nu in handen van een groot concern. De naam van de snoepjes was al lang geleden veranderd van Engeltjes in Heaven's Angels. De lichtreclame van de Heaven's Angels was het eerste wat je zag als je vanuit het noorden Prinsenburg binnen kwam rijden met de trein.

Het industrieterrein werd gescheiden van de polder door een stukje bos waar een voetpad doorheen liep. Ik moest afstappen in het mulle zand. Het had wel iets rustgevents om hier te lopen. De bomen ruisten zachtjes. Er vielen plukjes zonlicht tussen de bladeren op het pad. Ik had het gevoel dat ik aan het spijbelen was. Weggerukt uit een drukke dag.

Aan het einde sloeg ik linksaf. Ik was nog nooit in het kamp van Viktor de Goede geweest, maar ik wist ongeveer wel waar ik moest zijn. Ik had al veel over hem gelezen. Marja Molle had laatst nog een bewonderend stuk over hem in de krant gehad. Hij kwam uit Venlo, had geschiedenis gestudeerd in Leiden, had jaren in Den Haag gewoond. Op zekere dag had hij een fietstocht gemaakt in de

omgeving van Prinsenburg. Hij was langs de Kalverpolder gefietst en had spontaan het besluit genomen om met zijn verleden te breken en zich in het weiland te vestigen. Zo stond het tenminste in de krant.

Dat was een jaar geleden geweest. Zijn doel, had hij tegen Marja gezegd, was om 'de wereld te redden'. De enige manier om dat te doen was volgens hem om het goede voorbeeld te geven - het materialisme af te zweren, primitief te leven met zo min mogelijk bezittingen, zoveel mogelijk zelfvoorzienend. 'Als je iets wilt veranderen zul je het goede voorbeeld moeten geven. Dat hebben alle grote geesten gedaan - Jezus, Boeddha, Mohammed, Marx, Nietzsche. Die kregen heus geen subsidie van het ministerie van Milieubeheer.'

Hij woonde in een caravan. Hij had een moestuintje aangelegd, hield kippen en geiten en bijen, haalde water uit de sloot dat hij zuiverde met een eigen zuiveringsapparaat, sprokkelde hout - en schreef artikelen voor blaadjes en websites, waarin hij mensen opriep om zich bij hem aan te sluiten. Dat hadden er inmiddels een aantal gedaan. De gemeente had een besluit over het kamp was telkens weer uitgesteld. Tot vandaag. Oom Wim wilde ze er blijkbaar uitgooien, als ik het stuk in de krant goed had begrepen.

Na honderd meter dook het kamp ineens op. Het was groter dan ik had gedacht. Ik telde zeven of acht bungalowntenten, een grote legertent, vier caravans. In het midden was een groot fornuis gemaakt van bakstenen met een ijzeren grille erop. Her en der lagen fietsen. Er was een afvalplek gemaakt, waar flessen, papier en ander vuilnis gescheiden werden ingezameld. Er hing wasgoed te drogen tussen de bomen. Een paar jongeren lagen te roken voor een tent. Een broodmager meisje met een Afro-kapsel was aan het trommelen. Ik

vroeg waar ik Viktor de Goede kon vinden. 'Achterste caravan', zeiden ze.

Aan de rand van het kamp, op afstand van de rest, stond een grote, witte, houten stacaravan, met een raampje aan de voorkant en een groot raam en deur aan de zijkant. Voor het grote raam hingen keurige witte vitrages. Het gras rondom was netjes gemaaid.

Achter de caravan was een moestuin. Er kwam net iemand vanuit de tuin op de caravan af gelopen. Een klein, vierkant mannetje, met pikzwart, half lang haar, gekleed in een grijs t-shirt en spijkerbroek. Op het t-shirt zaten zweetplekken, op zijn gezicht sporen van modder en zand. Hij liep in gedachten verzonken op de caravan af, zonder acht te slaan op mij.

'Viktor de Goede?' vroeg ik.

Hij keek op, verstoord. 'Ja?'

Ik stelde me voor en vertelde waar ik voor kwam.

Hij reageerde niet erg toeschietelijk. 'De krant, hè? Laatst hebben ze een meid op me af gestuurd.'

'Marja Molle, ja. Een collega van me.'

'Wat kom je doen?'

'Ik wil je een reactie vragen op de plannen van burgemeester De Koning. Heb je vanochtend het Prinsenburger Dagblad gezien?'

'Er is nu toch een persconferentie? Daar wilde ik net naar gaan kijken. Kom maar mee.' Hij bewoog zijn hoofd omhoog, een soort omgekeerd knikje waarmee hij aangaf dat ik hem moest volgen.

Hij ging me voor de caravan in. Het zag er bijna burgerlijk uit binnen. Het aanrechtje blinkte, de pannetjes stonden in een kaarsrecht rijtje op de houtkachel, de boeken stonden in rechte rijtjes op de planken. Er stond zelfs een tv-tje in een hoek.

Hij plofte neer op een van de twee luie stoelen, zette de tv aan, met een afstandsbediening, en schakelde in op de lokale omroep. 'Laten we maar eens horen wat meneer De Koning te melden heeft.'

Ik ging in de andere stoel zitten. Ik had niet verwacht dat Viktor de Goede zo bezig zou zijn met wereldse zaken als de persconferentie van oom Wim - dat hij die zelfs op tv wilde zien. Ik had er zelf niet eens bij stilgestaan dat hij een tv had – maar ook niet dat de persconferentie op tv werd uitgezonden.

Hij zette het geluid harder, legde een voet op het tafeltje dat tussen ons en de tv in stond en ging toen op in wat er op het beeldscherm te zien was. Af en toe trommelde hij onrustig met zijn vingers op zijn knie.

De 'persconferentie' was net begonnen, alleen was het geen persconferentie maar een show-programma. Ze hadden een groot decor gebouwd, blijkbaar ergens in een zaal van het stadhuis, een Efteling-achtig iets met een hoop lichtjes en bloemen en ballonnen. Op het podium stonden tien dames, type truttige KLM-stewardess, met rood-blauw-gele sjaaltjes om, die allemaal een groot bord omhoog hielden, waar een grote rode W op stond. Op de voorgrond op het podium stond oom Wim, gekleed in een donker pak, grijnzend op en neer te wippen, zijn handen gevouwen voor zijn buik, met een houding alsof hij op het punt stond een prijs in ontvangst te nemen – of een schop uit te delen. Naast hem stond een iets langere man, met een microfoon in zijn hand, die, ontdekte ik later, een bekende presentator was bij de lokale omroep en zich nu liet lenen om de show van oom Wim te presenteren.

'Meneer De Koning', riep de presentator, zou u aan de mensen willen vertellen wat uw plannen zijn met Prinsenburg?'

'Met alle plezier, Hans!' zei oom Wim, die een eigen microfoontje

had. De camera toonde een snelle shot van de zaal. Die zat bomvol toeschouwers - bijna allemaal gemeente-ambtenaren, hoorde ik later, op de journalisten na, die tussen het publiek moesten staan. Daarna kwam de burgemeester weer in beeld. 'Als kandidaat-burgemeester', zei hij, 'heb ik beloofd dat ik van Prinsenburg weer een welgeordende werkgemeenschap zou maken. Die belofte ga ik nu hard maken!'

De presentator keek verwachtingsvol de zaal in en het publiek reageerde na enige aarzeling zoals het hoort - met applaus. 'U mag best wel wat harder klappen, hoor', riep Hans. Daarna keerde hij zich weer tot oom Wim. 'Ik begrijp dat u een tienpunten-plan heeft opgesteld?' vroeg hij, alsof hij dat niet al lang wist.

'Inderdaad, Hans. De tien W's van Wim de Koning!' zei oom Wim, met enige zelfspot. Zijn door drank en sigaren aangetaste stem was een beetje een wanklank in de geoliede show, hoewel het hem ook wel weer iets authentieks gaf.

'Okee, dames!' riep de presentator. 'Laat ze maar zien. Eén voor één. We beginnen met Sonja, helemaal links op het podium. Burgemeester - vertelt u maar waar het over gaat!'

De eerste assistente draaide haar bord om. Op de achterkant stond: *Werk, Werk, Werk!*

'Ons eerste punt', zei oom Wim tegen de zaal, 'is werk. Iedereen die wil werken krijgt een baan; wie niet wil werken, verliest zijn recht op bijstand!'

'Applaus!', riep Hans.

Het publiek klapte een stuk harder nu.

'Angela - het tweede punt', riep de presentator.

Dame 2 draaide haar bord om. Op de achterkant stond: *Weg met Wiet en Drugs!*

‘Punt twee’, zei oom Wim, met een donkere stem, ‘is alle drugs Prinsenburg uit. Drugs verwoesten levens. Voor drugs is onze mooie stad geen plaats.’

Het publiek hoefde niet meer gecoacht te worden. Het applaus kwam vanzelf.

‘Esther!’, riep presentator Hans.

De derde dame was aan de beurt. ‘*Weg met wetteloosheid!*’ stond er op haar bord.

‘Een einde aan de wetteloosheid’, blafte oom Wim nu. ‘We gaan misdaad, vandalisme en verloedering hard – keihard – aanpakken.’

Zo ging het in hoog tempo door. Ik was uit gewoonte aantekeningen gaan maken, ook al hoefde ik dit verhaal niet op te schrijven voor de krant. Ik heb ze nog altijd bewaard.

Anna: Weergaloos Wonen in Prinsenburg!

‘Voor iedereen betaalbare woonruimte’, verklaarde oom Wim.

Simone: Wijs met Wild en Groen!

‘We investeren fors in natuurbehoud en nieuwe groenvoorzieningen.’

Gwen: Wees Wijs met OnderWijs!

‘We investeren fors in onderwijs en zorgen ervoor dat al onze kinderen naar school gaan.’

Gisella: Welkom Werkgevers en Winkeliers!

‘Bedrijven die zich hier willen vestigen, krijgen de ruimte. Of milieu-activisten dat nu leuk vinden of niet.’

Myrthe: Welzijn boven winst!

‘Kunst en cultuur zijn belangrijker dan geld. Of projectontwikkelaars dat nou leuk vinden of niet.’

Fleur: Waar een Vrijwilliger is, is een Weg!

‘Mensen voor wie echt geen baan te vinden is, gaan vrijwilligerswerk doen.’

Annemarije: Waarden en Wetten!

‘Iedereen houdt zich aan de wet en gedraagt zich met fatsoen. Anders hoepelen ze maar op.’

‘Bravo!’ riep presentator Hans. ‘Bedankt, dames!’

De dames verdwenen uit beeld en de camera zoomde in op de presentator en de burgemeester. Daarna volgde het ‘interview’.

‘Burgemeester De Koning’, vroeg Hans, ‘wat denkt u met dit tienpuntenplan te bereiken?’

‘Kijk, Hans’, zei oom Wim, ‘de PB ziet zichzelf als een geestelijke beweging. Wat we willen is het politieke geruzie en gehakketak overstijgen. We willen de Prinsenburgse gemeenschap samensmeden in een nieuwe organische ordening. We willen allen voor allen doen leven en werken. Niet het creëren van een onbestaanbaar luilekkerland voor iedereen is ons doel, maar het bevorderen van het economische heil en geestelijke peil van de gemeenschap.’

‘Hoe zou u de basisprincipes van die beweging van u willen samenvatten?’

‘In drie woorden: tucht, orde, solidariteit. Voor ons geldt één simpele stelregel: algemeen belang boven groepsbelang; groepsbelang boven persoonlijk belang. Zo eenvoudig is volgens mij politiek.’

‘Maar als je om je heen kijkt tegenwoordig, blijkt politiek meestal niet zo eenvoudig te zijn?’ Hans glimlachte naar het publiek.

‘Zeg dat wel. Laten we er niet omheen draaien. De samenleving bevindt zich in een diepe identiteitscrisis. Er heerst futloosheid, onmacht, onwil, onverschilligheid, ongeloof, verdeeldheid, hokjesgeest, krakeelzucht! Het lijkt wel of ons land alle ontbindende krachten

verzamelt om zelfmoord te plegen!

‘Wat mankeert er dan precies aan volgens u?’

‘Dat zal ik je zeggen. Bij de gegoede burgerij ontbreekt gemeenschapszin, offervaardigheid, de solidariteitsgedachte, de bereidheid om een aandeel te dragen in de opbouw van de gemeenschap. Bij de rijken en de kapitalisten ontbreekt soberheid. Zij zijn er alleen maar op gericht om zoveel mogelijk geld te verdienen, winst en dividenden binnen te halen. Bij de lagere klassen en de allochtonen ontbreekt zelfdiscipline, de wil om vooruit te komen. Zij verwoesten hun innerlijk leven door de kantjes eraf te lopen, te lummelen, te lanterfantten, te kankeren. Zo wordt de samenleving zedelozer, het volk goddelozer, de regering machtelozer.’

‘Wat kunnen we hieraan doen, volgens u?’

‘Allereerst moeten we de oorzaak vaststellen van deze verwording van de samenleving. Die oorzaak is, in een woord, de individualisering. Het grootste probleem van de moderne tijd is niet dat we te weinig vrijheid hebben, maar teveel. Althans, wat vrijheid wordt genoemd, maar wat in werkelijkheid een nieuwe vorm van slavernij is.’

‘Is vrijheid niet een van onze belangrijkste waarden?’

‘Ja, maar over wat voor vrijheid praten we? Ben je vrij, als je je wil laat bepalen door prikkels die van buitenaf komen, door propaganda en commercie? Als je alleen maar streeft naar bevrediging door genot? Deze zogenaamde vrijheid om te doen en te genieten, wat je begeert, is willekeur, geen ware vrijheid. Pas als je je egoïstische belangen weet achter te stellen bij het algemene belang van de levensgemeenschap, ben je vrij. Vrij ben je als je in harmonie leeft met het publieke belang.’

‘Onze vrijheid is doorgeslagen?’

‘Precies. Doorgeslagen in individualisme. De enkele persoon, het individu, bestaat in feite niet. We zijn allemaal deel van een groter geheel. De gemeenschap is het grote gezin waarin persoonlijke en groepsbelangen worden overstegen.’

‘Dus wat is de oplossing volgens u?’

‘Waar wij naar streven met de PB is naar een ware gemeenschap, ware sociale rechtvaardigheid. Die valt alleen te bereiken als voor iedereen duidelijk is dat plichten gaan boven rechten. Als voor iedereen duidelijk is, dat de gemeenschap uitstijgt boven het individu. De gemeenschap is als het ware een eigen persoon, met een eigen verleden en toekomst, een eigen traditie, een eigen karakter, een eigen wil, een eigen doel en eigen bestemming. De gemeenschap leeft een eigen leven waartegenover het leven van enkele, afzonderlijke individuen in het niet verzinkt. Alleen als dat doordringt tot mensen, zullen we in staat zijn de crisis van de samenleving te overwinnen.’

‘Maar, burgemeester, dit klinkt allemaal wel heel erg abstract.’ De presentator lachte weer en knipoogde naar het publiek. ‘Hoe gaat u dit concreet aanpakken?’

Oom Wim lachte vrolijk mee. ‘We beginnen met een groot sociaal werkplan. Een convenant met het bedrijfsleven. Ik vraag alle bedrijven en ondernemers die hun hart op de juiste plaats hebben en het beste voor hebben met Prinsenburg, om werklozen en uitkeringstrekkers in dienst te nemen. De bedrijven die meedoen zetten we op internet. We zullen de mensen aanmoedigen om bij die bedrijven te kopen of met ze zaken te doen. De gemeente zal het goede voorbeeld geven. Wij willen iedereen in de stad zinvol aan het werk krijgen. Niemand uitgezonderd.’

‘Dat klinkt ambitieus.’

‘Maar niet onmogelijk. Waar een wil is, zeg ik altijd maar, is een weg.’

‘En het Stationsproject, burgemeester? Waarom gaat dat niet door?’

‘Ik heb hier heel lang over nagedacht, Hans, en alles gewikt en gewogen. Uiteindelijk gaat het mij om het behoud van iets bijzonders, iets eigens. Dat geldt zowel voor de Vogelbuurt als het het Stationsplein zelf. Als je ziet, hoe lelijk onze steden zijn geworden, wat een vreselijke eenheidsworst ervan is gemaakt, alleen om geld te verdienen, dan begrijp je wat ik bedoel. Ga kijken in iedere willekeurige stad waar dit soort projecten zijn uitgevoerd. Dan sta je toch versteld over het gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel bij het openbaar bestuur. Het lijkt wel of de enige richtlijn die er nog is, bestaat uit het spekken van grondspeculanten op kosten van de gemeenschap. Ik pas ervoor om daaraan mee te doen. Punt uit.’

‘Heel goed!’ riep Hans enthousiast.

Het publiek klapte en joelde.

Daarmee was de show aan het einde gekomen. Er kwamen nog wat mensen het podium op die vragen mochten stellen aan oom Wim, maar die waren ook duidelijk ingestudeerd. Viktor zette de tv uit.

Hij zat even voor zich uit te kijken. Zijn ogen knipperden, zijn benen trilden onrustig tegen de tafelrand. Hij was veel nerveuzer dan ik had verwacht. Ik had me een soort Boeddha-achtig figuur voorgesteld, kalm en filosofisch, maar hij had blijkbaar nog geen Zen-status bereikt. Na een tijdje knikte hij, alsof hij tot een conclusie was gekomen. ‘Puur fascisme’, zei hij, met zijn blik ergens tussen de tafel en de televisie gericht.

‘Wat De Koning te melden had, vond je dat fascistisch?’ vroeg ik. ‘Serieus?’

Hij keek me aan alsof hij zich voor het eerst weer van mij bewust was. 'Ik meen altijd wat ik zeg.'

'Mag ik het opschrijven? Voor de krant?'

'Dacht je dat mij dat wat interesseerde? Wat jij opschrijft?' Hij haalde zijn benen van tafel en begon er weer mee op en neer te fiepen. Toch, ondanks zijn nervositeit, kon ik wel begrijpen waarom Marja onder de indruk was geweest van hem. Er ging een bepaalde kracht van hem uit, een oerkracht bijna. Ik zat gefascineerd te kijken naar zijn gespierde armen, zijn bruinverbrande gezicht, de rode strepen in zijn nek. Hij leek meer op een boerenzoon dan op een intellectueel.

'Wat was er fascistisch aan?' Ik probeerde te bedenken wat ik zelf had gevonden van Oom Wims tienpuntenplan. Het was populistisch misschien, maar ook wel verrassend in sommige opzichten. Hij was niet bang om de elite in Prinsenburg aan te pakken. 'Het was toch niet discriminerend of zo?'

'Wat dacht jij, dat hij openlijk zou gaan staan discrimineren? Wacht maar tot jij niet bij meneer De Konings welgeordende werkgemeenschap wil behoren. Zoals wij hier. Moet je eens kijken wat er dan gebeurt.' Hij sprong op en begon door de caravan te ijsberen. Terwijl hij gebaarde met zijn handen, begon hij een lang betoog af te steken over wat volgens hem het fascisme inhield. Ik ben bang dat ik niet echt luisterde. Ik deed af en toe net of ik een aantekening maakte, maar ik kan me niets meer herinneren van wat hij allemaal zei. Ik was meer geïnteresseerd in wat hem dreef dan in wat hij dacht.

Nadat hij een tijdje had staan betogen, zag ik kans in te breken met een vraag. 'Hoe vind jij dan dat de wereld eruit moet zien?'

Hij keek me geïrriteerd aan. 'Wat bedoel je?'

'Mijn collega schreef dat je de wereld wilt redden. Klopt dat?'

‘Ja en?’

‘Dat fascineert me. Denk je dat dat kan?’ Ik was oprecht benieuwd naar zijn antwoord. Ik kon me niet voorstellen dat iemand echt dacht dat hij dat kon. Ik was er ook wel jaloers op, dat je zoiets kon geloven.

‘Waarom niet?’ snauwde hij.

‘Nou ja – vanuit de polder hier? Prinsenburg is niet direct het centrum van de wereld.’

‘Wat is wel het centrum van de wereld?’

Daar had ik niet direct een antwoord op. ‘Ik weet het niet. Het lijkt me gewoon niet erg realistisch.’

‘Wat is realistisch? Alsof mensen zich er ooit iets van hebben aangetrokken of iets realistisch is. Was het tweeduizend jaar geleden realistisch om te denken dat een Joodse timmermanszoon de invloedrijkste persoon in de geschiedenis zou worden? Was het zeventig jaar geleden realistisch om te denken dat een Oostenrijkse kunstschilder de grootste massamoordenaar aller tijden zou worden? Ik ben niet realistisch? En de rest van de mensheid, die is wel realistisch door te denken dat zij zo door kunnen gaan met de wereld te verpesten zonder eraan ten gronde te gaan? Als ik onrealistisch ben, dan vrees ik het ergste voor de realiteit van de toekomst.’ Zijn stem was een paar tonen de hoogte in gegaan. Zijn donkere ogen schoten vuur. Ik had een teer punt geraakt.

‘Maar hoe wil je je ideeën verspreiden dan?’

‘Zo!’ Hij wees naar de boekenkast, waar een stel ordners in een rijtje stonden.

‘Wat bedoel je?’

‘Ik ben een boek aan het schrijven.’

‘Oh. Waar gaat het over?’

‘Dacht je dat ik in een paar woorden kon vertellen? Ik behandel de hele geschiedenis van de mensheid, van het allereerste begin tot nu. Je moet het lezen om te begrijpen. Er zit vijftien jaar werk in, maar het is nu bijna af. Ik was tot nu toe nooit helemaal tevreden, ik had altijd het gevoel dat er iets aan ontbrak. Maar sinds ik hier zit, heb ik zoveel geleerd. Ik schrijf nu vanuit echte kennis, het zijn nu geen theorieën meer, maar ervaringen.’

‘Wat is je belangrijkste boodschap? Ik bedoel ...’

Ik dacht dat hij beledigd zou zijn door die vraag, maar dat viel mee. ‘Als ik één boodschap heb’, zei hij, met zijn wijsvinger het gebaar van een 1 makend, ‘is het dat de mens een collectief dier is. We zijn de weg kwijtgeraakt toen we individualistisch werden. Het individualisme en het rationalisme leidden tot de industrialisatie. Dat was het begin van de einde. Ik geef de aarde nog een jaar of vijftig, dan is het over. Tenzij we op onze schreden terugkeren.’

‘Is dat ook niet wat De Koning net zei in zijn show?’

Dat viel verkeerd. ‘Je wilt mij toch niet vergelijken met een figuur als hem’, briepte hij. ‘Een politicus! Als het erop aankomt kiezen politici altijd voor de economie en tegen het milieu. Voor het materialisme, tegen geestelijke vooruitgang. Zo werkt ons systeem. Snap je? Een politicus kan daar niet uitbreken. Hij zit gevangen in de val van de economische groei. Iedereen gelooft dat daar het heil vandaan moet komen, werkgelegenheid en zo. Wat onzin is, want als je overschakelt op ambachtelijke produktie, heb je veel meer werkgelegenheid. Werkloosheid wordt veroorzaakt door economische groei, door industrialisatie, maar dat schijnt niemand te begrijpen.’

Ik ging er niet meteen op in. Daardoor leek hij nog meer opgewonden te raken. ‘Politici zijn allemaal leugenaars. Die meneer

De Koning, hè - ik zal je eens wat vertellen... Ach, laat ook maar.' Hij veranderde abrupt van gedachten. 'Ik heb er ook geen zin in ook.'

'Vertel maar.'

'Nee, laat maar. Luister, als je het niet erg vindt ...' Hij keek naar de deur. 'Ik ga weer in mijn tuin werken.'

'Natuurlijk.' We liepen naar buiten.

'Hij heeft uiteindelijk niks gezegd over de polder hier, hè? zei ik.

'Nee, maar dat hoeft ook niet. Ik weet precies wat ze van plan zijn.'

'Ja, hoe weet je dat?'

'Een paar weken geleden is hier een mannetje langs geweest. Een ambtenaartje met een ringbaardje ...'

'Kees Klein?'

'Je kent hem?'

'Ja. Wat zei hij?'

'Hij nodigde me uit voor een gesprek met De Koning. Op het stadhuis. Dat was nog voor de verkiezingen, maar hij ging er geloof ik al vanuit dat hij die verkiezingen zou winnen.'

'Ben je gegaan?'

'Jazeker.'

'Wat had hij te melden?'

'Hij stelde een deal voor. Hij zou ervoor zorgen dat het stationsproject niet doorging. Je weet dat de milieubeweging actie voerde tegen dat plan. Maar wij moesten hier dan wel wijken voor een industrieterrein. Zonder protesteren. We zouden ergens anders een plek krijgen. Hij zei niet waar.'

'Dat heb je niet aangenomen?'

'Wat dacht je? Natuurlijk niet. Over mijn lijk.'

Hij liep een stukje met me mee, terug in de richting van het kamp.

Opeens zei hij, 'weet je wat, ik zal het je vertellen. Wat maakt mij het ook uit?'

'Wat vertellen?'

'Over die meneer De Koning.' Hij lachte even als om een binnenpretje. 'Een paar weken geleden was ik aan het wandelen, weet je, bij de bossen van Gastel, verderop. Ken je die camping daar, aan de rand van het bos? Ik liep over het bospad achter een stel stacaravans langs, komt ineens onze vriend De Koning naar buiten, in zijn ochtendjas. Hij stond mij een beetje idioot aan te gapen - dit was net een dag nadat ik bij hem op zijn kantoor was geweest. Vervolgens verschijnt ineens het hoofd van een vrouw in de deuropening. Hij probeerde haar nog weg te duwen maar dat lukte niet. Ik denk niet dat het zijn eigen vrouw was.' Hij keek me triomfantelijk aan, bijna met pretoogjes, als dat mogelijk was geweest voor een fanaticus als Viktor de Goede.

'Weet je dat zeker?'

'Heel zeker, ja. In zijn kantoor had hij namelijk een foto van zijn vrouw op zijn bureau staan. Deze zag er heel anders uit, dat kan ik je verzekeren! Jonger en knapper. En ze had zwart haar in plaats van wit.'

'Wat gebeurde er toen?'

'Oh, niks. Hij werd zo rood als een biet, en zij verdween als een speer weer in de caravan. Niet dat het er verder iets toe doet - mensen mogen voor mij doen waar ze zin in hebben - maar zo zie je maar weer, hoe schijnheilig politici zijn.' Hij grinnikte nog even na. 'Hij zal wel in de rats hebben gezeten daarna. Nou ja, over mij hoeft hij zich geen zorgen te maken.'

Het verhaal van Viktor verbaasde me niet. Ik schatte oom Wim op dit

vlak niet bijzonder ethisch in. Tante Erica was ouder dan hij en behoorlijk lelijk. Het zat er dik in dat hij vreemd ging. Maar ik was wel benieuwd met wie. 'Kende je die vrouw?'

'Welke vrouw? ... Nee, die kende ik niet.'

'Kun je haar wat nauwkeuriger omschrijven?'

'Nee. Ik heb haar maar even gezien. Wat maakt het uit? Ik vertelde het je zomaar, het schoot me te binnen. Het is verder niet belangrijk.'

Misschien niet, dacht ik - maar je hebt het toch verteld. Ik vroeg me af of het werkelijk zo spontaan bij hem op was gekomen om oom Wims reputatie te besmeuren. Helemaal vertrouwen deed ik hem niet.

Viktor liep nog steeds met me mee, hoewel we de moestuin al achter ons hadden gelaten. Alsof hij me wilde uitlaten. Ik had mijn fiets verderop tegen een boom gezet. Toen we daar bijna waren, zag ik ineens een bekende. Hij zat op de grond, zijn rug tegen een grote boom, aan de rand van het bos. Zijn hoofd hing voorover. Hij leek te slapen. Ik herkende hem aan de vuilniszak die tussen zijn benen zat geklemd. Janus Kiepoog.

Ik wees naar hem. 'Komt hij hier vaker?'

Viktor had nauwelijks belangstelling voor hem. 'Wie? Oh, Janus Kiepoog. Ja, vrij regelmatig. Hij gaat altijd tegen die holle boom daar aanzitten. Meestal krijgt hij wat eten en drinken toegestopt van de mensen hier.'

'Praat je weleens met hem?'

'Nee. Dat heeft geen zin. Hij is zo gek als een deur. Ze hebben hem helemaal platgespoten, hè.'

'Wie?'

'De psychiaters natuurlijk. Hij heeft jarenlang in een psychiatrische inrichting doorgebracht. Wist je dat niet?'

'Nee. Ik hoor allerlei verhalen over hem.'

'Ja, daarom is hij ook blind aan één oog. Hij verzette zich een keer, toen heeft zo'n dokter Mengele hem per ongeluk in zijn oog geprikt. Volksverlakkerij is het, die hele psychiatrie. Mensen *zijn* niet gek, ze *worden* het, doordat ze psychiatrisch behandeld worden. Nee, die jongen is afgeschreven. Een slachtoffer van het systeem, en niet de enige.'

4

Jan-Willem had de trein genomen naar Assen. Hij had een kamer genomen in hotel Spoorzicht. Daar had hij zich volgepropt met hash en coke en zijn polsen doorgesneden.

Ik had al lang niet meer aan hem gedacht. Het was dat ik nu weer in de Kleine Werelt zat, aan het uiteinde van de bar, in het donkerste hoekje, waar hij vroeger altijd had gezeten - avond aan avond, jointjes te draaien, te blowen en voor zich uit te kijken.

Veel contact had ik niet met hem in die tijd. Hij was mijn neef, de zoon van oom Wim en tante Erica. Als kind had ik heel wat saaie zondagmiddagen met hem doorgebracht, opgesloten in de hoge ommuurde tuin van zijn ouderlijk huis, als wij – mijn ouders, mijn broer en ik - ‘op visite’ waren. Toen mijn broer en ik begonnen te puberen, weigerden we nog langer mee te gaan met mijn ouders. Jan-Willem zag ik toen alleen nog op school. En in de kroeg.

Waarom hij naar Assen was gegaan en in hotel Spoorzicht was gaan zitten, was altijd een raadsel gebleven. Hij had geen binding met die stad of dat hotel. Het enige wat hij had achtergelaten was een briefje, waarop stond: zes miljoen en één. Verder niets. Alleen dat getal. Zes miljoen en één.

Niemand begreep wat hij daarmee bedoelde. Het moest haast wel een verwijzing zijn naar de Tweede Wereldoorlog. Blijkbaar kon hij niet leven met de gedachte aan de holocaust; dat hadden ze er in ieder geval van gemaakt. Misschien zag hij zichzelf, op een symbolische manier, als het zes-miljoen-en-eerste slachtoffer van de Nazi's - maar waarom, dat had niemand ooit begrepen.

Ik bestelde een pilsje bij Ellen. Ze bleef even bij me staan. Ze vroeg

zelfs hoe het met me ging. Ongekend. 'Ik moest ineens aan Jan-Willem denken', zei ik. 'Denk jij nog weleens aan hem?'

Er verscheen meteen iets in haar ogen. Iets stars. Ze keek me aan, maar zag me niet meer. Het verbaasde me. Ik had niet de indruk dat ze Jan-Willem nou zo goed had gekend. Van school en de kroeg natuurlijk, maar niet meer dan dat.

Ze pakte haar zakje shag en draaide een shaggie. Haar handen trilden een beetje. Dat was voor het eerst dat ik dat zag.

Ze stak haar shaggie aan. Ze zei nog steeds niks. Toen keek ze me aan, maar zonder me te zien. 'Ik denk nog iedere dag aan hem', zei ze.

Even had ik het gevoel dat we met zijn tweeën in de kroeg waren, of dat wij er met zijn tweeën *niet* waren, dat we terug waren getransplanteerd naar de donkere jaren zeventig, en ik keek onwillekeurig even opzij, alsof Jan-Willem daar naast me zat, op zijn vaste stek, aan de bar.

Toen draaide Ellen zich abrupt om, en was de betovering verbroken. Ze liep naar de andere kant van de bar, om een klant te bedienen. Even later stond ze te kletsen en te lachen. Ze leek Jan-Willem weer te zijn vergeten.

Ik stond er wel van te kijken. Blijkbaar had ze een veel sterkere band met hem gehad dan ik wist. Zouden ze verkering hebben gehad? Ik kon me er niets van herinneren. Hij leek me ook niet haar type, zo somber en zwijgzaam. Zij was altijd brutaal en uitdagend geweest, op het shockerende af. Liep van huis weg, werd van school gestuurd, woonde in kraakpanden, had vriendjes die jaren ouder waren dan zij, meestal Ambonezen uit het Ambonezenkamp dat in de bossen buiten Prinsenburg lag, en dat door de gemiddelde Prinsenburger als een

levensgevaarlijke plek werd beschouwd, waar zelfs de politie niet durfde te komen. Knap was Jan-Willem ook niet geweest, had ik het idee.

Ik werd aangestoten door iemand. 'Hé Jos!'

'Hé Casje!'

Het was een oude vriend van me, Casper, die ik nog kende van de middelbare school, en die ik in jaren niet had gezien. Binnen de kortste keren was ik herinneringen aan het ophalen met hem en was ik Jan-Willem en Ellen vergeten. De pilsjes volgden elkaar in snel tempo op.

Er kwamen meer mensen bij ons staan, vrienden van hem, waar ook nog een kennis van mij bij zat. Voor het eerst sinds mijn terugkeer uit Amsterdam voelde ik me weer thuis in Prinsenburg. Ik voelde me ondergedompeld, in een warm bad. Net als vroeger.

Na een half uurtje kwam Janus Kiepoog ook weer binnengelopen. De man begon me vertrouwd te worden. Hij was werkelijk overal.

De mensen om me heen begonnen over hem te praten.

'Ik vind het maar een enge kerel', zei een jonge vrouw gekleed in witte blouse en rokje, een type dat vroeger nooit in deze kroeg kwam.

'Janus Kiepoog? Dat is onze dorpsgek, hoor', reageerde haar metgezel, een geboren Prinsenburger blijkbaar. Hij zei het op een stoere toon. 'Die doet geen vlieg kwaad.'

'Waar slaapt-ie dan? Buiten?'

'Geen idee.'

Nu begonnen anderen zich ermee te bemoeien.

'In de zomer schijnt-ie in de Ronde Polder te slapen.'

'Ik heb weleens gehoord dat-ie in de Kalverpolder slaapt. Bij de polderkrakers.'

'Zijn oog is toch uitgestoken door een allochtoon, of niet?' vroeg het

dametje.

‘Onzin’, reageerde de Prinsenburger. ‘Hij was dertig jaar geleden al zo. Toen waren er nog geen allochtonen.’

‘Ik weet precies hoe het zit’, riep Casper.

‘Ja? Vertel!’

‘Hij is op zijn 16e van huis weggelopen. Ergens naar oost-Europa. Toen is hij onder een brug gaan slapen en door een zigeuner overvallen. Die heeft zijn oog uitgestoken.’

‘Het zal wel.’

‘Echt waar, ik zweer het.’

‘Ik heb gehoord dat de burgemeester zwervers aan wil gaan pakken. Wist je dat?’ zei het vrouwtje met de witte blouse.

‘Er is hier maar één zwerver’, zei Casper. ‘Dat is niet zo moeilijk.’

Ik zei niet veel. Ik was ongemerkt nogal aangeschoten geraakt. Ik vond het gezellig, maar ik zag geen Henriëtte of Leontien, hoewel het toch donderdag was. Daar had ik eigenlijk wel op gehoopt.

Ik ging naar het toilet. Toen ik terugkwam was mijn kruk bezet. Ik ging bij de bar staan, een beetje aan de rand van het groepje. Er kwam iemand naast me staan. Ik dacht eerst dat het Casper was - ik wilde iets gaan zeggen - toen zag ik dat het iemand anders was. Een jonge kerel, met een snor, brede schouders, een leren jasje aan.

Het was stervensdruk geworden. Er be kroop me opeens een onbehaaglijk gevoel. Ik had het gevoel dat er iets niet klopte. Er zaten ineens een boel jonge kerels met snorren en korte jaszjes in de kroeg. En ze zaten over het hele café verspreid.

Een fractie van een seconde voordat de deur openvloog, had ik het door. Te laat om Ellen te waarschuwen. Er klonk geschreeuw. Een groep mannen stormde naar binnen. De kerels die al binnen waren

sprongen overeind. 'Politie! Politie!' werd er geschreeuwd. Er ontstond pandemonium. De man die naast me stond duwde me tegen de bar. 'Blijven staan', riep hij in m'n oor. 'Geen beweging.' Het volgende moment had hij Casper te pakken. Hij zette hem tegen de bar naast me.

Ik keek waar Ellen was. Ze hadden haar al te pakken. Een politieagent was de laden achter de bar aan het open maken. Binnen een paar seconden had hij de la met wiet gevonden en in een vuilniszak gestopt. De kassa werd leeggehaald.

Inmiddels waren alle klanten op een rij tegen de muur gezet en werd iedereen gefouilleerd. De mensen bij wie drugs werden gevonden werden eruit gehaald en in een overvalwagen gestopt, die buiten op de stoep stond, pal voor de voordeur. Janus Kiepoog zat ook bij de arrestanten. Voorzover ik had kunnen zien hadden ze hem niet eens gefouilleerd.

Ik hoefde alleen mijn naam en adres te geven. Nadat ik m'n rijbewijs had laten zien mocht ik vertrekken. Ik probeerde nog in gesprek te komen met de agenten, maar ze hadden blijkbaar instructies gehad om niet te praten.

Na twintig minuten was het allemaal voorbij en stond ik buiten met Casper en een stel andere mensen te kijken hoe de ramen van de Kleine Werelt werden dichtgespijkerd.

Ik was totaal ontnuchterd. Ik had Ellen nog zo gewaarschuwd. Ik twijfelde er niet aan dat de inval het gevolg was van het nieuwe drugsbeleid van oom Wim. Hij had altijd een bloedhekel gehad aan drugs. Was dit niet waarom Jan-Willem, in zijn ogen, zelfmoord had gepleegd - omdat hij 'aan de drugs' was?

Ik besloot naar de krant te fietsen. Het was nog geen elf uur, we

konden dit nog wel meenemen. Op straat was het rumoerig. Mensen schreeuwden en renden in de richting van de Kleine Werelt.

Op de krant was alleen Albert Meester nog aanwezig, samen met een opmaker en iemand van de helpdesk. Hij had de pagina's al doorgestuurd naar de drukker, maar we konden de voorpagina nog terughalen. Hij belde even kort met het politiebureau en maakte toen een berichtje op basis van wat ik hem vertelde. 'Inval in Café op Markt. Drugs in beslag genomen.' Het klonk nogal sinister, als je het zo las.

We praatten nog even na. Ik vertelde hem dat Janus Kiepoog ook was meegenomen.

'Weet jij eigenlijk hoe hij zo geworden is?' vroeg ik. 'Iedereen vertelt iets anders over hem.'

'Nu je het zegt. Zal ik het eens opzoeken?' Albert doorzocht het elektronische archief op zijn computer. 'Ik kom weinig tegen. Bijna niets. Hier, een verhaal. Dat is van tien jaar geleden. Ik maak wel een printje.'

Ik haalde het artikel op bij de printer en las er snel doorheen. 'Portret van een zwerver', heette het. Geschreven door iemand die ik niet kende. Het was weer een ander verhaal. Hij zou het enige kind zijn geweest van stinkend rijke ouders. Opgegroeid in de villawijk, in zuid. Hij werd emotioneel verwaarloosd. Zijn vader ging er op zeker moment met de poen vandoor. Nadat zijn moeder was overleden, zou hij op straat terecht zijn gekomen. Bij een vechtpartij in een kroeg was zijn oog uitgestoken.

'Het zoveelste verhaal', zei ik. 'Ik ben onderhand wel benieuwd naar het *echte* verhaal.'

'Waarom zoek je het niet een keer uit?' vroeg Albert.

Ik nam me voor om dat te doen. Maar in de dagen die daarop

volgden kwam ik er niet aan toe. Had ik het maar wel gedaan. Dan was alles misschien heel anders gelopen.

*

De volgende ochtend belde ik, vanuit huis, de perswoordvoerder van de politie. Die zei dat alle arrestanten zouden worden vrijgelaten - behalve de eigenaar en het personeel van De Kleine Werelt, die nog minstens 24 uur in hechtenis zouden blijven.

Daarop belde ik Ellens vader - uit een mengeling van persoonlijke en beroepsmatige motieven. Ik voelde me er wel enigszins nerveus bij.

Hij kwam meteen aan de lijn. 'Ja?'

'Ik wilde u iets vertellen.'

'Ja?' Hij klonk afgemeten. Ik had hem sinds mijn interview niet meer afgesproken. Van dat interview was niets in de krant terecht gekomen.

'Uw dochter is gisteravond gearresteerd. Bij de inval van De Kleine Werelt. Ze zit nog op het politiebureau. Ze blijft nog minstens 24 uur in hechtenis, is mij verteld. Maar misschien weet u dat allemaal al ...'

Het was even stil. 'Waarom vertel je mij dit?'

'Ik ben een oude vriend van haar. Van vroeger. Ik weet dat ze niet veel contact met u heeft, maar misschien heeft ze nu hulp nodig.'

Hij dacht er even over na. 'Dank je', zei hij toen. Ik hoorde hem aarzelen, alsof hij nog iets wilde zeggen. 'Ga je dit ... uh ... in de krant zetten?'

'Nee, dat was niet mijn bedoeling. Dit is persoonlijk.'

'Oh. Okee ...'

Even zwegen we beiden. Toen nam ik weer het woord. 'Ik heb u niet meer gebeld na ons interview ...'

'Nee...'

'Mijn stuk is op de valreep herschreven door de hoofdredacteur. Daarna is iemand anders op het bedrijfsleven afgestuurd. Ik heb andere klussen gekregen.' Ik had op de een of andere manier het gevoel dat ik me moest rechtvaardigen. Het was dat vaderlijke effect dat hij op me had - dat tegen alle feiten en logica inging.

Ik hoorde hem nadenken. 'Het gaat wel ver, hè', zei hij toen, 'wat hier in Prinsenburg gebeurt?'

'Dat valt mij ook op, ja.'

'Wist je dat de gemeente nu ambtenaren afstuurt op bedrijven om te kijken of ze meer mensen kunnen aannemen?'

'Nee, dat wist ik niet.'

'Ik had vanochtend iemand hier van de gemeente ... Dit mag je overigens best in de krant zetten - als je daar de kans voor krijgt ... Een ambtenaar. Die kwam me vragen of ik een arbeidsplaats wilde creëren om een bijstandsgerechtigde weer in het arbeidsproces te kunnen laten terugkeren. Ik ben toch geen werkverschaffingsbureau?' Hij klonk meer verbijsterd dan boos.

De PB liet er geen gras over groeien, dacht ik bij mezelf. 'Ik neem aan dat het allemaal deel uitmaakt van het grote plan van de burgemeester. Het convenant'

'Nou, ik doe er niet aan mee.'

'Nee? U heeft het niet getekend?'

'Geen sprake van.'

'En hebt u het stationsproject inmiddels ... afgeschreven?'

'Zeker niet. Ik ben absoluut niet van plan om het erbij te laten zitten.'

'Wat wilt u eraan doen?'

'Daar denk ik nog over. Maar ik ben ervan overtuigd dat deze

toestand zo niet kan blijven. Het is een boze droom...' Hij klonk er toch niet helemaal gerust op.

Ik stond op het punt het gesprek te beëindigen, toen hij zijn keel schraapte. 'Jos ... kan ik je nog wat vragen?' Hij sloeg nu weer een persoonlijke toon aan.

'Uiteraard.'

'Zou jij ... ken jij Ellens opa?'

'Haar opa? Natuurlijk ken ik die. Hij woont toch in de Aristoteleslaan - in dat hoekhuis?'

'Ja.'

'Ik ken hem niet persoonlijk, maar ik weet dat zij vaak bij hem langs gaat - of ging.'

'Zou je mij een plezier willen doen en hem willen informeren over ... uh ... Ellen.'

'Dat ze gearresteerd is?'

'Ja.'

'Ja hoor, dat wil ik best doen.'

'Ik zou het zeer op prijs stellen.' Hij klonk opgelucht. 'Dank je wel.'

Hij legde niet uit waarom hij mij nodig had om zijn eigen vader iets te gaan vertellen. Ik vroeg het hem ook niet. Ik kon het wel raden. Ik wist nog wel dat Ellen vroeger vaak naar haar opa ging toen ze van huis wegliep, althans, toen ze nog jong was. Ik had zo'n vermoeden dat Frits van Engelen niet alleen een slechte relatie had met zijn dochter, maar ook met zijn vader.

*

Ellens opa woonde aan de overkant van de Wilhelminaweg, vijf

minuten fietsen. De villawijk tussen de Wilhelminaweg en het Zuiderpark was het duurste stukje Prinsenburg. Om Wim woonde hier ook, een paar straten verder aan de rand van het park.

Ik kende het huis, ook al was ik er nooit binnen geweest. Ik herinnerde me nog de dag - ik zat in de derde klas - dat op school werd verteld dat Ellen van huis weg was gelopen. Naar haar opa. Ik wist er op de een of andere manier achter te komen waar hij woonde. Die middag ben ik drie keer langs het huis gefietst, zonder iemand te zien. Aanbellen durfde ik niet.

Het was een groot, vrijstaand, jaren-dertig huis, van donkerbruine bakstenen, met een garage en een gigantisch rood schuin dak, aan drie kanten omgeven door een dichtbegroeide tuin vol struiken en bomen. Het was, dacht ik bij mezelf toen ik mijn fiets tegen het muurtje zette, het soort huis waarvan ik altijd had gedroomd dat ik er ooit een keer zelf zou wonen, en waar ik ongetwijfeld – besepte ik nu – nooit terecht zou komen.

Ik maakte het hekje open en liep het pad op door de voortuin. Ik voelde me enigszins nerveus. Ellens vader was al berucht geweest in de stad, maar haar opa was helemaal een legendarisch figuur. De oprichter van de snoepfabriek De Engeltjes, de grootste werkgever in de stad, de rijkste stinkerd. Beroemd vanwege de hoge lonen die hij betaalde en de goede arbeidsomstandigheden in zijn fabriek, berucht vanwege zijn hekel aan vakbonden en inspraak. Hij had pas een ondernemingsraad ingesteld nadat dat door de vakbond bij de rechter was afgedwongen. We hadden er bij maatschappijleer nog over gediscussieerd. Maar Ellen was altijd gek op hem geweest.

Ik moest twee keer bellen voordat ik gestommel hoorde in het huis. Toen werd de garagedeur opengegooid, aan de andere kant van de

voortuin.

Een grote man, lang en breedgeschouderd, met verwilderd wit haar, verscheen in de deuropening. Hij had modderige rubberlaarzen aan, en een valse broek en t-shirt die met aarde waren besmeurd. Zijn basstem deed de bladeren van de klimop trillen. 'Kan ik je ergens mee van dienst zijn?'

Ik liep zijn kant uit. 'Ik ben een vriend van Ellen', zei ik.

'Mooi dat ze nog vrienden heeft', reageerde hij.

Ik dacht even dat hij het meende.

'Het is maar een grapje. Is er iets met haar gebeurd?'

'Ja. Ze is ... opgepakt. Ze zit in de gevangenis.'

Hij was er niet door geschokt. 'Als dat alles is. Ik was al bang dat haar iets was overkomen. Zeker bij die inval gisteren?'

'Ja... Ja, dat heeft u goed geraden.'

'Ik lees ook de krant. En ik kan nog best 2 en 2 bij elkaar optellen, ook al ben ik 89.'

Qua uiterlijk leek hij niet erg op zijn zoon - zijn gezicht was grover en hij had grote, verweerde werkmanshanden - maar toch hadden ze ook wel iets weg van elkaar, dacht ik - dezelfde dwingende aanwezigheid - iets hard wat vlak onder de oppervlakte van hun persoonlijkheid leek te liggen en waarbij ik mezelf maar een klein jochie voelde.

Onvriendelijk was hij niet.

'U weet dat ze bij de Kleine Wereld werkt?'

'Dacht je dat ze dat voor mij verborgen hield? Heeft ze jou gevraagd om naar mij toe te komen?'

'N-nee ... Ik was er toevallig bij gisteren. Ik heb het zien gebeuren...'

'Waarom kom je het mij vertellen dan?'

'Uw ... uh ... zoon vroeg mij of ik dat wilde doen. Ik had hem

vanochtend aan de telefoon. Ik ben journalist, ziet u, bij het Prinsburger Dagblad. Ik ken uw zoon beroepsmatig.'

Toen hij hoorde wie me had gestuurd, trok er een donkere wolk over zijn gezicht. Even dacht ik dat hij niet verder wilde praten, toen bedacht hij zich en bood me een kop koffie aan.

'Ik wil u niet storen ...'

'Oh, dat komt best goed. Ik heb toevallig net een gaatje in mijn agenda. Kom maar binnen.'

Hij liep voor me uit de garage in. Bij de deur naar de keuken schopte hij zijn laarzen uit en deed zijn sloffen aan. 'Hoe wil je je koffie? Loop jij maar vast door.'

Hij stuurde me naar de woonkamer. Terwijl hij koffie maakte in de keuken, zonk ik weg in een oud, bruinleren bankstel. De kamer was stil en schemerachtig. De inrichting was sinds de jaren zestig waarschijnlijk niet meer veranderd: vaalgeel behang, lichtgele beukenhouten kastjes, een krakend donkerbruin parket. Op een tafeltje stond een oude televisie. Op de kastjes stond een enkel fotolijstje, een paar oude boeken. Aan de muur hing een kalender van een Chinees restaurant. Alles bij elkaar een goedkoop rommeltje. Toch voelde ik me er wel op mijn gemak.

De oude man kwam binnen met een dienblad met twee bekers koffie en een koektrommel. Die zette hij neer op een tafeltje. Zijn handen trilden en hij morste koffie op het blad, maar daar trok hij zich niets van aan. 'Pak zelf maar. Wil je een koek? Het zijn misbaksels. Weet je wat misbaksels zijn?'

Ik zei dat ik het niet wist.

'Die haal ik altijd op de markt, voor de helft van de prijs. Breuk noemden wij dat in de fabriek. Maar er is niks mis mee.' Hij keek er

trots bij.

Voordat hij ging zitten, in een versleten leren leunstoel, zette hij de tuindeuren open. Het was mooi weer, de zon scheen. 'Ik was aan het werk in de tuin. De enige hobby die ik nog heb. Wandelen gaat me niet meer goed af. Sinds mijn vrouw is overleden – volgende maand is het zes jaar geleden - houd ik me voornamelijk bezig met de planten in mijn tuin en de vogels. Ze hebben een heel eigen leven. Ze trekken zich niets aan van waar wij ons allemaal druk over maken. Ik vind dat een geruststellende gedachte. Jij niet?'

'Ik heb er nooit zo over nagedacht.'

'Jij bent nog jong. Hoewel. Ook jij kunt ieder moment worden geconfronteerd met de dood. Wat stelt een mensenleven nou voor op de eeuwigheid? Helemaal niets. Het heelal is zo immens groot. Daar kunnen wij ons geen voorstelling van maken. Geloof jij in God?'

'Niet echt.'

'Ik geloof nergens in. Ik geloof alleen in de natuur. Alles gaat altijd en eeuwig door in de natuur. Van de mensheid heb ik geen al te hoge pet op. Daarvoor heb ik teveel gezien in mijn leven. Hoe lang ken je Ellen al?'

Het was vreemd, maar na vijf minuten had ik al het gevoel dat ik hem mijn hele leven kende. Zo makkelijk praatte hij.

'Sinds de middelbare school.'

'Is dat zo? Ik kan me niet herinneren dat ze het ooit over jou heeft gehad.' Hij keek me onderzoekend aan. Ik had het gevoel dat hij mijn hele geschiedenis met Ellen in mijn gedachten kon lezen. Mijn hopeloze, jarenlange verliefdheid. Al die uitgaansavonden en feesten, als ik weer eens gefrustreerd en eenzaam naar huis fietste. Nu had ik er spijt van, dat ik zo lang een droom had nagejaagd. Ik had ook geen

zin om me dat weer te laten gebeuren.

‘Wat vind jij nou van het leven dat ze leidt? Daar zit toch geen enkele toekomst in? Een beetje los en vast werken in een café, wat is dat voor leven?’

Ik wist niet wat ik daarop moest zeggen.

Hij praatte door, terwijl hij een hap nam van zijn gevulde koek. ‘Ze heeft nooit een doel gehad. Ken je haar moeder?’

‘Haar moeder? Nee. Ze nam ons nooit meer naar huis.’

‘Kan ik me voorstellen. Ik denk niet dat ze Ellen ooit een knuffel heeft gegeven. Ik heb het tenminste nooit gezien. Dat vond ze tegen de etiquette. Ze heeft haar geprobeerd te dressereren, als een paard, alleen worden paarden beter behandeld door hun eigenaren. Als ze niet luisterde, kreeg ze een tik, als ze huilde, dan liet ze haar huilen. En mijn zoon stond erbij en keek ernaar. Je zult je wel afgevraagd hebben waarom ik geen contact meer met hem heb. Daarom. Ik heb hem nog geld geboden als hij van haar zou scheiden. Hij heeft altijd voor haar gekozen in plaats van zijn dochter. Dat heb ik hem nooit vergeven. Dat zal ik ook nooit doen. Zeg hem dat maar als je hem weer spreekt. De tijd heelt alle wonden, zeggen ze, maar niet deze.’ Hij keek nu strak voor zich uit. Zijn knieën staken hoog vooruit, uit zijn leunstoel, zijn grote handen lagen op zijn knieën. Af en toe kneep hij ze bij elkaar. Het was het enige teken van emotie dat ik kon bespeuren.

Na een tijdje keek hij me weer aan. ‘Niet dat ik het een excuus vind voor Ellen om niks te presteren. Zij heeft ook een eigen verantwoordelijkheid. Dat heb ik haar vaak genoeg gezegd. Ik draai nergens om heen. Ik loop ook heus niet naar het politiebureau, hoor, om haar te helpen. Dat verdom ik. Dit is haar eigen probleem, dat mag

ze zelf oplossen. Moet ze die vieze troep maar niet gebruiken. Ik geef De Koning groot gelijk dat hij dat aanpakt, hoewel die man verder natuurlijk totaal niet deugt. Of vind jij van wel?’

Ik mompelde iets vaags.

‘Je weet dat hij uit een NSB-nest komt? Niet dat hij daar iets aan kan doen natuurlijk. Ik verwijt hem dat ook niet, maar wat mij dwarszit ...’

Zijn woorden troffen me als een mokerslag. Ik hoorde niet meer wat hij verder zei. Een NSB-nest? Ik was niet eens verbaasd eigenlijk. Alles viel meteen op zijn plaats. Het hele leven van mijn ouders. Mijn moeder. Hoe ze in het leven had gestaan.

Het deed me altijd pijn om terug te denken aan mijn ouders. Het waren lieve mensen geweest, maar ze hadden een muisstil, monotoon bestaan geleid, zonder enige emotie, zonder ooit uit de band te springen, of zich te laten gelden. Ik had altijd het gevoel gehad dat mijn broer en ik in hun plaats moesten leven. Als ik pijn of verdriet had, was het dubbel zo erg, want dan wist ik dat zij ook verdriet hadden - en dat wilde ik ze niet aandoen, dus verborg ik het, en leefde ik twee levens, een in hun wereld, een in mijn eigen wereld. Een NSB-nest. Dat hadden ze me nooit verteld.

Van Engelen zag dat ik niet meer luisterde. Hij stopte met praten.

‘Hoezo een NSB-nest?’

‘Zijn vader was eigenaar van café Terminus.’

‘Dat weet ik, ja.’

‘Dat was een broeinest van Duitsers en NSB’ers in de oorlog. Dat was algemeen bekend. Maar nogmaals ... wat kijk je? Is er iets?’

‘Nee. Er is niets.’

Ik had geen zin om er over te praten. Geen zin om hem te vertellen dat De Koning de broer van mijn moeder was. Waarom had ze nooit

iets verteld? Ik had het liever geweten. Waarschijnlijk had ze me willen sparen. Altijd wilde ze me sparen.

Ik probeerde de herinneringen uit mijn hoofd te zetten. Ik had nu geen zin in emotie, in pijn. Daar was het toch te laat voor.

Ik begon weer te luisteren naar wat Van Engelen aan het vertellen was.

‘... Nogmaals, daar kan hij natuurlijk ook niks aan doen. Ik heb altijd een hekel gehad aan de lui die zich na de oorlog op de borst klopten, en de held uit gingen hangen. Verzetshelden? Laat me niet lachen. De meesten waren lafaards, inclusief ons mooie koningshuis. Voor sommige NSB’ers had ik meer waardering. Er waren er bij die oprecht geloofden in hun idealen. Dat is natuurlijk geen excuus voor landverraad en moord. Maar ze hebben niet allemaal mensen verraden. Wij kijken er nu op terug. Achteraf is altijd makkelijk praten. Maar waar ik me echt kwaad om maak, is dat er mensen zijn die *nu* weer in *diezelfde* ideeën geloven, terwijl ze weten waar dat in het verleden toe heeft geleid. Dat zit me heel erg dwars.’

Ik vroeg me af wat dit allemaal met oom Wim te maken had. Ik wilde het vragen, maar op dat moment werden we gestoord door een merel die de drempel van de tuindeur op wipte. Van Engelen stond op en ging hem koekkrumels voeren. De merel was niet bang van de oude man. ‘Ze kennen me wel’, zei hij trots. ‘Ze zijn niet bang voor me.’

Ik had mijn hoofd er niet helemaal meer bij. Ik was nog steeds ten prooi aan verwarring.

De merel vloog weg en Van Engelen ging weer zitten. Het was even stil in de kamer. Hij keek peinzend voor zich uit. Ik dacht mijn eigen gedachten. Zag mijn eigen beelden. De woonkamer bij ons thuis, vroeger. Mijn broer die verwoed bezig was met zijn meccano. Mijn

vader die zijn voetbalblaadje zat te lezen. Mijn moeder aan het aardappelen schillen. Waarom hadden we ons allemaal zo willoos onderworpen aan die hele treurige routine van het saaie dagelijkse leven? Terwijl het leven zo kort was.

‘Wat houdt volgens jou het fascisme in?’

Ik keek op. Van Engelen zat me aan te kijken, met dichtgeknepen ogen.

‘Wat zegt u?’

‘Wat houdt volgens jou het fascisme in?’

Weer dat fascisme. Hij moest met Viktor de Goede gaan praten, dacht ik. Ik wilde een antwoord afratelen, maar vond het bij nader inzien toch niet zo eenvoudig. ‘Het is maar wat je eronder verstaat.... Een extreme vorm van nationalisme, denk ik. Ik denk dat dat de essentie is. En anti-semitisme natuurlijk.’

‘Is dat alles?’

‘Nou ja, er zat natuurlijk van alles aan vast. Lebensraum, dat soort dingen. De superioriteit van bepaalde rassen.’

Hij liet een halve minuut voorbij gaan. ‘Mussolini was niet antisemitisch, hoor’, zei hij toen. ‘De NSB ook niet trouwens.’

‘De NSB niet?’

‘Nee. Antisemitisme werd niet eens genoemd in hun partijprogramma. Ik heb het programma laatst nog zitten lezen.’

Ik had steeds meer het gevoel dat ik de weg kwijt aan het raken was in ons gesprek. Waar ging het allemaal over? ‘Hoe kwam u daaraan?’

‘Ik heb het instituut voor oorlogsdokumentatie bezocht, in Amsterdam. Ik ben er de laatste tijd veel mee bezig, met de oorlog. Het komt allemaal weer terug. Dat krijg je als je ouder wordt. Je vraagt je af, had ik meer moeten doen?’

‘Maar de NSB heeft toch zeker volop meegedaan aan de Jodenvervolging?’

‘Omdat de Duitsers dat wilden. Maar antisemitisme was niet hun motivatie. Daar ging het ze niet om.’

‘Wat was wel hun motivatie?’

‘Dat is de grote vraag.’ Hij vouwde zijn handen in elkaar en zuchtte. ‘De vraag waarop we het antwoord eigenlijk nooit hebben gehad. We hebben het heel snel onder het tapijt geveegd, het fascisme, het nationaal-socialisme. En we houden dapper vol dat het niet weer kan gebeuren. Dat maken we elkaar ieder jaar wijs bij de dodenherdenking. Maar dingen komen nooit op precies dezelfde manier terug. Ze komen altijd in een andere gedaante. Maar met dezelfde gevolgen.’ Hij zweeg.

Het bleef heel lang stil. Zeker vijf minuten spraken we alletwee niet. We zaten allebei na te denken. Ik had ook niet echt behoefte om te praten. Ik vond het wel prettig, om gewoon daar te zijn, op dat moment, in die woonkamer. De buitenwereld leek heel ver weg.

Na vijf minuten sprak hij ineens. ‘Wil je weten wat het fascisme inhoudt?’ Hij had zijn stoel naar me toe gedraaid en keek me ernstig aan. ‘*Kijk dan om je heen, leg je oren te luisteren. Dan weet je het.*’

Ik kon hem niet meer volgen. ‘Wat bedoelt u? Waar moet ik kijken? Bij de skinheads en zo? De neonazi’s?’

Maar hij wilde er niet meer over doorpraten. Hij schudde zijn hoofd. Hij stond op, moeizaam ineens, als een oude man. Hij greep naar zijn rug.

Ik beschouwde het als een teken dat hij alleen wilde zijn. ‘Ik denk dat ik maar weer eens ga. Als ik Ellen zie, moet ik ...’

‘Ellen redt zich wel’, zei hij. Hij keek er somber bij.

Hij liet me uit, door de garage. Hij was in gedachten verzonken. 'Soms denk ik', zei hij, terwijl hij de garagedeur opendeed - meer tegen zichzelf dan tegen mij - 'laat de mensheid maar barsten. Laat de boel maar kapot gaan. Dat zou mooi zijn voor de dieren en de bloemen. Maar dan zie ik een moeder met een kinderwagen en dan denk ik, nee, we kunnen het niet zomaar laten gaan.' Hij legde een hand op mijn schouder en keek me aan. 'Ik heb niet lang meer te leven', zei hij. 'Ik kan doen wat ik wil.'

'Wat zou u willen doen dan?'

Hij antwoordde niet. Hij glimlachte alleen maar. 'Kom nog een keer langs, Jos. Ik vind je een aardige jongen. Je bent altijd welkom.'

Hij was alweer binnen voordat ik bij mijn fiets was.

Ik had het gevoel dat ik de helft niet had begrepen van wat hij had gezegd. Er was iets geweest, dat me ontging - maar ik kon er mijn vinger niet op leggen.

Nu weet ik wel wat het was natuurlijk. Nu weet ik het maar al te goed.

Toen ik wegfietste, zag ik onder een grote kastanjeboom, pal tegenover het huis van Van Engelen, een man staan. Hij stond naar het huis te kijken. Het was een bekende. Het verbaasde me al niet meer om hem te zien. Janus Kiepoog kwam je overal tegen.

5

Zaterdag ging ik een stuk fietsen. Ik had niks anders te doen. Ik fietste door de Aristoteleslaan, langs het huis van Ellens opa, die ik nergens zag, het Zuiderpark in. Een groepje Marokkaanse of Turkse mannen was aan het voetballen op het grasveld. Een meisje met een kort rokje rolschaatste voorbij over het pad. Het was warm, de zon scheen. De zomer stond voor de deur, en ik had niet eens een vakantie gepland. Het was lang geleden dat ik zo alleen was geweest. De laatste keer was de zomer nadat ik was afgestudeerd. Ik woonde nog in Utrecht op kamers, en ik had geen idee wat ik moest gaan doen. Mijn studievrienden zwierven over het land naar banen, carrières, huwelijken, terwijl ik de helft van de tijd in Prinsenburg rondhing bij mijn ouders. Wat moest je doen als je Nederlands had gestudeerd? Leraar worden, maar daar had ik geen zin in.

Ik fietste de Heksenkring in - een cirkel van populieren met een vijver in het midden, waar een pad omheen liep. Jarenlang was dit onze hangplek geweest. Ieder weekend had ik hier zitten blowen met mijn vrienden, 's nachts, en de bankjes zitten mollen. Alles zag er keurig uit nu. De bankjes waren opgeknapt en geveerd. Het groenstrookje om de vijver lag er aangeharkt bij. Nergens een papiertje te bekennen.

De stad was veranderd, de afgelopen maand, door oom Wim, dat viel niet te ontkennen. Overal zag je bijstandstrekkingen aan het werk om rommel op te ruimen, graffiti te verwijderen, het stadsgroen te fatsoeneren. De eeuwenoude, in verval geraakte stadswal, werd eindelijk aangepakt; het oude bastion, dat hoog boven de polder uit torende, werd in zijn oude glorie hersteld. Prinsenburg had zich zelfs

ingeschreven voor de competitie van de schoonste stad van Nederland.

Oom Wim was ook druk bezig om Prinsenburg veilig te maken. Politie-agenten waren massaal aanwezig op straat. Ze hielden dagelijks controles - op brommers, auto's, alcoholgebruik, wapenbezit, drugsbezit. Alle coffeeshops waren dichtgespijkerd. Hangjongeren waren opgepakt of weggejaagd van hun hangplekken. Gisteravond toen ik thuis kwam na een avonddienst was ik aangesproken door een paar 'buurtwachten' die door de gemeente waren aangesteld. 'Woont u hier?' hadden ze gevraagd. Ik had er maar niet moeilijk over gedaan.

Het 'convenant' met het bedrijfsleven was in werking getreden: oom Wim had deze week zelfs hoogstpersoonlijk een bedrijf 'van de ondergang gered'. Ik had er de dag ervoor een artikel over geschreven. Een metaalfabriek die onderdelen maakte voor kippenslachtsmachines was failliet gegaan en oom Wim had de vakbonden, de directie, de banken en de schuldeisers bij elkaar gebracht om een 'doorstart' te organiseren. Het was een compleet succesverhaal. Ik had er geen gaten in kunnen schieten.

Frits van Engelen had een comité gevormd om het stationsproject nieuw leven in te blazen, maar hij kreeg weinig steun. Wij hadden het afgedaan met een berichtje in de berichtenkolom. Oom Wim had intussen al een 'masterplan' gelanceerd voor de uitbreiding van het industriegebied in de Kalverpolder. Viktor de Goede had aangekondigd zich 'tot het bittere einde' te zullen verzetten. Ellen was weer vrij, maar ik had haar niet meer gezien of gesproken. De Kleine Werelt was nog niet heropend.

Ik fietste de Heksenkring weer uit. Het pad leidde hier achter de villa van oom Wim langs, die verscholen lag achter een hoge muur. Ik

kreeg er spontaan een benauwd gevoel van, om weer in de buurt te zijn van die tuin – de binnenplaats van de gevangenis waar we werden gelucht. Jan-Willem, zijn zusjes Pauline en Jacqueline en mijn broer en ik. We moesten altijd buiten spelen van oom Wim, maar we mochten niks. Niet om de bloembakken heen fietsen, geen kiezelsteentjes in de vijver gooien, niet op de muur klimmen. Heel vaak hadden we niets anders gedaan dan kijken of er ergens een opening te vinden was in die onverbiddelijke muur, al was het maar een loszittend stukje cement, om een kijkgaatje te hebben, naar de buitenwereld.

Ik moet zeggen dat oom Wim later, toen hij ouder werd, wel wat leek te zijn bijgedraaid. Op mijn moeders begrafenis was hij naar me toe gekomen en had me verzekerd dat ik altijd bij hem terecht kon als ik een probleem had en dat hij me altijd zou helpen. 'Je bent tenslotte familie.' Dat had ik wel gewaardeerd. Op een bepaalde manier had het me zelfs een geruststellend gevoel gegeven, dat ik iets had om op terug te vallen. Mijn vader was toen al dood.

Terwijl ik het park uit fietste, het 'bruine bruggetje' over, zoals we dat altijd noemden (er was ook een wit bruggetje verderop), de Ronde Polder in, vroeg ik me onwillekeurig af of ik deze baan wellicht toch aan hem te danken had. Ik werd er niet blij van.

In mijn herinnering was de Ronde Polder een paradijselijk gebied. Eindeloos hadden we hier gefietst, gezwommen in meertjes, gespeeld in bosjes, gevist in het kanaal. Maar het viel me tegen nu. Er was een snelweg gekomen die dwars door de polder sneed. Tot in elke uithoek van het land was de herrie van het verkeer te horen. Overal stonden bordjes - verboden toegang, verboden te picknicken, verboden te kamperen. Ondanks de zon, de blauwe lucht, en de geur van gras,

voelde alles kil en benepen aan, alsof de polder was gekrompen, verschrompeld, van een immense zee waar je in verdrong tot een smerige kleine modderpoel waar je in twee stappen doorheen stampte.

Of kwam het doordat ik zelf ouder was? Ik werd opeens overvallen door een hevig verlangen naar vroeger, naar dat gevoel van toen, toen ik nog niks wist en het leven aanvoelde als een groot avontuur dat nog alle kanten opkon, waarin ieder gevoel dat je had, groot en groots en overstelpend was, zelfs als het een rotgevoel was. Zelfs als je pijn had, voelde je dat je leefde. Maar er was geen weg terug. Of wel? Van de week was ik Kees Klein tegengekomen op de Markt. Hij was met ferme stappen onderweg naar het Stadhuis, een aktetas onder zijn arm, keurig in het pak. Toen hij me zag, sloeg hij me enthousiast op mijn schouders. 'En? Wat vind je ervan? Hè?' riep hij.

'Waar heb je het over?' vroeg ik.

'Over ons tienpuntenplan! Ons beleid! Heb je gezien hoe de stad aan het veranderen is? Het wordt hier weer schoon, veilig. Dat wou je toch niet ontkennen?' Hij trok zich naar me toe, zodat ik zijn weeïge adem kon ruiken. 'Doe nou toch eens niet zo eigenwijs, man.'

'Eigenwijs?' Ik wist niet wat hij bedoelde, maar tegelijkertijd wist ik het wel. Wist ik het maar al te goed.

'Je weet heus wel wat ik bedoel.'

'Dat weet ik niet.'

'Luister, Jos', zei hij, bijna fluisterend. 'Geloof me, we gaan een heel bijzondere tijd tegemoet. Jij kunt daar deel van uitmaken, als je dat wilt. Begrijp je?'

'Ja? Wat moet ik daarvoor doen?'

Hij week een stukje achteruit en keek naar me alsof hij een of ander voorwerp bestudeerde. 'Denk daar maar eens over na, als je dat niet

weet.' Hij draaide zich abrupt om en vervolgde zijn weg.

Ik wist het natuurlijk best. Zijn boodschap was duidelijk. Als ik erbij wilde horen, moest ik mijn scepsis laten varen. Het spel meespelen. Me aansluiten bij hem, bij de PB, bij oom Wim, erbij horen, vergeten dat ik ooit een vreemdeling was geweest. Dan zou er een fijne toekomst voor me zijn weggelegd in het warme nest dat Prinsenburg heette. Misschien zou ik op een dag wel hoofdredacteur zijn van het Prinsenburger Dagblad.

Ik fietste en fietste die middag, voor mijn gevoel voor eeuwig, net zo lang tot ik het geluid van de snelweg niet meer hoorde, toen ging ik zitten bij een beekje, aan de rand van een bos. Ik bleef een tijdje zitten staren, naar het dode zwarte water in het beekje. En als ik het spel niet mee speelde, dacht ik, wat dan? Wat zou er dan van mij worden?

Toen ik 's middags thuis kwam, in mijn flatje, haalde ik een flesje bier uit de koelkast, at een pizza en las de krant. Daarna viel ik op de bank in slaap. Ik droomde een droom die ik al vaak had gehad in mijn leven – een nachtmerrie. Ik liep de straat in waar ik was opgegroeid, maar ik herkende niets meer. Alles was anders. Ik wist zeker dat ik in mijn straat was, en toch was mijn ouderlijk huis er niet meer, op de plek waar het hoorde te staan. Ik belde aan, maar het hele huis vervormde en vervaagde in mijn droom en ik werd wakker.

Het was half donker in de flat. Even wist ik niet waar ik was - ik had overal kunnen zijn, op mijn etage in Amsterdam, mijn studentenkamer in Utrecht, mijn slaapkamer bij mijn ouders thuis - de kamers waarin ik in mijn leven had gewoond, zweefden door mijn hoofd, en alle dromen die ik had gedroomd op die kamers. Mijn hart klopte wild in mijn borst en ik zat onder het zweet. Als ik nu dood zou gaan, schoot het door me heen, wie zou er dan omkijken, naar mijn lijk? Mijn broer waarschijnlijk.

Die zou komen en ze zouden me begraven en niemand zou ooit nog aan me denken. Zelfs Ellen niet. Ellen zeker niet. Ze dacht nog wel aan Jan-Willem, maar niet aan mij.

Ik rolde van de bank en strompelde naar de badkamer. Ik liet de kraan lopen en ging in bad zitten. Ik kwam langzaam weer bij. Nadat ik de kraan had uitgedraaid, was het doodstil in de badkamer. Het geluid van iedere beweging die ik maakte in het water weerkaatste tussen de tegels. Het was zaterdagavond, en ik zat in bad, in doodse stilte.

Ik kleedde me aan en ging de stad in.

Ik weet niet hoe ik het voor elkaar kreeg, maar vier uur later zat ik op de bank in de woonkamer van Henriëtte, dezelfde Henriëtte die ik had leren kennen in de Kleine Werelt. Een vriendelijke, verstilde woonkamer, waarin het leek of alles klaar stond voor een gast zoals ik, de boeken keurig op een rijtje in de kast, de tijdschriften netjes op het bijzettafeltje, de theelichtjes fris en nieuw in schone houdertjes op het lage glazen tafeltje, en Henriëtte, klein en een beetje dik, fris en opgeruimd alsof ze net een boswandeling had gemaakt in plaats van uren in de kroeg te hebben gezeten, helemaal klaar voor mij. Ze rookte, maar op de een of andere manier leek het of de sigarettenrook in die heldere kamer in een vacuüm verdween. Ik wou eigenlijk dat het wat donkerder was, dat ze wat lichten uitdeed, maar ik zei niets, en zonder er iets voor te hoeven doen, lag ik een half uur later naast haar in bed, tussen heerlijk frisse lakens. Het ging allemaal vanzelf, zelfs het vrijen ging vanzelf - we waren te moe en hadden te veel gedronken om nog veel remmingen te voelen. Een condoom was niet nodig, zei ze, want ze had een spiraaltje en ze vertrouwde er blijkbaar op dat ze met mij geen risico's liep. Nadat ik klaar was gekomen, viel ik meteen in een diepe slaap.

*

Een paar uur later – buiten begon een vaag begin van ochtendlicht door het duister heen te breken - was ik ineens klaar wakker. En bijna op hetzelfde moment ging mijn mobieltje af. Ik durf te zweren dat ik wakker was voordat hij afging, niet andersom.

Henriëtte draaide zich om, maar bleef stug doorslapen. Ik pakte de telefoon op en keek naar het display. 'Albert mobiel', stond er. Albert Meester. Ik nam hem op. 'Ja?'

'Jos?'

'Ja.'

'De burgemeester is zojuist dood aangetroffen in zijn slaapkamer.'

Meteen kwam een absurde frase bij me op. De Koning is dood, dacht ik - lang leve de Koning. Ik was nog half dronken. 'Geen grap?'

'Nee.'

Ik ademde een paar keer diep in en uit. 'Ik kom eraan.'

'Okee.'

'Albert ... ?'

'Ja, het ziet er naar uit dat hij vermoord is. Ik zie je zo.'

*

Ik was niet de eerste die aankwam in de Kant Laan. Uit alle zwarte hoeken en gaten van de buurt kwamen gestalten aangezweefd. Politie-auto's blokkeerden reeds de straat, zo'n twintig agenten liepen rond en waren bezig het huis af te zetten met linten en hekken. Buurtbewoners stonden in ochtendjassen en pyjama's op de stoep te praten en te

huiten. Enkele fotografen waren al plaatjes aan het schieten van alles wat los en vast zat.

Ik vond een groepje collega's in een kluitje bij elkaar, bij een van de afzettingen die de politie had gefabriceerd, 50 meter van het huis. Ze stonden er verslagen bij, als sombere geesten in het halfdonker. Marja had tranen in haar ogen. Albert had dikke wallen. Bart-Jan stond verdwaasd met zijn handen in zijn haren te woelen. Niemand deed iets. Ik zette mijn fiets tegen een boom en liep naar ze toe.

Marja viel me bijna om de nek, iets wat ze nog nooit had gedaan. 'Oh, Jos, dit is zo shocking. Wat zul jij je rot voelen. Je oom. Vermoord.'

Zo had ik het nog niet bekeken. Ik voelde weinig. Marja leek oprecht verdrietig.

'Is hij vermoord? Is dat zeker?'

Albert haalde zijn schouders op. 'Officeel willen ze nog niks zeggen.'

'Enig idee hoe het gegaan is?'

'Nee. Niemand weet iets.'

'Hebben jullie al met bewoners gesproken?'

Ze keken me allemaal een beetje verweesd aan. Het leek nog niet in ze te zijn opgekomen dat ze iets moesten doen. Ze leken in een shock te verkeren.

'Ik weet niet of ik gewoon kan werken', zei Marja, met een verstikte stem. 'We kunnen toch niet net doen of er niks aan de hand is?'

'Het is misschien maar beter om gewoon aan het werk te gaan', zei Bart-Jan ernstig. 'Dan denk je niet aan wat er is gebeurd.'

'Ik ga maar eens wat rondneuzen', zei ik. 'We spreken elkaar nog wel.'

Ik had geen zin om te gaan staan treuren. Ik voelde me behoorlijk

opgewonden. Ik wilde allereerst Kees Klein zien te vinden. Hij zou hier ongetwijfeld ergens rondhangen. Misschien was hij al in het huis. Dat was mijn tweede doel, om het huis van oom Wim binnen te komen. Het kon nog van pas komen dat ik zijn neefje was.

Via een paadje tussen twee villa's in begaf ik me naar het voetpad dat door het park liep achter de huizen langs, waar ik die middag daarvoor nog had gefietst. Ik stuitte op een rechercheur in burger die met een paar buurtbewoners stond te praten.

Een vrouw was aan het vertellen dat ze *dacht* een schaduw te hebben gezien vannacht op het achterpad. Ze had geen idee hoe laat het was geweest. 'Ik kon niet slapen. Het was zo warm. Had ik nou maar op de klok gekeken', zei ze klagerig. Een nadere omschrijving van de schaduw wist ze niet te geven. De rechercheur maakte een aantekening in zijn blocnote.

Een buurman wist te vertellen dat er plannen waren om lantaarnpalen te gaan plaatsen op het achterpad, maar dat oom Wim daar nog niet aan had gewild, om zichzelf niet voor te trekken. 'Overal worden nieuwe lantaarnpalen neergezet. Maar hij wilde zelf niet het eerst aan de beurt komen. Zo was-ie wel. Ik was het niet altijd eens met zijn politieke ideeën, maar hij was wel integer. Dat moet je hem nageven.'

'Wat denkt u', vroeg een andere buurman, zich tot de rechercheur wendend, 'zou het hebben geholpen als er lantaarnpalen hadden gestaan hier?'

De rechercheur bleef alleen maar chagrijnig staan kijken. Hij gaf geen antwoord.

'Is de moordenaar hierlangs gekomen dan?' vroeg ik.

'Ze zeggen dat hij over de muur is geklommen', zei de buurman. Hij

maakte een gebaar in de richting van de hoge muur, verderop langs het pad, waarachter het huis van oom Wim verscholen lag. Daar, vaag te zien in de ochtendschemering, was een sporenonderzoek aan de gang. De silhouetten van rechercheurs kropen langs de muur, door de bosjes. Het pad was afgezet met een lint dat geen kleur had in het halve duister van de ochtend. 'Zo is het toch?' vroeg de buurman aan de rechercheur. Die keek nog een keer boos in het rond en vertrok zonder een woord te zeggen.

'Weten jullie wat er precies is gebeurd?' vroeg ik aan de buurman.

De klagerige buurvrouw gaf antwoord. 'Hij is doodgestoken. In zijn bed. Het is toch verschrikkelijk, hè. Waar gaat het met de wereld naartoe?'

Er ontstond een discussie over de mogelijke dader. 'Drugsdealers', zei iemand. 'Die heeft hij aardig tegen zich in het harnas gejaagd', zei iemand.

Een ander opperde dat 'de projectontwikkelaars' ook de pik op hem hadden. 'Het zit ze behoorlijk dwars dat dat stationsproject niet doorgaat. Misschien hebben ze iemand ingehuurd om hem van kant te maken.'

Ik observeerde de rechercheurs een tijdje die achter het huis bezig waren, maar daar werd ik niet veel wijzer van.

Ik besloot weer terug te gaan naar de Kant Laan. Ik had geluk. Toen ik in de straat aankwam, kwam er net een auto aan - een oude Fiat panda - die zich stapvoets een weg probeerde te banen door de steeds drukker wordende massa van nieuwsgierigen. Ik keek door de voorruit naar binnen. Achter het stuur zat mijn nichtje Pauline.

Ik tikte op het portierraam. Ze reageerde met een verheugde blik. Ze draaide snel het raampje omlaag. 'Oh, Jos, wat ben ik blij jou te zien.'

Ze had rode ogen, maar huilde niet. 'Wat moet ik doen? Ik wil naar binnen.'

'Waarom parkeer je je auto niet hier?'

Ze keek me aan alsof ik zojuist een briljante uitvinding had gedaan. Pauline was altijd nogal onpraktisch geweest. Met enige moeite wist ze de auto langs de stoeprand te krijgen en na enig gerommel met tasjes en zakjes kwam ze – achterstevoren - de auto uit. We gaven elkaar drie zoenen. Ik nam haar bij de arm. 'Zal ik met je meegaan?'

'Graag. Ik denk dat mama het ook wel fijn zal vinden om jou te zien.'

We liepen in de richting van het huis. Ik voelde me een beetje schuldig. Ik besepte dat ik haar gebruikte om het huis van haar vader binnen te komen. Toch was ik wel echt met haar begaan. Ik had haar altijd aardig gevonden. Pauline was het lelijke eendje geweest in het gezin. Mollig, met een bleek gezicht, stro-achtige haren die, zolang ik haar kende, om de poten van haar bril gekruld zaten. Ze was dromerig en hopeloos verstrooid. Maar ze was niet dom en had meer gevoel voor humor dan je op het eerste gezicht zou denken.

'Je weet dat ik journalist ben, voor de krant hier?' vroeg ik. Ik kon het niet maken om dat niet te vertellen.

Ze keek me even aan met haar schichtige blauwe oogjes. 'Natuurlijk! Ik vond het harstikke leuk toen ik het hoorde.' Ze begreep volgens mij niet eens wat ik bedoelde.

We kwamen bij de dranghekken aan. Ik sprak een politie-agent aan die op wacht stond. 'Dit is de dochter van meneer de Koning. Ik ben zijn neef. We willen graag naar binnen.'

Binnen vijf minuten was het geregeld. Onder begeleiding van een geüniformeerde agent en de nieuwsgierige blikken van de toeschouwers, liepen we over het tuinpad naar de voordeur van de

villa.

Er werd opengedaan door een vrouwelijke agent, die ons een paar vragen stelde en ons toen binnen liet. De vestibule was kaal. Er hingen geen jassen aan de kapstok, de paraplubak was leeg. Er stond een ouderwets rekje voor melkflessen op de grond. Ook leeg. Blijkbaar was alles meegenomen voor onderzoek.

Bij het zien van de paraplubak roerde zich iets in mijn geheugen. Het ding deed me ergens aan denken - hij was groen met een gouden randje - maar ik kon er op dat moment niet opkomen.

In de grote hal was het donker en stil. De sombere jachttaferelen aan de muur, die daar al hingen zo lang ik me kon herinneren, maakten de schemering nog dieper. Ik had het gevoel dat ik een tunnel inging, dat ik door het verleden werd opgeslokt - en op dat moment wist ik het weer: ik had overgegeven in die paraplubak. Het was door een boterham gekomen - een boterham met smeerworst - die ik van oom Wim had moeten opeten. Hoe oud zal ik geweest zijn? Een jaar of vijf misschien. Ik logeerde hier. Thuis hoefde ik nooit te eten wat ik niet lustte, maar bij oom Wim at je wat de pot schafte. *Ik lust geen smeerworst, oom Wim. Opeten, je bent hier niet bij je moeder.* En hij had zijn mes gepakt en had er expres nog een extra dikke laag smeerworst op gesmeerd. Mijn wraak was 's nachts gekomen. Toen had ik alles er weer uitgekotst. Ik was de trap afgerend, had op de voordeur staan bonken - *ik wil naar huis, ik wil naar huis.* In de paraplubak had ik overgegeven. Ze wilden me terug naar bed brengen, maar ik was niet meer te kalmeren. Er was een auto gekomen. Ik zag mezelf weer zitten, op de achterbank, stevig aangedrukt tegen het warme lichaam van mijn moeder, terwijl ik verwonderd opkeek naar de oranje lichten van de lantaarnpalen die

blinkten en flonkerden in de achterraut.

Pauline was voor me uit gelopen, naar de woonkamer. De salon, zoals mijn tante altijd zei. Ik ging achter haar aan. Er kwam een rechercheur de trap afgelopen, die een beetje achterdochtig keek, maar hij liet ons begaan.

Tante Erica zat in een fauteuil voor zich uit te staren. Ze was keurig aangekleed en zag er verzorgd uit. Ook bij haar geen tranen, viel me op.

Ze glimlachte naar Pauline. Ze leken sprekend op elkaar, moeder en dochter - vol en rond, met rode vlekkerige wangen en wit haar - het tegenovergestelde van hoe oom Wim eruit had gezien, met zijn uitgemergelde lichaam en ingevallen wangen. Maar hun lichamelijke contact bleef beperkt tot een afstandelijke zoen. Pauline ging op een fauteuil naast haar zitten. Ik gaf tante Erica keurig twee zoenen, alsof ik op visite kwam. Er staken nog steeds witte haren uit haar wang, die prikkelden, zoals ze vroeger ook altijd hadden gedaan. Ze had ook nog steeds hetzelfde dunne witte snorretje dat me altijd zo had afgestoten. 'Dag Fransje', zei ze. 'Wat leuk om je te zien.'

'Dat is Frans niet, mama', zei Pauline. 'Dat is Jos.'

'Oh .. Ze lijken ook zoveel op elkaar.'

'Onzin, mama. Ze lijken helemaal niet op elkaar.'

'Het maakt niet uit', zei ik. 'Hoe voelt u zich, tante Erica?'

'Oh, het gaat wel ...' Ze zei het op een vage toon. Ik vond dat ze er opvallend rustig bij zat. Roerloos en kaarsrecht, handen gevouwen op schoot. Alleen haar watervlugge, blauwe oogjes vlogen steeds door de kamer, als een zenuwachtig insect dat geen seconde tot rust kwam.

'Wat is er nou precies gebeurd, mam?'

'Hoe moet ik dat weten? Ik weet ook niet wat er is gebeurd.' Ze klonk

pruilerig.

‘Met jou, ik bedoel ...?’

‘Nou, ik werd wakker ... van een geluid. Een bonk. Ik heb een tijdje geluisterd of ik nog wat hoorde ...’

‘Waar kwam het geluid vandaan?’ vroeg ik.

‘Uit Wims kamer.’

Dat snapte ik niet meteen. Bedoelde ze zijn studeerkamer? Ineens drong het tot me door dat ze waarschijnlijk aparte slaapkamers hadden.

‘Hoe laat was het toen?’

‘Oh, half vijf, zoiets.’

‘En toen?’

‘Ik hoorde niks meer. Maar ik was er niet gerust op. Ik heb mijn ochtendjas aangedaan, en mijn sloffen, en toen ben ik gaan kijken ...’

Pauline legde een hand op haar arm. ‘U hoeft verder niks te zeggen.’

‘Ik .. ik zag het meteen. De deur stond open. Hij lag ... Ik heb meteen de politie gebeld. 112, dat weet iedereen. Ze waren hier heel snel, moet ik zeggen.’

Het betekende dat de moordenaar maar een kwartier, hooguit 20 minuten de tijd moet hebben gehad om weg te komen. Niet heel veel.

‘Heeft de politie verder nog iets verteld?’

‘Nee.’

‘Hoe hij is overleden?’

‘Nee. Ze stellen me wel steeds vragen. Of ik een idee heb wie hem zou willen vermoorden. Hoe zou ik dat moeten weten? Niemand wilde Wim vermoorden. Het zal wel met de politiek te maken hebben, heb ik gezegd. Politiek is altijd smerig. Hoewel Wim heel populair is. Hij had

geen vijanden. Hoewel ...’ Er scheen iets bij haar op te komen. Ze keek fronsend voor zich uit. ‘Hij heeft laatst wel een keer een *dreigtelefoontje* gehad.’

‘Een dreigtelefoontje?’ vroeg Pauline. ‘Hoezo?’

‘Volgens mij tenminste. Ik hoorde het toevallig, toen ik op de gang was.’

‘Wat hoorde u precies?’ vroeg ik.

‘Ik hoorde het aan zijn stem. Als je 35 jaar met iemand getrouwd bent, weet je het wel als er iets aan de hand is.’ Er verscheen even iets zelfvoldaans in haar blik, dat ik niet helemaal kon plaatsen. Alsof ze wilde zeggen, dat heb ik toch maar mooi voor elkaar. Had ze het over die 35 jaar huwelijk? Dacht ze aan haar onbekende rivale? Waarmee oom Wim ontmoetingen had in een caravan in Gastel? Wist ze daarvan? Was dat de reden dat ik geen tranen zag? ‘Hij was in de studeerkamer, zie je. Ik kon niet verstaan wat hij zei. Maar ik kon wel horen dat er iets aan de hand was.’

‘Hoe klonk hij dan?’

‘Boos. Heel boos.’

‘En hebt u hem gevraagd wat er aan de hand was?’

‘Oh ja. Maar hij vertelde mij nooit wat. Hij zei - wat denkt die kerel wel, dat ik me door hem de wet laat voorschrijven? Ik ben de baas in deze stad. Welke kerel, vroeg ik nog, maar hij wilde er verder niet over praten.’

‘Hij kende hem dus wel?’

‘Dat denk ik wel, ja.’

‘En u heeft geen idee wie het was?’

‘Nee.’

‘Wanneer is dit gebeurd?’

‘Oh, ik weet het niet precies meer. Een paar weken geleden. Een week of twee, zoiets.’

‘U moet dat wel aan de politie vertellen, mam’, zei Pauline. ‘Ze kunnen misschien de telefoontjes natrekken. Ik ga het meteen vertellen.’ Ze sprong op en rende de deur uit.

Ik bleef alleen achter met tante Erica. We zwegen even. Ik keek op mijn mobiel. Het was pas zes uur. Het leek wel twaalf uur ‘s middags. ‘Hoe is het met Terminus, tante?’ vroeg ik, om iets te zeggen.

‘Oh, prima. Heel goed.’ Ze leefde helemaal op bij de gedachte aan het hotel. Ik wist dat zij het was die het hotel runde, zeker sinds oom Wim de politiek in was gegaan. Aan zijn twee andere hotels deed hij ook weinig, die werden door zetbazen gerund. ‘Het is natuurlijk altijd een goede zaak geweest. Niet overdreven luxueus of zo, daar geloofde mijn schoonvader niet in. Degelijk, netjes. Een fatsoenlijke kamer en een fatsoenlijke maaltijd voor een fatsoenlijke prijs. Dat was zijn devies. Zo ben ik het altijd blijven doen. We hebben veel vaste klanten. Zakenmensen vooral. We proberen ze een beetje een huiselijk gevoel te geven, hoewel dat niet meevalt tegenwoordig. Iedereen is zo op zichzelf.’

Ze kletste nog even door. Ik dacht, zal ik het haar vragen, over de oorlog. Maar het was niet bepaald het juiste moment. We werden onderbroken door de komst van twee rechercheurs. De oudste, een boomlange man met een snorretje en een quasi-vaderlijke houding die me meteen irriteerde, vroeg wie ik was, en toen hij het hoorde, of ik de kamer uit wilde gaan.

Ik ging terug naar de hal. Hij kon mijn humeur niet bederven. Ik had al meer dan genoeg gehoord. Ik vroeg me wel af hoe ik dit moest gaan opschrijven allemaal. Maar ik had nog de hele dag de tijd om daar over

na te denken.

Er kwamen twee ziekenbroeders de trap af. Ik dacht, zal ik het proberen? Naar boven te gaan? Het ergste dat me kan gebeuren is dat ik word teruggestuurd.

Ik sloop de trap op. Geruisloos, over de dikke rode loper. Boven liep ik de gang in. De eerste slaapkamerdeur stond open. Het was de kamer van mijn oom.

De twee bobo's die beneden waren bij tante Erica hadden ongetwijfeld de touwtjes in handen; in de kamer waren nog twee mannen aan het werk, maar die waren technisch onderzoek aan het doen. Ze keken me even aan, maar zeiden niets. Er hing een lint in de deuropening, dus ik kon niet naar binnen, maar ik kon wel in de kamer kijken.

Oom Wim lag in het midden van een groot tweepersoonsbed met een groot krullerig houten achterpaneel. Hij lag op zijn rug, een laken tot op zijn kin opgetrokken. Zijn neus omhoog. Zijn gezicht was bleek in het vale ochtendlicht.

Ik kon niet zeggen dat het me echt veel deed om hem zo te zien liggen. Ik vond het wel een walgelijke gedachte, dat hij was vermoord; ik kreeg er een raar gevoel van in mijn maag. Ik voelde me sowieso draaierig, omdat ik nog niet gegeten had, en maar een paar uur geslapen.

Ik liet mijn blik door de kamer gaan. Aan één kant van het bed stond een stoel, waar zijn overhemd en onderhemd overheen hingen - een onderwets wit onderhemd, die mijn vader ook altijd had gedragen - en zijn broek en onderbroek op lagen. Aan de andere kant stond een nachtkastje, met een oud wekkertje, een asbak, een doos sigaren, een boek. Zo te zien een boek over bridge.

Aan de muur boven zijn hoofd, boven het achterpaneel van het bed, hing een schilderij - groot maar nogal simpel - een visser in een bootje, tussen het riet. Daarnaast, boven het nachtkastje, hing een tegeltje, een wit tegeltje, waarop, in zwierige letters, een spreuk stond gegraveerd. Ik moest een tijdje turen voordat ik hem kon ontcijferen. Het was, in deze context, een bizarre spreuk. *Wanneer de vorst hem heeft gezegd: het staatsbelang vereist dat gij sterft, moet hij sterven. Jean-Jacques Rousseau.* Wel een heel merkwaardig toeval, dacht ik, dat uitgerekend deze tekst hier aan de muur hing. Je mocht aannemen dat hij dat tegeltje zelf hier had opgehangen. Hoe kwam iemand erbij om Rousseau aan de muur te hangen? Het was misschien een grapje geweest, een woordspeling op zijn naam. *Wanneer de vorst hem heeft gezegd: het staatsbelang vereist dat gij sterft, moet hij sterven.* Ik vond het geen opbeurende uitspraak.

‘Hoe is het gebeurd?’ vroeg ik, aan de twee mannen.

Een van hen keek op. ‘Mes. In zijn rug.’

De andere keek ook op. ‘Wie bent u?’

‘Ik ben zijn neef.’

‘Oh. Wilt u dit alstublieft niet naar buiten brengen, totdat wij dat hebben gedaan.’

Ik knikte. ‘Nee hoor. Sliep hij?’

De eerste man gaf weer antwoord. ‘Waarschijnlijk wel. Hij heeft geen verzet geboden.’

Ik hoorde geluiden vanuit de hal beneden. Het leek me beter om mijn geluk niet verder te beproeven.

Ik haastte me de trap af.

Pauline kwam net de salon uit. Haar gezicht zag bleek.

‘Gaat het met je?’

'Ik voel me niet echt lekker.'

Ik bood aan om thee of koffie te maken. Dat vond ze goed, maar we bleken nog niet de keuken in te mogen. Ook daar was nog onderzoek aan de gang.

'Wil je even naar buiten?'

Ze knikte.

We gingen de achterdeur uit, naar de tuin. Die lag nog in de schemering begraven. In de grijze vlekken begonnen zich langzaam bloembakken af te tekenen, een vijver, tuinstoelen, een muur. Het zag er allemaal nog precies hetzelfde uit als veertig jaar geleden.

'Er is hier weinig veranderd, hè?' zei ik.

'Nee. Papa hield niet van veranderingen.' Voor het eerst hoorde ik een spoor van verdriet in haar stem.

We gingen naast elkaar op het puntje van een ligstoel zitten. Pauline staarde somber voor zich uit.

'Kun je je nog herinneren dat we hier speelden?' vroeg ik.

Ze knikte. 'We waren altijd blij als jullie kwamen. Jullie zullen wel niet zo blij zijn geweest dat je naar ons toe moest.'

Ik glimlachte. 'Weet je nog dat ik hier een keer de boel heb ondergekotst, toen ik hier logeerde?'

'Nee.'

'Jij was ook nog jonger dan ik natuurlijk. Ik zal een jaar of vijf geweest zijn. Ik moest van je vader een boterham met smeerworst eten, terwijl ik geen smeerworst lustte. Die kwam 's nachts er weer uit.'

'Echt? Papa zal wel boos geweest zijn.'

'Ik ben nog dezelfde nacht opgehaald door mijn moeder.'

'Je had een hele lieve moeder. Je vader ook. Heel wat anders dan mijn vader.'

‘Dat moet je niet zeggen ...’

‘Ik weet heus wel wat ik zeg. Ik vind het verschrikkelijk natuurlijk, dat hij vermoord is ...’

‘Was hij niet veranderd, de afgelopen jaren?’

‘Veranderd?’

‘Milder geworden.’

Ze snoof verontwaardigd. ‘Hoe kom je daar bij? Nee hoor, hij is nooit veranderd in zijn leven. Geen spat.’

We zwegen even. Ik kon Pauline horen ademen. Het begon tot me door te dringen dat ze boos was. Waarom precies en op wie, dat begreep ik niet.

Na een tijdje doorbrak ik de stilte. ‘Hoe is het met Jacqueline eigenlijk? Is die al gebeld?’

‘Ja. Maar ze komt vast niet hier naartoe.’

‘Waarom niet?’

‘Ze zit in een sekte, wist je dat niet?’

‘Ik heb wel gehoord dat ze erg gelovig is geworden.... Wat voor sekte?’

‘Iets Christelijks. Ze heeft al het contact met ons verbroken. Wij zijn niet *gristelijk* genoeg voor haar. Ik zeker niet.’

‘Omdat je ...’

‘Omdat ik lesbisch ben, ja. Het is wel ironisch als je erover nadenkt. Mijn vader had één dochter die hij niet meer zag omdat ze in een sekte zit, eentje die hij liever niet wilde zien omdat ze lesbisch is en een zoon die zelfmoord heeft gepleegd. Dan zou je een keer na kunnen gaan denken over waar je mee bezig bent.’

Ik voelde een diepe somberte over me heen komen. Wat konden mensen toch een puinhoop maken van het leven. En waarom? Oom

Wim had alles wat hij zich kon wensen, een vrouw, drie prachtige kinderen, en wat deed hij? Vreemd gaan en zijn relatie met zijn kinderen verpesten. Hij woonde in een prachtige villa, aan het park, en wat deed hij? Een kille stenen tuin aanleggen, en een hoge, hatelijke muur bouwen. Terwijl ik daar aan zat te denken, glinsterde er een scherfje zonlicht in het gebladerte van de kastanjabomen in het park, die boven de muur uitstaken. Een nieuwe dag was aangebroken. Het leven ging door, dacht ik. De zon kwam op, en zou weer onder gaan, en hij zou dat blijven doen, tot we er allemaal niet meer waren - tante Erica, Pauline, Ellen, de rechercheurs die binnen bezig waren, ikzelf, de hele bevolking van Prinsenburg. Waar maakten we ons allemaal druk over?

Zou dat het gevoel zijn geweest dat Jan-Willem had gehad, dacht ik. De zinloosheid van het leven? Blowde hij zichzelf daarom iedere dag van de wereld af? Ik keek opzij, naar Pauline. 'Denk je nog weleens aan Jan-Willem?'

Ik voelde door de tuinstoel heen een schok door haar lichaam gaan. Maar ze keek me niet aan. 'Ik denk de hele tijd aan hem.'

Zij ook al. Jan-Willem was niet vergeten. Ik bestudeerde de zijkant van haar gezicht. Er was kleur gekomen op haar bleke huid. Haar mond trilde. Het was alsof ze aan een geheime liefde dacht.

'Ik denk er steeds aan hoe hij was vlak voor ... zijn dood.' Haar stem klonk pijnlijk, verwrongen. De emotie die haar vader niet in haar losmaakte, kwam los bij de gedachte aan haar broer.

'Hij was toch al het huis uit?'

'Ja. Hij was eerstejaars student. In Nijmegen.' Ze sprak langzaam, bedroefd. 'Hij studeerde geschiedenis. Althans, dat was de bedoeling. Ik geloof niet dat hij veel uitvoerde.'

‘Je bedoelt dat hij verslaafd was?’

‘J-ja.’ Ze klonk aarzelend.

‘Of dacht jij van niet?’

‘Jawel. Hij was verslaafd, dat zeker. Ik vraag me alleen af of dat de reden is geweest voor zijn zelfmoord.’

‘Wat bedoel je?’

‘Je weet toch dat ze dat ervan hebben gemaakt? Hij zou een einde aan zijn leven hebben gemaakt omdat hij verslaafd was aan de drugs en geen uitweg meer zag. Heb je mijn vader niet gehoord bij zijn verkiezingscampagne? *Drugs verwoesten levens. Dat weet ik uit ervaring.*’ Ze lachte schamper.

‘Wat was volgens jou wel de reden?’

Ze gaf niet meteen antwoord. Ik had het gevoel dat ik met haar in een soort cocon zat, in die tuin daar. Heel vaag drongen geluiden tot ons door. De stemmen van mannen achter de muur. Een schreeuw, zo nu en dan, die van ver weg kwam, van de straat, aan de andere kant van het huis. Er moesten vogels aan het fluiten zijn, maar ik hoorde ze niet.

Toen ze begon te praten, deed ze dat fluisterend. Ik moest mijn best doen om haar te verstaan. ‘De laatste keer dat ik hem zag was op mijn vaders verjaardag. Er is toen iets gebeurd, die dag. Ze hadden ruzie, papa en Jan-Willem. Dat was normaal. Ze hadden altijd ruzie. Maar dit was geen gewone ruzie. Ik ging op een gegeven moment naar boven, naar de badkamer. Ze waren met zijn tweeën in de studeerkamer. Dat vond ik heel vreemd. Ik had nog nooit meegemaakt dat ze een gesprek hadden onder vier ogen. Aan de toon van hun stemmen kon ik horen dat ze ergens fel over aan het discussiëren waren. En toen, terwijl ik net de badkamer uit kwam, kwam hij de deur uit gerend, Jan-

Willem. Hij huilde. Dat had ik hem nog nooit zo zien doen. Hij schreeuwde niet, hij zei niets, hij huilde. De tranen stroomden over zijn wangen. Ik vroeg hem wat er aan de hand was en hij keek me aan met een blik die ik nooit zal vergeten. Ik had het idee dat hij iets wilde zeggen. Maar hij bedacht zich. Hij heeft zijn spullen gepakt en is het huis uitgelopen. Ik heb hem daarna nooit meer gezien. Een week later was hij dood.'

Terwijl ze dit vertelde, keek Pauline me aan, met een verwarde, bange blik. Lange tijd zeiden we geen van beiden iets.

Uiteindelijk liet ze haar hoofd hangen en staarde naar de grond. 'Het ergste is dat ik het er verder bij heb laten zitten. Ik wilde mijn vader er nog mee confronteren. Maar ik durfde het niet. Ik heb het steeds weer uitgesteld. Nu zijn ze allebei dood.'

*

Ik liet Pauline achter in de tuin. Ze wilde alleen zijn.

Toen ik terugkwam in de hal trof ik Kees Klein aan. Hij stond te praten met de irritant-vaderlijke boomlange politieman, die, zo ontdekte ik later, hoofdinspecteur was en Rob Bokshoorn heette. Ze zagen me niet meteen, dus ik maakte van de gelegenheid gebruik om in de deuropening te blijven staan en naar hun gesprek te luisteren.

Het was duidelijk dat ze elkaar kenden. Kees was in alle staten. Hij hopte op en neer, trok aan zijn ringbaardje en wiste zich het zweet van zijn gezicht. Zijn blauwe overhemd had een grote zweetplek op de rug. 'Weten jullie dan nog helemaal *niets*?' vroeg hij, met een paniekerige stem.

De politieman glimlachte meewarig. Hij sprak alsof hij het tegen een

kind had. 'We weten wel *iets*, Kees. Er is iemand over de muur geklommen, heeft een ruitje ingeslagen bij de keukendeur, de deur opengemaakt, en is de trap opgegaan. Hij heeft de burgemeester in zijn slaap in zijn rug gestoken. Zo eenvoudig is dat. Maar we hebben nog geen zicht op een dader of een motief. Dat kost meestal wat tijd, om dat uit te zoeken. We komen er heus wel achter.'

'Het is geen inbraak geweest, neem ik aan?'

'Nee, daar kun je rustig een kratje vergif op innemen. Het lijkt er ook verdacht veel op dat onze moordzuchtige vriend wist in welke kamer hij moest zijn. Het enige concrete spoor dat we tot dusver hebben is een telefoontje dat De Koning twee weken geleden schijnt te hebben gehad waarin hij naar verluidt werd bedreigd. Dat zijn we nu aan het natrekken. We hebben de omgeving uitgekamd natuurlijk, maar dat heeft nog *nada* opgeleverd. We hebben ook nog geen ooggetuigen kunnen vinden. Je kunt hier ook makkelijk wegkomen door het park. Helaas had de burgemeester geen inbraakalarm. Hij had zelfs geen dubbel glas in de keukendeur. Heel jammer.' Bokshoorn schudde zijn hoofd alsof hij wilde zeggen - tja, als mensen niet naar ons willen luisteren, dan moeten ze maar voelen.

'Ik heb hem er nog voor gewaarschuwd', zei Klein.

'Hoezo?'

'Dat hij zijn huis beter moest beveiligen. Maar daar lachte hij alleen maar om.'

'Tja.' De politieman slaakte een diepe zucht. 'En jij, Kees. Heb jij een idee wie dit kan hebben bekokstoofd?'

Klein staarde een moment peinzend voor zich uit. 'Nee. Ik weet het echt niet. Iedereen hield van hem, iedereen. Misschien de georganiseerde criminaliteit. Drugscriminelen.'

'Buitenlanders misschien?' Bokshoorn keek Klein aan met dichtgeknepen ogen, alsof hij wilde laten zien dat hij een slim ideeetje had.

'Hoezo?'

'Vanwege het mes.'

Klein knipperde even met zijn ogen. 'Kan ik me niet voorstellen', antwoordde hij toen doodleuk. 'We hebben ons altijd op de vlakte gehouden met allochtonen. Ik zie niet in waarom ze iets tegen meneer De Koning zouden hebben.'

Ik kon mijn oren niet geloven. Zo werd er in gegoede Prinsenburgse kringen blijkbaar over buitenlanders gedacht. Een mes - en dan was het een allochtoon. Maar de twee stonden er verder niet bij stil.

'Heb jij de burgemeester gisteren nog gezien?' vroeg Bokshoorn.

'Nee, wel aan de telefoon gehad, 's ochtends. Hij zou 's middags naar de golfclub gaan, in Gastel.'

'Daar is hij ook geweest. We weten ook vrij zeker dat hij pas heel laat thuis was, om een uur of drie vannacht. We ...' Op dat moment zag Bokshoorn mij ineens staan. Hij hield abrupt zijn mond.

Kees zag mij ook. 'Jos! Wat doe jij hier?'

'Mijn tante en mijn nichtje bijstaan', zei ik, terwijl ik de hal inliep. Ik hoopte maar dat Kees Klein niet tegen Bokshoorn zou vertellen dat ik naast familielid ook journalist was. 'Hoe is het met je? Afschuwelijk, hè, deze toestand.' Ik legde een hand op zijn schouder.

Er kwam even een waas voor zijn ogen. Hij had moeite om zijn tranen te bedwingen. Op dat moment voelde ik, voor het eerst, een zekere sympathie voor hem, en voor het eerst ook werd ik zelf geraakt door de dood van mijn oom. Ik zag het voor me, wat er moest zijn gebeurd, in die slaapkamer boven, en ik voelde mijn maag opspelen.

Ik wilde er liever niet aan denken.

‘Ja. Voor jou zal het ook wel een schok zijn.’ Hij beet op zijn lippen. ‘Maar we zullen hem te pakken krijgen, de klootzak die dit op zijn geweten heeft!’

Even zei er niemand iets. Wat viel er te zeggen?

‘Luister, kan ik even met je praten?’ Klein keek om zich heen. ‘In de studeerkamer? Zou dat kunnen, Rob?’

De inspecteur knikte. ‘Die heb ik nu toch niet nodig. Ik kom zo nog even naar je toe om nog wat vragen te stellen.’

Ik volgde Klein naar de studeerkamer. Hij wist blijkbaar de weg hier in huis. Ik was benieuwd wat hij wilde bespreken.

Oom Wims studeerkamer lag op de begane grond, aan de voorkant van het huis. Het was een klassiek ingerichte kamer, met een parketvloer, eikenhouten bureau, boekenkasten, een houten ladekast, donkergele fluwelen gordijnen, een zithoekje met leren stoelen.

In dat hoekje gingen we zitten. Kees op het puntje van zijn stoel, zenuwachtig op en neer wippend. Hij sprak hakkend en onsamenhangend, in het begin meer tegen zichzelf dan tegen mij. ‘Ik ... kan nu nog niet goed overzien wat er is gebeurd. ... het is een ramp, dat is zeker ... Wim ... meneer de Koning was het hart, de ziel van de partij. Wat moeten we zonder hem? Het zal moeilijk worden. Er zullen ook wel nieuwe verkiezingen komen, denk je niet? Ik weet niet eens hoe dat is geregeld. We hebben pas net een gekozen burgemeester en dan dit ... Ik weet één ding ... Ik ga door. Hij ... zou dat gewild hebben, dat weet ik zeker. Ik wil dat er iets ... iets overblijft van wat hij is begonnen ...’ Hij leek weer even door emotie te worden overmand. Hij wreef verwoed over zijn kin en ringbaardje. Hij was erin geslaagd om zich toch nog redelijk te kleden, die ochtend. Hij had zijn eeuwige

combinatie aan van donkerblauw colbertje en lichtblauw overhemd, alleen was zijn colbertje gekreukeld en hing zijn overhemd half uit zijn broek.

Ik luisterde zonder iets te zeggen. Na een tijdje zijn hart te hebben gelucht, wendde hij zich tot mij. 'Wat denk jij nou ervan, Jos?'

'Wat bedoel je, van de moord?'

'Nee. Ja dat ook. Maar ik bedoel, van ons, van de PB.' Hij richtte zijn blik op mij - die vreemde, gespleten blik - die bestond uit zware wenkbrauwen en wallen en lichte, nerveuze ogen. 'Zou je niet bij de partij willen komen? Ik heb het er laatst ook nog met je over gehad. Waarom zou je je steeds op de vlakte houden? Wat schiet je daarmee op? Jij zou heel veel kunnen betekenen voor de partij, daar ben ik van overtuigd. Met jouw kwaliteiten. Misschien kun je in de toekomst partijleider worden. Ik denk dat je daar geknipt voor bent. Je wilt toch ook weleens wat *bereiken* in het leven? Ik bedoel, niet alleen maar *schrijven* over dingen?'

Ik was totaal verbouwereerd – niet zozeer door zijn vraag, maar door de kwaliteiten die hij me toedichtte. Zag hij me als opvolger van oom Wim? Hoe kwam hij daarbij? Toch voelde ik me, of ik wilde of niet, geveid. En uitgedaagd. Ik kon voor mezelf niet verhelen dat zijn laatste opmerking raak was. Als ik eerlijk was, moest ik bekennen dat ik, ondanks mijn aversie voor oom Wim, in zekere zin ook jaloers was op hem. Hij was een botte hond geweest, maar hij had wel een grote villa bij elkaar verdiend, een paar hotels, hij had een stad bestuurd. Ik zat een beetje te kniezen in een driekamerflatje, en stukjes te tikken voor het Prinsenburger Dagblad. 'Ik weet eerlijk gezegd helemaal niet of ik het met jullie ideeën eens ben.'

'Nee? *Ken* je onze ideeën?'

'Ik ken jullie programma toch?'

'Wat is daar mis mee dan? Ja, ik weet het, jij bent zo'n D66-liberaal. Dat hoef je mij niet te vertellen. Maar zie je dan niet dat het liberalisme zijn beste tijd heeft gehad? Liberalisme is leuk voor een kleine elite. Die kan omgaan met haar vrijheid. Maar voor de meeste mensen betekent vrijheid alleen maar leegte. Mensen hebben behoefte aan saamhorigheid. Liberalisme impliceert dat ieder mens zijn eigen doel kiest in het leven, zijn eigen vorm van geluk. Maar de meeste mensen kunnen dat helemaal niet. Ze willen een doel opgelegd krijgen. Ze hebben behoefte aan een ideaal waar ze voor moeten leven.'

'Is dat zo? Volgens mij zijn de meeste mensen heel goed in staat hun eigen doelen te bedenken.'

'Denk je dat echt? Kijk naar jezelf. Ben jij zo gelukkig, met al die vrijheid die je hebt, met het leven dat je leidt?'

Hij had wel lef, dacht ik. Maar hij raakte een teer punt. Het was waar, er zat een leegte in mijn bestaan. Het was bijna een fysieke leegte die ik voelde - een koude witte plek in mijn lichaam zat - en die was de laatste tijd steeds groter aan het worden. Als een gezwel.

Klein leunde voorover. Hij legde zijn mollige hand op mijn knie. 'Heb ik gelijk of niet? Ik ken je langer dan vandaag, Jos. Hoe lang gaan wij al terug? Zeker dertig jaar. Sinds de middelbare school. Goed, we zijn elkaar uit het oog verloren. Maar nu ben je hier weer. Vergeet niet, *een boom verliest wel zijn blaren, maar niet zijn wortels.*'

Ik moet toegeven, het klonk verleidelijk. Waarom zou ik het niet doen? Me in dat zachte donsbed werpen dat Kees Klein voor me uitspreidde, me laten instoppen onder die warme deken die Prinsenburg heette? Wat moest ik anders? Weer terug naar Amsterdam? Hier een buitenstaander blijven? Het kwam ook door dat

kantoor van oom Wim, die luxe leren fauteuil waarin ik zat, die voelde op dat moment aan alsof hij een beetje van mij was. 'Ik weet het niet', zei ik. 'Ik zal er over nadenken.'

*

Ik had het gevoel dat ik lang genoeg in de villa was geweest. Ik voelde me opeens benauwd, in dit huis van de dood. Ik was licht in mijn hoofd, door te weinig slaap. Het was inmiddels bijna negen uur.

Ik nam afscheid van tante Erica en Pauline, die weer in de 'salon' bij elkaar zaten, en ging naar buiten. De frisse lucht in, hoopte ik. Maar erg fris was het niet onder de kastanjabomen in de Kant Laan. Het was een gekkenhuis. De villa was nu omsingeld door ME. Dat was nodig ook. Er verdrongen zich massa's mensen achter de dranghekken. De sfeer was emotioneel, hier en daar agressief. Er stonden mensen te huilen, te schelden. Types die overduidelijk niet uit Prinsenburg-zuid kwamen, maar uit de volksbuurten in oost en noord. Een sportschoolfiguur in een korte broek, met tatoeages op zijn armen, stond te vloeken. 'Wat is dit voor een kankerzooi hier? Stelletje eikels.' Ik had geen idee over wie hij het had.

Er waren fotografen in de weer, maar er waren ook veel mensen zelf foto's aan het nemen. Ik zag twee camerateams van televisiezers. Iedereen was opgewonden, maar er was niks te doen.

Ik werd meteen besprongen toen ik me tussen de menigte begaf. Ze hadden gezien dat ik uit het huis was gekomen. Er was bijna geen doorkomen aan. Ik werd aan mijn armen getrokken door een lange bleke jongen met een honkbalpetje op. 'Is er nieuws?' schreeuwde hij. Een dikke vrouw waadde door de mensenmassa heen naar mij toe.

‘Weten ze al wie het gedaan heeft?’ schreeuwde ze, met een lelijk accent.

Ik probeerde ze te negeren, maar het leek alsof er een hele golf nu mijn kant op kwam. Het was bedreigend. Ik was blij toen ik opeens het vertrouwde gezicht van Albert Meester voor me zag. Hij trok zich naar me toe. ‘Kom mee’, zei hij, zonder verder iets te zeggen.

We liepen zo snel mogelijk weg, de straat uit, tot het wat rustiger werd. In een zijstraat stond een busje dat bleek te dienen als tijdelijk hoofdkwartier van het Prinsenburger Dagblad. Mijn collega-journalisten waren er niet, maar er was wel een opmaakredacteur, een jongen van de automatisering, en iemand die was ingehuurd om koffie te schenken.

‘Ik moet mijn fiets hebben’, zei ik tegen Albert. ‘Die staat nog tegen een boom aan, waar jullie vanochtend stonden.’

‘Geef me je sleuteltje. Ik ga hem wel even halen.’

Hij verdween. Terwijl hij weg was, kreeg ik een bekertje koffie uit een thermoskan.

Vijf minuten later was Albert weer terug, met mijn fiets. Hij wenkte dat ik in de cabine van de truck moest gaan zitten. Nadat we de portieren hadden dichtgedaan, vertelde ik wat ik wist.

Toen ik was uitgepraat, knikte hij, en dook in zijn pakje shag. ‘Goed werk’, was het enige dat hij zei.

‘Ze zullen wel een persconferentie geven straks, dus ik weet niet hoe houdbaar dit allemaal is.’

‘Nee, maar we hebben wel een voorsprong. En ze gaan niet alles vertellen. Dat telefoontje ... Kun je vanmiddag daar weer naar binnen, denk je?’

‘Ik denk het wel.’

‘Dat zou heel mooi zijn.’

‘Maar ik wil eerst nog wat anders gaan doen. De dag is nog lang.’

‘Wat wil je gaan doen?’

‘Ik wil naar Gastel.’

‘Wat is daar te halen?’

‘Daar staat een caravan waar De Koning zijn maîtresse trof.’

‘Zijn maîtresse? Hoe weet je dat?’

‘Van Viktor de Goede gehoord. Die heeft ze een keer betrappt.’

‘Wie is het?’

‘Dat wist hij niet.’

Albert bromde wat. ‘Denk je dat daar een motief ligt?’

‘Het zou kunnen. Meestal gaat het om liefde of geld. Toch?’

‘Ja. Of alletwee.’

We zaten even zwijgend naar buiten te kijken, naar de mensen die nog steeds aan kwamen lopen en fietsen, of een parkeerplek zochten in een van de overvolle straten, waar je al geen kant meer op kon. ‘Of denk jij dat er politiek in het spel zit?’ vroeg ik.

Albert haalde zijn schouders op. ‘Laten we eerst maar eens kijken waar de politie mee komt.’ Hij maakte zijn shagje af en opende het portier. ‘Hou je contact met mij? We zien elkaar vanmiddag weer.’

*

Nadat ik me thuis had opgefrist, stapte ik weer op de fiets. Gastel lag even ten noordwesten van Prinsenburg. Ik besloot om niet door de stad te fietsen, door Noord en de Kalverpolder, maar om de stad heen, door het Zuiderpark en de Ronde Polder. Dat was wel om, maar een mooiere weg. Het was fantastisch weer en ik voelde me voor het eerst

in tijden weer geïnspireerd. Ik had succes gehad vannacht, met Henriëtte, en vanochtend, door in het huis van oom Wim binnen te dringen. Ik voelde me weer bezielde door een doel, ook al was het niet de wereld redden. Ik wilde de moordenaar van oom Wim opsporen. Of op zijn minst een paar primeurs scoren. Mijn gesprek met Kees Klein zat me nog wel dwars. Ik was er nog niet uit, wat ik daarmee aan moest.

De polder was nog leeg, op deze zondagochtend. Ik zweefde door een landschap van grote penseelstreken - de grote gele zon, groen gras, blauwe lucht. Even dacht ik iets te zien, toen ik langs wat struiken fietste, de schim van een mens of een dier, kruipend over de grond. Ik hoorde een snuivend geluid, alsof er een wild zwijn zijn hol opzocht, maar misschien was het verbeelding.

Even later kwam ik bij de spoorwegovergang, die de grens vormde tussen het zuiden en noorden van Prinsenburg. Net toen ik eraan kwam, begonnen de bellen te rinkelen. De trein, die vanuit Prinsenburg kwam, vloog voorbij en verdween als een raket in het hoge riet.

Aan de andere kant van het spoor hield de polder op en begon de bosrijke omgeving van Gastel. Ik volgde de oude Gastelseweg, waarover ik vroeger vaak had gefietst als we gingen zwemmen in de Gastelseplas. Er lag nog steeds hetzelfde gebutste betonwegdek van dertig jaar geleden en het fietspad zat nog steeds vol met barsten en hobbels. Ik snoof de geur op van de dennebomen. Ongelooflijk, hoe lang het alweer geleden was, dat ik hier fietste, met mijn vriendjes, handdoek en zwembroek onder de snelbinders, zonder enig besef van tijd, van werk, van dingen die gedaan moeten worden, van alles wat constant op je drukt als je volwassen bent - met alleen maar een warme, dronken roes in je hoofd, van meisjes, ijsjes, water, zand.

Waar waren die vrienden nu? Waar waren de meisjes?

Meteen nadat ik het dorp binnenkwam, sloeg ik rechtsaf de bosweg in, die naar de Gastelseplas liep. Vijfhonderd meter voor de plas ging ik opnieuw rechts een nog kleiner bospad in, zonder fietspad. Een eind verderop begon het hek van camping Bosrust waarachter ik de eerste stacaravans zag.

Na een paar honderd meter kwam ik bij de ingang. Ik fietste langs de slagboom de camping binnen en zette mijn fiets tegen een houten hek. Er stonden een paar mensen buiten bij de receptie te praten, maar ze schonken geen aandacht aan mij. Ik begaf me in de richting waarvan ik dacht dat de caravan van oom Wim ongeveer moest staan, afgaande op wat Viktor de Goede mij had verteld. In de verste hoek van de camping had hij gezegd. Ik nam aan dat het de hoek was die grensde aan de Kalverpolder.

Het was stil hier tussen de caravans. Een camping leek me eigenlijk niet de ideale plek om een affaire te hebben, maar in Bosrust had je waarschijnlijk niet veel last van je burens. Het was een vervallen boel, vergane glorie. De helft van de caravans zag er verlaten uit, en veel plekken waren zelfs helemaal leeg. De meeste tuintjes lagen er verwaarloosd bij. Ik kwam geen mens tegen.

Aan het eind van een van de paden kwam ik weer bij het hek uit. Ik sloeg op goed geluk linksaf. En het was blijkbaar mijn geluksdag. Aan het einde van het pad, in de verste hoek van de camping, zag ik tekenen van leven. Twee mannen stonden min of meer op wacht voor een grote, witte houten stacaravan, die er goed onderhouden uitzag. Het gras in het tuintje rond de caravan was keurig gemaaid.

De mannen waren in burger, maar het was in een oogopslag duidelijk dat het politie-agenten waren. Terwijl ik dichterbij kwam en me

afvroeg hoe ik dit moest gaan aanpakken, ging de deur open, en kwam er een vrouw de caravan uit, geflankeerd door een man voor haar en een man achter haar. Ik herkende haar meteen. Ik had haar al zeker 25 jaar niet gezien, maar ze was niet wezenlijk veranderd. En de gelijkenis met Ellen was onmiskenbaar. Je zag meteen dat het haar moeder was.

Eigenlijk was ik niet eens verbaasd. Ze pasten perfect bij elkaar, Ellens moeder en oom Wim. Zij moest in de 60 zijn, maar zag er nog indrukwekkend uit, slank, lang, knap, met vol, lang, zwart haar. Ze droeg een getailleerde strakke lange broek, een lichtblauw zijden overhemd met een diep décolleté. Ze was altijd al heel erg bezig geweest met haar uiterlijk. Oom Wim was uit hetzelfde hout gesneden. Hij was klein en lelijk en had genoeg moeten nemen met tante Erica toen hij nog niets voorstelde in Prinsenburg. Later, toen hij rijk en machtig was geworden, naar Prinsenburgse maatstaven, was Elizabeth van Engelen binnen bereik gekomen. Of Frits van Engelen hier iets van afwist, en wat hij ervan zou vinden, daarvan had ik geen idee.

Dat schoot allemaal in een fractie van een seconde door me heen, maar tegelijk kwamen de bredere implicaties bij me op. De burgemeester had een affaire met de vrouw van de grootste projectontwikkelaar van de stad, die bovendien bekend stond als zijn grootste vijand en met hem overhoop lag over het grootste economische project dat ooit was gepland in Prinsenburg. Als dat geen motief was voor moord! Bovendien, bedacht ik, was Van Engelen een van de weinige mensen die genoeg geld had om zo'n klusje te *laten* opknappen.

De politiemannen kwamen het paadje afgelopen met Elizabeth van

Engelen in hun midden. Ze kwamen recht op me af. Ze waren op weg naar een auto – een gewone personenauto – die om de hoek van de caravan stond geparkeerd.

Ze waren niet blij om mij te zien. De agenten probeerden Ellens moeder enigszins af te schermen. Ik deed net of ik gek was. ‘Wat is er aan de hand hier?’ vroeg ik, zo onschuldig mogelijk.

‘Er is helemaal niks aan de hand’, snauwde een van de politiemannen mij toe.

Ik deed net of ik hem niet hoorde. Ik richtte me op Elizabeth van Engelen. ‘Is alles goed, mevrouw? Heeft u hulp nodig?’

De enige reactie die ik van haar kreeg was een arrogante blik. Ze keerde zich van me af met een hooghartige zwier en liep, tussen de politiemannen in, naar de auto.

Niemand vond het nodig om verder nog aandacht aan mij te besteden. Het leek me beter om niet teveel vragen te stellen. Ik had genoeg gezien.

Ik wilde verder lopen, langs de auto waarin Ellens moeder nu stapte, toen ik vanuit de bosjes aan de andere kant van het hek, een gesis hoorde. ‘Psst. Hé’, hoorde ik.

Ik keek opzij. Er bleek nog een toeschouwer te zijn van het toneelstukje dat ik zojuist had gezien. Onder een bosje, buiten het hek, zat onze polderkoning, Viktor de Goede. Dat was interessant.

De auto reed weg. De twee mannen die nog bij de caravan waren, stonden ongeïnteresseerd voor zich uit te kijken. Ik liep een stukje verder, de hoek om, in de richting waarin de auto was vertrokken, totdat ik niet meer zichtbaar was vanuit de tuin van de caravan. Toen liep ik naar het hek.

Viktor was mij inmiddels gevolgd, half sluipend door de bosjes. ‘Hier

naartoe', zei hij. 'Daar is een gat in het hek.'

Twintig meter verderop zat inderdaad een groot gat in het ijzerwerk, dat bewust door iemand moest zijn gemaakt. Ik kon er met gemak doorheen stappen.

'Wat doe jij hier?' vroeg ik aan Viktor, die met een brede glimlach op me stond te wachten. Het was wel erg toevallig dat hij uitgerekend op dit moment de caravan hier lag te bespieden.

'Oh, ik was aan het wandelen. Ik zag dat er een stel kerels op die caravan afgingen, dus ik ben even blijven kijken.' Hij keek me met onschuldige ogen aan.

'Puur toeval dus?'

'Hoezo? Uiteraard. Nou ja, ik heb het natuurlijk gehoord. Van de moord. Ik was benieuwd of ze hier al waren komen kijken. En jij?'

'Ik wilde weten met wie De Koning er hier een liefdesnestje op na hield.'

'En nu weet je het.'

'Ja. En jij wist het al lang, of niet?' Ik blufte een beetje, maar dat was amper nodig. 'Ik dacht dat je haar niet kende.'

'Ik wist het ook niet zeker. Echt niet. Ik had wel een vermoeden, dat moet ik toegeven.'

'Waarop gebaseerd?'

'Nou ja, het was me opgevallen dat ze de oudere versie was van iemand die ik ken. Ik heb haar toen ook niet goed gezien. Nu twijfel ik niet meer, nee.'

Die opmerking deed bij mij een alarmbel afgaan. Ik keek hem scherp aan. 'Je kent haar dochter?'

'Ellen? Ja, al lang. Jij ook?'

'Ik heb bij haar in de klas gezeten, op de middelbare school. Sinds

wanneer ken jij haar?’

‘Oh, een jaar of tien.’

‘Tien?’ Ik kon mijn oren niet geloven. ‘Jij zit hier toch pas een jaar of zo?’

‘Ik ben haar ooit eens tegen het lijf gelopen bij een manifestatie in Den Haag, jaren geleden. Sindsdien zijn we bevriend.’

Wat zou bevriend betekenen, dacht ik? Ik wilde het liever niet weten. Was hij daaom hier komen wonen, vanwege haar? Ik vroeg me af of hij knap was, voor vrouwen. Hij was klein, maar een mannetjesputter. Ik had nooit goed begrepen wat vrouwen mooi vonden.

Maar wat kon mij het ook schelen? Zelfs als hij iets had met Ellen? Ik kon moeilijk verwachten dat ze al die jaren niks had gehad met andere mannen. Waarom zou ik jaloers zijn op hem?

‘Heb je het haar eigenlijk ook verteld?’

‘Ellen? Ja, ik heb het er laatst toevallig een keer over gehad. Maar het interesseerde haar totaal niet.’

Dat was ongetwijfeld waar. Toch had mijn vertrouwen in Viktor de Goede een knauw gekregen. Hij wist meer dan hij deed voorkomen.

‘Heb je nog met Ellens moeder gesproken?’

‘Wie, ik? Waarom zou ik?’

We waren een stukje door het bos gelopen, naar de rand van de polder. Daar hielden we stil.

Ik keek Viktor de Goede nog eens goed aan. Ik zag hem nu anders. Niet als de redder van de wereld, maar als een klein mannetje in Prinsenburg. Net als ikzelf. ‘Wie denk jij dat er achter zit?’

‘Geen idee.’ Hij staarde voor zich uit, over de weidse polder. Toen keek hij mij indringend aan. ‘Eén ding weet ik wel. Ik ben ervan overtuigd dat het een *politieke* moord is.’

‘Oh ja? Waarom?’

‘Persoonlijke redenen zijn toch niet meer van deze tijd?’

Wat was dat nou weer voor een opmerking, vroeg ik me af.

Probeerde hij me op een dwaalspoor te brengen? ‘Wat bedoel je daarmee?’

‘Als je vrouw vreemd gaat, ga je die man toch niet vermoorden? Misschien als je een Turk bent of zo. Iemand als Frits van Engelen toch niet? Ellens moeder is nou ook niet bepaald iemand die ...’

‘Die wat?’

‘Ik bedoel, het is niet het soort vrouw waar je als man echt van houdt.’

‘Zou je denken?’ Ik was daar absoluut niet van overtuigd. Ze was misschien niet sympathiek, maar wel knap. ‘Er is ook nog zoiets als *economische* motieven’, zei ik.

‘Zoals?’

‘Projecten die niet doorgaan. Coffeeshops die worden gesloten. Industrierreinen die worden uitgebreid.’

‘Daar pleeg je toch geen moord om?’ Hij zei het iets te snel en te stellig, naar mijn gevoel.

‘De belangen kunnen groot zijn.’

‘Projecten kunnen ergens anders worden uitgevoerd. Coffeeshops kunnen ergens anders opnieuw worden geopend. Industrierreinen kunnen worden tegengehouden met actie.’

‘Wie zou er volgens jou dan een *politieke* moord op De Koning willen plegen?’

‘Iemand van binnen de PB natuurlijk.’

‘*Binnen* de PB?’

‘Ja. Wat dacht je. Ben je er weleens geweest, bij die club?’

‘Eén keer, op de laatste campagne-avond.’

‘Ik bedoel bij een interne bijeenkomst. Als er geen buitenstaanders bij zijn. Jij weet volgens mij niet half wat er hier allemaal gebeurt in Prinsenburg. Alles gebeurt hier achter de schermen.’

Viktor begon me nu een beetje te irriteren. Hij dacht dat hij alles beter wist. ‘Ben jij er weleens bij geweest dan?’

‘Ja. Ik ben één keer binnengedrongen. Die lui zijn zo rechts, dat wil je niet weten. Maar naar buiten toe stellen ze zich gematigd op.’

‘Dat zal wel. Maar jij bent toevallig niet vannacht in de buurt van De Konings huis geweest?’ vroeg ik.

‘Haha.’ Hij lachte hardop. ‘Dat geloof je toch zelf niet? Luister, ik ga er weer vandoor. Ik zie je nog wel.’ Hij dook de struiken in en was verdwenen voordat ik het wist. Ik hoorde nog een tijdje zijn gelach opklinken uit de bosjes.

*

‘s Avonds om 11 uur zat ik uitgeput op de bank in mijn woonkamer. Mijn hoofd duizelde. Ik voelde me neerslachtig en euforisch tegelijk. Alsof ik nog in een roes zat maar de kater al was ingetreden.

Ik had de hele avond als een gek zitten tikken op de krant. Veel van wat ik had ontdekt was in de loop van de dag bekend geworden, maar niet alles. De politie had om drie uur ‘s middags een persconferentie gegeven op het politiebureau. Ze vertelden dat iemand ‘s ochtends rond vier uur over de muur moet zijn geklommen, naar de slaapkamer van de burgemeester was gegaan en hem in zijn slaap had doodgestoken. Ze hadden nog niemand gearresteerd en nog geen spoor van een dader of motief.

Ik had na de persconferentie nog een keer geprobeerd om de villa binnen te komen, maar dat was me niet gelukt. Pauline was er niet meer en tante Erica wilde niemand zien. In de buurt was het een chaos. De hele omgeving was 's middags ontruimd en gebarricadeerd, nadat er rellen waren uitgebroken en mensen waren flauwgevallen. De straten zagen eruit alsof het Koninginnedag was geweest. Overal lag rotzooi, en vijf mensen waren gearresteerd wegens wildplassen.

Alle journaals openden 's avonds met het nieuws. De eerste gekozen burgemeester van Nederland in zijn bed doodgestoken. Het was een sensatie, alleen kon niemand de betekenis ervan duiden. Er was verder die dag maar één belangwekkend ding gebeurd, en daar had iedereen het dan ook over: projectontwikkelaar Frits van Engelen, die heftig met de burgemeester in de clinch lag vanwege het stationsproject, was 's middags door de politie verhoord. Waarom, dat wilden ze niet zeggen. Wat er uit gekomen was, ook niet. Maar hij behoorde 'vooralsnog' niet tot de verdachten.

Wat ze er niet bij vertelden was dat zijn vrouw een relatie had gehad met de burgemeester. Dat gingen wij morgen bekend maken.

Ik had er wel een heftige aanvaring met Sliepenbeek over gehad. Hij had me meteen bij zich geroepen in zijn kantoortje toen ik 's middags op de krant aankwam. Toen ik hem het verhaal van de stacaravan vertelde, had hij me alleen maar een beetje boos aangekeken. Op zijn typische manier had hij aan zijn achterhoofd zitten krabben, zijn tong tegen zijn wang aan laten rollen, zijn vingers over elkaar zitten wrijven, met zijn benen zitten trillen - zonder iets te zeggen. Ik had sinds ik bij het Prinsburger Dagblad was gaan werken, geleidelijk aan een steeds grotere hekel aan hem gekregen, hoewel ik niet precies kon zeggen waarom. Hij was altijd aan het wikken en wegen, zonder dat hij

ooit duidelijk zei wat hij dacht. Ik had het idee dat hij altijd spelletjes aan het spelen was. Zijn uiterlijk stond me ook steeds meer tegen. Hij had iets glibberigs, met zijn vettige, ongeschoren wangen, zijn perfecte scheiding in zijn onecht aandoende kapsel, zijn lodderige ogen met diepe wallen eronder. Ik had ook het idee dat hij een persoonlijke hekel aan mij had, hoewel ik daar geen duidelijke aanwijzingen of bewijs voor had. Nadat hij een tijdje na had zitten denken zei hij, zonder me aan te kijken, alsof hij tegen de lucht sprak, 'de mensen die er toe doen in Prinsenburg weten dit allemaal al lang, hoor.'

Ik was even van mijn stuk gebracht, maar niet lang. Ik had natuurlijk kunnen weten dat zo'n affaire in een dorp als Prinsenburg niet voor iedereen geheim kon blijven. Maar ik was ervan overtuigd dat de meeste mensen het niet wisten. 'We maken de krant toch niet alleen voor de mensen die er toe doen', zei ik.

Hij trakteerde me op een vernietigende blik en ging toen weer in het niets zitten staren en met zijn handen zitten wrijven. Na een tijdje te hebben nagedacht, zei hij, 'ik weet niet of het goed valt, als we dit nu aan de grote klok gaan hangen.'

Ik kon mijn oren niet geloven. 'Niet goed valt? De burgemeester die door een onbekende is vermoord blijkt een affaire te hebben met de vrouw van de grootste projectontwikkelaar in de stad, die hem in de clinch ligt over een miljoenenproject en door de politie is verhoord in verband met de moord. Bovendien', voegde ik eraan toe, 'als het toch al een publiek geheim is, kan het toch ook geen kwaad om het in de krant te zetten?'

Ik besepte wel dat dit pesterijtje niet goed was voor mijn carrière, maar dat maakte me op dat moment niet uit.

Hij slaakte een gemaakte zucht. 'Okee, okee. Je hebt me overtuigd',

zei hij, terwijl hij me bestraffend aankeek over zijn gevouwen handen. Hij knikte nog een paar keer nadenkend. 'Misschien', zei hij toen, op zijn bekende cryptische wijze, 'is het wel ergens goed voor.'

Ik wist mijn ontdekking uiteindelijk in het intro van de opening te krijgen. Dit keer bleef ik tot sluitingstijd op de krant om ervoor te zorgen dat er niets meer aan de tekst werd veranderd.

Burgemeester Wim de Koning is gisterochtend rond vier uur vermoord in zijn villa in Prinsenburg-Zuid. Over een dader of motief is nog niets bekend. Projectontwikkelaar Frits van Engelen en zijn vrouw Elizabeth zijn beiden door de politie verhoord in verband met de zaak. Elizabeth van Engelen had een amoureuze affaire met De Koning, zo heeft deze krant ontdekt. Het is niet bekend of de affaire in verband staat met de moord of de verhoren. Volgens de politie horen Van Engelen en zijn echtgenote 'vooralsnog' niet tot de verdachten.

Het zou ongetwijfeld als een bom inslaan morgen.

En we hadden nog een primeur: het dreigtelefoontje dat oom Wim had gehad twee weken terug. De politie had uitgezocht waar dat vandaan was gekomen en Albert Meester had het weten te achterhalen via een bron bij de politie: het was gepleegd vanuit een telefooncel op het Stationsplein. Een intrigerende plek, vlakbij het kantoor van Van Engelen. Het was wel de enige telefooncel die er überhaupt nog was in Prinsenburg, dus een bewijs voor zijn betrokkenheid was het niet. Maar alleen al het feit dat het telefoontje was gepleegd vanuit een openbare telefoon, duidde erop dat tante Erica het bij het rechte eind had gehad en dat het een serieus dreigement was geweest. *Wat denkt die kerel wel, dat ik me door hem de wet laat voorschrijven* – wie anders had dat kunnen zijn dan Frits van Engelen?

Natuurlijk hadden we op de krant uitgebreid gespeculeerd wie de moord kon hebben gepleegd. 'Van Engelen, *no doubt about it*', had Marja gezegd. 'Hij zelf niet natuurlijk. Hij heeft het door een *hired gun* laten doen.'

Anton, onze vaste coördinator, een altijd somber kijkende man van middelbare leeftijd met een grote bril, was het er niet mee eens geweest. 'Die man woont hier al zijn hele leven. Hij heeft een bloeiende zaak, of dat stationsproject nou doorgaat of niet. Die gaat toch geen moord plegen.'

'En die affaire dan met zijn vrouw?'

'Ach. Hij zal er zelf ook wel een liefje op nahouden.'

'Wat denk jij dan?'

'Drugsmafia. Die schrikken daar niet voor terug. De Koning heeft de dealers aardig op stang gejaagd de afgelopen tijd.'

'Viktor de Goede denkt dat het een politieke moord is', had ik te berde gebracht. 'Iemand vanuit de PB, een machtsstrijd.'

Daar geloofde Marja niet in, maar tot mijn verrassing vond Albert dat nog niet zo'n gek idee. 'Zou nog best weleens kunnen', had hij gebromd. Meer had hij er niet over willen zeggen.

Later had ik nog even apart met Albert gesproken. 'Wat zijn dat dan voor lui bij de PB, Albert?' had ik gevraagd.

'Ik heb me er eerlijk gezegd nooit zo mee bezighouden', had hij geantwoord. 'Dat had ik misschien beter wel kunnen doen.'

'Waarom heb je je er niet mee bezighouden?'

'Ik heb een goed leven', zei hij. 'Ik heb een gezin. Dat wil ik zo houden.'

Daar schrok ik van. 'Meen je dat serieus?'

Hij had zijn schouders opgehaald. 'Ik weet het zelf eigenlijk niet.'

Nee. Aan de andere kant: De Koning is wel dood.'

Misschien, dacht ik nu, terwijl ik op de bank lag, te staren naar de oranje lichten van de lantaarnpalen op de Wilhelminaweg, moest ik toch maar eens op Kees zijn uitnodiging ingaan en een kijkje gaan nemen bij de PB.

Ik stuurde Henriëtte een sms'je om te zeggen dat ik moe was en wenste haar welterusten. Er kwam vrijwel meteen een sms-je terug.

Daarna belde ik Ellen. Ik kreeg haar voicemail. Ik sprak een berichtje in, zonder veel hoop dat ze terug zou bellen. Ik stelde me voor hoe Ellen en Viktor de Goede de liefde bedreven. Bij hem in zijn caravan. Ik werd er niet blij van.

6

De dagen na de moord herinner ik me als een steeds dikker wordende mist. Niet alleen sloeg het weer om - het begon te regenen en onweren - ook leken de mensen die ik wilde spreken zich te verschuilen achter een gordijn van uitvluchten en angst. Niemand wilde meer iets zeggen - Frits van Engelen niet, zijn vrouw niet, Kees Klein niet, tante Erica al helemaal niet - die was waarschijnlijk woest over de onthulling van oom Wims affaire in onze krant. Ik wist geen enkel nieuwtje meer boven water te halen. Het idee dat ik iets zou kunnen bijdragen aan het oplossen van de moord, kwam me nu voor als de fantasie van een puber. Mijn enige troost was dat de politie het niet veel beter deed. Ze schoten geen steek op met hun onderzoek. Ze waren voortdurend verdachten aan het verhoren, meestal 'uit kringen van de drugshandel', maar concrete resultaten leverde het niet op.

Op de krant raakte iedereen steeds verder in mineur. Iedere dag moesten we ons behelpen met randverschijnselen. We waren eindeloos 'reacties' aan het peilen. De reacties van het personeel van de hotels van oom Wim, de reacties van de ambtenaren op het gemeentehuis, de reacties van de leden van de Gastelse Golfclub, de reacties in het land, de reacties in andere media.

Voor de krant van dinsdag schreef ik een groot portret van oom Wim vol met opgesmukte jeugdherinneringen en aangedikte anekdotes. Ik las het de volgende dag niet terug.

Op woensdag brachten we groot op de voorpagina een artikel van Marja, die wist te melden dat de 'Prinsenburgse drugscene' was verhuisd van de stad naar het milieukamp van Viktor de Goede, omdat de coffeeshops waren gesloten. *Drugsgebruikers verruilen binnenstad*

voor polder. Zwaar overdreven - in het kamp zat een handjevol blowende jongeren en een paar dealertjes, die er volgens mij altijd al hadden gezeten. Toen ik er iets van zei op de redactie, viel Sliepenbeek tegen me uit. 'Niks mis met dit verhaal. Als jij iets beters hebt, hoor ik het graag.'

Donderdag openden we de krant met het bericht dat Marco B., de 'eigenaar van de Kleine Werelt en andere drugscafés', door de politie was verhoord 'in verband met de moord op burgemeester De Koning'. Helaas voor ons was Marco na verhoor weer vrijgelaten.

Iedereen voelde wel aan dat het zo niet lang door kon gaan. Vrijdag hadden we helemaal niets meer van belang te melden. Maar die dag was er in ieder geval wat te doen: oom Wim werd begraven. Gelukkig hoefde ik er niets over te schrijven; Marja bood aan om dat te doen. Ik ging er wel naartoe uiteraard.

Ik fietste 's ochtends in een sombere bui de Wilhelminaweg af, de stadswal over, op weg naar de Grote Kerk, waar de mis werd gehouden. Ik nam de kortste weg: over het voetpad door het parkje dat hier aan de rand van de stad lag. Onder de kastanjabomen druppelde het nog na van de regenstormen die eerder op de ochtend over de stad waren geraasd. Tot mijn verbazing zat er iemand op een van de bankjes onder de bomen, maar ik was minder verbaasd toen ik zag wie het was: vriend Janus Kiepoog. Die trok zich nooit iets aan van het weer.

Hij zat met zijn hoofd voorover gebogen, te knikkebollen. Misschien was dit mijn kans, dacht ik, om hem aan te spreken. Maar ik wist niet of ik het durfde. Toen ik op vijf meter van hem was genaderd, hief hij plotseling zijn hoofd op, en keek me aan, met zijn ene goede oog, met een blik die ik niet snel zal vergeten. De blik van een wild beest - een

mengeling van angst en agressie, van een peilloos oerinstinct en een even peilloze onwetendheid. Het was maar een moment, toen was ik hem voorbij. Ik zei tegen mezelf dat dit niet het goede moment was om hem aan te spreken. Achter me hoorde ik nog een woest gesnuif.

Hoe langer ik over Janus Kiepoog nadacht, hoe raadselachtiger ik hem vond. Hoe was het mogelijk dat iedereen een ander verhaal over hem vertelde? Hij was de held die zijn kinderen uit een brandend huis had gered, de hippie die aan de drugs was geraakt, de fabrieksarbeider wiens gezondheid was ondermijnd door giftige stoffen, een slachtoffer van incest, van de psychiatrie, van allochtonen, van zigeuners. Hij was blijkbaar wat mensen dachten dat hij was, waar ze bang voor waren - een zwerver die door het collectieve bewustzijn van Prinsenburg banjerde, steeds van gedaante wisselend, totdat het nacht werd en hij zich 's avonds ergens te ruste legde, onder een brug of op een bank in het park, terwijl Prinsenburg de gordijnen dichtdeed.

Ik liet het parkje achter me, en fietste het Kerkplein op. Van alle kanten stroomden voetgangers, gehuld in lange regenjassen, op de kerk af. De klokken waren al aan het luiden. Een monotoon, dreigend gedreun dat als een bombardement over de natte daken rolde. Het geluid riep een bijna Middeleeuwse sfeer op. Ik vroeg me af hoeveel er echt was veranderd sinds de Middeleeuwen, in de geesten van de mensen. Ze kleefden samen in groepjes, hun hoofden gebogen. Ze hielden zich vast aan handtasjes, opgevouwen paraplu's, elkaar. Ik leek de enige te zijn die alleen was gekomen.

Ik maakte mijn fiets vast aan een boom en voegde me bij de mensenmassa die naar de poort van de kerk schuifelde, bijgedreven, als een kudde, door het klokkengelui. Al gauw zat ik vast in een lange stoet klamme regenjassen. Af en toe ving ik een flard

op van een gefluisterd gesprek.

‘... toch een schande dat ze nog steeds niet ...’

‘... kan ook maar tegenwoordig. Je vraagt je af ...’

‘... *zij* er ook zijn vandaag? Ze zal toch wel het fatsoen hebben om ...’

In de kerk was het kil. Ik ging ergens halverwege in een lege bank zitten. Ik miste mijn broer. Hij had gezegd dat hij zou komen, maar vanochtend had hij op de valreep afgebeld. Voelde zich niet zo lekker, zei hij. Ik zag hem zelden. Hij woonde in de Zaanstreek, met zijn gezin.

De kerk liep snel vol. Aan beide kanten van de bank schoven mensen aan. Na een paar minuten zat ik klem tussen een besnorde man met een groene jagersjas aan en een groen petje op en een gezette dame in een witte regenjas, die hijgde van de inspanning en opwinding. Ik voelde me opgesloten. Ik kon niet meer weg. Ik zou de hele mis uit moeten zitten, of ik wilde of niet.

Het duurde nog zeker een kwartier voordat iedereen binnen was. De kerk was afgeladen. Achterin stonden de mensen drie rijen dik. Er werd orgelmuziek ingezet en een dameskoortje, dat zich naast het altaar had opgesteld, begon het requiem te zingen. Van achter in de kerk kwam plotseling de kist tevoorschijn. Hij werd door mensen van de uitvaartmaatschappij naar voren gerold. Op het kleed lagen bloemen. Achter de kist liepen tante Erica met haar zus uit Nijmegen, Jacqueline met haar man en twee kinderen en Pauline. De vriendin van Pauline, met wie ze samenwoonde, was er niet bij.

Nadat de kist voor iedereen zichtbaar op een podium was geplaatst, betrad de priester het spreekgestoelte en begon zijn riedeltje af te draaien. Ik had niks met godsdienst. In mijn jeugd, toen ik nog van mijn ouders naar de kerk moest, zat ik meestal stiekem stripboekjes te

lezen tijdens de mis.

Ik liet mijn blik over de kerkbanken dwalen. Een paar rijen voor me zag ik een groepje notabelen zitten. Ik kende ze allemaal - de voorzitter van de Kamer van Koophandel, de directeur van de GGD, de voorzitter van de Ondernemersvereniging, een paar wethouders en hoge ambtenaren - en mijn baas, Sliepenbeek. Van waar ik zat had ik een perfect uitzicht op zijn deinende achterhoofd. Op een gegeven moment leek hij te voelen dat ik hem observeerde. Hij draaide zich half om. Er was juist een nieuw gezang ingezet. *Niemand leeft voor zichzelf, niemand sterft voor zichzelf. Wij leven en sterven voor God onze Heer, aan Hem behoren wij toe.* Hij zong de woorden terwijl hij naar me keek.

Ons oogcontact duurde maar een moment. Daarna wendde hij zich weer van me af. Maar ik voelde me ineens zenuwachtig. De koude, lege plek die ik de laatste tijd regelmatig voelde, kroop weer in m'n maag. Dat een cynische kerel als Sliepenbeek hier zo in op kon gaan, dat schokte me op de een of andere manier. Ik was daar geen moment toe in staat. Was ik dan zo abnormaal? En hoe kon ik hopen ooit deel uit te maken van deze wereld van Prinsenburgse notabelen? Of van enige andere wereld van gewone mensen?

De mis kroop traag voorbij. Na een eindeloos uur, dat even lang duurde als sommige uren op de middelbare school die nooit voorbij leken te gaan, waren we aan het einde van het liturgieboekje gekomen. De priester kwam naar voren en stootte met zijn hand tegen de microfoon. Hij schraapte zijn keel.

'Dierbare aanwezigen, dierbare mede-Prinsenburgers. Het moment is gekomen om definitief afscheid te nemen van Wilhelmus Maria de Koning.' Het was voor het eerst dat de mis een persoonlijk karakter

kreeg. 'En wij zullen dat doen aan de hand van een van de beste vrienden van Wim de Koning, zijn trouwste compagnon, die hij, in menig opzicht, als zijn zoon beschouwde. Mag ik uitnodigen, Kees Klein.'

Kees bleek op de voorste rij te zitten. Hij stond op, beklom het altaar, en begaf zich naar de microfoon. Vandaag droeg hij een keer geen dasloos blauw overhemd, maar een donkergrijs pak, een wit overhemd, een zwarte stropdas.

Hij had een paar velletjes papier in zijn hand, die hij op het blad van het spreekgestoelte legde. Zijn hand trilde, dat was voor iedereen te zien. Maar ondanks zijn nervositeit, maakte hij toch indruk op mij. Hij was, dacht ik, een man. Een volwassen man, van 45. Hij had rimpels in zijn gezicht, een klein buikje. Hij had verantwoordelijkheid, als gemeentesecretaris. Ik had dat allemaal niet. Ik voelde me van binnen eigenlijk nog steeds een puber. Of zou hij zich ook zo voelen, ondanks zijn volwassen voorkomen? Ik kon het me niet voorstellen. Ik had het gevoel dat hij met het klimmen der jaren zijn kinderlijke gevoelens achter zich had gelaten. Terwijl ik was blijven dromen. Mezelf voor de gek aan het blijven houden.

Hij begon te praten. 'Geachte aanwezigen. Ik wil graag, op dit droevige moment, iets met u delen, iets dat misschien een hele kleine troost kan bieden voor het afschuwelijke verlies dat wij allen in Prinsenburg moeten dragen.'

Hij sprak krachtig. Bijna net zo krachtig als oom Wim zelf. En met ieder woord dat hij sprak, klonk hij overtuigender. Zelfs ik liet me gaandeweg enigszins door hem meeslepen.

'Wat met ik u wil delen, hier, vandaag, is Wim de Konings *gedachtegoed*. Ons aller burgemeester, Wim de Koning, heeft geen

boeken geschreven. Geen essays, geen proefschriften, geen vlugschriften, waarin hij zijn gedachtegoed uiteen heeft gezet. Maar hij heeft wel toespraken gehouden. Hij heeft vraaggesprekken gehouden. Hij heeft raadsvergaderingen voorgezeten en toegesproken. Hij heeft ambtelijke notities het licht doen zien. Hij heeft meegewerkt aan het partijprogramma van de PB, zijn geliefde politieke tehuis. En, jawel, hij heeft zijn ideeën verkondigd aan de borreltafel, vaak luidkeels ..' - er werd gegrinnikt in de kerk - '... en ook daar is per slot van rekening niets mis mee. Aan borreltafels worden revoluties geboren.'

De laatste zin had hij op een andere, onheilspellende toon geuit, die indruk maakte in de kerk, dat was te voelen.

'En', vervolgde hij, 'burgemeester De Koning had een chroniqueur. Een teboeksteller. Dat was - in alle bescheidenheid - ondergetekende. Ik heb, jarenlang, zijn ideeën geboekstaafd - omdat ik wist dat hij dat zelf de moeite niet waard vond. Te bescheiden voor was. Ik heb zijn gedachtegoed vergaard - de bladeren van zijn geest als het ware bijeengeveegd. Van een aantal van die bladeren, wil ik u nu deelgenoot maken, voordat ze voorgoed vergaan. Ik heb ze ook opgeschreven en laten afdrukken in een boekje dat u straks bij de uitgang zult vinden, in de hoop dat zij zich, als zaadjes in de bodem van Prinsenburg zullen nestelen om in de toekomst in ons midden te ontkiemen.'

Er was nu een diepe stilte ingetreden in de kerk. Naast me kon ik de jachtige ademhaling van mijn buurvrouw horen en de zware adem van mijn buurman. Iedereen luisterde ingespannen naar de woorden van Kees Klein.

'Laat ik beginnen bij het begin. Het begin - dat was zijn grote zorg over hoe de samenleving zich aan het ontwikkelen is. De richting

waarin wij gaan. De richting - wie kan het ontkennen? - van egoïsme en materialisme - van hebzucht en onverschilligheid - van criminaliteit en zinloos geweld - van platte commercie en oppervlakkigheid - van verloedering en drugsgebruik. De samenleving, zei hij meer dan eens, is uit het lood geslagen. Het evenwicht is weg. Er is geen solidariteit meer, geen verbondenheid, geen samenhang, geen bereidheid van mensen om zich op te offeren voor een hoger, collectief doel. Iedereen leeft alleen nog voor zichzelf.'

Ik zag Sliepenbeek instemmend knikken bij die laatste woorden. Hij keek niet meer naar me om. Ik voelde me op dat moment in die kerkbank tussen die vreemde mensen een totale nul. Alsof ik niet bestond. Ik was jaloers op Kees Klein. Dat onbeduidende jochie van de middelbare school dat ik me nauwelijks herinnerde, stond nu voor een volle kerk een politiek verhaal af te steken. En ik kon niets anders doen dan braaf naar zijn woorden luisteren. Ik wist niet eens of ik het lef zou hebben om daar te staan.

'Wat is de oorzaak', vroeg Kees Klein, 'de diepere, fundamentele oorzaak van deze dramatische ontwikkeling? Dat was de vraag die de burgemeester zich voortdurend stelde. En zijn antwoord was: het individualisme. De individualisering. Het feit dat ieder individu tegenwoordig zijn eigen doel nastreeft. Dat - met name dat - was voor hem het begin van alle ellende. De wortel van al het kwaad. De ware bestemming van het individu in het leven is, zo meende hij, om zich te veralgemeniseren. Om als het ware op te gaan in het algemeen belang. Anderzijds is het de taak van de gemeenschap om voor iedereen een bestaan te creëren waarin alle geestelijke en lichamelijke behoeften zoveel mogelijk op harmonische wijze worden bevredigd. Dat was in een notendop zijn politieke visie.'

‘Maar wat is op dit moment de praktijk? De moderne, liberaal-sociaal-democratische staat heeft als kernprincipe het individualisme en de vrijheid en gelijkheid van alle personen. Dit, zei burgemeester De Koning, staat gelijk aan de verwording van de samenleving. Enerzijds leidt vrijheid tot chaos; anderzijds leidt absolute gelijkheid tot stuurloosheid. Een samenleving is verloren zonder orde en hiërarchie, zonder plichtsbesef en leiderschap. Dat klinkt ouderwets, dat besef ik, en dat besepte hij ook, maar daar trok hij zich niets van aan.’

‘Maar, zult u zeggen, is onze maatschappelijke ordening geen uitvloeisel van democratische besluitvorming? In theorie wel natuurlijk. In de praktijk, zei de burgemeester onlangs nog tegen mij – en hij had recht van spreken want hij was per slot van rekening democratisch gekozen - is onze democratie vooral een wassen neus. Een democratie alleen in naam. Hij beschimpte de zogenaamde heldenrol van Koning Kiezer, de naam die, zo zei hij, door machthebbers is bedacht voor het goedgelovige volk, dat met horden en drommen eens per vier jaar wordt opgetrommeld om op een partij te stemmen, waarna het weer kan ophoepelen. In werkelijkheid, zo wist hij, wordt ons land bestuurd door partijbonzen en geldmagnaten. Door de linkse kerk én de liberale kerk tesamen. Kijk naar het parlement, zei hij dan, waar onevenredig veel academici in zitten, terwijl kleine ondernemers, maar ook bijvoorbeeld kunstenaars en boeren, vrijwel geheel ontbreken. Hoe kan het parlement dan een afspiegeling zijn van de bevolking?’

‘Hetzelfde geldt voor de gemeenteraden van de steden. Hier, in de gemeenteraden, verwachtte hij dat de vernieuwing van de maatschappij zou beginnen. Het was zijn lange-termijndoel, dat hij helaas niet heeft kunnen realiseren, om de gemeenteraad van Prinsenburg opnieuw te organiseren. Hij hoopte dat Prinsenburg als

model zou gaan dienen voor de rest van het land. Dat hier de revolutie zou beginnen. Specifiek beoogde hij de raden op te splitsen in deelraden die voor verschillende beleidsterreinen verantwoordelijk zijn en waarin alleen direct betrokkenen zitting hebben. Op zo'n manier zou er een zuivere democratie ontstaan, die niet wordt geregeerd door partijbelangen of financiële belangen. In plaats van verdeeldheid, zou er eenheid ontstaan - een eenheid van organisch gegroeide levenskringen, los van partijdogma's of machtsspelletjes.'

'Want dat was burgemeester De Konings ideaal: een organische ordening van de samenleving. Een ordening van verschillende levenskringen, wier vrijheid en rechten door de staat worden gewaarborgd, onder het voorbehoud dat geen enkele levensbeschouwing gericht mag zijn op de vernietiging van de gemeenschap zelve.'

'Burgemeester De Konings ideaal was gericht, zoals hij nog niet zo lang geleden tegen me zei, op het bewerkstelligen van een ethische maatschappij, die niet slechts orde en veiligheid waarborgt, noch slechts het materiële welzijn der burgers op het oog heeft, maar die zich de morele verheffing en geestelijke ontwikkeling van de burgers tot doel stelt. Die niet tot doel heeft, zoals tegenwoordig, het zoeken naar een onbestaanbaar luilekkerland voor alle individuen, maar het bevorderen van het economische heil en het opvoeren van het geestelijke peil van de samenleving in haar geheel, als eenheid. Een maatschappij die tot doel heeft allen voor allen te doen leven en werken. Een doel dat, zoals gezegd, alleen te bereiken is door de geest van het liberalistische individualisme en van de democratische zelfzucht te vervangen door een geest van nationale en sociale offervaardigheid.'

‘Hoe moet die toekomstige, ideale staat er dan uitzien, in de visie van burgemeester De Koning? Bovenal als *een welgeordende werkgemeenschap*, waarin ieder, van hoog tot laag, zijn plicht doet met toewijding en opgewektheid, verzekerd van waardering voor zijn werk en van de onmogelijkheid, dat anderen zijn werkkraft uitbuiten ten eigen voordele. Ja, ook dat klinkt misschien ouderwets of conservatief, maar, zoals ik al zei, daar had Wim de Koning geen boodschap aan. En u ook niet, want u heeft hem tenslotte tot burgemeester gekozen!’

‘De gewone man, de burger, de arbeider, stond voor burgemeester De Koning te allen tijde centraal. Altijd hamerde hij erop dat de arbeider meer wenst te zijn dan een machine, die je met een bepaald aantal euro’s per week moet stoken, om daarmee arbeid geproduceerd te krijgen. De arbeider is geen machine, maar een mens. Hij heeft een ziel, zei hij altijd. En zijn ziel gaat ten gronde als hij een afkeer heeft voor zijn werk.’

‘Ten aanzien van de zogenaamde globalisering, koesterde hij zware bedenkingen. Het kapitaal kent wel een geboorteplaats, zo heeft hij eens gezegd, maar is er niet aan gehecht. Het vloeit af naar de plaatsen, waar het grootste rendement te verkrijgen is. Naar lage-lonenlanden. Hij wees op de paradox dat de arbeider in het buitenland een verschoppeling is, een paria, en de kapitalist een welkome, met veel zorg omringde gast’. Hij was het er ten principale mee oneens dat het enige doel van het bedrijfsleven zou zijn de verkrijging van zo hoog mogelijke dividenden voor de aandeelhouders of de uitbetaling van buitensporige salarissen aan directieleden. Te grote opeenhoping van het bezit in handen van enkelingen moet door de overheid worden tegengaan, vond burgemeester De Koning. Hij aarzelde niet om verrijking ten koste van de gemeenschap te omschrijven als een

misdrijf tegen de staat. De politiek heeft niet alleen te voorkomen dat er armoede heerst, heb ik hem meer dan eens horen zeggen, maar ook dat abnormaal grote inkomens van enkelen tot buitensporige weelde leiden, waar niets nuttigs of productiefs mee wordt verricht.

Het geldwezen, vond hij, hoort in dienst van de gemeenschap te staan; de geldmagnaten mogen geen staat in de staat vormen, zoals nu wel het geval is. Hij had geen sympathie voor wat hij noemde de coterie van geldmagnaten en projectontwikkelaars, die ons land verminken door op de mooiste plaatsen monsterlijke gebouwen neer te zetten, dikwijls zonder dat er zelfs een schijn van noodzakelijkheid voor bestaat. De enige richtlijn voor hun handelen, zei hij, is het spekken van de beurzen van de grondspeculanten op kosten van de gemeenschap. Als dit zo doorgaat, verklaarde hij, is het karakteristieke Nederlandse landschap- en natuurschoon straks alleen nog maar in een museum te bezichtigen.'

Hij nam een slok water uit een glaasje dat naast hem op het spreekgestoelte stond. Het keelgeluid dat hij maakte was via de microfoon in de hele kerk te horen. Maar niemand die erop reageerde. Het bleef doodstil. Er klonk geen gefluister, zelfs nauwelijks gekuch. Het leek of iedereen in een trance verkeerde.

'Dames en heren, jongens en meisjes, Wim de Koning was geen kerkelijk mens. Maar hij was wel een gelovig mens. Onderwijs en opvoeding konden volgens hem niet zonder godsdienst. Hij vond dat de centrale rol van het geloof in de maatschappij in ere moet worden hersteld. Hij zocht naar een herstel van de band tussen de Schepper en Zijn schepselen. De erkenning van de soevereiniteit Gods was voor hem geen bijkomstigheid, maar zag hij als behorende tot het diepste wezen van de mens. Voor hem leed het geen twijfel dat er een

verheven ordening bestaat boven de materie.’

‘En ik denk dat ik hiermee kom tot de belangrijkste overtuiging die burgemeester De Koning koesterde. Zijn overtuiging dat het sociale leven van een gemeenschap gewijd moet zijn aan idealen, die voortvloeien uit zuivere en diepe levensbeginselen. Het is een overtuiging die je vandaag de dag nog maar zelden tegen komt.’

‘Ik hoop, geachte aanwezigen, dat ik en anderen in staat zullen zijn, hoe moeilijk dat ook is, de idealen van Wim de Koning voort te zetten, en dat wij daarbij uw steun zullen krijgen. Opdat hij niet voor niets zal zijn gestorven. Helaas weten we nog altijd niet waarom hij is gestorven - wie het nodig vond om hem van het leven te beroven. Maar ik beloof u dat wij niet zullen rusten voordat wij de dader hebben gevonden. Dierbare mede-Prinsenburgers, laten wij van het gedachtegoed van Wim de Koning een nieuw centrum maken, als een boom op het middelpunt van een plein, waaromheen wij ons hand-in-hand kunnen opstellen, zodat wij de toekomst, de onzekere toekomst die voor ons ligt, onbevreesd binnen kunnen stappen. Wim, wij zijn blij in het besef dat jij eeuwige rust mag genieten in de barmhartige schoot van de Almachtige. Het zal vreselijk moeilijk voor ons zijn om zonder jou de juiste koers te houden, maar met hulp van God onze Vader, die ons steunt, zullen wij trachten voort te gaan op de door jou ingeslagen weg. Wim, namens alle Prinsenburgers, bedankt.’

Je kon de ontlading door de kerk heen horen rollen - een geruis en gesnuif en geblaas en gekuch - klappen kon natuurlijk niet, anders was er een applaus losgebarsten. Het betoog van Kees Klein was ook best indrukwekkend geweest. Er zaten voor mij echt *nieuwe* ideeën bij. Niet dat ik het overal mee eens was, maar het was wel een consistent verhaal. dat kon ik niet ontkennen. Eerlijk gezegd kon ik me nauwelijks

voorstellen dat oom Wim dit allemaal had bedacht. Zo'n diepe denker was hij niet geweest. Of had ik hem zo slecht gekend? Hij was wel heel politiek gedreven geweest, maar toch vooral heel praktisch. Ik had het donkerbruine vermoeden dat Kees Klein zelf de auteur was van de meeste uitspraken. Had hij niet gezegd dat hij altijd 'samen' met oom Wim diens speeches schreef?

Toch, ondanks alles, kon ik me ook niet voorstellen dat ze werkelijk hadden gedacht dat ze een echte politieke beweging in het leven zouden kunnen roepen, hier vanuit Prinsenburg. Wat dat betreft was Kees Klein een soort spiegelbeeld van Viktor de Goede. Die dacht ook dat je vanuit Prinsenburg de wereld kon veranderen.

Toen de mis afgelopen, vloog iedereen op het boekje af dat achterin de kerk lag. *De welgeordende werkmaatschappij*, heette het. *Door Wim de Koning*.

Buiten, op het kerkplein, waar het weer harder was gaan regenen, lieten de mensen hun emoties gaan. Ze praatten hardop tegen elkaar, en het leek alsof ze steeds harder gingen praten, alsof ze elkaar opzweepten in hun verontwaardiging, een aanzwellend geluid alsof je in een toneelstuk zat op een Middeleeuwse markt waar mensen door de heilige geest in bezit werden genomen. Nog even, dacht ik, en ze gingen op zoek naar een huis om in brand te steken of een heks om op de brandstapel te zetten. Een paar keer dacht ik iets te horen van 'die schoften bij de krant', 'smerige journalisten', wat waarschijnlijk ging over onze onthulling van oom Wims affaire, maar misschien verbeeldde ik het me maar.

Een uur later lag oom Wim begraven op het kerkhof van Prinsenburg-Oost en stond ik met vaag-bekende neven en nichten te praten op de receptie in hotel 't Rechte Spoor – in dezelfde zaal waarin hij zijn laatste campagnespeech had gegeven, nog maar een maand geleden.

Ook nu was de zaal afgeladen vol, maar er waren geen ballonnen en er werd geen Prinsenburgs volkslied gezongen.

Bij het graf had het zwart gezien van de mensen die hem de laatste eer waren komen bewijzen; er waren misschien wel duizend mensen op de been geweest. De meesten waren na de teraardebestelling naar huis gegaan. Hier op de receptie zaten vooral de notabelen - van het gemeentehuis, de golfclub, de kamer van koophandel, de werkgeversvereniging, de politieke partijen. De enige vooraanstaande familie die ontbrak was die van Van Engelen.

Ik had tante Erica gecondoleerd, maar ze leek niet helemaal meer te beseffen wat er om haar heen gebeurde. Ze keek verdoemd uit haar ogen en haar witte snorretje glinsterde van het zweet. 'Dank je wel,

Fransje', zei ze. 'Leuk dat je gekomen bent, ik heb je al zo lang niet meer gezien.'

Pauline, die naast haar stond, lachte verontschuldigend naar mij. 'Ik spreek je straks nog wel even', zei ze tegen me.

Ik wisselde wat nietszeggende woorden uit met een paar familieleden van buiten de stad, die ik nauwelijks kende en die me vragen begonnen te stellen over de Prinsenburgse politiek. Zodra ik kon vluchtte ik naar een hoekje van de zaal. Ik ging zitten aan het einde van een lange tafel met een groot rood-wit geblokt kanten kleed erop. Een ober bracht me een kop koffie met een plakje cake. Ik keek op mijn horloge. Ik nam me voor om nog tien minuten te blijven en er dan vandoor te gaan.

Maar na een paar minuten kreeg ik gezelschap. Kees Klein verscheen vanuit het niets en ging tegenover me zitten, in zijn nette grijze pak. Ik had zelf ook een colbertje aan, maar geen stropdas. Ik had verwacht dat hij over zijn toespraak zou beginnen, of over het boekje van oom Wim, maar dat deed hij niet.

'En,' zei hij, 'heb je er al over nagedacht?' Het leek of hij een gesprek wilde voortzetten dat een uur daarvoor was onderbroken.

'Waarover?'

'Over de PB.'

'Oh, dat.'

Met zijn ringbaardje had hij iets van een boze kabouter, zoals hij me aankeek. Uit zijn blik sprak iets ongeduldigs. Ik kreeg een laste kans, had ik het idee. 'We hebben vanavond een bijeenkomst.'

'Vanavond al?'

'Ja. Vanavond al.'

'Waar?'

'In hotel Terminus.'

Die plek. Hoe was het mogelijk? Dit kon ik niet laten lopen. 'Okee, ik kom.'

'Heel goed.' Hij bleef me misprijzend aankijken. 'Maar niet als journalist.'

'Waarom niet?'

'Het is een besloten bijeenkomst.'

Ik dacht, ach, als ik maar binnen ben. Ik kon altijd nog zien wat ik zou doen. 'Okee.'

'Trouwens, je kunt je maar beter niet bekend maken.'

'Nee?' Daar moest ik even over nadenken. 'Je bedoelt, vanwege het stuk in onze krant?'

'Ja, wat dacht je?'

'Wou je soms ontkennen dat het waar was?'

'Wat is waar, wat is niet waar?'

'Wat ik heb geschreven, dat is waar.'

'Misschien, maar er is een hogere waarheid.'

'En die luidt?'

'Dat hij een eerzaam burger was.'

'Moet ik dat serieus nemen?'

'Waarom moest iets bekend worden gemaakt waar niemand echt een probleem mee heeft? Het was een privé-zaak.'

'Maar het gaat om een moord. Wat had jij gedaan als je in mijn schoenen had gestaan?'

Hij streek even over zijn ringbaardje. 'Ik kan mezelf heel moeilijk indenken, in jouw schoenen.'

Ik voelde me niet beledigd door die opmerking. Ik kon me hem ook heel moeilijk voorstellen als journalist. Waarom eigenlijk, vroeg ik me

af? Wat maakt iemand tot een journalist? Het was eigenlijk voor het eerst dat ik mezelf ervoer als iemand met een echt beroep - net als een politie-agent of een dokter.

Hij veranderde abrupt van onderwerp. 'Heb jij nog nieuws gehoord - over de zaak?'

'Nee. Jij wel?'

Hij streek met de achterkant van zijn wijsvinger over zijn ringbaardje. 'Nee. Het is een raadsel.'

Dat was het inderdaad. De politie had geen idee waar ze het moesten zoeken. Ze hadden heel weinig sporen gevonden in de villa. Zelfs het wapen was niet gevonden. Twee dagen geleden was er een uitzending geweest op televisie, waarin kijkers om hulp werd gevraagd. Ze hadden de telefooncel bij het station laten zien en gevraagd of er getuigen waren die mensen hadden zien bellen in de vroege avond zo'n drie weken geleden. Van Alberts bron bij de politie hadden we gehoord dat er zeker veertig reacties op die oproep waren gekomen, maar op het eerste gezicht zat er niks bruikbaar bij. Vooral jongeren waren gesignaleerd bij de telefooncel en één keer een oude man van 80. Geen Frits van Engelen in ieder geval.

Klein zat met zijn vingers op de tafel te tikken. Hij besteedde geen aandacht aan de koffie die een ober voor hem had neergezet. 'Ik zag Ellen van Engelen gisteren nog.' Die opmerking kwam volkomen uit de lucht vallen. Hij keek me aan alsof hij mijn reactie wilde peilen. Ik had geen idee waarom. Ik kon me niet herinneren dat hij haar ooit eerder had genoemd.

'Oh', zei ik.

'Heb jij nou iets met haar?'

'Hoe kom je daar bij?'

'Ik dacht het.'

'Nee.'

'Gehad?'

'Ook niet. Waarom vraag je dat?'

Hij scheen het onderwerp grappig te vinden. Voor het eerst zag ik iets van een vaag lachje op zijn gezicht. 'Zomaar. Ik vind haar wel ... interessant.'

'Waarom?'

'Ze is wat je noemt een kind van deze tijd. Vind je niet?'

'Nee, niet echt.'

Ik wachtte op verdere uitleg, maar die kwam niet. In plaats daarvan zei hij, 'ze fietste over de markt. Met een buitenlander.'

Ik moest onwillekeurig lachen. 'Zo! Gewaagd van haar.' Hij lachte niet mee. 'Wat voor een buitenlander? Bruin, zwart, geel?'

'Een Turk of een Marokkaan.'

Nu werd het me te gortig. 'Is dat soms verboden in Prinsenburg?'

'Je weet best wat ik bedoel.'

'Nee, dat weet ik niet.'

'Ze is al een keer gearresteerd vanwege handel in verdovende middelen.'

'Oh ja. En Turken zijn allemaal drugsdealers, volgens jou.'

Hij keek me oprecht verbaasd aan, tenminste, die indruk kreeg ik. 'Ben jij nou echt zo naïef?' vroeg hij.

Wat moest ik daar nou nog op zeggen? Wie was er naïef, hij of ik?

'Ze denkt misschien dat haar vader haar altijd uit de penarie zal helpen. Maar dat zou haar nog weleens lelijk tegen kunnen vallen. Ook al is hij dan de rijkste man van Prinsenburg.'

'Wat klets je allemaal, man? Ze heeft amper contact met haar

vader.'

'Is dat zo?' Hij streek met zijn hand zijn kleine neusje omhoog. Het idee scheen hem niet helemaal te bevallen. 'Besef je dat ze allebei een dubbel motief hebben - voor de moord?'

'Wat bedoel je precies?'

'Hij werd dwarsgezet met zijn stationsproject, zij met haar handeltje in verdovende middelen. En ... dat andere natuurlijk.'

'Wat andere?' Ik wist wel waar hij op doelde, maar ik wilde het hem horen zeggen.

'Nou ja, zijn vrouw ... haar moeder ...'

'Je dacht dat ze het misschien samen hadden gedaan?'

'Nou ja ... Of *laten* doen.'

Dit was echt krankzinnig. Het idee dat Ellen of haar vader een moord zou laten plegen ... Ik was ervan overtuigd dat het nergens op sloeg. Onmogelijk. Maar hoe legde je zoiets uit aan iemand als Kees Klein?

Een tijdje zwegen we alletwee. Hij tastte in gedachten verzonken naar zijn kop koffie en nam een heel klein slokje.

'Denk jij nog weleens aan de middelbare school terug, Kees?' vroeg ik.

Hij keek me wantrouwig aan. 'Zo min mogelijk.'

'Waarom?'

'Het was niet mijn tijd. De tijdgeest was tegen mij, om het zo maar te zeggen.'

Daar kon ik me wel iets bij voorstellen. Kees Klein was nooit een hippie of provo geweest of iets dat daar ook maar in de buurt kwam.

'Hoe herinner je je mij?'

'Jij? Jij was een dromer.' Hij zei het op nonchalante toon. Het scheen hem weinig te interesseren.

'Wat bedoel je daarmee?'

'Nou ja - een dromer is iemand die denkt dat hij het middelpunt van de wereld is.'

Het was geen domme opmerking. Hij had meer psychologisch inzicht dan ik had verwacht. 'En Jan-Willem, wat vond je daarvan?'

'Zijn zoon?'

'Wie anders?'

Hij snoof verontwaardigd. 'Moet ik medelijden hebben met zo iemand? Iemand die zijn leven vergooit?'

'Ik vroeg wat je van hem vond.'

'Ik heb niets dan minachting voor dergelijke figuren.'

Ik vroeg niet wat hij daarmee bedoelde. Dat was overbodig. 'Heeft mijn oom weleens over hem gesproken met jou?'

Hij aarzelde even. 'Nee, nooit', antwoordde hij toen. Hij stond abrupt op. 'Ik zie je vanavond dan? Het begint om acht uur.' Hij was even snel verdwenen als hij gekomen was.

Toen hij weg was dacht ik, waarom wil hij me zo graag erbij hebben, bij zijn partij, als ik zo'n dromer ben?

Ik wilde opstaan om weg te gaan, maar op dat moment kwam Pauline tegenover me zitten, op de stoel die net door Kees Klein was verlaten.

Ze begon meteen te praten. 'Heb jij dat stuk geschreven, over zijn affaire?'

Ik knikte. 'Ben je daar boos over?'

'Helemaal niet. Ik vind het juist goed.'

'Wist je het?'

'Oh ja. Ik woon in Gastel, weet je. Ik heb ze een jaar geleden al een keer betrappt. Het doet me weinig. Ik vind het alleen erg voor mama.'

Deed het haar echt zo weinig, vroeg ik me af? De wrok tegen haar vader zat diep, dat was duidelijk. Diep genoeg om hem te vermoorden? Onzin, dacht ik. Pauline de schooljuf en moord - dat ging niet samen. Ze zou niet eens weten hoe ze dat aan moest pakken. 'Wist zij het?'

'Ze wist wel dat hij vreemd ging. Maar ik denk niet dat ze wist met wie. Ze haat Elizabeth van Engelen.'

'Ja? Waarom?'

'Ik weet het niet. Ze kennen elkaar van vroeger. Ze zijn in dezelfde tijd opgegroeid. Elizabeth was altijd het populaire meisje. Zij werd gepest.'

Jammer voor jou, dacht ik, dat je precies op haar lijkt. Qua uiterlijk dan. Ik zei het niet hardop. Ik mocht haar graag. Pauline had alles wat haar moeder en haar vader niet hadden. Inlevingsvermogen, verdraagzaamheid. Wonderlijk dat twee van zulke ouders zo'n kind hadden voortgebracht.

Ze zat op haar lip te bijten. Ik herinnerde me ineens dat ze vroeger altijd de lok van haar witte haar in haar mond nam, tot ergernis van haar moeder. De lok zat er nog steeds, maar ze had de gewoonte blijkbaar afgeleerd.

'Wist je dat onze opa en oma fout waren in de oorlog?' Ze zei het bijna op een nonchalante toon, maar ze keek me wel onderzoekend aan.

'Ik hoorde er toevallig laatst iets over. Hoe weet jij dat?'

'Oh, ik weet het al sinds mijn jeugd. Mijn vader heeft het ons gewoon verteld. Hij schaamde zich er niet eens voor. Maar we mochten er niet over praten.'

'Waren ze lid van de NSB?'

‘Nee, dat niet. Ze hebben ook nooit iemand verraden, zei mijn vader altijd. Alleen kwamen er veel NSB’ers in Terminus. Dat konden wij toch ook niet helpen, zei hij altijd. Er zaten heel aardige mensen bij. En later kwamen er ook Duitsers. Die konden we toch ook niet de deur weigeren, zei hij dan. Bij mijn moeder was het hetzelfde. Die hadden een dansschool. Dat ging ook allemaal gewoon door in de oorlog.’

‘Zit jij ermee?’

‘Nee. Maar ze deden er altijd zo *makkelijk* over. Daar zit ik wel mee.’

‘Waarom vertel je me dit nu?’

Ze keek weg, alsof ze zich schuldig voelde. ‘We hadden het toch over Jan-Willem laatst.’

‘Wat heeft hij ermee te maken?’

‘Je weet toch wat hij op dat briefje heeft geschreven. Zes miljoen en één. Misschien had het met de oorlog te maken.’

‘Daar heb ik ook wel aan gedacht. Maar waarom zou hij zelfmoord hebben gepleegd omdat zijn opa en oma fout waren in de oorlog? Daar kon hij toch niks aan doen?’

‘Nee. Maar waarom dan dat briefje?’

‘Hoe interpreteer jij dat dan?’

‘Als een verwijt. Aan zijn vader.’

Daar moest ik even over nadenken. ‘Je bedoelt dat jullie vader zich niet wenste te verexcuseren voor het gedrag van zijn ouders?’

‘Ja.’

‘Het zou kunnen’, zei ik, maar helemaal overtuigd was ik niet. Pauline zat me bijna hoopvol aan te kijken. Ik realiseerde me dat dit voor haar ongelooflijk belangrijk was geworden. Maar wat hoopte ze er verder mee te bereiken? ‘Heeft het zin, om er nu nog over door te gaan?’

Ze gaf geen antwoord.

‘Als ik jou was, zou ik het uit je hoofd zetten. Je vader is dood, Jan-Willem is dood. Er is niets meer aan te doen. Je kunt beter aan de toekomst denken.’

Ze knikte langzaam. ‘Ja. Maar ze zijn niet zomaar dood gegaan. Mijn broer heeft zelfmoord gepleegd. Mijn vader is vermoord. En we weten niet door wie. Of waarom.’ Ze schoof haar stoel naar achter en stond op. Ze glimlachte verlegen naar me en verdween toen tussen de mensenmassa.

Toen ze weg was dacht ik, zij mag dan niet in staat zijn om iemand te vermoorden – maar hoe zat het met die vriendin met wie ze samenwoonde?

*

Ik had vrijaf gekregen van de krant, omdat ik als familielid bij de begrafenis moest zijn, maar ik liet 's middags toch nog even mijn gezicht zien op de redactie. Marja zat al te zwoegen op haar grote verslag. Toen ze mij zag, keek ze op. ‘Heb je het gehoord?’ vroeg ze, op een triomfantelijke toon, alsof we een prijs hadden gewonnen.

‘Wat?’

‘Er zijn dreigmailtjes binnengekomen.’

‘Oh. Is dat iets om vrolijk over te zijn?’

‘Nee. Ben ik vrolijk dan?’

‘Je klinkt vrolijk.’

‘Ik ben helemaal niet vrolijk.’

‘Laat me raden waar ze over gaan: over de affaire van oom Wim.’

‘*Exactly.*’

'Anoniem natuurlijk.'

'Ja.'

'Ik kan er niet mee zitten.'

'Nee?'

'Had jij gewild dat we het niet hadden gepubliceerd dan?'

'Dat niet. De baas is er niet blij mee, met die mailtjes', voegde ze eraan toe.

Ik ging er niet op in. Ik keek in de email-box van de redactie. De mailtjes waren stompzinig en cru - 'als jullie het wagen om nog een keer zoiets te schrijven over de burgemeester, weten we jullie te vinden' - maar prettig was het niet om ze te lezen.

'We hebben aangifte gedaan', zei Albert, die naar mijn bureau toe was gekomen, met zijn pakje shag in zijn hand.

'Was jij ook in de kerk?' vroeg ik.

Hij knikte.

'Wat vond je van de speech van Kees Klein?'

Marja, die me had gehoord, was hem voor. 'Ik vond het *marvelous*.'

'Kun je niet gewoon een keer Nederlands praten', zei ik geïrriteerd.

'Kan ik er wat aan doen? Ik heb een jaar in Engeland gewoond.'

'Wat vond je er zo *marvelous* aan?'

'Gewoon, alles. Ik heb de tekst van hem gehad. Het boekje van De Koning heb ik ook.'

'De welgeordende werkmaatschappij.'

'Ja. Weet je, het is voor het eerst in jaren dat ik echt nieuwe politieke ideeën hoor.'

Ik keek naar Albert. 'Kees Klein gebruikt nooit Engelse woorden', zei hij droog. 'Is je dat weleens opgevallen? Hij zegt zelfs vraaggesprek in plaats van interview.'

'Nou ja, dat is toch absurd', zei Marja.

'Wat ik me afvraag', zei ik, 'is of die ideeën echt allemaal van De Koning zijn.'

'Van wie zouden ze dan zijn?'

'Van Kees Klein.'

Marja keek ontzet. 'Dat ga je toch niet in de krant zetten, hoop ik!' flapte ze eruit.

Albert barstte in lachen uit.

Ik zei niets meer.

Ik was me nog nooit zo bewust geweest van het verleden als toen ik die avond de drempel van hotel Terminus over stapte. Voor mij was mijn leven altijd begonnen en geëindigd bij mezelf. Nu, in dit ouderwetse halletje hier, met de lege houten balie waar een gastenboek op lag, het houten sleutelrekje aan de muur, de oorkondes van lang geleden, voelde ik me verbonden met een verleden dat verder ging dan ikzelf. Hoe had Ellens opa het ook alweer genoemd hier? Een broeinest van NSB'ers en Duitsers. Maar daar kon ik me niet druk meer om maken. Wat ik onvoorstelbaar vond was dat al die mensen hier hadden geleefd en gewerkt en zich druk hadden gemaakt en het idee hadden gehad dat ze ergens naartoe op weg waren, dat hun leven een doel had, terwijl ze nu niet meer bestonden, of oud en eenzaam waren, hun wereld weg en vergaan. Het enige wat er over was van die tijd, van alle emotie en lafheid en liefde, waren een paar vage herinneringen bij een paar mensen, en dit oude, verstilte hotel, dat eerdaags ook wel op de schop zou gaan.

Links was een matglazen deur waarop in ouderwetse, gegraveerde letters 'gelagkamer' stond. Daar ging ik naar binnen. Ik kwam in een lange, tamelijk smalle ruimte, met een rechthoekige bar halverwege. Net als in het halletje leek ook hier in jaren niets te zijn veranderd. De inrichting bestond uit eikenhouten ronde tafeltjes met dikke kleedjes erop, eikenhouten stoelen met dikke poten, een donkerrood versleten tapijt op de vloer, wanden met geel behang die vol hingen met klokjes, schilderijtjes, barometers en andere rommel.

De 'gelagkamer' zat behoorlijk vol. Aan bijna alle tafeltjes zaten mensen. De grootste groep zat rond de rechthoekige stamtafel die voor

de bar stond. Kees Klein zat aan die tafel, in het midden, gekleed in hetzelfde donkergrijze pak dat hij in de kerk had gedragen. Hij was de enige die er zo netjes uit zag. Om hem heen zaten grijzende, kalende mannen van middelbare leeftijd, maar ook een paar potige jonge kerels. Ik zag niemand die ik kende. Totdat ik dichterbij de stamtafel kwam. Aan het hoofd van de tafel zat wel een bekende. Tante Erica.

Misschien was dat niet zo heel vreemd. Terminus was per slot van rekening van haar. Ze zat, zoals altijd, kaarsrecht op. Met haar mollige lichaam en rood-witte wangen straalde ze waardigheid en kordaatheid uit. Een koningin, dacht ik, die haar koning kwijt was. Kees Klein, die op enige afstand van haar zat, zat ietsje voorover gebogen – als haar nederige dienaar. Althans, zo zag het eruit aan de buitenkant.

Ik liep op hem af. Hij begroette me met een nerveuze frons en wees op een stoel achter hem. Aan de tafel was geen plaats meer. Ik trok de stoel erbij en ging schuin achter hem zitten. Nieuwsgierige blikken alom, maar hij stelde mij niet voor aan de anderen.

Het gesprek ging door waar het was gebleven. Kees Klein kreeg allerlei vragen op zich afgevuurd van de mensen aan tafel.

‘Dus de gemeenteraad moet binnen vier maanden verkiezingen uitschrijven?’

‘Klopt.’

‘Waarom mogen wij niet gewoon een opvolger benoemen? Wij hebben toch de verkiezingen gewonnen?’

‘Omdat de burgemeester rechtstreeks wordt gekozen, los van een partij-affiliatie. Dat burgemeester De Koning de verkiezingen heeft gewonnen, betekent niet dat de PB de verkiezingen heeft gewonnen, ook al was hij onze kandidaat.’

‘Maar wij zijn wel de grootste in de raad!’

‘Dat heeft er niks mee te maken’.

‘Maar ik dacht dat wij daarom nu de waarnemend burgemeester mochten benoemen?’

‘Dat wel, ja. Als de burgemeester wegvalt, zoals nu, dan wordt het senior raadslid van de grootste partij automatisch loco-burgemeester. In ons geval is dat Piet Rademakers.’

‘Waarom is hij eigenlijk het meest senior? Ze zijn toch allemaal tegelijk in de raad gekomen.’

‘Omdat we hem destijds als senior hebben aangewezen.’

‘Waar is-ie eigenlijk, Rademakers?’ Hij hoort hier toch te zijn?’

Kees keek onwillekeurig even om zich heen. ‘Geen idee’, zei hij, terwijl hij aan zijn ringbaardje plukte. Hij keek er niet blij bij.

‘Ik mis er meer.’ Die constatering kwam van een lange, breedgeschouderde bouwvakker met een rood hoofd en een dikke nek. ‘Van Hameren. Waar is die?’

‘En mevrouw Elizabeth van Engelen?’ Dat werd gezegd door een klein bits vrouwtje met een lui oog, de enige vrouw aan tafel behalve tante Erica. ‘Die is er ook niet. Die voelt zich zeker te goed hiervoor.’

Er gingen een paar ongeruste blikken richting tante Erica, maar die zat in gedachten voor zich uit te kijken. Ze reageerde niet op de naam. Voor mij was het nieuws dat Elizabeth van Engelen lid was van de PB. Ik beseftte dat ik getuige was van een beginnende tweespalt binnen de PB. Van Hameren was de voorzitter van de Kamer van Koophandel. Rademakers was een bekende advocaat die tientallen bestuursfuncties bekleedde in Prinsenburg. Elizabeth van Engelen behoorde ook tot die klasse. Blijkbaar was deze bijeenkomst in Terminus inderdaad te min voor de notabelen van de PB, zoals het schele vrouwtje had opgemerkt.

‘Dat is het verschil met meneer De Koning’, zei ze. ‘Die voelde zich

nooit ergens te goed voor.'

'We hebben die lui niet nodig', merkte Kees Klein op. 'Als we onze koers maar blijven volgen. De koers die door meneer De Koning is uitgestippeld.' Er klonk enige verbittering door in zijn stem.

Naast hem zat een klein mannetje met lelijke bruine tanden en slimme vosse-ogen. 'We moeten dus als de bliksem een nieuwe kandidaat gaan kiezen', zei hij.

Kees knikte. 'Precies.'

Het was even stil rond de tafel. 'Waarom doe jij het niet, Kees?', vroeg het mannetje met de bruine tanden.

Klein gaf niet meteen antwoord.

'Waarom doet Erica het niet?' zei de bouwvakker met een nerveus lachje. Hij nam een grote slok bier en zette het glas met een klap op tafel. 'Dat zeg ik. Waarom Erica niet?'

Iedereen keek naar tante Erica. Het leek of ze het niet had gehoord. Ze zat schuin omhoog te kijken, naar de koperen lampekop die boven de tafel hing.

'Da's ook een idee natuurlijk', zei Kees Klein, zonder al te veel overtuiging.

In tante Erica's ronde witte gezicht waren rode vlekken verschenen. Ze wendde haar blik af van de lampekop en keek de mensen rond de tafel aan, terwijl ze haar kleine blauwe oogjes samenknep. 'Zouden jullie dat willen?'

Er werd instemmend gemompeld en geknikt. 'Zeker te weten', zei de bouwvakker.

Tante Erica trok even met haar mond. Er stonden zweetdruppeltjes op haar dunne witte snorretje. Ik had geen idee wat er door haar heen ging. Zou ze echt serieus overwegen om zich kandidaat te stellen? Ik

besepte dat ik eigenlijk niets van haar afwist. Ik had haar onbewust altijd gezien als een onbeduidende huisvrouw, een bijwagen, een tamelijk hulpeloze dikke dame – maar dat was maar een beeld. Het klopte ook niet met wat ik had gehoord, dat zij het was die hotel Terminus runde, en de andere hotels van oom Wim – 't Rechte Spoor – en hij had er nog één ergens. Ze kwam, net als hij, uit een horecafamilie, maar niet uit Prinsenburg. Haar vader had een hotel gehad in oost-Groningen. Haar voorouders kwamen uit Duitsland. Ze had oom Wim ooit een keer ontmoet op een horeca-congres, in de RAI, in Amsterdam. Ik probeerde me te herinneren hoe ze tegen ons was geweest, vroeger, toen we op bezoek waren bij haar thuis, maar dat was moeilijk. *Hij* was altijd dominant aanwezig geweest. *Zij* schonk koffie en limonade in. Hoe zou ze hebben gereageerd op zijn vreemd-gaan? Had ze het al geweten, of had ze het deze week in de krant gelezen? Allemaal vragen die ik me nu pas voor het eerst stelde. Je zag niks aan haar gezicht. Ze had altijd een simpele blik gehad op haar bolle gezicht. Maar nu had ik het gevoel dat ze wel degelijk diep aan het nadenken was.

Ze haalde diep adem, haar grote boezem ging op en neer. 'Misschien', zei ze, en ineens dacht ik iets van een Gronings-Duits accent te horen in haar ouderwetse stem, maar dat sloeg waarschijnlijk nergens op, 'ligt dit wel op mijn pad, ja. Misschien moet het zo zijn.'

'Dat zou fantastisch zijn!' riep iemand.

'Maar of het me gegeven is? Ik twijfel.'

'Natuurlijk wel!'

'Wij helpen je wel.'

Kees Klein zat onrustig over zijn baardje te wrijven. Hij zag erg bleek. Ik vermoedde dat hij zichzelf liever zag als opvolger van oom Wim. 'Ik zal zo snel mogelijk een ledenraadvergadering uitschrijven', zei hij.

‘Dan kan er officieel een kandidaat worden gekozen.’

‘Ik zou het super vinden, als Erica dit wil doen’, zei het schele vrouwtje. ‘Helemaal super.’

Kees ging er niet op in.

Aan tafel werd er opgewonden gespeculeerd over de kansen van ‘de vrouw van’ bij nieuwe verkiezingen. En wat een sensatie dit zou geven in Prinsenburg – in heel Nederland. Tante Erica zelf mengde zich niet in de discussie en niemand vroeg haar iets. Misschien durfde niemand iets te vragen, uit angst om de illusie van een burgemeesterschap voor mevrouw De Koning te verbrijzelen. Want het kon toch niet anders dan een illusie zijn? Na een tijdje kwam het gesprek op de ledenraadvergadering die nu plaats moest gaan vinden. Kees Klein legde de procedures uit. Tante Erica leek niet geïnteresseerd in procedures. Op een gegeven moment stond ze op. Ze liep met kordate, kleine pasjes naar de bar. Ze overlegde iets met de barman. Waarschijnlijk ging het over geld, want hij liep naar de kassa en begon de inhoud te doorzoeken.

Ik stond op en ging haar achterna. ‘Hallo, tante Erica’. Ik tikte haar op de schouder. ‘Hoe gaat het met u?’

Ze glimlachte werktuiglijk. Ze liet niet merken dat ze me kende. Ze noemde m’n naam niet. Zou ze me niet herkennen, vroeg ik me af? Dat was onmogelijk. Of zou ze boos zijn? Zou ze weten dat ik degene was die in de krant had gezet dat oom Wim vreemd ging met Elizabeth van Engelen? Dat zou ze me waarschijnlijk niet in dank afnemen.

Ik zei wat over de begrafenis. Hoe mooi ik het had gevonden. En hoe spannend het zou zijn als ze zich in de burgemeestersverkiezingen zou storten. Maar ze reageerde amper.

‘Wat ik nog wilde vragen ...’ Ik was half op een barkruk gaan zitten,

maar zij bleef staan, met een mollige hand op de bar. Ik durfde de vraag eigenlijk niet te stellen, maar tegelijk dacht ik, wat kan het mij schelen? Ik doe het toch. 'Wat er in de krant heeft gestaan over oom Wim en wist u dat?'

Haar licht blauwe kraaloojjes gingen snel op en neer en bleven toen op mij rusten. 'Dacht je soms dat ik gek was?'

Weer hoorde ik dat noordelijke accent. Waarom was me dat nooit eerder opgevallen? Ik had haar inderdaad nooit serieus genomen, besepte ik. Niet als mens. Met alle gevoelens die een mens kan hebben. Ik keek om me heen, maar er kwam niemand op ons af. Kees Klein was nog druk aan het praten aan de stamtafel en de barkeeper was alweer mensen aan het bedienen. 'Nee, maar ...'

'Alleen wat jij niet weet ...' Nu werd haar gezicht nog roder, er verscheen zelfs een hatelijk lachje in haar ogen '... ook al denk jij dat je alles weet', voegde ze eraan toe, '... is dat het al voorbij was.'

Dat speldeprikje naar mij verraste me volkomen. Ik realiseerde me dat ik tante Erica had onderschat. Ze wist dus precies wie ik was en wat ik had gedaan. Maar wat ze zei verraste me nog meer. 'Voorbij? U bedoelt ...'

'Het was uit. Hij had het uitgemaakt.'

'Echt waar?' Ik starde haar aan. Was ze aan het raaskallen? Of was ik haar nu weer aan het onderschatten. Oom Wim zou het hebben uitgemaakt met Elizabeth van Engelen – beweerde ze dat echt? Ik kon het me niet voorstellen. 'U bedoelt ... Dat oom Wim zijn relatie ... Wanneer is dat gebeurd?'

'Op vrijdag.'

'Vrijdag?'

'De dag voordat hij werd vermoord.'

Ik wist niet wat ik hoorde. 'Hoe is dat gegaan dan?'

'Hij moest het van mij.' Ze keek me aan met een boosaardige blik, hoewel ik niet wist of die boosheid op mij was gericht of op Elizabeth van Engelen of op haar man die haar bedroog. 'Je wilt zeker weten hoe ik eracher ben gekomen. Een paar weken geleden is die kleine rat bij ons aan de deur geweest. Die milieu-activist, uit de polder.'

'Viktor de Goede?'

'Die ja. Wim wilde hem eigenlijk niet binnenlaten. Maar hij deed het toch. Hij liet hem in zijn kantoor. Hij had hem met haar gezien, zei-ie. In Gastel. Hij dreigde het bekend te zullen gaan maken als Wim hem de polder uit zou smijten. Dit was vlak voor de verkiezingen.'

Dus toch, dacht ik bij mezelf. Viktor had het allemaal perfect geweten. Hij had me gewoon voorgelogen. 'Was u erbij, bij dat gesprek?'

'Nee. Wim heeft het me verteld. Hij heeft het opgebiecht.'

'Juist.' Het klonk niet erg karakteristiek voor oom Wim. 'Wat heeft hij met Viktor de Goede gedaan?'

'Eruit gesmeten natuurlijk.'

Dat klonk een stuk karakteristieker. 'En toen heeft hij het aan u ... opgebiecht?'

'Ja.'

'En toen?'

'Toen heeft hij beloofd dat hij er een einde aan zou maken.'

'Dat heeft u van hem geëist?'

Weer die boze blik. 'Ja.' In dat 'ja' lag een heel verhaal besloten. Het kwam bij mij over als, 'ik heb me mijn hele leven uitgesloofd voor hem. Ik was niet van plan om me dat te laten afpakken.'

'En dat heeft hij gedaan? Maar niet meteen blijktbaar?'

'Nee. Hij wilde eerst de verkiezingen winnen. En daarna zijn grote

plan presenteren. Dat mocht hij van mij.'

De presentatie van het plan had twee weken plaatsgevonden, ook op een vrijdag. Een week later zou hij het dan hebben uitgemaakt. Het was mogelijk. 'Wanneer heeft hij het u verteld, dat hij ...'

'Zaterdagochtend. Aan het ontbijt.'

'Wat zei hij precies?'

'Het is voorbij. Dat zei hij. Ik vroeg, wat is voorbij? Hij zei, dát. Meer niet.'

Zou het waar zijn, dacht ik? Eigenlijk waren er twee vragen. Zou het waar zijn dat hij *gezegd* had dat hij het had uitgemaakt. En was het waar *dat* hij het had uitgemaakt? Misschien had tante Erica het hele verhaal uit haar duim gezogen. Om Elizabeth van Engelen verdacht te maken. Of om haar eigen eer te redden. Maar het kon ook dat oom Wim haar had voorgelogen dat hij het had uitgemaakt. Eigenlijk leek me dat nog het meest voor de hand liggen. Ik kon me niet voorstellen dat hij de mooie Elizabeth zou dumpen omdat zijn lelijke vrouw dat van hem eiste. Maar er konden redenen zijn. Misschien had ze middelen gehad om hem te dwingen. Geld wellicht. Als het waar was, wat tante Erica zei, dan wierp dat natuurlijk een heel ander licht op de moord. 'Heeft u dit tegen de politie gezegd?'

'Niet meteen.'

'Maar later wel?'

'Ja, later wel.'

Hij was die avond nog naar de Golfclub geweest, herinnerde ik me. Zou Elizabeth van Engelen daar ook geweest zijn? Dan moet er iets te merken zijn geweest van spanning tussen hen. Maar de politie had dat ongetwijfeld nagetrokken. En ze hadden Elizabeth tot nu toe met rust gelaten.

Kees Klein was opgestaan en kwam op ons afgelopen. 'Hoe gaat het hier?' Hij had zijn jasje uitgedaan. Op zijn hemd onder zijn oksels zaten grote zweetplekken. Hier in het café maakte hij mij minder indruk op mij dan hij 's middags in de kerk had gedaan, op het spreekgestoelte. Hij was nerveus. Als een kleine man, dacht ik, die zijn grote leider is kwijtgeraakt. 'Ik wil voor volgende week vrijdag een ledenvergadering uitschrijven', zei hij tegen tante Erica. 'Ik denk dat het goed is als we ruim voor die tijd weten wie zich kandidaat stellen als partijleider.'

Tante Erica knikte. Ik denk dat ze nog half met haar gedachten bij haar man was. 'Wie denk je dat zich nog meer zullen aanmelden?'

Kees haalde zijn schouders op. 'Ik zou het niet weten. Maar u heeft dus uw besluit genomen?'

Die vraag negeerde ze. 'Rademakers?'

'Misschien.'

Tante Erica staarde even voor zich uit. 'Ik denk dat ik vanavond hier slaap', zei ze toen.

'Hier?' Kees keek verbaasd.

'Ja. Er zijn genoeg kamers.' Ze lachte even – een harde, mannelijke lach van een verbitterde vrouw - en liep daarna met kleine, maar zware passen – de passen van een vermoeide café-eigenaar – haar gelagkamer uit. Ze zei niemand meer goeiendag.

Kees was duidelijk van slag. Volgens mij was hij boos, maar hij zei niks. Ik kon ook wel raden waarom. Ze had hem niet eens gevraagd of hij zich kandidaat wilde stellen. Blijkbaar nam ze hem totaal niet serieus.

'Wat denk je?' vroeg ik. 'Zou ze het aankunnen?'

Kees wipte opgewonden op en neer. 'Het burgemeesterschap? Natuurlijk niet. Dat is toch flauwekul? Ze heeft geen enkele politieke ervaring.'

‘Ze vroeg niet of jij je kandidaat ging stellen?’

‘Nou en? Ze weet helemaal niks! Met alle respect.’

‘Ga je je kandidaat stellen?’

Hij plukte aan zijn ringbaardje. ‘Ik weet het niet. Voor mij telt maar één ding: dat we winnen. Dat we door kunnen gaan met ons programma. Dat zou ... dat zou meneer De Koning gewild hebben.’ Even klonk hij weer zoals hij in de kerk had geklonken. ‘Wil jij iets drinken?’ vroeg hij mij.

‘Nee, dank je. Ik ga zo weer.’

‘Waar naartoe? Naar de krant? Je gaat dit toch niet in de krant zetten? Ik heb je niet uitgenodigd als journalist.’

‘Dit gaat toch uitlekken. Wat denk je? Als zij zich kandidaat stelt?’

‘Dat heeft ze nog niet gedaan.’

‘Ze overweegt het.’

Hij dacht er even over na. ‘Misschien is het ook maar beter als het bekend wordt. En hoe zit het met jou?’ voegde hij hier plotseling aan toe.

‘Wat bedoel je?’

‘Wil jij je geen kandidaat stellen?’

‘Zoiets zei je laatst ook al, ja. Alsof ik politieke ervaring heb.’

‘Je bent toch journalist? Je hebt ervaring genoeg.’

‘Ik zie mezelf in ieder geval niet bepaald als burgemeester.’

‘Waarom niet? Je bent een man van de wereld. Luister, de wereld is veranderd. Iedereen kan tegenwoordig burgemeester worden. Je hoeft er niet voor gestudeerd te hebben. Je hoeft alleen maar gekozen te worden.’

Daar had hij natuurlijk wel gelijk in. Onvoorstelbaar eigenlijk. Het idee dat ik burgemeester van Prinsenburg zou kunnen zijn. Hoeveel zou je ermee verdienen?

‘Je hebt natuurlijk wel steun nodig’, zei Kees.

‘Van jullie bijvoorbeeld?’

‘Nou ja, bij de gevestigde partijen kom je echt niet binnen.’

‘Bij de PB wel?’

‘Via mij wel. Ik ken jou. Mevrouw De Koning kent je.’

‘Bedoel je ...?’ Er ging me een licht op. Natuurlijk. Dat ik dat niet eerder door had gehad. ‘Omdat ik het neefje ben van ...’

‘Nou ja, wat denk je? Dat maakt heus wel wat uit.’

Ik begon te begrijpen wat hij in me zag. Waarom hij me aan het pushen was. Het neefje van meneer De Koning. ‘Maar dan moet ik toch ook achter de ideeën van de PB staan, of niet soms?’

‘Uiteraard. Daar help ik je wel bij.’ Hij keek me heel serieus aan. Hij meende het blijkbaar ook nog allemaal.

‘De welgeordende werkgemeenschap’, zei ik.

‘Ja? Wat is daar mis mee?’

‘Hoe vergaat het de mensen die buiten die gemeenschap vallen?’

‘Dat is nou net het punt. Niemand valt er buiten.’

‘Niet iedereen heeft er misschien zin in.’

‘Omdat niet iedereen weet wat goed voor hem is.’

‘Dat weet jij wel?’

‘Dat is nu eenmaal het wezen van de politiek. Van een politieke overtuiging. Om bij te sturen wanneer mensen de verkeerde kant uitgaan.’

Ik schudde mijn hoofd. Ik voelde me ineens doodop. ‘Ik weet het niet. Ik ga naar huis. Ik bel nog wel.’

‘Ga je niet naar de krant?’

Ik had opeens geen zin meer om nog naar de krant te gaan. Ze bekeken het maar. Sliepenbeek voorop. ‘Nee. Ik ga zondag wel.’

Zetten we het er maandag in.'

'Misschien weet iedereen het dan al.'

'Pech gehad. Wist je trouwens dat ...'

'Wat?'

'Volgens tante Erica had oom Wim zijn relatie met Elizabeth van Engelen beëindigd een dag voor zijn dood.' Ik begon al in de stijl van een krantenartikel te praten.

Kees Klein werd rood.

'Heeft ze jou dat niet verteld?'

'Nee.'

Ik vertelde hem wat tante Erica mij had verteld.

'Viktor de Goede, hè', zei hij. 'Interessant.'

'Ja, hè? Wist je eigenlijk wel van meneer De Konings verhouding af?'

Hij werd nog roder. Hij hopte op en neer als een boze kabouter. 'Wat denk je? Ik was erop tegen, dat kan ik je verzekeren. Ik was er faliekant op tegen.'

'Maar daar trok hij zich niks van aan?'

'Wat gaat jou dat aan?'

'Denk je dat het waar is', vroeg ik. 'Dat hij het echt had uitgemaakt?'

Kees gaf geen antwoord. Dat zei misschien wel genoeg.

Ik was blij dat ik op de fiets kon stappen. Het regende zachtjes, maar dat vond ik niet erg. Ik had even genoeg mensen gezien. Ik fietste als een schim door de stad, over de spiegelende straten, de sombere stadswal over, de Wilhelminalaan op, die eeuwige half-donkere laan, die altijd maar door mijn leven liep. Toen ik bij mijn flat aankwam, keek ik onwillekeurig rond of er nog buurtwachten rondliepen om me lastig te vallen. Er was niemand.

Binnen in de flat was het stil. Ik haalde een fles wijn uit de koelkast, knipte een schemerlamp aan en ging op de bank zitten. Ik staarde naar buiten, naar de donkere platanen, de regendruppels die oplichtten in het oranje licht van de lantaarnpalen. Af en toe zag ik in het raam van de onderste flat aan de overkant de koplampen van een auto voorbij komen.

De ware bestemming van het individu, had Kees Klein gezegd in de kerk, was om op te gaan in het algemeen belang. Zich te veralgemeniseren. Misschien had hij wel gelijk. Misschien waren we het spoor bijster met zijn allen en moest er weer een 'welgeordende werkgemeenschap' komen. Was ik daar niet het bewijs van, hier alleen in mijn flatje?

Zaterdag aan het begin van de middag kreeg ik een telefoontje van Albert Meester. De politie had een inval gedaan in de Kalverpolder. De milieu-activisten hadden daarop vernielingen aangericht op het industrieterrein. Ze waren nu op weg naar de Markt om een demonstratie te houden.

Ik sprong meteen op de fiets. Eigenlijk was ik blij dat ik iets te doen had. Een doel om op af te gaan. Ik had me zitten afvragen of ik Henriëtte moest bellen, maar had me er niet toe kunnen zetten.

Het weer was opgeklaard. De zon scheen, het was warm; vandaag had alles in zich om een mooie dag te worden. Ik wist nog niet half hoe mooi hij zou worden.

Op de Markt was het een puinhoop. De milieu-activisten hadden zich verzameld rond en op het bordes van het stadhuis. Er waren zeker een paar honderd jongeren verzameld. Het zag er beangstigend uit. Sommigen hadden bivakmutsen op. Ze hielden elkaar vast in grote slingers. Er stond ME omheen, maar die grepen vooralsnog niet in. De demonstranten schreeuwden leuzen. 'Politie-fascisten!' riepen ze tegen de ME'ers. 'Fuck het kapitalisme!', hoorde ik. 'Fuck de industrie!'

Tegelijkertijd ging de markt, die er altijd was op zaterdag, gewoon door. Er stond geen kraampje minder op het plein. Er werden komkommers en tomaten verkocht en bloemen en vis en onderbroeken. Ik had met Albert Meester afgesproken bij het standbeeld van de Middeleeuwse schilder die zich pal tegenover het bordes van het stadhuis bevond. Terwijl ik me door de drukke menigte worstelde, op weg daar naartoe, hoorde ik de kooplieden en huisvrouwen mopperen op het 'tuig' dat aan het demonstreren was. 'Wat hebben die lui hier te zoeken?'

riep een visboer. ‘Laat ze oprotten naar waar ze vandaan komen.’

Albert stond al bij het standbeeld te wachten. We bevonden ons twintig meter achter een haag van ME’ers, afgeschermd van de activisten. Albert was van slag, dat was ik niet van hem gewend. ‘Tjee, als je ziet wat ze aangericht hebben. Op het industrieterrein.’ Hij rolde een shaggie met trillende vingers.

‘Wat dan?’

‘Ruiten ingegooid, hijskranen omver getrokken, kratten in de fik gestoken. Ongelooflijk.’

‘Je ziet er geschrokken uit.’

‘Dat ben ik ook. Die agressie – dat mensen tot dit soort dingen in staat zijn.’

Ik herinnerde me dat ik ook een keer krakersrellen had meegemaakt in Amsterdam. Dat was inderdaad best eng geweest. Ik had mensen zien veranderen in beesten. Ik moest ineens denken aan de oorlog, waar we altijd zo abstract over spraken en lazen. Dit soort rellen leek misschien een beetje op de werkelijkheid van de oorlog. Het was niet meer dan een vage gedachte die door me heen schoot.

‘Heeft de politie niet ingegrepen?’

‘Er zijn mensen gearresteerd, ja. Vervolgens is er overleg geweest, met Viktor de Goede. Die heeft beloofd dat deze demonstratie vreedzaam zou verlopen. Dat hebben ze toegestaan. Hij had bedreigd dat er anders gewelddadige actie zou komen. Ze gaan nu geloof ik een petitie aanbieden aan de burgemeester – de loco-burgemeester.’

In de verte op het bordes zag ik een grote groep demonstranten bij elkaar staan. Maar de grote groene deuren van het gemeentehuis waren dicht. ‘Ik denk dat we maar moeten proberen om De Goede te spreken te krijgen. Ik heb sowieso nog een appeltje met hem te schillen.’ Ik vertelde

Albert wat ik gisteravond allemaal te weten was gekomen.

‘Tjee.’ Hij was onder de indruk. ‘Had dat niet meteen de krant in gemoeten? Ik bedoel dat nieuws van mevrouw De Koning?’

‘Ik was moe’, zei ik.

Hij keek me nadenkend aan, maar ging er verder niet op in. Hij nam een trekje van zijn shaggie. Ik ging een stapje achteruit – ik kon tegenwoordig niet goed meer tegen sigarettenrook. Hij had het niet in de gaten. ‘We zouden het op de website kunnen zetten’, zei hij.

‘Ja. Is een idee.’

‘Zal ik daar voor zorgen?’

‘Dat ik dan achter De Goede aan ga? Ik vind het best.’

Hij leek opgelucht over dit plan. Ik begreep eigenlijk niet goed waarom. Mij leek het saai om iets voor de website te moeten gaan tikken. Albert leek echt aangeslagen. Hij had laatst ook al zo’n cryptische opmerking gemaakt. Dat hij een goed leven had, en dat zo wilde houden. Hij was blijkbaar echt bang. Het leek me een beetje overdreven. Of was ik nog steeds te afstandelijk? Had ik nog steeds niet door dat er iets ernstigs aan de hand was in Prinsenburg? Een strijd – op leven en dood? Een oorlog?

‘Ik heb trouwens nog een nieuwtje’, zei Albert. ‘De Van Engelens gaan scheiden. Of wist je dat al?’

‘Nee, dat wist ik niet. Wie heeft je dat verteld?’

‘Zij schijnt het gisteren te hebben rondgebazuind op de golfclub. Een kennis van me was erbij. Die heeft me gebeld. Het zat er natuurlijk wel in.’

‘Het verbaast mij ook niet, nee.’

‘Ik neem het wel mee in het verhaal.’

Albert vertrok naar de krant. Ik begaf me richting stadhuis. Ik

slaagde erin om via een grote omweg bij een punt te komen waar de omsingeling van de ME minimaal was en waar ik me tussen de demonstranten kon mengen. Ik ging op zoek naar Viktor. Ik had het gevoel dat ik door iedereen werd aangestaard. Ik voelde me als een westerse antropoloog die zich tussen de Indianen van het Amazone-oerwoud begeeft, zoiets. Er liepen nogal wat krakerstypes tussen de demonstranten – met geverfde hanekammen, kapotte t-shirts, zwarte laarzen – wezenloze blikken in hun ogen. Rare figuren eigenlijk, als je erover nadacht – een soort Hitler-Jugend maar dan in een anarchistische variant. Er zat niks liefs of vriendelijks aan. Maar bang van ze was ik niet.

Ik vond Viktor de Goede op het bordes, het middelpunt van een opgewonden groep betogers die druk aan het discussiëren waren. Dit waren meer normaal uitzijende lui, met t-shirts en wijde spijkerbroeken, half-lang haar, en kettinkjes om hun nek. Een paar hadden een schaatsmuts op, ondanks het warme weer.

Viktor zelf zag er precies zo uit als toen ik hem twee weken geleden had aangetroffen – bruinverbrand, bezweet, gespierd – gekleed in een vuilgrijs t-shirt met korte mouwen. Hij leek helemaal in zijn element. Hij was druk aan het praten, met zijn hoge stemmetje dat niet paste bij zijn stevige postuur.

‘Nee, nee, nee’, hoorde ik hem roepen. ‘Fabrieken zorgen niet voor *werkgelegenheid*, ze zorgen voor *werkloosheid*. Toen er nog geen fabrieken waren, had iedereen werk.’

Ik kon niet verstaan wat voor antwoord hij daar op kreeg. Het viel me weer op wat een rare mengeling hij uitstraalde van zenuwachtigheid en zelfvertrouwen. Hij was druk en gejaagd, maar ook zelfverzekerd en zelfvoldaan. Hij was fel aan het argumenteren, tegelijk lachte hij er wel steeds bij, en keek triomfantelijk in de rondte. Ik bleef het moeilijk vinden

om hoogte van hem te krijgen.

Even later kreeg hij me in de gaten. Hij kapte de discussie meteen af en kwam naar me toe. 'Heb je het gehoord?' vroeg hij opgetogen. Zijn gezicht glom van trots.

'Wat?'

'De politie heeft een razzia gehouden vanochtend in het kamp.'

'Een razzia?'

'Ze hebben alles doorzocht. Alle tenten, caravans. Ze hebben al mijn papieren meegenomen. Wat een bak! Ik hoop dat ze ze gaan lezen. Een verplichte cursus milieufilosofie voor de Prinsenburgse politie!'

Het was me niet helemaal duidelijk of hij nu verontwaardigd was of dat hij het alleen maar gemakkelijk vond. 'En je manuscript?'

'Oh, ik heb een kopie hoor. Ik ben niet gek.' Hij veegde het zweet van zijn voorhoofd.

'Kwamen ze vanwege drugs of vanwege de moord?'

'Haha. Goeie vraag. Alletwee waarschijnlijk.'

'En hebben ze veel gevonden?'

'Drugs? Tuurlijk niet. We zagen dit heus wel aankomen.'

'Ja?'

'Wat denk je? We zijn niet achterlijk.'

'Dat blijkt.' Het schoot door me heen dat Viktor de Goede en zijn aanhangers beter waren georganiseerd dan je zo op het eerste gezicht zou denken. 'En die politie-inval was voor jullie genoeg reden om vernielingen aan te gaan richten op het industrieterrein?'

Hij knipperde onschuldig met zijn donkere ogen. 'We hoeven toch niet alles zomaar te pikken? Het liep een beetje uit de hand, dat geef ik toe. Dat was niet de bedoeling. Aan de andere kant ...'

'Wat?'

'Wij zijn tegen industrie.'

'Dat geeft je het recht om hijskranen omver te trekken?'

'Is er een andere manier om de industrie te stoppen? Fabrieken vernietigen de wereld. Moeten we dat zomaar laten gebeuren?'

Ik had geen zin om met hem in debat te gaan. 'En de moord op de burgemeester?' vroeg ik.

'Wat is daar mee?'

'Heeft de politie daar sporen van gevonden – van een dader?'

'Wat klets je nou?' Hij leek oprecht verbaasd te zijn door die vraag.

'Het zou toch kunnen.'

'Wat hebben wij met die moord te maken?'

'Dat weet ik niet. Dat vraag ik aan jou. Heb jij geprobeerd De Koning te chanteren, voor de verkiezingen?' Ik keek hem strak aan.

Hij begon nu heel erg met zijn ogen te knippen. 'Waar heb je het over?'

'Ben je bij hem thuis geweest?'

'Wie zegt dat?'

'Ja of nee?'

'En wat zou dat?'

Dat noemde je dan door de mand vallen, dacht ik. Hij liet zich wel erg kennen. Ik meende zelfs dat hij licht bloosde. 'Ja, dus.'

'Ik ben bij hem langs geweest, ja. Is daar wat verkeerd aan?'

'Om hem te chanteren?'

Hij keek om zich heen om te kijken of er iemand meeluisterde, maar dat was niet het geval. De actievoerders waren druk met elkaar bezig. 'Het is maar wat je chanteren noemt. Je mag het best weten.' Hij kwam wat dichterbij me toe. 'Ik heb hem gezegd dat hij uit de Kalverpolder moest blijven. Omdat het mijn terrein is. Hou jij je maar bij je caravan in

Gastel, zei ik. Meer niet. Dat vond-ie niet zo leuk.' Viktor begon nu weer lol te krijgen in de kwestie. Er verschenen zelfs kuiltjes in zijn wangen, die had ik daar niet eerder gezien. 'Als je dat chanteren noemt.'

'Je hebt gedreigd om zijn verhouding met Elizabeth van Engelen bekend te maken.'

'Niet in zoveel woorden. Maar impliciet wel, ja, dat is wel zo.'

'Hoe reageerde hij?'

'Om eerlijk te zijn, hij flikkerde me d'r uit.' Hij lachte hardop. 'Zou ik ook gedaan hebben als ik hem was.' Hij haalde zijn schouders op. 'Ach, het was te proberen. Het was voor een goed doel.'

'Het doel heiligt de middelen?' kon ik niet nalaten te vragen.

'Soms wel. Ik heb hem niks aangedaan of zo. Als je dingen stiekem doet, dan moet je ook maar bereid zijn om de gevolgen te accepteren.'

'Maar je hebt het niet bekendgemaakt, zijn affaire, ondanks dat hij besloot om het industrieterrein te laten uitbreiden?'

'Nee. Hoewel' – hij lachte breeduit – 'ik heb het wel aan jou verteld nadat hij zijn grote plan bekend had gemaakt.'

Hij keek me een beetje spottend aan. Het was waar natuurlijk. Hij had het me verteld toen ik hem was gaan opzoeken in zijn polderparadijs. Dat had hij dus allemaal heel goed doordacht. 'En je hebt me keihard voorgelogen. Je deed net of je niet wist met wie hij vreemd ging.'

'Dat is waar, ja. Het spijt me. Dat had ik niet moeten doen.' Nu keek hij me aan met zijn meest onschuldige gezicht. Ik besepte dat hij erg overtuigend kon zijn als hij wilde. Charmant bijna. Maar moest ik het serieus nemen? Of was hij me opnieuw aan het manipuleren? 'Ik weet eigenlijk zelf niet waarom ik het deed. Ik denk omdat ik me een beetje schaamde dat ik deze roddel aan jou vertelde. Ik vond het eigenlijk

beneden mijn niveau.'

Wat moest ik hier op zeggen? Hij had het in ieder geval toegegeven, dat was het belangrijkste. Dit deel van het verhaal van tante Erica klopte dus.

'Ben je trouwens gisteren in de kerk geweest? vroeg hij, abrupt van onderwerp veranderend. 'Nou, wat had ik je gezegd? Was De Koning een fascist of niet?'

'Wat bedoel je?'

'Je hebt die speech toch gehoord, van dat mannetje met dat ringbaardje?'

'Ja, en?'

'Dat was toch je reinste fascisme, of niet soms?'

Ik vond dat hij sterk overdreef. Er zaten misschien wel conservatieve ideeën tussen, maar je reinste fascisme? Ik had Kees Klein niet gehoord over Joden, zelfs niet over allochtonen.

We hadden geen tijd om erover door te praten. Er werd aan zijn arm getrokken door zijn medebetogers. 'Viktor! De burgemeester wil niet komen. Hij weigert met ons te praten.'

'Wat? Vertel.' Viktor werd meegesleurd.

'Ze willen alleen een ambtenaar sturen', hoorde ik iemand roepen. Daarna verstond ik ze niet meer.

Ik vroeg me af of nu de vlam in de pan zou slaan. Maar met al die ME op de been zou dat niet meevallen.

Toch leek het wijs om het niet af te wachten. Ik had geen zin om in een rel terecht te komen en als milieu-activist een nacht in een cel door te brengen. Ik ging het bordes af en baande me een weg terug door de actievoerders, naar het Marktpllein. Ik had niet echt een idee wat ik moest gaan doen. Ik hing een tijdje rond bij het standbeeld in afwachting van

wat er ging gebeuren. Na een minuut of tien verscheen Viktor ineens op het bordes. Hij had een microfoon, er waren speakers opgesteld op het stenen muurtje. Hij riep iets in de microfoon, maar de boxen kraakten zo dat ik er nauwelijks iets van kon verstaan. Hij kwam sowieso nauwelijks boven de herrie van de markt uit.

'Het industriële systeem loopt vast', hoorde ik hem roepen. 'De grenzen aan de groei zijn bereikt.' Er kwam een heel verhaal achteraan. Hij had blijkbaar besloten om een speech te gaan houden. Behalve de actievoerders zelf was er niemand die luisterde. Toch bleef hij dapper doorpraten, wel twintig minuten. Ik ving iets op van 'het kapitalistisch-imperialistische systeem van exploitatie en uitbuiting' en 'het tijdperk van egoïsme en individualisme', maar ik kon er nauwelijks een touw aan vastknopen.

Op een gegeven moment verhief hij zijn stem en kon ik hem weer even volgen. 'Het is te laat voor donaties aan Greenpeace, te laat voor woorden - je zult moeten handelen! Als je door je kinderen niet wilt worden betiteld als fout in deze oorlog, in de oorlog om de aarde, dan is er maar één mogelijkheid: geef je verslaving op. Kick af. Doe je welvaart de deur uit!'

Dat was het einde. Even later was hij verdwenen en waren zijn laatste woorden vervlogen in de wind. Ik keek omhoog. De lucht was in de loop van de middag steeds meer betrokken geraakt en vrijwel op hetzelfde moment dat Viktor stopte met praten, begon het te regenen - eerst zachtjes, maar al snel stortte er een stevige plensbui op de markt neer. De demonstratie viel in snel tempo uiteen. De activisten begonnen af te druipen. De ME stond toe dat ze mondjesmaat wegdruppelden.

Ik had al half en half besloten om naar de krant te gaan toen ik bij stom toeval twee meisjes tegen elkaar hoorde schreeuwen dat de Kleine

Werelt weer open was. *Heb je het gehoord? Sinds vandaag!*

Ik kon het bijna niet geloven. Ik wist van niks. Ik haastte me door de regen naar het steegje, achter de Markt, waar het café zat. Het bleek te kloppen.

De luiken voor de ramen waren weggehaald; er brandde weer licht. Het pulde zelfs alweer uit van de mensen. En - het was het eerste wat ik zag toen ik naar binnen ging - Ellen stond weer als vanouds achter de bar. Alsof er niks gebeurd was.

Ik wurmde me door de meute naar de bar. Ellen lachte me triomfantelijk toe toen ze me zag, haar hoektanden glinsterend in de spiegelende lichten achter de bar, alsof ze wilde zeggen, *ons krijg je niet klein, meneer De Koning, met je antidrugsbeleid, wij zijn niet kapot te krijgen*. Hoewel ik niet veronderstelde dat ze nu weer wiet verkocht.

Terwijl ik om me heen keek zag ik tot mijn verrassing, helemaal achterin de kroeg, Pauline aan de bar zitten. Die had ik hier nog nooit gezien.

Ze zwaaide naar me. Het was zo druk dat het me enige moeite kostte om haar te bereiken. Ze was blijkbaar alleen; ik zag haar niet met iemand praten. Ze dronk tomatensap.

'Hé Pauline, wat doe jij hier?'

Ik wist niet goed of ik haar moest zoenen of niet. Uiteindelijk deed ik het niet. Niet omdat ze zo lelijk was, met die lok wit haar om haar zwarte bril gekruld, maar ze had iets afwerends over zich, iets geslotens.

'Ik wilde kijken waar Jan-Willem altijd zat 'vroeger', zei ze prompt. 'Dat was toch hier in dit hoekje, of niet?'

Dus dat was het, dacht ik. Ze was nog steeds op zoek naar het verleden.

‘Dat klopt, ja. Jointjes te draaien.’

Ze glimlachte verontschuldigd. ‘Sorry. Dom van me, hè, dat ik hier zo mee bezig ben.’

‘Dat zul je mij niet horen zeggen.’

‘Ik vind het zo zonde. Zo balen dat ik het niet zag aankomen.’

Ze bloosde alsof ze zich schaamde - schaamde omdat ze haar broer had laten doodgaan - en omdat ze zich er niet overheen kon zetten.

Er was geen plaats voor mij om te gaan zitten, dus ik bleef naast haar staan, met één hand op de bar. Mijn jas gooide ik op de grond, onder haar kruk. ‘Heb je het er nog weleens met je moeder over gehad?’

Ze schudde haar hoofd.

‘Ik heb haar gisteren nog gesproken.’

‘Mijn moeder?’

‘Ja. Bij Terminus. Er was daar een bijeenkomst van de PB. Wist je dat ze overweegt om zich kandidaat te stellen voor het burgemeesterschap?’

‘Meen je dat?’

‘Dat heeft ze gezegd. Ik moet het nog zien, eerlijk gezegd.’

Pauline pakte haar glas op en keek er nadenkend in. ‘Volgens mij zit ze vol frustraties.’

‘Weet je wat ze me ook heeft verteld? Je vader zou het uit hebben gemaakt, met Elizabeth van Engelen, twee dagen voor zijn dood.’ Ik vertelde haar van het bezoek van Viktor de Goede en diens chantagepoging.

Ze hoefde er geen seconde over na te denken. ‘Ik geloof er geen bal van’, zei ze. ‘Wel wat mijn moeder zegt, maar niet wat hij heeft gezegd. Mijn vader was een onbetrouwbare hond.’ Ze zei het op een effen,

harde toon. Ze nam een slok van haar tomatensap. Even schoot een beeld door me heen dat ze zijn bloed aan het drinken was.

‘Waren Terminus en die andere hotels eigenlijk van hem? Of van je moeder?’

Ze snoof. ‘Geen idee. Ik geloof dat het allemaal op mijn moeders naam stond.’

Misschien, dacht ik, moest ik nu vragen waar ze was geweest, die fatale nacht, maar ja, zoiets deed je niet. Bovendien liggen de meeste mensen in hun bed ‘s nachts. ‘Ben jij vorig weekend nog bij je ouders geweest eigenlijk?’

‘Vorig weekend? Nee. Ik kwam niet zo vaak bij hun.’

Ellen kwam naar ons toe. Ze zette een pilsje voor m’n neus. Ongevraagd. ‘Van de zaak’, zei ze. Ze lachte erbij.

‘Ellen’, vroeg Pauline. ‘Heb jij nog weleens nagedacht over Jan-Willem, waarom hij zelfmoord heeft gepleegd?’

Ik dacht dat Ellen dicht zou slaan, maar dat viel mee. Ze gaf Pauline een voor haar doen vriendelijke blik. ‘Hij was depressief’, zei ze, met een ongewoon zachte stem.

‘Dat weet ik. Maar hij had ook ruzie gehad, met zijn vader.’

‘Dat had hij wel vaker.’

‘Dit was een hele erge ruzie. Ik had dit nog nooit meegemaakt.’

‘Waar ging het over dan?’

‘Ik weet het niet. Ik was er niet bij. Ik weet alleen dat het heel erg was. Jij weet ook niet waar het over gegaan kan zijn?’

Ellen schudde haar hoofd.

‘Hij heeft het er niet meer met jou over gehad?’

‘Nee.’ Ellen legde haar hand op die van Pauline. ‘Denk er niet meer over na, Pauline. Het heeft geen zin.’

Pauline beet op haar lippen.

Ellen keek mij aan. 'Het hele leven heeft geen zin', zei ze. 'Daar begint Jos nu ook achter te komen.' Ze kneep nog een keer in Pauline's hand. Toen was ze weer verdwenen.

Zo'n gebaar had ik nog nooit van Ellen gezien.

We zwegen even. 'Ik had een hekel aan haar vroeger, weet je', zei Pauline na een tijdje.

'Aan Ellen?'

'Ja. Gewoon jaloezie denk ik.'

'Jan-Willem en Ellen hadden een ... relatie?'

'Ja. Wist je dat niet?' Ze keek me verbaasd aan.

'Nee. Op de een of andere manier is het me totaal ontgaan.' Ik snapte nog steeds niet hoe dat mogelijk was. Was ik zo blind geweest? Of hadden ze het voor mij verborgen? Maar waarom?

Pauline dronk haar tomatensap op en ging staan. 'Ik ga er vandoor.'

'Nu al?'

'Ja. Ik ben niet zo'n kroegtijger.'

'Ga je naar huis?'

Ze knikte.

'Weet je dat ik nog nooit bij je thuis ben geweest, in Gastel?'

'Kom maar een keer langs.'

'Doe ik. Dan gaan we herinneringen ophalen. Aan hem. Okee?'

Ze glimlachte. 'Okee.'

Nu zoenden we elkaar wel. Ze verdween tussen de massa. Ik nam haar kruk over.

Ik had een prima plek, waar vandaan ik alles kon zien. Het deinende, pratende, schreeuwende, lachende cafévolk. En Ellen en haar collega's, die van hot naar her renden. Zonder dat ik iets vroeg

zette ze regelmatig een pilsje voor me neer. Het gaf me een goed gevoel, alsof ik een speciale gast was. Specialer dan al die anderen. Ik wist dat het een gevaarlijk gevoel was, wat op een zware teleurstelling zou kunnen uitlopen, maar daar trok ik me even niets van aan.

Het nieuws dat de Kleine Werelt weer open was, had zich razendsnel rond gesproken. Er bleven maar mensen binnenkomen. Verschillende bekenden ook. Mijn oude vriend Casper, een andere oude vriend van de middelbare school, Ron, en zowaar Leontien en Henriëtte. Ze kwamen allemaal aan mijn kant van de bar staan. Ik had een wat ongemakkelijk gesprek met Henriëtte. We vroegen ons waarschijnlijk alletwee een beetje af of we verder moesten met elkaar, maar dat feit alleen al zei genoeg. Ik merkte dat de twee vrouwen het goed met Casper en Ron konden vinden. Het maakte me weinig uit. De tijd vloog voorbij.

Op een gegeven moment gebeurde er iets bizars. De deur vloog open en in de deuropening verscheen Janus Kiepoog. Het was net als die andere keer dat we hier waren, toen was hij ook zo binnengekomen. Maar dit keer zag hij er vreselijk uit - vreselijker dan gewoonlijk. Zijn gezicht zat vol schrammen en rode vlekken. Zijn hoofd zat in het verband, zijn linkerarm in een mutella. Hij had zijn vertrouwde vuilniszak onder zijn rechterarm geklemd.

Hij ging zitten ergens aan de andere kant van het café, waar ik hem niet meer kon zien. Maar het nieuws over hem vloog al snel onze kant op: hij was in elkaar geslagen. Even later vloog er een nieuwtje erachteraan: door skinheads.

Ik vroeg me af of het een paar van die aanhangers van tante Erica waren geweest. Ik zag ze er wel voor aan.

‘Skinheads’, zei Casper. ‘Klootzakken.’

'Ik vind ze doodeng', zei Henriëtte.

'Het fascisme komt weer terug, let maar op', zei Ron.

'Denk je? Ik kan het me niet voorstellen.'

'Natuurlijk. Alleen zijn de Joden nu de allochtonen.'

'Dat kun je niet niet vergelijken', zei Leontien. 'Die allochtonen zijn veel agressiever. Die zijn net zo erg als skinheads.'

Even later waren we Janus Kiepoog weer vergeten. Het gesprek ging door, over alles en niets. Op een gegeven moment keek ik op mijn horloge. Het was al negen uur. Ik had niks gegeten. De middag was overgegaan in de avond, zonder dat ik het had gemerkt.

Toen kwam er een pijnlijk moment. Ron en Leontien wilden ergens gaan eten. Casper vroeg aan Henriëtte of ze ook meeding. Hij vroeg mij niks. Henriëtte keek me aan. 'Ik blijf hier', zei ik.

Ze vertrokken. Het deed me wel even pijn. Tegelijk was het een opluchting.

Ik raakte in gedachten verzonken. Geen onplezierige gedachten. Meer dagdromen eigenlijk. Ik dacht aan Pinkpop waar ik ooit was geweest. Hoe lang was dat geleden? Wel dertig jaar! Absurd. Dat was nog voordat ik op Ellen verliefd was geraakt.

Er klonk ineens een stem in mijn oor. 'Moet je niet wat eten?'

Het was Ellen. Ze stond naast me. Aan mijn kant van de bar. 'Ik weet het niet. Ik heb geen honger eigenlijk.' Ik keek weer op mijn horloge. Tien uur. 'Hoef je niet meer te werken?'

'Mijn dienst zit erop. Ik ben om twaalf uur begonnen. Kom mee, dan maak ik een kop koffie voor je.'

Even later zweefde ik aan haar arm de kroeg uit. Ik liet het maar gebeuren. Ik dacht er niet over na. Ik wist, zolang ik niet nadacht, zou het goed gaan.

Ik strompelde enigszins. Ze lachte. 'Je hebt te veel op.'

'Valt wel mee.' Het viel ook wel mee. Ik voelde me niet dronken. Wel licht. Zweverig. Ik had het gevoel dat we de Markt over zwierden, door een zacht gordijn van regen.

'Wil je echt niks eten?'

'Nee. Jij?' Ik dacht, als we gaan eten, gaat het misschien weer mis. Ik wilde dit moment niet doorbreken.

'Ik ook niet.'

We zeilden verder. Ze was aan het neuriën. Een tevreden geluid. Ik meende de melodie te herkennen.

'Wat ben je aan het zingen?'

'*She says don't give me no lies. I've been inside your head at least three times.*' Het was een nummer dat vroeger populair was geweest in onze vriendenkring.

'Da's sterk. Ik zat straks nog aan Pinkpop te denken. Was jij daar toen ook, dat jaar?'

'Yep.'

Wonderlijk, dacht ik. Heel wonderlijk.

We dreven in de richting van de Grote Kerk. Was ik eigenlijk niet op de fiets naar de stad gegaan? Nou ja, dat kwam later wel.

We kwamen bij haar woning aan. Ze had een etage in een oud huis, aan een klein pleintje met een boom in het midden, in de schaduw van de kerk. We gingen naar binnen, de trap op. Ze woonde op de eerste verdieping.

De kamer zag eruit alsof er sinds de jaren zeventig niks aan was veranderd. Houten stellingen met allerlei frutsels erin, lage tafeltjes vol met kaarsvet, een ouwe ingezakte rooie bank bij het raam, kussens en kleedjes op de vloer. Het rook ook nog als in de jaren zeventig, een

vage mengeling van wierook, patchouli en aangebrand geroosterd brood.

Ze stak kaarsen aan, zette koffie in het keukentje, haalde kopjes tevoorschijn. Ik zakte weg op de bank. Alles ging vanzelf. Het eten, het praten.

‘Heb je gehoord dat je ouders gaan scheiden?’ vroeg ik, toen we koffie voor ons neus hadden. Ze was op een kussen op de grond gaan zitten, een shaggie aan het draaien.

‘Nee.’ Het leek haar nauwelijks te interesseren.

‘Ik hoorde het van een collega vanmiddag. Je moeder schijnt het aan iedereen te vertellen.’

‘Oh. Het verbaast me.’

‘Ja? Waarom?’

‘Omdat ze altijd gek op elkaar geweest zijn.’

Ik trok mijn wenkbrauwen op. ‘Echt waar? En die relatie van je moeder dan, met mijn oom?’

‘Volgens mij had dat niks te betekenen.’

Ik vond het een wonderlijke interpretatie van haar. Ik had vaag het idee dat haar opmerking belangrijk kon zijn, in verband met de moord, maar ik was niet in staat om fatsoenlijk na te denken.

Ze zette een plaat op. Een echte plaat. Ze had nog een pick-up. Het geluid vulde de kamer meteen. *So now we're on a death trip, listen to the blood drip, oozing from a curled lip, ever thought of dying slowly? Ever thought of dying totally unholy?* Een lugubere tekst eigenlijk. Was een plaat echt een warmer geluid dan een CD, dacht ik? Of was dat mijn verbeelding nu?

‘Sta je er weleens bij stil dat je ooit de rijkste vrouw van Prinsenburg zult zijn?’ vroeg ik.

Ze blies rook uit haar mond. 'Nee. Dat interesseert me ook totaal niet.'

'Denk je nooit aan de toekomst dan? Dat je oud wordt? Of werkloos raakt?'

'Nee.'

'Nooit?'

'Nooit.'

'Dat geloof ik niet.'

'Dan geloof het niet.'

Het probleem was, ik geloofde het wel. Maar ik begreep het niet.

Na de koffie bracht ze nog een likeurtje. We gleden vanzelf de nacht in. Naar haar kamer. Nog meer kussens. Een hele zachte matras. Lippen. Haar tong. Die ik voor het eerst proefde, voor het eerst in mijn leven. Hoe lang was het geleden dat ik zo had gezoend? Echt gezoend? De jaren zeventig? Pinkpop? Daarna ook nog weleens. Maar niet vaak. Ik was verbaasd over mezelf. Hoe kalm ik was. Ik was totaal ontspannen. Zo moest het leven altijd zijn, dacht ik. Altijd.

Ik werd wakker van het geluid van mijn trillende mobieltje. Hij bleek in mijn broekzak te zitten die naast me op de grond lag. Terwijl ik hem pakte en hem aannam, zag ik dat het bed naast me leeg was. 'Ja?'

'Is dat Jos van de Broek?'

'Ja.'

'Frits van Engelen hier.'

Ik snapte er niets van. Frits van Engelen? Ellens vader? Hoe wist hij dat ik hier was? Bij zijn dochter?

Het duurde even voordat het tot me doordrong dat hij dat natuurlijk helemaal niet wist. Het was mijn mobiel.

'Ja?'

'Ik zou graag met je willen praten.'

'Oh.'

'Ken je de Heksenkring? In het Zuiderpark? Zou je daar over een uurtje kunnen zijn?'

Een uurtje? Ik had geen idee hoe laat het was. 'Is goed.'

'Tot zo dan.'

Nadat de verbinding was verbroken, zag ik op mijn telefoon dat het bijna twaalf uur was. Ik had een gat in de dag geslapen.

Ik zakte nog even achterover in de kussens, om te genieten van dit moment. Ik probeerde niet na te denken waarom ze ineens, na al die jaren, besloten had om met me naar bed te gaan. Het was bijzonder geweest, eigenlijk tien keer zo mooi als in al mijn fantasieën, alleen was ik te snel in slaap gevallen. Vanochtend in alle vroegte was ik even wakker geworden, en wilde ik tegen haar aan gaan liggen, maar ik durfde het niet echt. De intimiteit was er nog niet. Nog niet? Zou die

ooit komen? Op de een of andere manier kon ik het me niet voorstellen. Tegelijk wist ik op dat moment dat ik het niet lang meer vol zou houden, alleen in die flat. Dat was geen leven. Hoe hield zij dit leven vol, alleen? En hoe vaak zou ze *niet* alleen zijn? Hoeveel mannen hadden hier gelegen? Ik had het vannacht, nadat we hadden gevreeën, nog gevraagd. Waarom heb je geen vriend? Ze had geen antwoord gegeven, alleen maar geglimlacht. Ben je weleens met Viktor de Goede naar bed geweest? Weer een glimlach. En nu? Was ik nu weer verliefd? Ja. Maar niet meer zo als vroeger. Toen ik nog niets wist. Het was verliefdheid onder voorbehoud.

Ik rolde uit bed, trok mijn broek aan en liep de woonkamer in. Er lag een briefje op tafel. 'Moet werken. Ik zie je.'

Ze moest waarschijnlijk weer om twaalf uur beginnen in het café. Ik nam een hele lange douche, om de dufheid uit mijn hoofd te krijgen, daarna scharrelde ik wat ontbijt bij elkaar. Ik at het met het briefje voor mijn neus. 'Ik zie je'. Daar kon je alle kanten mee op.

Toen ik tien minuten later de voordeur achter me dicht trok, realiseerde ik me dat ik geen sleutel had, dat ik mezelf buitensloot, uit haar wereldje verbande. Ik voelde me opeens weer leeg van binnen. Die koude witte plek kroop weer in mijn borst. Even voelde ik me weer net als toen ik pas studeerde in Utrecht, op zaterdagavond uit was geweest in Prinsenburg, en op zondagavond, met een zware weekendtas op mijn rug, verliefd en afgewezen, op weg ging naar de trein – door het naargeestige lege winkelcentrum van Hoog Catharijne liep, door de halfdonkere straten van de stille stad, waar de hoerenlopers rondscharrelden, en aankwam in mijn kille, donkere studentenkamer.

Ik probeerde het gevoel van me af te schudden. Het lukte niet

helemaal. De straten van Prinsenburg hadden vertrouwd en warm moeten zijn, zelfs op een bewolkte zondagochtend, maar er was teveel veranderd. Ik stoorde me aan het nieuwe straatmeubilair – de roestvrij stalen banken en fietsenrekken, de hekjes tegen de muren van de kerk om wildplassers weg te houden, de nep-ouderwetse lantaarnpalen. Ik moest ineens lachen. Ik begon de 50 in zicht te krijgen, en hier liep ik, door Prinsenburg, weer verliefd op Ellen, met een kater. Het was absurd als ik bedacht dat mijn leven nu al voor meer dan de helft achter de rug was.

Ik vond mijn fiets terug in een zijstraat van de Markt, waar ik hem aan een fietsenrek had vastgeketend. Ik maakte hem los, klom op het klamme zadel en fietste naar mijn flat, om me om te kleden en te scheren.

Daarna fietste ik door naar het Zuiderpark. Het was er praktisch uitgestorven. Een vrouw was aan het joggen, verder zag ik niemand. Ik reed over het voetpad naar de Heksenkring. De cirkel van populieren lag in een uithoek van het park, aan de rand van het grote grasveld. Ik was heel benieuwd wat Van Engelen me te zeggen had. En waarom hij uitgerekend hier wilde afspreken. Op deze plek, waar ik ooit, in het donker, met mijn achterhoofd tegen de blote benen van zijn dochter had aangeleund - zij zat op een bankje en ik op de grond - en daar nachten van had gedroomd.

Ik was er nog steeds niet uit of Van Engelen nou een 'good guy' was of een 'bad guy'. Een keiharde zakenman en oplichter, die zijn eigen dochter verwaarloosde en gemeente-ambtenaren omkocht, of een hardwerkende ondernemer die vooruitgang en werkgelegenheid bracht in Prinsenburg. Ik wist niet eens zeker of hij nou een buitenstaander was hier, of een insider. Hij was koppig, dat wist ik wel. Hij had zijn

vader niet willen opvolgen bij de snoepfabriek, en hij had niet naar zijn vader willen luisteren toen die wilde dat hij scheidde van zijn vrouw. Maar was dat goed of slecht?

Het pad leidde de Heksenkring in. In het midden was een vijver. Daar liep het omheen. Ik zag Van Engelen meteen zitten toen ik de kring binnenreed, op een bankje, aan de overkant van de vijver. Hij viel op door het chique donkerblauwe pak dat hij aanhad, stropdas en al. Het stak af tegen het zachte groen van de populieren. Maar wat me verraste – hij was niet alleen. Er zat iemand naast hem. Een grijze, haveloze vorm. Pas toen ik dichterbij kwam, zag ik ineens wie het was. Janus Kiepoog. Merkwaardig.

Ze hadden me niet meteen in de gaten. Ik vroeg me af wat ze te bespreken konden hebben, de projectontwikkelaar en de zwerver. Zou Van Engelen hier ook met hem hebben afgesproken? Ik had het idee dat ze ruzie hadden. Janus Kiepoog leunde voorover en keek of hij woorden aan het blaffen was, naar de grond, en dan weer omhoog, als een boze hond tegenover zijn baasje. Van Engelen zat stijf rechtop en schudde arrogant met zijn hoofd.

Het waren maar een paar indrukken. Toen zagen ze me. Janus Kiepoog stond abrupt op. Hij griste zijn vuilniszak van de grond en maakte zich uit de voeten. Hij beende weg, de kring uit, zonder om te kijken - maar het leek of zijn kromme rug zei: ik kom nog wel een keer terug.

Ik zette mijn fiets tegen een van de bankjes en liep op Van Engelen af. 'Was dat Janus Kiepoog?' Van Engelen zag er wat ontdaan uit. Hij was bleek. Alsof hij ergens door geschokt was. 'Kent u hem?'

Hij knikte werktuiglijk.

'Waarvan?'

Nu pas draaide hij zich naar me toe. 'Dag. Jos.'

'Kent u Janus Kiepoog?' Ik ging naast hem zitten op het bankje.

'Wie? Oh ja.' Hij haalde een hand door zijn grijs-zwarte haar. Er kwam weer iets van zijn oude zelfvertrouwen terug. Zijn vaderlijke uitstraling. 'Al jaren.'

'Hoe is hij zo geworden, weet u dat? Er wordt van alles over hem verteld.'

Het was wel makkelijk dat we meteen een onderwerp hadden om over te praten, het maakte ons contact op de een of andere manier vanzelfsprekend, alsof we hier iedere dag zaten te kletsen. Toch voelde ik me niet helemaal op mijn gemak. Waarom moest hij er zo onmogelijk netjes uitzien, dacht ik? Zijn schoenen glommen, zijn manchetknopen blonken, zijn broekspijpen waren messcherp gevouwen.

'Is dat zo?' Hij keek me fronsend aan. 'Wat wordt er over hem verteld?'

'Nou ja, de een zegt dat hij een oog heeft verloren toen hij een kind redde uit een brandend huis, de ander zegt dat hij in een psychiatrische kliniek heeft gezeten, en een spuitje in zijn oog kreeg. Ga zo maar door.'

'Onzin. Rinus werkte bij mijn vader op de fabriek.'

'Rinus? Heet hij zo? En met zijn achternaam?'

'Zijn achternaam? Geen idee eigenlijk. Ik praat nu over veertig jaar geleden.'

'Wat deed hij daar?'

'Hij werkte aan de verpakkingsmachine. Daarbij heeft hij een ongeluk gehad. Ik weet niet precies hoe het is gegaan. Mijn vader heeft het me weleens verteld. Hij kreeg een scherp instrument in zijn

oog. Het was zijn eigen schuld, hij was toen al aan de drank, maar mijn vader voelde zich toch verantwoordelijk. Hij is hem zijn hele leven geld blijven geven.’ Dat laatste zei hij op een zurige toon, met een bitter trekje om zijn mond, alsof hij het schandelijk vond wat zijn vader had gedaan.

Ik vond het een mooi verhaal. Ik nam me voor om er zo snel mogelijk mee de krant in te gaan. ‘Als het zo is gegaan, waarom weet niemand dat dan?’

‘Tja ... Het is al lang geleden natuurlijk.’

‘Maar gezien alle verhalen die over hem worden verteld, zou je toch zeggen dat iemand dit wel een keer naar boven had moeten kunnen halen.’

‘Misschien heeft niemand ooit de moeite genomen.’

Dat zou natuurlijk kunnen, dacht ik. We zwegen even. Ik bleef het toch vreemd vinden, dat blijkbaar niemand in Prinsenburg had geweten dat Janus Kiepoog op de snoepfabriek van Van Engelen zou hebben gewerkt en dat hij daar zijn oog had verloren. Zoiets sprak zich toch rond?

‘Mijn vader heeft het denk ik ook bewust uit de publiciteit gehouden’, zei Van Engelen, alsof hij mijn gedachten had gelezen. ‘Mijn vader zorgde goed voor zijn mensen, maar hij hield niet van inmenging van buiten. Geen vuile was buiten hangen, was zijn motto. Hij kon door het vuur gaan voor zijn mensen maar eiste ook dat ze voor hem door het vuur gingen. Dat ging heel ver bij hem.’ Hij trok weer even met zijn mondhoek. Alsof hij wilde zeggen dat het *zijn* stijl niet was.

‘Hoe komt het dat dan Janus - of Rinus - is gaan zwerven?’

‘Het fijne weet ik er niet van. Blijkbaar kon hij na het ongeluk niet meer werken en ging het bergafwaarts met hem. Hij was voor die tijd

ook al een sociaal geval, geloof ik. Mijn vader had hem die baan gegeven om hem te helpen.'

'Wat wilde hij nu van u?'

Hij slikte even iets weg. Er stonden zweetdruppels op zijn voorhoofd. Onkarakteristiek vond ik dat. 'Geld.'

'Geld? Waarom?'

'Bij mijn vader doet al een paar dagen niemand open, zei hij. Wat mij overigens wel verontrust. Toen is hij maar naar mij gekomen. Je moet maar lef hebben! Hij stond voor de deur toen ik naar buiten kwam om naar het park te gaan. Hij is met me mee hier naartoe gelopen.'

'En? Hebt u hem geld gegeven?'

'Ik? Geen denken aan. Je ziet wat er van komt als je zo iemand geld geeft. Dat gaat op aan drank en drugs. Daar is niemand mee geholpen.'

Opnieuw verscheen het zuinige trekje om zijn mond. Het leek bijna of hij jaloers was op Janus Kiepoog. Jaloers omdat zijn vader de zwerver wel zag staan en hem niet?

Ik staarde naar het stille water in het vijvertje. Niets bewoog of maakte geluid in de Heksenkring. Boven de bomen werden we afgesneden door een dik wolkendek. Ik vond het benauwd.

'Waarom wilde u me spreken?'

Hij schraapte zijn keel. Het leek hem moeite te kosten om te beginnen met praten. Hij zat voor zich uit te kijken, alsof hij nog moest nadenken over wat hij ging zeggen. 'Ik ga een claim indienen tegen de gemeente.' Hij klonk defensief en triomfantelijk tegelijk.

'Oh.'

'Een miljoenenclaim.' Hij wierp me een zijdelingse blik toe, alsof hij mijn reactie wilde peilen.

‘Op grond waarvan?’

‘De gemeente heeft toezeggingen gedaan, die zij niet is nagekomen. Ten aanzien van het Stationsproject bedoel ik. Bijna niemand weet dit, maar we waren al veel verder met de contracten dan de gemeente ooit naar buiten toe heeft laten blijken. In feite konden ze het project alleen nog maar afblazen onder heel strikte voorwaarden. Daar heeft De Koning zich niets van aangetrokken.’

‘Hoeveel gaat u claimen?’

‘Twintig miljoen. En ik ga je nog iets vertellen, iets tamelijk schokkends. Maar dat hoeft je niet te publiceren, want ik kan het niet bewijzen. Je zult het misschien ook wel niet geloven.’

‘Wat dan?’

‘Ik heb De Koning geld gegeven voor zijn verkiezingscampagne.’ Hij bewoog nerveus met zijn handen. ‘Geloof me, ik heb er spijt van als haren op mijn hoofd. Het is het domste wat ik ooit gedaan heb. Mijn vrouw heeft me ertoe overgehaald.’

‘Hoeveel geld?’

‘40.000 euro.’

‘Voor zijn campagne?’

‘Ja.’

‘Had hij zelf niet genoeg geld? Hij is toch rijk genoeg?’

‘Zijn vrouw beheert de kas. Die hield hem kort.’

Ik knikte. ‘En wat stond er tegenover voor u?’

‘Niks. Althans, niks hards.’

‘Maar u ging er wel vanuit dat het stationsproject door zou gaan als de Koning burgemeester zou worden?’

‘Om eerlijk te zijn, ja.’

‘En u kunt het niet bewijzen, dat u geld hebt gegeven?’

'Nee. Ik heb het contant gegeven.'

'Moest dat? Was het illegaal?'

'Nee, maar als dit bekend was geworden ...'

Weer een bizar verhaal, dacht ik. Als het waar was, was het wel ironisch. Dan was Van Engelen dubbel genaaid door zijn vrouw - en door oom Wim.

'Waarom vertelt u dit aan mij?'

'Jij bent een van de weinige integere mensen die hier rondlopen. Ik wil dat je weet wat voor een beerput het hier is. Hoe diep we met zijn allen gezonken zijn in Prinsenburg. Ik ook. Ik had dit nooit moeten doen. Ik heb er spijt van als haren op mijn hoofd.'

Hij zei het zonder me aan te kijken, zijn ogen strak gericht op het water van de vijver. Moest ik hem geloven? Het klonk wel erg als een ingestudeerd stukje. Net zoiets als wat hij toen over het Stationsplein had gezegd, met paardenhoeven en melkbussen.

'In wat voor opzichten is het nog meer een beerput hier dan?' vroeg ik.

Maar er kwam geen antwoord. 'Ach ... je weet toch wat ik bedoel.'

Wist ik wat hij bedoelde? Eigenlijk niet. Ik wist eigenlijk heel weinig. Er was een moord gepleegd, dat wist ik. Verder wist ik niets. Maar of dit iets met die moord te maken had? 'Betekent dit nu dat u het Stationsproject hebt opgegeven, nu u met die claim komt?'

'Ja. Het zal heel lang duren voordat dit project weer wordt opgepakt. Niemand durft hier voorlopig zijn vingers aan te branden.'

'Omdat het tegen de wens van De Koning in zou gaan?'

'Zoiets, ja.' Hij zuchtte. 'Het is onvoorstelbaar wat een schade die man heeft aangericht.'

'Haat u hem daarom?'

'Haten - ik haat hem niet. Hij was zo'n verdomde amateur.'

'Amateur?'

'Hoe moet ik het uitleggen? Hij was jouw oom, hè? Ik wil niemand beledigen, hoor. Maar hij was een ... een politicus. Iemand die geen idee heeft hoe het zakenleven werkt, hoe de economie werkt. Hij heeft zelf nooit een cent verdiend. Hij had die hotels, maar zijn vrouw deed het werk, dat weet iedereen. Het enigste wat hij ooit heeft geproduceerd is lucht. Geneuzel. Dat covenant van hem - dat is toch volkomen absurd. Zo'n man heeft geen idee waar banen vandaan komen. Hij kan zich geen voorstelling maken van hoe zo'n project als bij het station moet worden uitgevoerd, wat er bij komt kijken, aan techniek, aan organisatie. Zo'n man wordt dan burgemeester. Ik heb niks tegen democratie, maar het wordt tegenwoordig een beetje te ver doorgevoerd, heb ik de indruk.'

Voor het eerst kreeg ik het gevoel dat Van Engelen iets bloot gaf van wat hem werkelijk beroerde, hoewel het er allemaal nogal harkerig uitkwam. Ik besepte op dat moment dat hij een eenzame man was. Net als ik eigenlijk. Ik voelde weer die rare band met hem. Alsof we iets gemeen hadden. Terwijl hij op de keper beschouwd waarschijnlijk een hele foute kerel was.

'De Koning stond u dus aardig in de weg', zei ik. 'U en al die anderen die dit project heel graag wilden doen.'

Hij gaf me een verwijtende blik. 'Je hebt het toch niet over die moord nu, hè? Daar zie je mij toch niet voor aan? Ik ben uitgebreid verhoord door de politie, dat weet je. Ze hebben mijn gangen heus heel goed nagegaan.'

'Had u een alibi?'

'Een alibi? Ik sliep, net als iedereen. Luister, ik heb wel wat beters

doen dan mensen te vermoorden. Of te laten vermoorden.'

Dat was ongetwijfeld waar, dacht ik. Maar gold dat niet voor iedereen in deze stad?

Ik had opeens de pest in. Ik had het gevoel dat ik totaal niet verder kwam. Er moest ergens iets zijn dat mij ontging. Een onderstroom in deze stad die ik niet zag. Een diepe grond onder het stille water. Een kikker die geen kikker was, maar een rat.

Er kwam een kind de Heksenkring binnengelopen - een peuter, die nog amper kon lopen, waggelend - gevolgd door zijn moeder, die een buggy duwde. De vrouw had misschien op een bankje willen gaan zitten, maar toen ze ons zag, liep ze door. Ze deden er zeker vijf minuten over om de vijver te passeren en de kring aan de andere kant te verlaten.

Al die tijd zat Van Engelen voor zich uit te kijken, zonder de moeder en haar kind een blik waardig te keuren. Zelfs toen de peuter bijna over zijn voeten struikelde, reageerde hij niet.

Toen ze weg waren, nam ik het woord. 'Klopt het dat u gaat scheiden van uw vrouw?'

Hij keek me met een schuin oog aan. 'Het nieuws gaat snel.'

'Op uw initiatief of het hare?'

Hij aarzelde even. 'We willen het alletwee.'

'Vanwege haar ... affaire?'

'Ja en nee.' Hij klonk terughoudend, maar hij gaf toch antwoord op mijn vragen. Misschien was ik de eerste met wie hij hierover sprak en vond hij het wel fijn om een keer te praten. Had hij eigenlijk vrienden? Ging hij weleens uit, naar een concert, vissen? Ik had geen idee.

'Wist u het eigenlijk?'

'Ik wist dat ze een affaire had. Dat had ze gezegd. Maar ze had niet

gezegd met wie. Dat heb ik in jullie krant moeten lezen.'

'Toen begreep u dat u geld had gegeven aan de man met wie zij vreemd ging.'

'Ja.'

'Hebt u haar hiermee geconfronteerd?'

'Dat is privé.'

'Maar het was wel een reden voor u om te scheiden?'

Hij gaf niet meteen antwoord. Hij keek me even aan, met een sombere blik, die hem ineens een stuk menselijker maakte. 'Het was een mes in mijn rug', zei hij toen.

Ik had willen vragen of dit de druppel was geweest voor hem. Een mes in de rug was een stuk duidelijker. 'Volgens Ellen hielden uw vrouw en u veel van elkaar. Ze had niet verwacht dat jullie ooit zouden scheiden.'

Hij haalde diep adem. 'Ooit hield ik van haar, dat weet ik wel.'

'Zij niet van u?'

'Volgens mij hield ze van het beeld dat ze van me had. Van een rijk en machtig man, nou ja, wat je machtig noemt hier in dit dorp. Maar ze wilde een bruisend leven leiden. Dat viel tegen met mij. Ik wilde kinderen. Ze heeft me een kind gegeven, maar ze haatte het, alles wat met baby's te maken had. Eigenlijk heeft ze het kind verstoten.'

'En u stond erbij en keek ernaar?' Ik herinnerde me dat Ellens opa dat tegen mij had gezegd.

'Pardon?'

'Ik bedoel dat u ook niet veel aandacht aan haar besteedde.'

'Dat is wel waar', fluisterde hij. 'Ik hield van haar, maar ... ik weet het niet. Ik liet de opvoeding aan mijn vrouw over. Dat was zo in die tijd. Dat hoorde.' Hij zweeg even. Hij scheen te beseffen dat het een slap

excuus was. 'Ik hoopte ook dat er toch een band zou ontstaan, tussen hun. Dat ze dan meer kinderen zou willen.'

Hij maakte nu een vrij zielige indruk, zoals hij daar op het bankje zat. Een man in een deftig pak, die een puinhoop had gemaakt van zijn leven – althans, van datgene waar het in het leven om draaide. Hij spreidde zijn handen uit en wreef er nerveus mee over zijn knieën. 'Ik denk dat ik binnenkort eens contact probeer op te nemen met haar. Met Ellen.' Hij keek me even aan alsof hij van mij wilde horen of dat een verstandig besluit was. Ik zei niets. 'Ik heb het haar nog voorgesteld. Mijn vrouw. Om opnieuw te beginnen. Met een schone lei. Om het samen goed te maken. Om het goed te maken met Ellen. Desnoods om te verhuizen, weg uit dit rotdorp.'

'En?'

'Ze overlaadde me met verwijten. Ik had haar leven geruïneerd. Haar reputatie. Alsof dat belangrijk is. Toen wist ik dat het over was. Niet meer terug te draaien.' Hij was nu zenuwachtig met zijn handen over elkaar aan het wrijven.

'Weet u wat mijn tante, mevrouw De Koning, mij heeft verteld? Dat mijn oom zijn relatie met uw vrouw heeft beëindigd, de dag voordat hij werd vermoord.'

Van Engelen keek me scherp aan. Ik was ervan overtuigd dat hij me meteen begreep en onmiddellijk alle implicaties overzag van wat ik zei. 'Is dat zo?'

'Dat is wat ze mij heeft verteld. Blijkbaar heeft uw vrouw het daar met u niet over gehad?'

'Nee.'

'Heeft u niets aan haar gemerkt? De avond voor de moord? Als het waar is wat mijn tante zegt, dan moet ze toch overstuur zijn geweest?'

Van Engelen gaf niet meteen antwoord. Hij was nu duidelijk op zijn hoede. Pas na enig nadenken sprak hij. 'Ik geloof niet eens dat ik haar gezien heb die dag.' Het klonk afgemeten.

'Waar denkt u dat ik haar nu kan vinden?'

'Mijn vrouw? Wil je met haar praten dan?'

'Ja, dat wordt volgens mij hoog tijd.' Ik zei het op een gedecideerde toon die hem niet zo beviel, dat kon ik wel merken. Maar hij gaf toch antwoord.

'Op de golfclub', zei hij. 'Op de golfclub in Gastel. Daar is ze altijd op zondagmiddag.'

Ik stond op en pakte mijn fiets. 'Bedankt voor de informatie', zei ik. Met mijn fiets aan de hand liep ik richting de uitgang van de Heksenkring. Toen ik daar was aangekomen, draaide ik me nog een keer om. Net als Columbo. 'Waarom wilde u me eigenlijk *hier* ontmoeten?' vroeg ik.

Hij keek me niet-begrijpend aan. 'Ik weet het eigenlijk niet', zei hij toen. 'Het kwam zomaar ineens bij me op. De Heksenkring. Het leek me wel een goede plek om rustig te praten.'

*

Ik was nog nooit op een golfclub geweest. Het leek op een tennisclub, alleen liepen hier mensen rond met golfsticks in plaats van tennisrackets. Het clubhuis was enorm groot, een half voetbalveld. Er stonden rieten stoelen en banken waar je lui kon zitten, tafeltjes om aan te eten, er was een enorme vierkante bar, een leestafel. Een ober liep rond met clubsandwiches en verse jus d'orange. Het rook er naar zaagsel.

Ik kon zo naar binnen lopen. Niemand die me iets vroeg. Ik had geluk. Ik zag Elizabeth van Engelen meteen zitten toen ik binnenkwam, in een van de rieten fauteuils, naast de leestafel. Ze was alleen. Ze zat een tijdschrift te lezen.

Terwijl ik naar haar toe liep, verwonderde ik me erover hoe volmaakt ze eruit zag. Ze droeg een lange, strakke witte rok en een dunne witte trui met een diep decolleté. Een donkerblauwe ketting blonk tussen haar borsten. Onder haar glimmend zwarte kapsel blonken grote donkerblauwe oorbellen in de vorm van waterdruppels. Zelfs de paars-witte kussens die om haar heen lagen, leken daar te zijn neergelegd als decoratie voor haar.

Het tijdschrift dat ze las ging over woninginrichting, zag ik, toen ik voor haar stond. Ze keek op. 'Hé, daar hebben we onze journalist', zei ze, op een spottende toon. Ze herkende me dus. Toch had ze me volgens mij zelden gezien, behalve die ene keer toen ze uit de caravan kwam in Gastel en werd meegenomen door de politie. 'Kom je me interviewen? Gezellig.' Ze legde haar blad weg en vouwde haar benen over elkaar.

Ik ging naast haar zitten, op een rieten stoel, met groen-witte kussens. 'Als dat zou kunnen', zei ik. Ik haalde een blocnote en pen tevoorschijn.

Haar stemming sloeg meteen om. 'Is dit serieus? Je hebt geen afspraak gemaakt. Dit is gewoon mijn vrije zondagmiddag.'

'Het hoeft niet persé voor de krant.' Ik deed mijn blocnote weer weg. 'Maar ik wilde wel graag een keer met u praten.'

'Waarover?'

'Over politiek bijvoorbeeld. U bent toch lid van de PB?'

'Wat zou dat?'

‘Vrijdagavond was er een partijvergadering in café Terminus. U werd node gemist.’

Ze lachte schamper. ‘Ik heb zoiets gehoord, ja.’

‘Wat heeft u gehoord?’

‘Dat dat mens mee wil gaan doen met de burgemeestersverkiezingen. Het staat ook op jullie website. Ik ben echt wel op de hoogte, hoor. Belachelijk natuurlijk.’

‘U geeft haar geen kans?’

‘Kom op, zeg. Dan zou ik ook mee kunnen gaan doen.’

‘Dat kunt u ook.’

‘Vast.’

‘Serieus’, zei ik. Ik herinnerde me wat Kees Klein tegen me had gezegd. ‘Iedereen kan meedoen. Iedereen kan anno nu burgemeester van Prinsenburg worden. Je hoeft alleen maar de meeste stemmen te halen bij de verkiezingen.’ Ze zat me minachtend aan te kijken, haar mondhoeken naar beneden, wat haar lelijk maakte. Van dichtbij was ze sowieso lelijker dan van veraf. ‘Het betaalt nog goed ook, geloof ik.’

Dat vond ze wel grappig. ‘In dat geval zal ik er nog eens over nadenken.’

Er stond opeens een ober naast me, om te vragen wat ik wilde hebben en misschien ook wel om te kijken of mevrouw Van Engelen niet lastig werd gevallen door haar vreemde bezoeker. Ik bestelde koffie, zij een wit wijntje.

‘Dat was een grapje, hoor’, zei ze, toen de ober weg was.

Ik vroeg het me af. ‘Ach, geld kan altijd van pas komen, toch? Zeker nu u gaat scheiden.’

Ze ging er niet op in. Ze haalde een sigaret tevoorschijn, uit een ronde gouden koker. Ze gaf zichzelf vuur. Haar hand trilde een beetje.

Ze was blijkbaar toch nerveuzer dan ze deed voorkomen. Opeens lachte ze weer. 'Het is misschien niet eens zo'n gek idee. Al was het alleen maar om *haar* op stang te jagen. God, wat zou ze boos worden.'

'Waarom zou u haar op stang willen jagen?'

Ook die vraag negeerde ze. 'Ik heb lang genoeg meegelopen met Wim om te weten hoe het werkt, hoor. De politiek is vrij simpel. Je moet een leuk praatje zien te houden af en toe. Mensen tevreden zien te houden. Dat kan ik wel. Dat kan ik heel goed.'

'Ik dacht dat het om de ideeën ging – de idealen? Wim was toch een man van idealen?'

Ze trakteerde me op een vernietigende blik. 'Misschien. Tot op zekere hoogte.' Het was duidelijk wat ze eigenlijk wilde zeggen: helemaal niet, hij was gewoon uit op macht, maar dat kon ze natuurlijk niet doen. 'Maar hij was meer geïnteresseerd in de praktijk dan in theorie. De grote ideeën kwamen vooral van Kees Klein. Dat rare mannetje. Dat was een beetje zijn slaafje.' Ze glimlachte denigrerend.

Ik vond het een intrigerende opmerking. 'Bedoelt u dat alle ideeën van De Koning eigenlijk van Kees Klein afkomstig waren?'

'Dat zei ik niet.'

'Maar was het zo?'

'Ach, al die ideeën – hij bekokstoofde dat altijd met meneertje Klein. Ze deden het samen. Maar het was Kleins hobby, Wim had er niet echt veel mee op. Hij was meer – een man van daden.'

De ober verscheen met onze bestelling. Ze viel meteen aan op de wijn.

Terwijl ze een slok nam, probeerde ik haar te verrassen. 'Is het waar dat hij zijn relatie met u heeft beëindigd vlak voor zijn dood?'

Ze reageerde opmerkelijk koel. Het leek wel of ze de vraag had zien

aankomen. 'Hooft dit ook bij het interview?' zei ze snerend.

'Is het waar of niet?'

'Geloof je het zelf?' Ze kon het toch niet laten om zich te verdedigen.

'Heeft *zij* je dat verteld?'

'Dat heeft zij mij verteld, ja.'

'Het is onzin.'

'Hij zou dat tegen haar hebben gezegd.'

'Oh ja, dat weet ik heus wel.'

'Ja?'

'Hij heeft haar beloofd dat hij onze relatie zou beëindigen, ja, dat is waar. Dat heeft hij mij verteld. Maar hij was echt niet van plan om het te doen.'

'Waarom heeft hij het beloofd dan?'

'Er is ook nog zoiets als *timing*. We zaten met de verkiezingen, en met het tienpuntenplan. Geloof me, hij zou gaan scheiden van zijn vrouw. Wat hij haar verder heeft verteld, zijn leugens. Hij gaf niks om haar. Het is hard, maar waar.' Ze nam een verontwaardigde trek van haar sigaret. 'Ik ben er eerlijk gezegd van overtuigd', voegde ze er plotseling aan toe, 'dat *zij* hem om zeep heeft geholpen. *Daarom* heb ik de pest aan haar, begrijp je?'

Even kwam er een donkere blik in haar ogen. De dood van oom Wim had haar blijkbaar toch echt aangegrepen. Ze waren een team geweest, met zijn tweeën – dat is althans wat ze aan mij probeerde over te brengen. *We* zaten met de verkiezingen.

'Waarom zou ze dat hebben gedaan?'

'Hij kwam zaterdagavond laat thuis. Ja? Terwijl hij had beloofd dat hij het zou uitmaken met mij. Da's toch allemaal niet zo moeilijk?'

'Was hij bij u geweest?'

‘Je kunt twee en twee toch bij elkaar optellen, hoop ik?’

‘Maar de politie zal toch wel hebben onderzocht of zij het gedaan zou kunnen hebben?’

Ze haalde haar schouders op, op een theatrale manier. ‘Misschien houden ze het onder de pet.’

‘Heeft u concrete aanwijzingen om te denken dat zij het heeft gedaan?’

‘Wat dacht je? Ik ben geen rechercheur.’

Ze wierp haar hoofd in haar nek, en begon verveeld in de rondte te kijken. Nu ik haar van wat dichterbij meemaakte, raakte de glans er wel een beetje vanaf, vond ik. Ze had iets bits en oppervlakkigs, een harde laag waar een ander mens met geen mogelijkheid ooit doorheen zou kunnen komen. Ik kon me nu goed voorstellen dat Ellen het daar heel moeilijk mee moet hebben gehad.

Ik probeerde nog een keer door haar pantser te breken. ‘Ik heb net met uw man gesproken. Hij vertelde me dat hij De Koning 40.000 euro heeft gegeven voor diens verkiezingscampagne.’

‘Wat een onzin’, reageerde ze prompt. Maar ze kon een triomfantelijk lachje niet helemaal onderdrukken.

‘Hoe weet u dat?’ wierp ik tegen.

‘Als het waar was, had ik het heus wel geweten.’

‘En u weet van niks?’

‘Nee. Heeft hij bewijzen?’

Het was een vraag, dacht ik, die zij alleen maar zou stellen als ze wist dat het antwoord negatief was. ‘Hij heeft ze mij niet laten zien, maar dat wil niet zeggen dat hij ze niet heeft.’

‘Vergeet het maar rustig.’

‘Volgens hem heeft u hem overgehaald om De Koning te steunen.’

‘Wat bedoel je met steunen? Om op hem te stemmen?’

‘Om hem geld te geven.’

‘Kom op, zeg.’

‘Uw man wilde dat het Stationsproject doorging. Heeft hij het daar nooit over gehad met u, hoe hij De Koning zou kunnen beïnvloeden?’

‘Hij sprak nooit met mij over zaken. Hé, daar heb je mijn fanclub.’ Ze keek over mijn schouder. Er kwam een groepje van drie mannen aangelopen. De eerste was Piet Rademakers, de loco-burgemeester, daarna een man die ik niet kende, daarna iemand die ik heel goed kende. Mijn baas, Sliepenbeek. Ze hadden een rondje gegolfd en kwamen nu, in golf-outfit, met zijn drieën op Elizabeth van Engelen af.

Het gezicht van Sliepenbeek betrok toen hij mij zag. Hij negeerde me volkomen. Rademakers - een spichtig mannetje met een kalend voorhoofd en een bril - gaf me een slappe hand. De derde man - een forse, lange kerel met vierkante kaken – een stevige. Hij heette Cornelis Rombouts. Hij bleek de directeur te zijn van snoepfabriek Van Engelen. Dat vond ik wel interessant.

Rademakers en Rombouts gaven me een hand en zakten neer in de kussens. Ze begonnen te praten over handicaps en andere golf-zaken waar ik niets van snapte. Op een gegeven moment hield Sliepenbeek het niet meer. ‘Wat doe jij hier eigenlijk?’ vroeg hij botweg aan mij.

‘Hij kwam met mij praten’, zei Elizabeth van Engelen. ‘Dat zou je toch moeten waarderen, Richard. Hij is aan het werk. Het is een echte speurneus, die jongen.’

Sliepenbeek deed of hij haar niet hoorde. ‘Waar kwam je over praten?’

Opnieuw was het Elizabeth van Engelen die antwoord gaf. ‘Mijn man beweert dat hij Wim 40.000 euro heeft gegeven voor zijn

verkiezingscampagne. In het geheim. Op mijn aandringen.'

De twee andere mannen hielden nu hun oren gespitst. Sliepenbeek fronste zijn wenkbrauwen. Hij bleef zich hardnekkig op mij richten. 'Kan hij dat bewijzen?'

'Nee', antwoordde ik.

'Wanneer heb je hem gesproken?'

'Net. Vanochtend. Ik heb hem ontmoet in het park. Hij had nog een nieuwtje.' Ik zweeg even om de aandacht op me gevestigd te krijgen en om Sliepenbeek te pesten. 'Hij gaat een claim indienen tegen de gemeente. Omdat het Stationsproject door zijn neus is geboord.'

'Een claim?' vroeg Rademakers. Er klonk lichte paniek in zijn stem, vermengd met een dosis ordinaire nieuwsgierigheid. 'Hoeveel?'

'Twintig miljoen.'

'Zo!'

'Op grond waarvan?' vroeg Elizabeth van Engelen, op een geërgerde toon. Ze baalde waarschijnlijk dat ik haar hierover nog niks had verteld.

'Hij zegt dat hij harde afspraken had met de gemeente.'

'Oh ja? Ik moet het nog zien.'

'Ik zou er toch maar serieus rekening mee houden', zei de locoburgemeester, met een klank van bewondering in zijn stem. 'Van Engelen weet precies wat hij doet. Maar dat hoeft ik jou niet te vertellen', voegde hij er schaapachtig aan toe.

'Bent u eigenlijk tegen het Stationsproject?' Ik richtte me tot Rademakers. Het was niet eerder bij me opgekomen om het te vragen, maar eigenlijk was het best een relevante vraag. Misschien hield hij er wel heel andere ideeën op na als oom Wim.

Sliepenbeek bewoog onrustig in zijn stoel, alsof hij zijn advocaat was

en overwoog om hem te vertellen dat hij geen antwoord moest geven. Het was ons-kent-ons in Prinsenburg, dat was duidelijk, met de burgemeester, de hoofdredacteur van de krant en de directeur van de grootste fabriek in de stad. Maar Rademakers draaide er niet omheen. 'Wil je de waarheid weten? Ik heb eigenlijk altijd gevonden dat dat project er moet komen.'

'Zou je dat nu wel zeggen, Piet?' zei Elizabeth van Engelen.

'Waarom zou ik dat niet mogen zeggen?'

Ik vond het een mooi nieuwtje. Sensationeel eigenlijk, als je erover nadacht. Ik vroeg me af of Sliepenbeek het al geweten had. Waarschijnlijk wel.

'Doet u daarmee geen afbreuk aan de erfenis van meneer De Koning?' vroeg ik.

'Ik zie niet in waarom. Ik hoef toch niet in alles dezelfde mening te hebben? Eerlijk gezegd denk ik dat hij het gewoon mis had met het station. Hij was daar veel te sentimenteel over.'

'Ik denk dat je de werkgeversvereniging wel aan je kant zult vinden in dezen', viel Rombouts hem bij.

'Iedereen denk ik', zei Elizabeth van Engelen.

'Ja? U ook?' vroeg ik.

'Natuurlijk. Het is toch een mooi project. Dat heb ik Wim vaak genoeg gezegd. Hij was op dit punt gewoon heel eigenwijs.'

Het was wel duidelijk: er was zich hier, op zondagmiddag in het paviljoen van de Gastelse Golfclub, een omwenteling aan het voltrekken, die ongetwijfeld zijn weerslag zou vinden in het gemeentebestuur. Een contrarevolutie van de rijken.

De ober meldde zich weer. De drie heren bestelden een biertje. Elizabeth van Engelen nam nog een wijntje.

‘Als het Stationsproject doorgaat, kan mijn man zijn claim gelijk weer intrekken’, zei Elizabeth, half lachend, nadat de ober verdwenen was. ‘Twintig miljoen euro zou wel een hele klap zijn voor de gemeente. Het gaat financieel toch al niet zo goed, geloof ik, hè?’ Ze keek naar Rademakers.

‘Is dat zo?’ vroeg ik. ‘Hoezo niet?’

‘Ik weet niet hoe het er op dit moment voor staat’, zei hij. ‘Maar de toekomst ziet er inderdaad misschien niet zo heel rooskleurig uit, als je het mij vraagt. Er zijn diverse bedrijven die willen vertrekken, heb ik gehoord. En er komen weinig nieuwe bij.’

‘Waarom?’ vroeg ik. ‘Vanwege dat tienpunten-plan van De Koning?’ Hij haalde zijn schouders op. ‘Wie zal het zeggen.’

‘Wat dat betreft heb ik ook nog een .. uh ... nieuwtje’, zei Rombouts, de fabrieksdirecteur. ‘Het zal misschien een beetje als een schok komen’ – hij keek half-verontschuldigd naar Rademakers - ‘maar wij gaan ook uit Prinsenburg weg.’

Iedereen staaarde hem aan. Sliepenbeeks mond viel letterlijk open. ‘De snoepfabriek? Weg?’

‘Ik ben bang van wel.’

‘Waarom? Jullie krijgen er een stuk bij toch? In de Kalverpolder?’

‘Ja, maar we hebben besloten dat we betere mogelijkheden hebben in Groothuizen.’

‘Is dit ook vanwege het convenant?’ vroeg ik. ‘Hebben jullie dat eigenlijk ondertekend?’

‘Het is getekend door de Kamer van Koophandel uit naam van het bedrijfsleven.’ Rombouts keek me nadenkend aan. ‘We hebben er nu nog geen last van’, zei hij.

‘Maar in de toekomst?’

'Nou ja, het idee dat we verplicht kunnen worden om mensen in dienst te nemen, spreekt ons niet aan. Dat is eigenlijk vrij uniek in Nederland. We zouden ons er misschien wel tegen kunnen verzetten, maar ... Die aanbieding uit Groothuizen kwam voorbij, dus ...'

'Is het ook niet vanwege de milieu-activisten?' vroeg Sliepenbeek.
'Die hebben de boel toch kort en klein geslagen gisteren?'

'Dat komt er ook nog bij, ja', zei Rombouts. 'Maar het is niet de hoofdreden.' Hij keek mij aan terwijl hij dat zei. Hij had zich de hele tijd tot mij gericht. Ik had de indruk dat hij mijn steun zocht.

Elizabeth van Engelen begon opeens hardop te lachen.

'Wat mankeert jou?' snauwde Sliepenbeek.

'Ik weet wie erachter zit', zei ze.

'Oh ja? Wie?'

'De oude Van Engelen.'

'Kees van Engelen? Die zit toch al jaren niet meer in het bedrijf. Leeft hij eigenlijk nog?'

'Oh ja, hij leeft nog', zei ik, wat me een snelle, scherpe blik van Elizabeth van Engelen opleverde.

'Hij leeft zeker nog', zei Rademakers. 'Hij is zelfs nog steeds adviseur van het bedrijf.'

'Dat klopt', zei Rombouts. 'Hij staat achter dit besluit. Hoewel wij zelf de beslissing hebben genomen, niet hij.'

'Waarom zou hij de fabriek uit Prinsenburg weg willen hebben?' vroeg ik. Ik voelde me opeens opgewonden. Ik had het gevoel dat ik eindelijk iets begon aan te raken, iets begon te zien van een onderstroom die door Prinsenburg vloeide. De stroom die, zo kreeg ik het idee, Elizabeth van Engelen, ondanks haar oppervlakkigheid, als geen ander aanvoelde - en misschien wel bespeelde.

Ze lachte weer die zelfgenoegzame lach van haar - terwijl Sliepenbeek haar gefrustreerd en machteloos zat aan te staren. 'Snap je dat niet, speurneus? Frits dient een claim in, zijn vader dreigt met het vertrek van zijn fabriek. Zo willen ze laten zien wie hier de baas is. Ze hebben altijd de macht gehad in Prinsenburg. Totdat Wim kwam. Nu Wim weg is, laten zij zich weer gelden.'

Het was even stil. 'Dat is wel heel erg een complot-theorie', zei Rademakers tenslotte.

Rombouts zei voorzichtigheidshalve niets. Sliepenbeek lurkte nukkig aan zijn bier.

'Zal ik het maar even op gaan schrijven?' vroeg ik hem met een onschuldig gezicht.

Hij kwam met een gevat antwoord. 'Daar word je toch voor betaald, of niet?'

*

Toen ik van de Golfclub wegfietste, de Kalverpolder in, voelde ik me voor het eerst in lange tijd weer vrij. Verlost van alles wat me zo lang had bedrukt. Ik weet niet hoe het kwam. Misschien omdat ik me ineens niet langer minder voelde dan types als Sliepenbeek en Elizabeth van Engelen. Ik was in staat om door ze heen te kijken. En vanwege Ellen natuurlijk. Ik wist niet goed wat ik nu voor haar voelde. Laat staan wat ze voor mij voelde. Misschien was het niet meer geweest dan een one-night stand. Maar het maakte me niet eens zoveel uit. We hadden het met elkaar gedaan. Ze had in ieder geval iets voor me gevoeld.

Het was druk in de polder met wandelaars en fietsers. De zon was gaan schijnen. Ik fietste over de dijk die langs de rand van de

Kalverpolder liep. Vanaf hier kon ik het kamp van Viktor de Goede net niet zien, daarvoor lag het iets te ver weg. Na een kwartier kwam ik uit bij de weg die de polder scheidde van het industrieterrein van Prinsenburg-Noord. Die sloeg ik in.

Het industrieterrein lag er troosteloos bij op deze zondagmiddag. De wegen waren leeg, de fabrieken verlaten. Overal waren nog de sporen te zien van de vernielingen die door de milieu-activisten waren aangericht. Glas op de grond, kapotte ruiten. De bakstenen muur van de snoepfabriek was beklad met leuzen. *Snoep verstandig eet een appel*, zag ik staan. En: *Overconsumptie is fascisme*. Ik had Rombouts wel sympathiek gevonden. Rustig. Geen opgeblazen kikker, zoals sommige van die lieden op de Golfclub. Ik had ook niet de indruk gehad dat hij blufte - ze waren echt van plan om uit Prinsenburg te verhuizen. Zou Ellens opa 'erachter' zitten? Het zou me niet verbazen. Als hij het in zijn hoofd zou krijgen dat de fabriek weg moest, zou hij daar zeker werk van maken, daar was ik van overtuigd.

Bij de snoepfabriek ging ik de hoek om en volgde ik de hoofdweg door het industriegebied, die rechtstreeks naar het station toe liep. Eerst kwam nog de Vogelwijk, de oude volkswijk die zou moeten wijken als het station ooit zou worden 'heringericht'. Ik bedacht me dat Kees Klein hier woonde; althans, hij had er vroeger gewoond. Op de een of andere manier herinnerde ik me de straatnaam nog. Leeuwerikplein. We hadden er wel eens een rijmpje over gemaakt. Kees Klein woont op het Leeuwerikplein. Het nummer wist ik niet.

Ik had eigenlijk geen idee of hij hier nog steeds woonde. Het was te proberen natuurlijk. Ik was wel benieuwd naar wat hij te zeggen had, over alles wat ik vandaag had gehoord.

Ik sloeg op goed geluk linksaf. Al snel fietste ik door smalle straatjes,

met rijen kleine, grijze huisjes, die soms achteruit weken en plaatsmaakten voor oude flatgebouwen van drie verdiepingen hoog, met kleine balkonnetjes. Her en der zaten schotelantennes aan de muren. Twee vrouwen met hoofddoekjes in zwarte gewaden sjokten op de stoep. Maar het was niet helemaal een zwarte buurt. Ik zag ook witte kinderen spelen.

Ik had geen zin om de weg te vragen. Ik fietste door in de richting van wat naar mijn gevoel het hart was van de buurt en waar in mijn vage herinnering het Leeuwerikplein moest liggen. Op een gegeven moment reed ik onder een poortje door dat uitwam bij een pleintje waar Madurodam-huisjes omheen stonden, arbeidershuisjes uit de jaren twintig, met schuine rode daken. Op een straatnaambordje stond: Leeuwerikplein.

De helft van het plein deed dienst als parkeerplaats, op de andere helft waren klimrekken neergezet en een paar bankjes. Eén zijde werd in beslag genomen door een buurtwinkel, een buurthuis en een snackbar. Ik maakte mijn fiets vast aan een lantaarnpaal en ging de snackbar binnen.

Autochtonen bij de flipperkast, een allochtoon achter de counter. Ik bestelde een broodje hamburger. De sfeer in de tent benauwde me. Het stonk er naar vet, sigarettenrook en schoonmaakmiddelen. Op de tafels en in de asbakken lagen opgefrommelde servetjes en plastic bakjes met restjes patat er in; in een hoek bij het toilet stond een man munten te gooien in een fruitautomaat.

Nadat ik mijn hamburger kreeg, ging ik aan de counter bij het raam zitten. Op het pleintje was een groepje tieners het straatmeubilair aan het bewerken met zakmessen en herrie aan het maken met brommers. Af en toe kwam er iemand van het groepje tieners binnen om een

pakje kauwgom te kopen of een blikje cola.

Ik vroeg me af waar ik meer thuis hoorde - hier of op de Golfclub. Het sprak me allebei niet aan.

Ik at mijn broodje op en ging naar buiten. Ik liep op de jongeren af. Ze bekeken me met onverschillige blikken. 'Kennen jullie Kees Klein?' vroeg ik.

'Ja, en? Wat zou dat?' zei een jongen, met een kaal hoofd en een sikje.

'Woont die hier nog?'

'Ja. Moet je 'm hebben?'

'Ja. Weet je welk nummer hij woont?'

'Ik wijs het wel effe', zei de jongen. Hij startte zijn brommer en begon stapvoets het plein over te rijden. Hij bracht me naar de overkant, naar het huis - huisje - met nummer 32. 'Hierzo.'

Ik bedankte hem. Hij scheurde weer terug naar zijn vrienden.

Er zat een koperen bordje op de deur. *Fam. Klein* stond er in gegravurd, met krullende letters. Er hingen vitrages voor de ramen.

Ik belde aan. Even later klonk er gestommel en ging de deur open. Een kleine, dikke vrouw verscheen in de deuropening, met stijf achterover gekamd grijs haar, en kleine, wantrouwige oogjes in een opgeblazen gezicht. 'Wat mot je?' vroeg ze.

Ik vroeg of Kees thuis was.

Ze deed een stap achteruit en schreeuwde naar boven. 'Kees. Bezoek!'

Er ging een deur open boven. Even later stak Kees Klein zijn hoofd om de deur. Hij keek me al even wantrouwig aan. 'Wat kom jij hier doen?'

'Ik wil met je praten.'

Hij keek om zich heen alsof hij zich afvroeg waar we zouden kunnen praten. Daarna haalde hij zijn schouders op. 'Kom maar binnen. Loop maar mee.'

Ik ging naar binnen en volgde hem de smalle trap op. Die leidde naar een piepklein, donker gangetje, waar twee deuren op uit kwamen. We gingen de achterkamer binnen. De deurstijl was zo laag dat ik moest bukken om m'n hoofd niet te stoten.

De kamer had een schuine wand en een dakkapel die uitzicht bood op de achterkant van een oud flatgebouw. Hij stond volgepropt met meubels: een bed met een gehaakte witte spreid erop, een bureau, een stalen archiefkast, overal boekenplanken, een bureaustoel op wieltjes om de hoek van de deur en een rieten stoeltje verderop bij het dakraam. Hij ging op de bureaustoel zitten, met zijn rug naar zijn bureau, ik op het rieten stoeltje.

Ik voelde me meteen opgesloten; met zijn kleine, ronde gestalte versperde hij me de weg naar buiten.

'Woon je nog bij je moeder?' Het was een vrij overbodige vraag natuurlijk.

Hij stak zijn kin uitdagend naar voren. 'Ja, en? Is dat erg?'

'Natuurlijk niet. En je vader ...?'

'Die is dood.'

Ik vond dat hij er slecht uitzag. Bijna haveloos, als dat mogelijk was voor iemand die er normaal zo keurig bij liep. De wallen onder zijn ogen waren dieper dan gewoonlijk. Zijn grijzende haar stak wild omhoog, zijn ringbaardje hing er onverzorgd bij. Zijn overhemd - zoals altijd lichtblauw - was verkreukeld, de bovenste twee knoopjes stonden open. Hij had een oude bruine broek aan waar vlekken in zaten en bruine sloffen aan zijn voeten.

'Je woonde hier toch vroeger ook al?'

'Ik heb hier geboren en getogen, ja. Op het Leeuwerikplein, in Prinsenburg-Noord.' Hij zei het met trots.

'Vind je het een leuke buurt?'

'Het was een leuke buurt. Hij is nu aan het verloederen.'

'Hoe komt dat?'

'Hoe denk je dat het komt?'

'Ik zou het niet weten. Buitenlanders, bedoel je?'

Hij wierp me een minachtende blik toe, maar gaf geen antwoord. Ik vroeg me af wat ik hem misdaan had. Vrijdagavond was hij nog zo enthousiast geweest over me. Maar misschien had hij inmiddels voor zichzelf de conclusie getrokken dat ik geen burgemeesterskandidaat zou worden voor de PB. 'Ben je hier voor de krant?'

'Min of meer wel, ja.'

'Dan stel je vragen maar.'

'Het is geen kwestie van vraag en antwoord. Ik kwam met je praten.'

'Dan begin maar.'

Ik haalde diep adem. Het was benauwd in de kamer. Het raam stond op een kiertje open, maar het bleef bedompt. 'Ik kom net van de golfclub in Gastel. Kom je daar weleens?'

'Nooit.'

Ik kom me Kees Klein ook moeilijk voorstellen op de golfclub. Niet dat hij niet rijk genoeg was of zo. Dat was het niet. Hij was te serieus. Te intens. In elitaire kringen hoorde je geborneerd te zijn, niet gepassioneerd. Toch had ik meer respect voor hem dan voor een type als Elizabeth van Engelen. Het had iets puurs, hoe hij was, hoe hij hier woonde. Hij leek eigenlijk meer op Viktor de Goede dan op Elizabeth van Engelen.

‘Ken je Cees Rombouts, de directeur van de snoepfabriek?’

‘Niet persoonlijk.’

‘Hij vertelde dat ze Prinsenburg gaan verlaten. Ze gaan verhuizen naar een industrieterrein in Groothuizen.’

Hij staaarde me aan. Ik kon niet precies zeggen wat er in zijn blik zat. Paniek, woede. ‘Wist je dat?’

Zijn mond bewoog, maar hij was niet in staat om te praten.

‘Rademakers zei dat er nog meer bedrijven wilden vertrekken. Zeker drie of vier.’

Er stond nu zweet op zijn voorhoofd. Hij draaide met zijn stoel.

‘Het zou vooral zijn vanwege het tienpuntenplan van De Koning.’

Hij beet op zijn duimnagel. ‘De oude Van Engelen’, barstte hij toen uit. ‘Die zit hierachter.’ Hij veegde het zweet van zijn gezicht. Hij haalde een rolletje pepermunt uit zijn zak, stak er eentje in zijn mond en knikte heftig, zonder mij aan te kijken. ‘Het begint allemaal op zijn plek te vallen. Ik had het kunnen weten natuurlijk.’

‘Dat zei Elizabeth van Engelen ook al.’

‘Wat?’ Hij keek verstoord op.

‘Dat de oude Van Engelen er achter zat.’

‘Oh ja. Wat zei ze precies?’

‘Dat hij nog steeds wil laten zien wie hier de baas is. Hij en zijn zoon. Dat weet je ongetwijfeld ook nog niet, maar Frits van Engelen gaat een schadeclaim indienen tegen de gemeente. Dat heeft hij me vanochtend verteld. Hij eist 20 miljoen.’

‘Ze vertellen jou wel een hoop, hè?’ Hij klonk cynisch, maar ook een tikje jaloers. Het was voor het eerst dat ik hem dingen kon vertellen die hij niet wist in plaats van andersom.

‘Hij zegt dat hij harde afspraken had met de gemeente over het

Stationsproject. Dat de gemeente die niet is nagekomen.'

Hij liet zijn pepermuntje tussen zijn tanden knakken. 'Oh ja? Dat zullen we nog wel zien. Wat zei Elizabeth van Engelen verder?'

'Volgens haar proberen die twee samen weer de macht te krijgen in Prinsenburg, Frits van Engelen en zijn vader.'

Hij gaf een schamper lachje. 'Ja, ja. Alleen zegt ze niets over haar eigen rol.'

'Wat bedoel je?'

'Snap je dat niet? Zij zit ook in de samenzwering.'

'Welk samenzwering?'

'Luister, jij bent toch de verslaggever die alles weet? Ze gaat toch scheiden, hè? Dat staat toch op jullie website? Snap je niet dat die hele scheiding van haar nep is? Ze gaan misschien wel scheiden, maar ze blijven bij elkaar. Ik heb altijd al het vermoeden gehad dat zij bewust heeft aangepapt met meneer De Koning. Om hem in toom te houden. Om hem aan de leiband van de Van Engelens te laten lopen. Wat haar uiteraard niet lukte. Nu hij er niet meer is en de relatie is uitgekomen, ziet zij haar kans schoon om zich op te werpen als zijn opvolgster. Allemaal met één doel: om de macht in Prinsenburg in handen te krijgen.'

Ik had hem met stijgende verbazing aangehoord. Zou hij dat echt allemaal geloven? 'Ben je nu geen spoken aan het zien?'

'Dat denk jij, ja. Ik heb haar al heel lang door. Geloof me, al die lui op die golfclub daar hadden een hartgrondige hekel aan hem. Ze haatten hem. Ze vonden hem veel te links. In het begin vonden ze het nog wel leuk wat hij deed, ze zagen het als een soort grap. Tot ze erachter kwamen dat hij het meende. Dat hij echt wars was van geld en status. Hij woonde misschien in een groot huis, zijn hart lag bij de

gewone man.’ Zijn ogen waren vochtig geworden. Ik onderschatte het iedere keer weer, dacht ik, hoe diep dit ging voor hem. Ik realiseerde me nu pas voor het eerst hoezeer hij de pest in had gehad over de relatie van zijn held met madame Van Engelen.

‘Zij vertelde me vanochtend een heel ander verhaal. Jij zou de man zijn geweest met de grote idealen, niet De Koning.’

‘Wat? Dat is een leugen! Wat weet zij daarvan? Meneer De Koning en ik deden alles samen. Voor mij was hij als een vader. Dat mag je gerust weten. Zij heeft nooit iets om hem gegeven. Dacht je dat zij ermee zat dat hij dood is? Ze is nu alweer met andere kerels aan het aanpappen. Met meneertje Sliepenbeek, jouw baas! Let op mijn woorden. Het enige wat ze wilde was hem van het rechte pad afbrengen, inkapselen. En toevallig kan ik dat nog bewijzen ook.’

Zou Kees Klein kunnen hebben moorden, uit jaloezie, vroeg ik me af? Het kwam zomaar bij me op. Het kwam door de bijna bezeten blik in zijn ogen. Maar dan had hij toch zeker eerder Elizabeth van Engelen vermoord? Tenzij er woorden waren gevallen, tussen hem en zijn grote held. En de held van zijn voetstuk was gevallen. ‘Ja? Hoe dan?’

‘Ze heeft namelijk geprobeerd om hem over te halen om het Stationsproject toch te laten doorgaan! Ik weet dat, want ik was erbij. Waarom zou ze dat anders doen als het niet voor haar man was?’

Dat klopte wel met wat ze vanmiddag had gezegd. Zo totaal absurd was het dus ook weer niet wat Kees Klein beweerde. ‘Je hebt wel gelijk dat ze voor het Stationsproject is’, zei ik. ‘Dat heeft ze vanmiddag nog tegen mij gezegd.’

‘Zie je wel! Zijn ogen glinsterden. ‘Dat is toch het bewijs, of niet?’

‘Het kan toch ook gewoon haar mening zijn?’

‘Ja. Slaap lekker verder. Je dacht toch niet dat zij ergens een

mening over had. Daar is ze te dom voor.'

'Rademakers is overigens ook voorstander van het Stationsproject. Dat heeft hij net nog tegen me gezegd.'

'Wat?' Hij verslikte zich bijna in zijn pepermuntje. Hij beet er furieus op. 'Zei hij dat? Hij zal zich tot aan de partijlijn moeten houden'. Hij begon weer met zijn stoel heen en weer te draaien. Hij dacht een tijdje na, op zijn stoel heen en weer draaiend. 'Alles begint me nu duidelijk te worden', zei hij toen, meer tegen zichzelf dan tegen mij. 'Ze proberen alles weer terug te draaien. Alleen ...'

'Alleen wat?'

'Alleen vraag ik me af of ze hem ook ... vermoord hebben.'

'Geloof je dat echt?'

'*Iemand* moet het toch gedaan hebben?'

Daar had hij natuurlijk gelijk in. Ik wist niet zo goed meer wat ik moest denken. Ik kon de complot-theorie van Kees Klein maar moeilijk serieus nemen. Ik kon me niet voorstellen dat Elizabeth van Engelen een affaire was begonnen met oom Wim op aandringen van haar eigen man. Dat was gewoon te bizar. En toch - er was één ding dat me wel dwars zat, waardoor ik toch twijfelde. Wat Ellen gisteren had gezegd over haar ouders. Dat ze van elkaar hielden. Ze had dat zo voor haar neus weg gezegd, het was zo vanzelfsprekend geweest voor haar, dat het bijna wel waar moest zijn. Wat dat betreft, was de theorie van een nep-scheiding niet zo gek. Aan de andere kant, als ze echt zoveel van haar elkaar hielden, dan was het nog moeilijker te voorstellen dat zij een affaire met oom Wim zou beginnen.

Ik dwong mezelf om me te richten op het artikel dat ik wilde schrijven voor de krant. 'Hoe moet het nu verder met dat tienpuntenplan van jullie, als er bedrijven gaan vertrekken? En met het convenant? Nu

meneer De Koning er niet meer is?’

‘Voorlopig gaan we gewoon door’, antwoordde Klein prompt. Hij had hier blijkbaar al over nagedacht. ‘Verder zal het van de uitslag van de nieuwe verkiezingen afhangen. Wat dat betreft heb ik nog wel een nieuwtje voor je.’

‘Oh ja?’

‘Ik heb besloten om me samen te gaan werken met mevrouw De Koning.’ Hij zei het zonder me aan te kijken.

‘Wat bedoel je daarmee? Dat deed je toch al?’

‘Ik ga campagne voeren voor haar. En ik zal haar kandidatuur in de partij steunen.’

‘Op die manier.’

‘Ik heb er gisteren met haar over gesproken.’

Hij bleef de loyale dienaar, bedacht ik me. Hij verruilde de koning voor de koningin. ‘En ik neem aan dat jullie inzetten op het tienpuntenplan?’

‘Heel goed gezien.’

‘En dat jullie dus tegen het stationsproject zijn.’

‘Ja, we nemen het hele programma van Wim – van meneer De Koning - over. Met alles erop en eraan.’

‘Het is de vraag of je daarmee de partij achter je krijgt, in de huidige omstandigheden.’

‘Dat zullen we wel zien.’ Hij glimlachte even. Zijn zelfvertrouwen kwam weer een beetje terug. Hij haalde weer een pepermuntje uit zijn zak. Nu bood hij er mij ook één aan. Hij keek een tijdje nadenkend voor zich uit. ‘Heb jij het boekje van meneer De Koning eigenlijk nog gelezen?’ vroeg hij toen.

‘Ik heb er nog geen tijd voor gehad.’

‘Heel Prinsenburg is dat nu aan het lezen.’

‘Zou je denken?’

‘Als je wilt begrijpen wat er hier in Prinsenburg echt aan de hand is, dan zou ik me er ook maar eens in verdiepen.’ Er verscheen een zelfgenoegzame glimlach op zijn gezicht. Hij was weer op vertrouwd terrein. *Wat er in Prinsenburg echt aan de hand is.* Hij hintte op iets dat mij ontging. Maar ik kon er mijn vinger niet op leggen. ‘Hoe zou het lezen van een boekje mij iets kunnen leren over wat er hier in Prinsenburg leeft? Dat snap ik niet.’ Terwijl ik dat vroeg, gleed mijn blik over de boekenplanken in de kamer. Veel geschiedenis, zag ik. Vooral tweede wereldoorlog. Dat was vroeger al zijn hobby geweest, herinnerde ik me.

Hij volgde mijn blik. ‘In het verleden ligt het heden’, zei hij. ‘Ook al ontgaat dat de meeste mensen en zien ze alleen maar wat er is. Dat heeft mij vaak verbaasd. Jou niet?’

‘Wat bedoel je?’

‘Dat mensen vaak niet eens weten wat henzelf beweegt. Dat ze worden gestuurd zonder dat ze het zelf beseffen.’

‘Wat wil je daar mee zeggen?’

‘Dat impliceert dat je mensen kunt sturen door ze ideeën te geven.’

‘Oh ja? Ik weet het niet.’ Ik had het ineens heel erg benauwd gekregen. Ik wilde weg uit dat rotkamertje van hem. Ik was zelf ook gaan zweten. Ik wilde de zon voelen. De lucht zien. Ik had geen zin meer in het geouwehoer van Kees Klein. Ik sprong op. ‘Ik moet er vandoor.’

Hij schrok er een beetje van. Hij stond ook op, maar ging niet meteen opzij. ‘Vanwaar die haast?’

‘Ik moet een stuk schrijven voor de krant.’

Ik duwde hem weg en vluchtte de kamer uit, de trap af. Hij kwam me haastig achterna gelopen. 'Wat ga je schrijven?' riep hij.

'Dat zul je wel zien', riep ik.

Bij de voordeur achterhaalde hij me. Hij legde zijn hand op mijn arm. 'Jos, mijn aanbod is nog altijd geldig, hoor. Je kunt je nog steeds bij ons aansluiten.'

Ik gaf niet eens antwoord meer. Ik ging er zo snel mogelijk vandoor.

*

Albert Meester had zondagdienst. Ik hoefde hem niet veel uit te leggen. We waren het er snel over eens dat mijn nieuws opening krant moest worden. We besloten om te koppen op het vertrek van de snoepfabriek. Die zat al meer dan 50 jaar in Prinsenburg; het zou een schok geven dat hij weg zou gaan. Als onderkop de claim die Frits van Engelen ging indienen. In een apart berichtje het nieuws dat er een scheuring in de PB dreigde – dat Erica de Koning en partijsecretaris Kees Klein samen gingen werken en tegen het Stationsproject waren, terwijl Rademakers en Elizabeth van Engelen ervoor waren. De bewering van Van Engelen dat hij De Koning geld zou hebben gegeven, stopte ik onderin het openingsverhaal weg, met de melding dat er geen bewijs was. Sliepenbeek liet zich niet zien, maar hij belde wel nog aan het eind van de middag. Ik hoorde Albert met hem praten.

Toen ik klaar was met mijn verhaal, belde ik Ellen. Ik kreeg haar voicemail. Ik stapte op de fiets en ging bij de Kleine Werelt langs. Daar kreeg ik te horen dat ze al lang naar huis was.

Ik fietste naar haar huis, maar alles was donker en er deed niemand open toen ik aanbelde. Op de een of andere manier verbaasde het me

niet echt. Er zat niet veel anders op dan naar huis te gaan.

Even later fietste ik de stadswal over, de Wilhelminalaan op, alleen. Het was inmiddels gaan schemeren. De platanen staken kil en donker af tegen de donkerrode lucht.

Het leven was eigenlijk absurd, dacht ik. Vroeger op school, zat je vlijtig te leren om je voor te bereiden op de toekomst. Maar als je daar was aangekomen, dacht je voornamelijk terug aan vroeger. De 'doelen' die je ooit had gehad, waren in het niets verdwenen. En op een dag zou je zelf in het niets verdwijnen. Al dat leren en werken, voor niets.

Toen ik maandagochtend aan de ontbijttafel de krant voor me had, voelde ik me best trots. Ik had het toch mooi voor elkaar, deze primeurs. Mijn collega's hadden tot dusver niets gebracht wat hier bij in de buurt kwam. De timing was ook goed, want ik had eind van de week een beoordelingsgesprek. Maar wat me het meest bevredigde, was de gedachte dat half Prinsenburg nu mijn verhalen zat te lezen. Er zou een enorme commotie ontstaan, daarvan was ik overtuigd. Ik had het gevoel dat deze week op de een of andere manier een doorbraak ging opleveren, op alle fronten, ook in de moordzaak. Dat kon gewoon niet anders. Het broeide in de stad - bij de aanhangers van de PB, bij de milieu-activisten, bij het bedrijfsleven, in de kroegen en winkels en kantoren - er moest iets gebeuren.

Er zou ook iets gebeuren - maar het zou totaal anders lopen dan ik op dat moment kon bedenken.

Om vijf over half negen ging mijn telefoon. De eerste reactie op mijn opening, dacht ik. Maar dat was het niet. Het was Ellen. Ze was bij haar opa, zei ze. Die lag op sterven. Hij wilde mij zien.

Tien minuten later zette ik mijn fiets tegen het stenen muurtje van de voortuin van het grote jaren dertig-huis van Ellens opa. Mijn verhalen in de krant was ik vergeten. Ik dacht terug aan mijn vorige bezoek, hier, aan dit huis, aan de man die zo'n indruk op mij had gemaakt. Hoe lang was het geleden? Nog geen twee weken. Toen had de zon geschinen, nu was het bewolkt en viel er af en toe een spatje regen.

Ik vroeg me af waarom hij mij wilde zien. En ik dacht, misschien was Ellen daarom niet thuis geweest gisteren. Omdat ze hier was.

Ik herinnerde me dat de oude man de vorige keer de garagedeur uit

was gekomen in plaats van de voordeur. Ik liep daar nu rechtstreeks naar toe. De deur was open. Ik ging naar binnen. Het voelde op de een of andere manier heel natuurlijk om dit huis zo binnen te lopen. Alsof ik thuis kwam.

Ik liep door de garage naar de keuken. Daar trof ik Ellen aan. Ze was thee aan het zetten. Ze reageerde ook alsof ze het heel normaal vond dat ik de keuken binnen kwam. Maar de hoop die ik had gehad dat dit ons bij elkaar zou kunnen brengen, werd meteen de bodem ingeslagen. Ze groette me nauwelijks. Ze had een muur om zich heen. 'Hij ligt boven in bed', zei ze. 'Hij wacht op je.'

Ik voelde meteen dat ze onbereikbaar was geworden. Ik had het eerder meegemaakt. 'Waarom wil hij mij zien?'

'Weet ik niet.'

Ze zag er beroerd uit. Bleek. Er zaten strepen van pijn in haar ogen.

'Hoe is met jou?' vroeg ik.

'Niet zo goed. Maar dat komt wel weer.'

Dat laatste was blijkbaar om te voorkomen dat ik haar zou proberen te gaan troosten of zo. Het was aan alles te merken dat ze geen lichamelijk contact met me wilde.

Het leek alsof die nacht, eergisteren, nooit had bestaan.

Ik zei verder niks. Dat had geen zin. Ik liep door, de gang in, de trap op.

De muren van de hal boven waren kaal en leeg. Het tapijt op de grond was versleten. De deur van de badkamer stond open: in het voorbijgaan zag ik een oude marmeren wastafel en een grote oude badkuip met barsten aan de buitenkant. Alles maakte een verwaarloosde indruk. De oude man had blijkbaar geen zin gehad om nog geld te besteden aan het huis. Of misschien wilde hij het niet meer

veranderen.

Ook hier boven had ik het gevoel dat ik thuis was. Bijna alsof ik hier was opgegroeid. Terwijl dat andere grote huis waar ik laatst binnen was geweest, en waar ik vroeger zo vaak was geweest - bij oom Wim - me met afkeer had vervuld.

Van de drie slaapkamerdeuren stond er eentje op een kier open. Ik klopte op de deur en keek naar binnen. Hij lag op zijn rug in een groot tweepersoonsbed dat in het midden van de kamer tegen de muur stond. Er was verder niemand. Het was stil in de kamer. Ik stapte naar binnen. Het parket kraakte onder mijn voeten. Zijn ogen waren dicht. Maar ik zag dat hij nog wel adem haalde.

Ook deze kamer was kaal en leeg. Een vergeeld bloemetjesbehang aan de muur. De kamer grensde aan de tuin. De balkondeuren stonden open. Buiten zongen de merels en koerden de duiven. Zijn vrienden. Het uitzicht van de kamer werd helemaal in beslag genomen door de hoge bomen die in de tuin stonden. Van overburen of andere huizen was niets te zien.

Ik deed zachtjes een paar passen naar voren. Op dat moment deed hij zijn ogen open. Hij zag me en probeerde iets te zeggen, maar er kwam geen geluid uit zijn mond.

Ik ging naast het bed staan. Hij werkte zich een klein stukje op, in de grote witte kussens waar zijn hoofd op lag. Daarna rustte hij even uit. Er zaten zweetplekken op de kussens. Zijn gezicht was spierwit. Alleen in zijn ogen zat nog leven. Heel veel leven. Er brandde nog een heilig vuur in, zo leek het.

Hij wees op een stoel die bij het bed stond. Ik ging zitten.

'Jos.' Hij strekte zijn hand naar me uit en greep mijn pols stevig vast. Hij had nog een enorme kracht in zijn arm. Het verbaasde me dat hij

mijn naam wist. 'Jos.' Hij schraapte zijn keel. 'Wil jij op Ellen passen?'

Ik wist niet wat ik hoorde. Dat was het laatste wat ik had verwacht, dat hij dat zou zeggen. 'Kan ik dat?'

Hij glimlachte. 'Nee. Sorry. Onzin.' De woorden kwamen er hortend en stortend uit, schor en pijnlijk.

'Wilde u me daarom spreken, om dat te zeggen?'

Hij schudde zijn hoofd. Hij nam weer even de tijd om uit te rusten.

'Vanwege de fabriek dan?' vroeg ik.

Hij keek me vragend aan.

'Ik heb begrepen van Rombouts dat de fabriek de stad uit gaat. Heeft u daarvoor gezorgd?'

Hij knikte.

'Waarom?'

'Er zit ...' - zijn woorden kwamen er nu nog moeizamer uit - 'een kwaad in deze stad.'

'Een kwaad? Wat voor kwaad?'

Hij gaf geen antwoord. Hij wees naar het nachtkastje dat naast zijn bed stond. 'Daar. Voor jou.'

Er lag een envelop op het nachtkastje, een dikke witte A4 envelop dichtgeplakt met bruine tape. 'Die envelop? Is die voor mij?'

Hij knikte weer.

Ik pakte hem op. Zo te voelen zaten er papieren in. Er stond in grote hanepoten op geschreven: *voor Jos de journalist*. En daaronder: *te openen zes maanden na mijn dood*.

Ik staarde er een tijdje naar. Toen keek ik op. Hij lag me aan te kijken. Hij glimlachte, maar het was geen blijde glimlach. Het was een lach waar twijfel uit sprak, een soort tweestrijd, een wanhoop, alsof hij iets had gedaan waarop hij trots was en tegelijk hevig over twijfelde. Ik

vond het niet bij hem passen.

Hij greep opnieuw naar mijn pols en kneep erin, met een ijzeren greep. 'Haal Ellen', fluisterde hij toen.

Ik maakte me los uit zijn grip en snelde naar beneden. Ze kwam net de gang ingelopen. 'Hij vraagt naar je.'

Ze ging zwiingend naar boven, naar zijn kamer. Ik volgde haar, maar bleef bij de deuropening staan. Ze ging naast hem zitten en legde haar hand op zijn voorhoofd. Na een paar minuten zei ze tegen mij, 'bel een dokter'.

Een half uur later was het allemaal voorbij en was het laken opgetrokken tot boven zijn hoofd.

Ik ging naar de keuken om wat water te drinken. Even later kwam Ellen ook de keuken in. Ik liet haar de envelop zien. 'Heb jij enig idee wat hier in zit?'

Ze schudde haar hoofd.

'Ellen ...' begon ik, maar ze keek me amper aan.

Op dat moment wist ik dat het nooit iets zou worden tussen ons. De klap kwam toch nog hard aan. Harder dan ik had verwacht.

*

Op de krant was iedereen supergespannen. '*Where were you?*' riep Marja. 'We hebben je geprobeerd te bellen. Er komen heel veel reacties binnen.'

De redactie stond met zijn allen rond het kopieerapparaat, onze gebruikelijke vergaderplek - Marja Molle, in een kort rokje met zwarte panties, Bart-Jan, sloom en bekakt, kromme vijftiger Ger, ouwe rot Albert, quasi-artistieke Veronique, sombere Anton, de coördinator. Ik

zag ze anders nu, als de sterfelijke wezens die ze waren, op wie de dood te wachten stond.

Ik vertelde waar ik was geweest en wat er was gebeurd.

'Wow', zuchtte Marja. 'Jij hebt wel weer mazzel, hè.'

'Hoe oud was-ie?' vroeg Albert, die iets beter door had hoe ik me voelde.

'89.'

'Ik neem aan dat we een in memoriam hebben liggen?' Hij keek Anton aan.

Anton knikte. 'Het moet alleen worden geactualiseerd. Wel toevallig dat dit net gebeurt nu ze Prinsenburg gaan verlaten. Het is wel heel symbolisch. Wil jij het doen?' Hij keek mij aan.

'Liever niet.'

'Ik doe het wel', bood Bart-Jan aan.

'Ik wist niet dat je hem zo goed kende', merkte Albert op.

'Ik ook niet', zei ik. Ik dacht aan de enveloppe, die in de binnenzak van mijn jasje zat. Toen ik naar de krant fietste, had ik heel sterk de verleiding gevoeld om hem open te maken. Wie wist wat voor een primeur dat me kon opleveren. Maar de herinnering aan de oude man op zijn ziekbed was te sterk geweest. Als ik die zou bezoedelen, zou ik daar de rest van mijn leven spijt van hebben.

'Had hij eigenlijk nog iets te vertellen in het bedrijf?' vroeg Bart-Jan.

'Nee, maar hij was nog wel adviseur. Hij heeft ze geadviseerd om uit Prinsenburg te vertrekken.'

'Echt waar? Waarom?'

Ja, waarom. Vanwege een kwaad in de stad? Dat kon ik hier moeilijk tegen mijn collega's vertellen. 'Vanwege dat tienpuntenplan van de PB', zei ik. 'Hij wilde niet dat het bedrijf een sociale werkplaats werd.'

Zoiets.'

'Hij is altijd tegen de vakbonden geweest', zei Ger.

'Frits is toch zijn enige zoon?' vroeg Veronique. 'Die wordt nu nog rijker dan hij al is.'

Ja, en hij zou ook wel iets hebben geregeld voor Ellen, dacht ik bij mezelf, met enige jaloezie. Zij hoefde zich ongetwijfeld nooit meer zorgen te maken over haar financiën.

'*Some people have all the luck*', verklaarde Marja.

Veronique keek haar geërgerd aan.

Marja lette er niet op. 'Wat doen we nu met Jos zijn verhaal?'

'We maken een follow-up', bromde Anton. 'Dat hadden we toch al besloten.'

'Gewoon reacties peilen', zei Albert. 'Andere bedrijven, de kamer van koophandel, vakbonden, politieke partijen. Vraag is of er meer bedrijven zijn die zich verzetten tegen het plan. En of de PB er gewoon mee doorgaat nu De Koning er niet meer is.'

'Ik heb Rademakers eigenlijk niet gevraagd wat hij van het convenant vindt', zei ik. 'Ik weet alleen dat hij voor het Stationsproject is. Overigens zei Kees Klein tegen mij dat ze voorlopig gewoon doorgaan met het convenant.'

'Ik denk dat Albert en Jos dit verhaal maar moeten trekken', zei Anton. 'Bart-Jan gaat het een pagina 2 maken van Van Engelen. Veronique en Ger hebben nog verhalen liggen.'

'En ik?' vroeg Marja.

'Jij doet de rest van het nieuws.'

*

Twee uur laten stonden Albert en ik bij het stadhuis. Kees Klein wilde ons te woord staan. We gingen naar binnen door de grote groene poort. De portier gaf ons een pasje. We gingen de detectiepoortjes door en namen, zoals ons was bevolen, de lift naar de derde verdieping.

In de lift viel mijn oog op een wit metalen bordje dat aan de wand was geschroefd. Daarop stond, in zwarte drukletters, een uitspraak: *'Instellingen moeten worden beproefd op eenvoud en doelmatigheid.'* Daaronder in een klein lettertje: 'wdk'. Ik had geen idee wat 'wdk' betekende. Ik dacht er verder ook niet over na. Totdat we de lift uitkwamen en door de gang liepen, op de derde verdieping, en we aan de wanden meer witte bordjes zagen hangen, met andere uitspraken. 'Wacht even', zei ik tegen Albert.

Ik stopte voor een van de bordjes. Daarop stond: *'Nietsnutten zijn geen staatsburgers in de volste zin van het woord.'* En daaronder weer 'wdk'.

'Wat zou wdk betekenen?' vroeg ik.

Albert haalde zijn schouders op. 'Wim de Koning?' zei hij, half lachend.

'Verdomd.'

'Wat? Dat was een grapje.'

'Ik denk dat je weleens gelijk zou kunnen hebben.'

We liepen verder. Ik had mijn blocnote gepakt en had de eerste twee uitspraken opgeschreven. Halverwege de gang hing een derde bordje. *'Het is onmogelijk een voetbalwedstrijd te winnen met een voetbalelftal waarvan de rechter- en de linkervleugel elkaar bestrijden.'* Wederom getekend: 'wdk'. Zou het mogelijk zijn, dacht ik, dat er overal spreuken of uitspraken waren opgehangen van oom Wim? Uit dat

boekje van hem misschien? Dat zou toch wel van de zotte zijn.

We waren aangekomen bij het kantoor van Kees Klein en klopten op de deur. Hij kwam zelf opendoen.

Hij zag er vermoeid uit maar strijdbaar. Hij droeg vandaag een stropdas over zijn blauwe overhemd met korte mouwen. Zijn ringbaardje was keurig geknipt, zijn gezicht was dikker en bleker dan gewoonlijk. Zijn ogen stonden agressief en onverzettelijk. Hij leek op dat moment minstens tien jaar ouder dan ik. 'Dus jullie komen eindelijk kijken hoe het met het convenant loopt?' zei hij, terwijl hij ons binnen liet. 'Het wordt tijd. Er heeft nog geen letter over in de krant gestaan.' Hij gaf ons een zweterige hand en stond ons even te bekijken.

'Jullie zijn er toch pas net mee begonnen?' vroeg ik.

'Ja, maar we zijn voortvarend van start gegaan. Ik zal jullie eens wat laten zien. Kom maar mee.' Hij gaf een wenk en ging ons voor door een verbindingsdeur die naar een groot rechthoekig kantoor leidde, waar een tiental ambtenaren nijver zat te werken. 'Kijk.' Hij leidde ons naar een groot magneetbord dat halverwege aan de muur hing. Het stond vol met tabellen met namen van mensen en cijfertjes erachter. 'Dit is het resultaat tot nu toe. Van het convenant. We hebben 120 mensen aan een baan geholpen in twee weken tijd.'

Ik kon zo snel geen wijs uit wat er allemaal op het bord stond. Albert keek in de rondte. 'Werken al deze mensen aan het convenant?'

'Ja, dit is de convenant-ploeg. Voor alle tien punten uit het tienpuntenplan zijn ploegen gevormd van tien ambtenaren die verantwoordelijk zijn gesteld voor het halen van de doelen. We zijn hier heel serieus mee bezig, kan ik je verzekeren. Daarom is het ook zo'n ramp dat meneer De Koning is overleden', voegde hij eraan toe. 'Hij heeft geen kans gekregen om te bewijzen wat hij in zijn mars had.'

En daarom ben ik ook vastbesloten om zijn werk voort te zetten.'

'Hoe werkt het dan, die mensen aan een baan helpen?' vroeg ik.

'Dat zal ik je laten zien.' Hij troonde ons naar het midden van de ruimte, waar twee ambtenaren tegenover elkaar zaten achter twee grote Apple-schermen, als opmakers bij de krant. Een jonge man, van een jaar of 25, was aan het stoeien met een Excel-sheet. 'Sjak, kun jij even een dossier van een van onze cliënten laten zien? Doe Mike maar.' Hij wendde zich weer tot ons. 'Mike was onze eerste klant.'

Wij gingen voor het beeldscherm staan. Sjak klikte een paar keer met zijn muis, toen verscheen een document, blijkbaar een pagina uit een dossier. Rechtsboven was een pasfoto te zien van een kale vent met grote oren en een boze blik in zijn ogen.

'Dit is Mike', zei Sjak.

'Geen namen alsjeblieft in de krant', zei Kees Klein. 'Dat kunnen we niet hebben. Dit was onze eerste geslaagde bemiddeling. Mike werkt nu bij een metaalverwerkingsbedrijf, Avanti. Dat zit op het industrieterrein in Noord. Daarvoor had Mike twee jaar lang geen klap uitgevoerd. Ik weet dat toevallig heel goed, want hij hing altijd rond voor mijn huis op het pleintje.'

Ik was het dossier aan het lezen. Ik stond ervan te kijken. Werkelijk alles stond erin. Niet alleen 'arbeidsverleden' en 'uitkeringsverleden', maar ook dingen als 'gedrag', 'voorkomen', 'houding', uitslagen van psychologische testen, rapportcijfers van school, verklaringen van werkgevers, er was zelfs een item dat heette 'informatie van burens'.

Albert was het ook aan het lezen. 'Mag dat allemaal, zo'n dossier maken?'

'Wij vinden van wel', antwoordde Kees. 'Hoewel het me ook niet zou verbazen als het uiteindelijk niet zou mogen. In Nederland mag alles,

behalve criminelen en klaplopers aanpakken. Wij vonden dat we het moesten doen.'

'Informatie van burens, wat houdt dat in?' vroeg ik.

'Wat er staat', zei Kees. 'Burens kunnen soms nuttige informatie verschaffen. Dat wordt door onze controleurs verzameld.'

Albert en ik wisselden een blik. 'Hoe lang ben je hier al mee bezig?' vroeg ik. 'Deze informatie heb je niet in een paar weken tijd verzameld.'

Kees werd een tikkeltje rood. 'Wat maakt dat uit? Ik ben hier al jaren mee bezig, als je het precies wilt weten. Meneer De Koning en ik zijn al drie, vier jaar geleden met dit project gestart. Toen hij nog wethouder was. Alleen kregen we toen de gemeenteraad niet mee.'

'Je hebt het dus eigenlijk stiekem gedaan?'

'Ik doe niets stiekem. Wat maakt het uit? Waarom willen jullie op alle slakken zout leggen? Het gaat mij om het resultaat. Of zien jullie liever dat zo'n jongen maar rondhangt, en in de misdaad verzeild raakt?'

'Wat gebeurt er met mensen die weigeren mee te werken?'

'Die krijgen geen uitkering meer.'

'Bij hoeveel is dat gebeurd?'

'Nog bij niemand, want we zijn pas net begonnen. Maar zo'n dertig mensen is al wel de wacht aangezegd. Die zijn gewaarschuwd.'

'En een paar worden uit hun woning gezet', merkte Sjak op.

'Dat is nog niet zeker', zei Kees Klein. 'En als je het niet erg vindt, voer ik het woord.'

Sjak haalde zijn schouders op. Hij scheen niet heel erg onder de indruk te zijn van zijn baas.

'Kunnen wij praten met een paar mensen die uit hun woning dreigen te worden gezet of van wie de uitkering mogelijk wordt stopgezet?'

Kees keek ons aan met een blik alsof hij wilde zeggen, ik ben niet boos, maar wel teleurgesteld. 'Nee, ik kan geen namen verstrekken van mensen. Die moet je zelf maar zien te vinden.'

'In de buurt van het Leeuwerikplein misschien?' vroeg ik.

Hij schoot uit zijn slof. 'Ik zie alweer welke kant het op gaat. Ik dacht dat jullie misschien bereid waren om een keer *positief* te berichten over iets. Maar dat schijnen journalisten niet te kunnen.'

Albert en ik voelden alletwee geen behoefte om daar op in te gaan. 'Is het niet wat hard, dat beleid van jullie?' vroeg Albert. 'Je pakt zo wel de zwakkeren.'

Kees trok woest aan zijn baardje. 'Dat is nu net wat we *niet* doen. Wij pakken de zwakkeren niet, wij geven ze kansen. En wij eisen van de *sterken* dat ze een bijdrage leveren. Wij eisen van bedrijven dat ze arbeidsplaatsen verschaffen. Dat ze deze mensen begeleiden. Dat is precies wat zo'n bedrijf als Van Engelen weigert. Die willen wel de lusten van het gemeentelijk beleid, maar niet de lasten. Als je die om een bijdrage vraagt, gaan ze er vandoor. Hoe moeten wij ooit de sociale problematiek oplossen op deze manier?'

'Van Engelen is niet de enige blijkbaar', zei ik. 'We hebben vanochtend de Kamer van Koophandel gebeld. Lang niet alle bedrijven blijken mee te willen doen met het convenant. De Kamer wordt overspoeld door protesten.'

'Dacht je dat ik dat niet wist?'

'Wat denk je daaraan te gaan doen.'

'Een heleboel, maar dat zul je nog wel zien. Daar hoef je niet lang op te wachten.'

'Nee? Kun je niet een tipje van de sluier oprichten?'

Maar Kees liet zich niet uit de tent lokken. We praatten nog even

door, maar voor Albert en mij was wel duidelijk dat we het grote nieuws al binnen hadden. Er gebeurde nog wel iets vreemds tijdens ons gesprek. Op een gegeven moment zei Kees Klein: 'Ik ben trots op wat dit team in zo'n korte tijd heeft bereikt, schrijf dat maar op.'

Ambtenaar Sjak keek op van zijn bureau toen hij dat hoorde. 'Dat kost je 50 cent', zei hij.

Kees werd rood. 'Je hebt gelijk.' Hij haalde zijn portemonnee tevoorschijn, haalde er een muntje van 50 eurocent uit en deponeerde dat in een blauw spaarvarken dat bovenop een archiefkast stond.

Ik snapte er niets van. Albert ook niet. 'Waar is dat voor?' vroeg hij. 'Hij gebruikte een Engels woord', verklaarde Sjak. '*Team*. Dat kost hem vijftig cent.'

'We hebben afgesproken dat iedereen 50 cent in de pot doet telkens als hij een Engels woord gebruikt', zei Kees. 'Het is een spelletje. Om het gebruik van de Nederlandse taal te bevorderen.'

Albert lachte. 'Dat zouden wij op de krant ook moeten gaan doen', zei hij tegen mij. 'Dan is Marja snel failliet.'

Ik moest ineens denken aan die bordjes in de gang met spreuken erop. Het had misschien niks met elkaar te maken, maar toch voelde ik een verband. Ik vroeg aan Kees hoe dat zat. 'Zijn het uitspraken van mijn oom?'

'Ja.' Hij keek trots. 'Ze komen allemaal uit zijn boek, *de welgeordende werkgemeenschap*.'

'Wie heeft besloten om ze zo ... uit te dragen?'

'Ik. Als herinnering aan hem.'

'Niemand vond dat een probleem?'

'Nee, waarom? Integendeel. Iedereen is er heel enthousiast over.'

Nadat het interview was afgelopen, en Kees ons had uitgelaten,

besloten Albert en ik met de trap naar beneden te gaan en nog een paar gangen door te lopen, om citaten te verzamelen. Ik schreef alle spreuken op die ik kon vinden. Het waren er zeker twintig. Ik heb de blocnote waarin ik ze heb opgeschreven tot op de dag van vandaag bewaard.

Toen we buiten stonden, bij onze fietsen, las ik er een paar voor aan Albert, die een shaggie stond te draaien. *‘Wat telt is niet wat je doet, maar hoe je iets doet. Stel je je arbeid in dienst van het geheel of jaag je egoïstische belangen na?’ ‘Een krachtige overheid is waar nodig dwingend tot steun bereid.’ ‘Productie is ondergeschikt aan geestelijke cultuur.’ ‘Het huis van Oranje vertegenwoordigt het wezenlijke karakter van onze natie’.* Nooit geweten dat mijn oom oranjegezind was. *‘De overheid kan niet lijdzaam toezien als voor de economie noodzakelijke bedrijven met de ondergang worden bedreigd.’* Dat past helemaal in het convenant. *‘Haat, nijd en hoogmoed moeten met wortel en tak worden uitgeroeid, als struikgewas in de wildernis, om ruimte te maken voor nieuwe aanplant.’ ‘Mijn geloof is slechts de overtuiging dat er een verheven ordening bestaat boven de materie’.* *‘Zo nodig het is voor een kind om deel uit te maken van een gezond gezin, zo nodig is het voor een individu om deel uit te maken van een gezonde gemeenschap.’* Wat denk jij, Albert, als je dit allemaal hoort?

Albert pakte zijn aansteker en stak een shaggie aan wat hij had staan draaien. ‘Dit verzin je niet zelf’, zei hij. ‘Het is vast gejat uit een of ander boekje. Een heel oud boekje, denk ik’, voegde hij eraan toe, terwijl hij de rook uitblies. ‘Wat nog niet op internet te vinden is.’

Dat was eigenlijk best slim opgemerkt van Albert. Alleen dacht ik er op dat moment niet verder over na, met mijn stomme kop.

*

We kregen die middag geen reacties meer los. Maar de volgende dag, nadat ons verhaal in de krant had gestaan, barstte er een discussie los. De meeste mensen hadden zich nog niet gerealiseerd dat het convenant zo ver ging. Toch kreeg wat Kees en zijn ambtenaren aan het doen waren, meer steun dan kritiek. De mails die we binnenkregen waren voor tweederde positief.

‘Eindelijk doet er iemand iets aan de problemen in de oude wijken’, schreef iemand op het webforum van de krant. ‘Bedrijven die niet meedoen moeten ze eruit schoppen’, meldde een ander. In de gemeenteraad liepen alleen de linkse partijen te hoop tegen wat zij ‘een schandalige schending van de privacy’ noemden. Sliepenbeek schreef een hoofdredactioneel commentaar onder de alleszeggende kop: ‘Voordeel van de twijfel’.

’s Middags hoorden we dat de PB een ‘optocht’ had georganiseerd in de stad. Albert en ik sprongen op de fiets en raceten ernaartoe.

Het bleek te gaan om een campagne-actie van tante Erica, in de aanloop naar de partijbijeenkomst van de PB die voor vrijdagavond was gepland, en waarop de nieuwe burgemeesterskandidaat zou worden gekozen. Vanaf het stadhuis was een groep van zo’n vijftig PB’ers, waaronder Kees Klein en tante Erica, de stad ingetrokken, winkels en bedrijven langs. Het was een dolle boel, ze hadden zelfs een fanfare meegenomen. Wij troffen de stoet aan toen ze net bij het Stationsplein waren aangekomen.

Van een omstander hoorden we wat ze aan het doen waren. Ze hadden aan alle zaken die meededen met het convenant een tegeltje gegeven waarop een rood-geel-blaue kikker stond geschilderd, het

symbool van Prinsenburg. Bedrijven konden dat tegeltje aan de gevel bevestigen of in de etalage plaatsen, om te laten zien dat ze 'solidair' waren met het convenant. Bij bedrijven die niet meededen werd er – ongevraagd - een zwart tegeltje aan de muur bevestigd. Met hele sterke lijm, werd ons verteld.

We waren net op tijd om te zien hoe de PB'ers bij de zaak van Frits van Engelen aankwamen. De Fa. F. van Engelen, projectontwikkelaar, zoals er op de deur vermeld stond. Een van de PB'ers ging naar binnen. De anderen drongen massaal rond de deur. Ik zag tante Erica pal in het midden van de groep staan, fier rechtop, een klein, oud, trots vrouwtje temidden van een grauwe kluwen van vooral mannen, meest grijzende mannen van middelbare leeftijd en een paar stevige jonge kerels met tatoeages en oorbellen – het had ook een groep voetbalsupporters kunnen zijn. Kees Klein zag ik ook, een beetje aan de rand van de kluwen. Hij stond driftig te gebaren en praten. De fanfare zette het volkslied van Prinsenburg in.

Even later kwam de man die naar binnen was gegaan, weer de deur uit. Hij schudde zijn hoofd. Er viel een stilte. De fanfare was opgehouden met spelen.

Op dat moment riep iemand vanuit de groep: 'Van Engelen! Vuile kapitalist!'

Een gejuich steeg op.

'Geldwolf!' riep iemand anders.

'Zakkenvuller!'

'Graaier!'

'Egoïstische klootzak!'

Van het ene moment op het andere werd de stemming grimmig. De mensenmassa deinde in de richting van de deur, en dreigde zelfs even

naar binnen te spoelen. Ik zag het al uit de hand lopen. Maar toen werd er om kalmte geroepen.

‘Rustig aan.’

‘Niet doen.’

‘Laat maar.’

Twee mannen stapten naar voren – de een had een zwart tegeltje in zijn handen, de ander een tube lijm. Ze plakten het tegeltje op de muur naast de glazen pui. Opnieuw gejuich.

‘We pakken je nog wel, Van Engelen!’ schreeuwde een van de jongere kerels, op een nare toon.

Iedereen lachte.

Ze trokken verder, naar de burens van Van Engelen, een advocatenkantoor, die wel meedeed met het convenant, en een tegeltje kreeg met een kikker, en langs andere zaken op het plein. Daarna staken ze het plein over, voor het Station langs, waar de bronzen leeuwen de wacht hielden. Toevallig kwam op hetzelfde moment een haveloze gestalte uit het Station gebanjerd. Janus Kiepoog. Ondanks het warme weer, had hij kistjes aan en een gescheurde groene regenjack. Hij liep zomaar zonder te kijken de meute van PB'ers in. Er klonk geschreeuw. En ineens, voordat iemand wist wat er gebeurde, was er een klopjacht ontstaan. Ik zag Janus Kiepoog wild om zich heen slaan en weg rennen. Vijf of zes PB'ers stormden er achteraan. Een gaf hem een schop en hij rolde op de grond. Ze doken er allemaal bovenop. Kees Klein rende erop af en begon ze weg te trekken. Een paar van de oudere PB'ers schoten hem te hulp. Uiteindelijk liep het met een sissers af. Janus Kiepoog wist zich los te rukken. Vloekend en tierend sloeg hij op de vlucht. De PB'ers lachten een beetje, half beschaamd. Niemand begreep eigenlijk wat er

gebeurd was of waarom. De stoet trok verder, de tunnel in naast het station, tante Erica achterna. Zij had zich afzijdig gehouden. Het incident liet bij mij een rare nasmaak achter. Ik vroeg me af hoe het zou zijn afgelopen als er geen omstanders bij waren geweest en het geen klaarlichte dag was geweest.

Albert en ik volgden de groep de tunnel in onder het spoor. Hun kreten echoden in de ijzeren spelonken boven ons. Het geluid riep mij bij een vage, angstige herinnering op, aan lang geleden. Ik kon het niet precies plaatsen. Was het iets dat ik ooit had meegemaakt? Hier, in deze tunnel? Of in een andere tunnel? Ik was altijd bang geweest van tunnels. Dit was de saamhorigheid waar ze naar verlangden, dacht ik. Waar ze om schreeuwden. En die ze zouden bereiken, koste wat kost.

Ze marcheerden naar het industrieterrein. Bij de fabrieken speelden zich steeds dezelfde scènes af. De drukkerij deed mee met het covenant, de houthandel niet. De gieterij wel, het autoreparatiebedrijf niet. De PB'ers applaudiseerden en joelden. Tegeltjes werden bevestigd. Portiers en bedrijfsleiders keken schaaapachtig toe, maar niemand die er iets van durfde te zeggen.

Na een eindeloze tocht door de hete asfaltwoestijn, kwamen we aan bij de laatste en grootste fabriek. De snoepfabriek van de Heaven's Angels. De toren van de lichtreclame verrees hoog en ongenaakbaar uit het asfalt op, terwijl de PB'ers als mieren om de betonnen voet heen zwermden. De slagboom voor het parkeerterrein was dicht. Er kwamen prompt twee bewakers uit het portiershuisje gesneld. Er ontstond een opgewonden discussie. Tante Erica moest er persoonlijk aan te pas komen. Ik kon niet horen wat ze tegen de bewakers zei, maar na enig getelefoneer mocht iedereen uiteindelijk doorlopen.

We liepen door de lange schaduw van de lichtreclame heen, over

het uitgestrekte parkeerterrein. De groep leek ineens een stuk kleiner geworden. De enorme fabriekshal – een witte betonnen bak op een bakstenen voet, met een stel laaddeuren aan de zijkant – kwam langzaam dichterbij. Ik zag dat de graffiti, die de milieu-activisten op de muur hadden gespoten, was verwijderd.

We begaven ons naar het vierkante kantoorgebouwje dat tegen de hal aangebouwd was. Toen we bij het kantoor aankwamen, ging de deur open en kwam Rombouts, de directeur, naar buiten.

Hij deed me een beetje aan een officier denken – hij had een militaire houding – rechte rug, kalm. Hij was niet bang, wel een beetje verlegen.

De grote bouwvakker met rood hoofd en dikke nek, en het kleine mannetje met de vosse-oogjes en het lelijke gebit, die ik ook al aan de stamtafel van Terminus had gezien, voerden het woord, zoals ze de hele middag hadden gedaan. Kees Klein en tante Erica hielden zich afzijdig.

‘Wij komen vragen of u mee wilt doen met het convenant.’

‘Wij vragen u om solidair te zijn met de bevolking van Prinsenburg.’

Rombouts hoorde hun grieven rustig aan. ‘We zien het nut niet zo in van het convenant’, zei hij, terwijl hij een tikje rood werd. ‘We verschaffen al werk aan 230 mensen. We willen niet gedwongen worden om mensen aan te nemen waar we geen nuttig werk voor hebben.’

De discussie ging een tijdje op en neer. Op een gegeven moment stapte Kees Klein naar voren. ‘Het gaat maar om een paar mensen waarvan wij vragen of u die wilt helpen’, riep hij boos. ‘Wat is daar zo moeilijk aan? Het gaat toch goed met uw bedrijf?’

Hij kreeg van alle kanten bijval.

Rombouts werd nog schuchterder. 'Het gaat om het principe', antwoordde hij, met een zachte, maar duidelijke stem.

'Precies ja!', kaatste Klein terug. 'Daar gaat het ons ook om.'

Maar Rombouts schudde zijn hoofd.

'Laten we de tegel ophangen!' riep iemand.

De twee vaste plakkers kwamen tevoorschijn met tegel en lijm. Rombouts keek toe terwijl ze het tegeltje aan de muur plakten naast de deur. Hij greep niet in.

Het was het slotakkoord van de actiemiddag. Een beetje een anticlimax, dat was wel te merken aan de PB'ers. Ze verlieten met tegenzin het fabrieksterrein.

*

Woensdag kwam de gemeenteraad in spoedzitting bijeen, om te praten over het vertrek van de snoepfabriek, en het verzet van het halve Prinsenburgse bedrijfsleven tegen het convenant. De oppositiepartijen wilden ook weten hoe het mogelijk was dat Rademaker blijkaar ineens voorstander was van het Stationsproject.

Iedereen die ook maar enigszins meetelde in Prinsenburg was aanwezig in of rond de vergaderzaal. Alle wethouders, locoburgemeester Rademaker, de voltallige gemeenteraad, mensen van de Kamer van Koophandel, de vakbonden, Kees Klein als gemeentesecretaris. Albert en ik woonden de vergadering bij voor de krant. Sliepenbeek en Elizabeth van Engelen hielden zich op in de wandelgangen. De enige die ik miste was tante Erica.

Er ontstond al snel een totale chaos in de zaal. Het eerste uur ging op aan een onbegrijpelijke discussie over hoe het nu geregeld was

met de nieuwe verkiezingen die moesten worden gehouden. Niemand snapte er wat van. Toen dat klaar was, begonnen de raadsleden en wethouders van de PB onderling te bakkeleien over het Stationsproject. Rademakers erkende dat hij op dit punt 'afweek van de lijn-De Koning'.

Een opgewonden raadslid betichtte hem van verraad.

'Het kan toch niet zo zijn dat jullie hier nu van terugkomen?' riep een raadslid van de SP.

'Gaat het tienpuntenplan nu ook op de helling?' riep een ander.

Rademakers haastte om zich te verklaren dat hij het programma van De Koning loyaal zou uitvoeren, en dat hij pas wijzigingen zou eisen als hij tot burgemeester zou worden gekozen, maar het was te laat. De PB scheurde voor onze ogen uiteen in twee kampen. Kees Klein zat erbij en keek ernaar, maar kon niks doen.

*

Donderdag had ik avonddienst. Ik lag tot een uur of twee op de bank te niksen - ik voelde me doodmoe - daarna stapte ik op de fiets. Het was de hele week al warm geweest, maar die dag was de hitte niet meer om te harden. In de afgelopen dagen was het nog wel vrolijk geweest in de stad. De eindexamens waren net achter de rug. Op de terrasjes en in de cafés werd flink gefeest. Maar die donderdag lachte er niemand meer. Ik zag alleen maar geïrriteerde gezichten op straat. Op de Markt gooide een allochtoon een leeg colablikje zomaar op straat. Ik wilde er iets van zeggen, maar ik deed het niet. Op de brug over het kanaal werd ik bijna van mijn sokken gereden door een tegemoetkomende auto, een cabriolet, met een blonde meid achter het

stuur en een donkere ernaast. 'Kijk uit, klootzak', riep de donkere tegen mij. Ik begon terug te schelden, maar ze waren al weg.

Op de krant was het lamlendigheid troef. Iedereen hing een beetje versuft achter zijn bureau. Bij de drie-uur-vergadering, waarin de coördinator, de hoofdredacteur, de avonddiender en de dienstdoende fotoredacteur altijd de krant van de volgende dag bespraken, bleek dat er nog bijna niets was voor de voorpagina.

Sliepenbeek was nog chagrijniger dan anders. 'Waar openen we mee?' snauwde hij tegen Albert, die vandaag inviel als coördinator.

Albert haalde zijn schouders op. 'De hittegolf?'

'We kunnen een foto van Zandvoort doen', stelde de fotoredactrice voor, met een geeuw. 'Mensen hebben onderhand wel genoeg van dat convenant.'

'Hebben we helemaal geen follow-up van vandaag?' vroeg ik. We hadden 's ochtends uiteraard geopend met de ruzie in de PB-gelederen.

'Marja en Bart-Jan hebben wel rondgebeld, maar er is niet veel uitgekomen.'

'Weten we wie de meeste kans heeft om morgenavond te winnen?' Ik doelde op de partijbijeenkomst van de PB die vrijdagavond zou worden gehouden in hotel 't Rechte Spoor, waarin de nieuwe PB-leider zou worden gekozen.

'Hoe zouden we dat moeten weten?' bromde Albert. Hij zag er ook doodmoe uit. Er zaten wallen onder zijn ogen.

'Hebben zich nog nieuwe kandidaten gemeld?' Ik keek Sliepenbeek aan. 'Naast Rademakers en mevrouw De Koning?'

Hij liet zijn blik even over me heen gaan, maar hij gaf niet eens antwoord. Hij deed alsof hij me niet had gehoord. 'Is er al iemand met

die hittegolf bezig?’ vroeg hij aan Albert.

Die schudde zijn hoofd. ‘Ik doe het zelf wel even.’

Dat was het einde van de vergadering. Maar de hittegolf haalde de voorpagina niet. Die avond brak de pleuris uit in Prinsenburg.

Ik zat met een magnetron-maaltijd voor mijn neus naar de tv te kijken, naar de lokale omroep, toen er een bericht verscheen over ‘rellen in Prinsenburg-noord’. Jongeren waren met elkaar slaags geraakt, werd er gemeld.

Ik belde meteen de politiewoordvoerder. Die bevestigde dat er ongeregelheden waren uitgebroken in noord, maar wist nog geen details. Ik belde Ger op, die in noord woonde, niet ver van Kees Klein vandaan. Hij was de straat al opgegaan. Een puinhoop, was het, zei hij. De Marokkanen waren aan het muiten geslagen. Er stonden auto’s in brand, er was een winkelruit gesneuveld, op het Leeuwerikplein was een knokpartij aan de gang tussen allochtonen en autochtonen. De aanleiding was onduidelijk; het was blijkbaar begonnen met een ruzie in de snackbar. Ger klonk ontdaan. Alsof hij op het punt stond om in huilen uit te barsten.

Ik probeerde zoveel mogelijk troepen te mobiliseren. Dat viel nog niet mee. Albert nam zijn telefoon niet op. Marja wilde wel naar de krant komen, maar niet naar noord gaan. Bart-Jan was de enige die Ger wel wilde gaan bijstaan. Ik wist ook nog twee fotografen te charteren. Eén was al plaatjes aan het schieten.

Het nieuws van de rellen drong zelfs door tot de golfclub. Sliepenbeek belde me. Hij was in Gastel, zei hij, en zou binnen een half uur op de krant zijn.

Het was een zware avond voor mij. Zo goed en zo kwaad als het kon schreef ik het verhaal aan elkaar dat van verschillende kanten tot me

kwam, terwijl op de achtergrond voortdurend sirenes aan het gillen waren op straat. Ik werd er behoorlijk nerveus van. Ik zweette me kapot. Maar het had ook wel wat, om het verslag te schrijven dat de volgende dag half Prinsenburg in zijn brievenbus zou vinden. En ik was blij dat ik de straat niet op hoefde. Het ging er behoorlijk heftig aan toe, wat ik zo hoorde. Uit alle hoeken en gaten van Prinsenburg waren relbeluste jongeren naar noord getogen. Verschillende groepen gingen elkaar te lijf. Volgens een paar getuigen was het blank tegen zwart, maar anderen bezworen dat dat niet zo was.

Uiteindelijk raakten vijf mensen ernstig gewond, tientallen liepen kleinere verwondingen op. Dertig auto's brandden uit, vijf winkels werden geplunderd, de snackbar aan het Leeuwerikplein werd kort en klein geslagen. Rond middernacht was de rust min of meer hersteld. Er waren 43 mensen gearresteerd.

Vlak na twaalven kwam er nog een opmerkelijk bericht binnen via de lokale omroep. Er was een 'aanval' uitgevoerd op de snoepfabriek van de Heaven's Angels. De tweede keer in korte tijd. Maar niet door milieu-activisten dit keer. Twee getuigen hadden verklaard dat een groep van zo'n 10, 15 'skinheads' het terrein was binnengedrongen. Ze hadden de bewakers bedreigd, de slagboom kapot getrokken, het portiershuisje vernield, en de ruiten ingegooid bij het kantoorgebouw. Bovendien waren ze erin geslaagd in de mast te klimmen en de lichtreclame te vernielen.

Vijf minuten later kwam er een bericht achteraan. Bij de zaak van projectontwikkelaar Van Engelen op het Stationsplein waren de ruiten ingegooid. Getuigen hadden ook hier een groepje 'skinheads' weg zien rennen. In beide gevallen waren de daders gemaskerd geweest.

Ik probeerde Van Engelen te bellen, maar ik kreeg zijn voicemail.

Daarna belde ik Ellen. Die nam niet op.

Ik kon niet slapen toen ik thuis kwam 's nachts. Hoewel ik een heel verhaal had geschreven voor de krant, kon ik amper bevatten wat zich had afgespeeld in de stad. Mijn slaperige geboortestadje, waar nooit wat gebeurde, stond in brand. Er was een burgemeester vermoord, er werd gevochten, vernield, brand gesticht. Het ergste was dat ik niet begreep waarom. Wat bewoog deze mensen, die vlak bij me woonden, een kilometer van me vandaan, die om me heen liepen, iedere dag - wat wilden ze? Ik woonde tussen ze in, maar ik had net zo goed aan de andere kant van de wereld kunnen wonen. Wat was oom Wims ideaal ook alweer geweest? Om van Prinsenburg weer een hechte werkgemeenschap te maken. Ik begon nu pas te begrijpen wat voor een doel hij zich daarmee had gesteld. Het ging dieper dan ik had beseft.

*

Uiteindelijk viel ik rond een uur of drie in slaap. Toen ik vrijdagochtend wakker werd, om negen uur, was ik nog steeds doodop. Het was nog steeds drukkend heet. Ik had liggen zweten in bed. Zelfs na het douchen voelde ik me nog zweterig.

Ik zag op tegen de dag. 's Ochtends had ik een beoordelingsgesprek met Sliepenbeek, maar daar dacht ik niet eens aan. Ik dacht aan de begrafenis van Ellens opa, die 's middags was. Ik had geen contact meer gehad met Ellen sinds maandag.

Om kwart voor tien stapte ik op de fiets. Met lood in mijn schoenen fietste ik de Wilhelminaweg af. Het had me nog nooit zo tegen gestaan, om hier te fietsen, over die doodsaaie weg, met zijn

monotone flats en sombere platanen – hoe vaak had ik dit stuk al niet gefietst? Honderdduizend keer.

De stad was vreemd stil en leeg. Bij de Grote Kerk stonden twee M.E.-busjes. Ik kon niet zien of er M.E.'ers in zaten. Op de Markt was een klein groepje aanhangers van tante Erica bij elkaar gekomen. Ze hadden posters opgehangen en riepen aanhangers van de PB op om naar de partij-avond te komen vanavond en op Erica de Koning te stemmen. 'Voor het tienpuntenplan, tegen het Stationsproject', stond er op een spandoek.

Donderdag had er een uitgebreid interview met Kees Klein in onze krant gestaan, gemaakt door Marja en Bart-Jan. 'De man achter het tienpuntenplan', was de kop geweest. Hij had woedend uitgehaald naar de 'verraders van burgemeester De Koning' in de PB, die al net zo erg waren als 'de asociale firma Van Engelen'.

Er was nog bijna niemand op de redactie toen ik rond tien uur bij de krant aankwam. Er gebeurde meestal niet veel 's ochtends. De ochtendvergadering begon om half elf. Pas daarna kwam het werk een beetje op gang. Alleen bij de webredactie waren twee jonge collega's druk aan het tikken.

Sliepenbeek zat al wel in zijn kantoortje. Ik zag zijn gestalte achter het matglazen raam. Ik voelde me altijd enigszins geremd als hij er was en opgelucht als hij er niet was. Ik zag op tegen ons gesprek. Het zou wel weer moeizaam gaan. Echte problemen verwachtte ik niet.

Ik haalde koffie bij de automaat en ging naar Sliepenbeeks kantoortje. Hij keek geïrriteerd op toen hij mij zag, alsof ik hem onverwacht stoorde in zijn werk.

Ik ging aan de vergadertafel zitten die in zijn kantoor stond. Hij liet me nog een paar minuten wachten voordat hij bij me kwam zitten. Het

viel me eigenlijk nu pas op hoe lelijk hij was - of was hij de laatste weken ineens lelijker geworden? Ik wist niet eens hoe oud hij was, achter in de vijftig waarschijnlijk. Niet eens zoveel ouder dan ik.

Hij ging tegenover me zitten en nam wat papieren door die hij voor zich had neergelegd. 'Ik heb vervelend nieuws voor je', zei hij, terwijl hij half langs me heen keek, 'maar ...' - hij schraapte zijn keel nog even - 'we kunnen je contract niet verlengen.'

Ik had het niet zien aankomen. Als kind had ik een tijdlang steeds dezelfde droom gehad, dezelfde nachtmerrie - ik maakte een sprong, en nog een, ik sprong de lucht in, hoger en hoger, en begon toen te vallen, in een eindeloze, peilloze diepte - en werd wakker met een schreeuw. Het was alsof ik die nachtmerrie nu in werkelijkheid beleefde.

De grond verdween onder mijn voeten.

Ik voelde hoe Sliepenbeek met zijn benen onder tafel zat te fiepen. Waarom deed hij dat? Was hij zelf zenuwachtig? Hij keek me nog steeds niet aan, hij bleef maar langs me heen kijken, met zijn zware, lodderige ogen. Zijn dikke onderlip hing naar beneden alsof hij niet bij de rest van zijn gezicht hoorde.

Ik kon geen woord uitbrengen.

Sliepenbeek begon weer te praten, met zijn nasale stem. 'Je werk is niet slecht, hoor' - het was de eerste keer dat hij iets over de kwaliteit van mijn werk zei - 'maar het gaat gewoon niet best in de branche. De lokale kranten hebben het moeilijk. Ik heb weer bezuinigingen opgelegd gekregen. Jij zit nu eenmaal op een jaarcontract. Dus...'

Op dat moment keek hij me aan, voor het eerst - hij kon zijn nieuwsgierigheid niet meer bedwingen, hij wilde weten hoe ik reageerde - en ik zag aan zijn blik dat het allemaal gelul was wat hij zei

- het had niets met bezuinigingen te maken - mijn werk niet slecht? Flauwekul, ik had het meeste eigen nieuws van iedereen - hij wilde me gewoon weg hebben - ik was te lastig, te kritisch, ik was te goed voor dat rotkrantje van hem - ik was een bedreiging voor hem, voor zijn positie, hier in Prinsenburg, als notabele tussen zijn elitaire vriendjes. Ik kon het niet bewijzen natuurlijk. Maar ik wist het gewoon.

Op dat moment viel mijn blik op de papieren die voor hem lagen, en ik zag, min of meer in een flits, een naam die ik herkende - hij stond onderaan een brief - een kort briefje, een half A-4tje - *Wim de Koning*.

'Wat is dat?' Ik wees op de brief.

Hij schrok en maakte een beweging, om de brief af te schermen.

'Wat bedoel je?'

'Die brief. Is die van mijn oom?'

'Welke brief?' Hij had het blaadje gepakt, maar zo neergelegd nu dat ik er niet meer op kon kijken. 'Oh, je bedoelt dit aanbevelingsbriefje. Dat klopt, ja.'

'Hebben jullie mijn oom gevraagd om een aanbeveling voor mij?'

'Voordat we je aannamen, ja. Is dat zo gek? We kenden je niet.'

Dus toch, dacht ik. Albert had toch gelijk gehad. Hij had het geweten. Ik had hem voor gek verklaard. Ze hadden blijkbaar gedacht dat ze met mij iemand in huis haalden die zich gemakkelijk zou voegen naar de ons-kent-ons cultuur. En oom Wim? Had hij gedacht dat hij mij zou kunnen gebruiken?

'En nu is hij dood', zei ik.

'Ja. Maar wat heeft dat ermee te maken?' Hij zat me wantrouwig aan te kijken.

'Niets.' Ik schoof mijn stoel achteruit en stond abrupt op. 'Ik heb nog een maand geloof ik, hè, officieel?'

'Zes weken.'

'Ik kap er liever meteen mee.'

'Oh.' Hij hield eindelijk zijn benen stil. Misschien was hij wel opgelucht, dat het zo makkelijk ging. 'Als je dat wil. Ik hou je niet tegen. Maar je salaris ...'

'Dat maakt me niet uit.' Ik had geen zin meer om nog langer met Sliepenbeek te praten. Wat had het voor zin. Ik wist ineens dat ik boven hem stond, dat ik mezelf had onderschat, door hier gaan te werken.

Ik liep rustig zijn kantoor uit, naar mijn bureau. Ik pakte mijn tas en begaf me op weg naar de uitgang. Bij het koffieapparaat stond Albert Meester. Hij zag me aankomen. Hij keek me vragend aan.

'Je zult het alleen moeten doen vandaag', zei ik. 'Ik kap ermee.'

'Waar heb je het over?'

'Ik ben ontslagen. Dat wil zeggen, mijn contract wordt niet verlengd.'

Zijn reactie viel me tegen. Hij knikte langzaam. 'Jij had je beoordelingsgesprek, hè?' Alsof hij het had verwacht. Zou hij het hebben geweten? Ik merkte meteen al iets van een afstand tussen ons - Albert leek het nu al nodig te vinden om zich te verdedigen, te rechtvaardigen - waarom hij wel bij de krant bleef en erbij hoorde, en ik niet. Zijn stilte en zijn blik gaven me het gevoel dat het ook een beetje - misschien zelfs wel vooral - mijn eigen schuld was, dat ik eruit werd geknikkerd. 'Wat zei-ie tegen je?'

'Dat er bezuinigd moet worden.'

'Tja ...' Albert gaf geen teken van medeleven. Hij zei niet dat het onterecht was, dat ik toch heel veel goede verhalen had gehad, veel eigen nieuws. Meer eigen nieuws dan hij, meer dan ieder andere collega bij het Prinsenburger Dagblad. Of zou dat het probleem zijn?

Zagen ze me als een bedreiging? Zouden ze in het geniep blij zijn als ze van me af waren? 'Wat ga je nu doen? Naar huis?'

'Ja. Ik kap er mee.'

'Je hebt toch nog een maand?'

'Maakt me geen zak uit.'

'Dat kost je je salaris.'

'Maakt me ook niet uit. De groeten.'

Ik had geen zin om nog verder met hem te praten. Ik gaf hem niet eens een hand meer. Ik voelde me in de steek gelaten door de enige collega waar ik nog een beetje mee had op kunnen schieten.

Ik rende de trap af, naar buiten.

Ik stapte op mijn fiets. Ik reed de stad in. Ik had geen idee wat ik moest gaan doen. Ik had geen zin om naar mijn flatje te gaan. De begrafenis van Ellens opa was pas om 2 uur. Ik fietste maar een eind weg. Het is moeilijk om te fietsen zonder doel. Je moet op de een of andere manier weten waar je naartoe gaat, anders kun je niet blijven fietsen.

Ik kon naar de Markt gaan, naar de aanhangers van tante Erica, maar waarom zou ik? Nu ik niet meer voor de krant werkte, waren ze volkomen irrelevant geworden voor mij. Ik besloot om naar het huis van oom Wim te fietsen. Zomaar. Daar was ik sinds de moord niet meer geweest. Het was een doel, ook al had ik er niet echt iets te zoeken.

Mijn gedachten gingen alle kanten op. Het maalde in mijn hoofd. Als ik de moord zou kunnen oplossen, zou dat een mooie wraak zijn op Sliepenbeek en het Prinsenburger Dagblad. Ik fantaseerde al dat ik het verhaal verkocht aan een landelijk dagblad. Wat zouden ze de pest in hebben. Die enveloppe van Ellens opa, zou die een clou bevatten? Ik

probeerde te bedenken wat hij me te vertellen zou kunnen hebben. Het moest bijna wel iets met vroeger te maken hebben. Maar waarom mocht ik het dan pas zes maanden na zijn dood weten? Wat was het verschil tussen nu en over zes maanden?

Wat had hij ook weer gezegd, die eerste keer dat ik bij hem op bezoek was geweest? We hadden het gehad over het fascisme, de NSB. Maar dat was allemaal zo lang geleden. Dat mijn opa en oma - de ouders van tante Erica - een soort NSB'ers waren geweest, of hadden geheuld met de Duitsers, mocht dan zo zijn, maar wat dan nog? Hij was naar het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie geweest, in Amsterdam. Maar wat zou hij daar ontdekt kunnen hebben? Ook alleen maar dingen uit een ver verleden. Het had hem wel bezig gehouden. *Wil je weten wat het fascisme inhoudt, kijk om je heen, leg je oren te luisteren.* Zoiets had hij gezegd. Was dat een poging geweest om oom Wim van fascisme te beschuldigen? Maar erg overtuigend vond ik dat niet. Oom Wim was misschien een populist geweest, rechts in sommige opzichten, links in andere. Maar was dat een misdaad? Kon je dat vergelijken met de Nazi's?

En kon dat een reden geweest zijn om hem te vermoorden? Wie zou dat dan gedaan moeten hebben? Viktor de Goede? Dat was de enige die ik ervoor aanzag om uit politieke overwegingen een moord te plegen.

Ik was bijna zonder dat ik het in de gaten had de Stadswal overgestoken, een stuk de Wilhelminaweg afgereden, en rechtsaf geslagen, de villawijk in. Even later fietste ik door de Kant Laan. Het was nauwelijks te bevatten dat hier nog maar twee weken geleden half Prinsenburger had lopen vloeken en huilen. In de straat was geen teken van leven te bespeuren. De villa's lagen verscholen achter hoge

heggen die stil stonden te verwelken in de felle zon. Het huis van oom Wim en tante Erica was moderner dan de andere villa's. Het was gebouwd van beton in plaats van bakstenen en het dak had zwarte in plaats van rode dakpannen. De voortuin was een van de weinige die open was, met alleen een laag hegje eromheen. De gedachte dat hier een soort politieke revolutie vandaan had moeten komen, was natuurlijk absurd. Maar was niet alles absurd als je terug ging redeneren? Ik dacht aan wat Viktor de Goede tegen me had gezegd toen ik hem voor het eerst bezocht in zijn polderparadijs. Als je Adolf Hitler in zijn jeugd bezig had gezien als schilder, zou je ook niet geloofd hebben dat hij de wereld in het verderf zou gaan storten.

Ik vond het nog steeds moeilijk om te zeggen wat oom Wim werkelijk had bewogen. Dat ik hem kende uit mijn jeugd zat me eerder dwars dan dat het me hielp. Ik kon me niet voorstellen dat die etterige oom van mij een bevlogen idealist was geweest. Die avond dat ik hem had geïnterviewd in het hotel, had hij het gehad over gemeenschapszin, offervaardigheid, plichten boven rechten. Maar ik had het niet echt serieus genomen. Van iemand als hij? Of had hij heel iets anders bedoeld? Waren het allemaal codes geweest die verborgen waar het bij de PB werkelijk om ging: om allochtonen en milieu-activisten en andere onaangepaste lieden de stad uit te pesten?

Ik sloeg het paadje in dat tussen twee villa's door naar het park liep. Ik bevond me nu weer achter het huis van oom Wim. Achter de hoge muur. Waar de moordenaar overheen zou zijn geklommen. De politie had wel sporen gevonden, maar had nooit iemand kunnen vinden om aan de sporen te koppelen. Maar betekende dat ook niet dat alle voor de hand liggende verdachten het niet gedaan konden hebben? Mensen als tante Erica of Viktor de Goede of Frits van Engelen of

Elizabeth van Engelen? Die zouden ze toch allemaal wel onderzocht hebben? Er werd nu al gesproken over een groot DNA-onderzoek, waaraan heel Prinsenburg mee zou moeten doen.

Ik fietste verder, het park in, tot ik bij de Heksenkring kwam. Ook hier was geen mens te bekennen. Ik zette mijn fiets tegen een boom en ging op een bankje zitten. Ik zat een tijdje voor me uit te staren, naar het zwarte water van de vijver. Ik had nu echt het gevoel dat ik alleen op de wereld was. Wat had ik nog met Prinsenburg te maken? Ik had geen baan meer, mijn ouders waren dood, mijn broer was weg, mijn oude vrienden waren weg, mijn hoop op een relatie met Ellen was vervlogen. Ik had op dat moment net zo goed niet kunnen bestaan. Hoe anders was het geweest toen ik hier dertig jaar geleden zat. Hoe vol van de toekomst was ik geweest. Geen moment had ik beseft dat die avonden, die nachten, die dronken, stoned zomernachten, met mijn vrienden en vriendinnen, hier in de Heksenkring, een hoogtepunt waren in mijn leven. We waren allemaal bezig geweest met de toekomst, hoe het ooit zou worden. Wat een wrange grap. Ik begreep ineens hoe je kon worden als Janus Kiepoog. Een zwerver, verslaafd. Voor altijd door het verleden zwerfend, dolend. Ik begreep nu wat hem was overkomen, wat het echte verhaal was over Janus Kiepoog: hij was tussen twee illusies door in een gat gevallen en er nooit meer uitgekomen.

*

Ik wist dat Ellen de begrafenis van haar opa had georganiseerd. En ik wist dat ze maar weinig mensen had uitgenodigd. De meeste vrienden en kennissen van haar opa waren sowieso niet meer in leven.

Toch zat de aula bij de begraafplaats vol. Er waren zelfs mensen die moesten staan. Ik dacht eerst dat het nieuwsgierigen waren, die de dienst wilden meemaken voor de bekende Prinsenburger Kees van Engelen. Maar terwijl ik rond keek, begon ik daar toch aan te twijfelen. De meeste mensen waren te beheerst, te rustig om voyeurs te zijn. Er zaten de nodige oude mannen bij, met gerimpelde gezichten. Oud-werknemers wellicht van de fabriek. Anderen kon ik helemaal niet plaatsen. Een gezin met jonge kinderen. Een vrouw alleen, lang, blond, in de zestig waarschijnlijk, misschien wel ouder, maar nog mooi om te zien. Misschien burens. Ellen en haar vader zaten naast elkaar, voorin de aula. Uit hun lichaamstaal kon ik niet afleiden of ze nader tot elkaar waren gekomen. Hij droeg geen pak vandaag, geen stropdas – daar was het ook te heet voor – gewoon een overhemd met korte mouwen.

Ellen staarde strak voor zich uit. Ze zag mij niet. Het deed pijn, maar ik had geen zin om me er nog iets van aan te trekken. Ik had geen zin meer om in het verleden te blijven hangen. Terwijl ik van de Heksenkring naar het crematorium was gefietst, was er een nieuw gevoel over me heen gekomen. Ik was nog nooit in mijn leven zo alleen geweest, maar toch - of misschien juist daardoor - voelde ik me ook vrijer dan ik me ooit had gevoeld. Verlost van alle *onzin*. Van al het kleinzielige gedoe waar mensen zich mee bezig hielden. Ergens, dacht ik, moesten er mensen zijn die met betere, mooiere dingen bezig waren. Hier bijvoorbeeld, in het crematorium, had ik het gevoel dat er mooiere, betere mensen om me heen waren dan op de krant, of op de golfclub, of op de campagne-avond van Wim de Koning.

De pianomuziek die had geklonken, hield op. Ellen stond op en liep naar de microfoon. Ze begon meteen te spreken, zonder introductie,

zonder iemand aan te kijken. Ze sprak kort. Maar heftig. 'Lieve opa. Je was het fundament van mijn bestaan. En dat zul je altijd blijven. Zonder jou had ik hier niet gestaan. Dan was ik al lang geleden uit het leven gestapt. Dan was ik Jan-Willem achterna gegaan. Jullie zijn er nu alletwee niet meer. Ik weet niet hoe ik verder moet. Ik weet niet eens of ik wel verder wil. Ik wil het liefst bij jullie zijn. We zien elkaar snel weer. Ik hou van je.'

Daarop ging ze weer zitten. Ze had geen enkele emotie getoond. Niet gehuild. Alleen strak voor zich uit gekeken.

Het was doodstil in de aula. Ik denk dat iedereen geschokt was door haar woorden. Ik had tranen in mijn ogen. Ik huilde uit pure eenzaamheid. Omdat ik nu zeker wist dat ze nooit van mij had gehouden. Ze had van Jan-Willem gehouden, al die tijd, en ik had het nooit gemerkt. Er was nu helemaal niets meer wat me nog bond aan mijn jeugd, aan alles wat ik toen zo intens en hartstochtelijk had gevoeld. Het was allemaal een illusie geweest.

Er kwam weer muziek. Een Nederlandstalig lied. Ik kende het niet. Het klonk krakerig en oud. Het ging over de oorlog, over Joden, uit Praag. Het was hartverscheurend. Ik kon er niet naar luisteren. Ik was blij toen het afgelopen was. Daarna sprak Frits van Engelen. Wat hij zei is me niet bijgebleven. Gewist uit mijn geheugen. Het was een cliché-verhaal.

Dat was het einde. De kist werd naar buiten gedragen. Ellen en haar vader liepen er vlak achter. Daarna volgde de rest van de mensen.

Buiten was het bloedheet. De zon leek vandaag door alles heen te branden, als een soort laatste eerbetoon aan de oude man, die zoveel had gehouden van zijn tuin en zijn vogels, die de natuur had bewonderd en niets op had gehad met het bovennatuurlijke.

We liepen voorbij het weelderige, lommerrijke deel van de begraafplaats, waar grote protserige gedenkstenen stonden, naar een eenvoudig open veldje in een uithoek van het terrein, waar de graven simpeler waren en de stenen kleiner en goedkoper. Daar was zijn graf gegraven, bij een paar kleine, jonge boompjes. De kist werd er op gelegd. Iedereen ging er omheen staan. Een man stapte naar voren, die het woord nam. Blijkbaar iemand van de begrafenisonderneming - geen priester of dominee in ieder geval - die door Ellen of door haar vader gevraagd was om dit te doen. 'Dierbare aanwezigen', sprak hij. 'Ik wend me tot u met een laatste groet van Kees van Engelen, met de woorden die hij verzocht heeft als laatste te spreken voordat zijn lichaam zal worden toevertrouwd aan de aarde. En dit zijn de woorden. *Hij leefde niet voor zichzelf. Niemand leeft voor zichzelf. Wij allen leven voor God onze Vader.*'

Het waren de laatste woorden die werden gesproken. Ik wist dat Ellens opa niet in God had geloofd, maar toch begreep ik waarom hij voor deze woorden had gekozen. Met God hadden ze niets te maken, met het leven des te meer.

De kist werd neergelaten in het graf. De man maakte een buiginkje en trok zich terug. Ellen liep langs de kist, keek ernaar, heel even, bijna zonder stil te staan, en snelde toen weg. Haar vader deed hetzelfde. Maar hij ging niet naast zijn dochter lopen. Hun verbintenis leek alweer voorbij.

Ik was een van de laatsten die langs het graf liep en zich op de terugweg begaf naar de aula. Toen ik daar aankwam, was bijna iedereen al weg. Ik ging op een bankje zitten, onder een boom, om bij te komen van de hitte en omdat ik geen idee had wat ik moest gaan doen.

Ik zat daar een minuut of vijf. Ik dacht dat er niemand meer was, maar op zeker moment ging de deur van de aula open en kwam Ellen naar buiten. Ze zag me niet. Ze liep van me weg, met hangende schouders, wat ik nog nooit bij haar had gezien. Het kastanjebruine haar, waar ik ooit zo verliefd op was geweest - zelfs bij andere vrouwen - danste niet meer, maar dreef schokkerig weg tussen de hoge heggen.

Even later ging de deur weer open en kwam Frits van Engelen naar buiten. Hij liep, in gedachten verzonken, op de uitgang af. Hij liep rechtop, maar hij bewoog met zware, sombere passen.

Op dat moment schoot er een gestalte uit de bosjes achter mij, recht op Van Engelen af. Eerst dacht ik dat het een of ander beest was, een aap of zo, zo snel bewoog hij. Toen herkende ik hem. Janus Kiepoog. Hij had zijn vuilniszak niet bij zich vandaag. Hij ging pal voor Van Engelen staan, keek hem aan met een woeste blik in zijn ene oog, vanonder zijn wilde zwarte haren - en hield zijn hand op, als een bedelaar die om geld vraagt.

Ik kon het gezicht van Van Engelen niet zien; ik kon alleen horen dat hij zei, 'ga weg, jij'. Hij duwde hem opzij met één arm.

De zwerver wankelde even, en ging toen opnieuw voor Van Engelen staan, met uitgestoken hand. Hij zei niets, maar snoof en blies, als een boze beer.

Opnieuw duwde Van Engelen hem weg. Op dat moment verscheen voor de ingang van het crematorium een zwarte Mercedes. Er stapte een chauffeur uit. Die opende het achterportier van de auto. Van Engelen, die zich had losgemaakt van Janus Kiepoog, stapte in, zonder zich al te veel te haasten. De chauffeur deed het portier dicht, zonder enig acht te slaan op de zwerver. Hij reed meteen weg.

Janus Kiepoog keek er niet eens meer naar. Hij spuugde op de grond, keek even in de rondte, zag mij zitten, en spuugde nog een keer. Vervolgens beende hij weg, over de stoep.

Ik besloot hem te volgen. Het was een impuls. Ik had ineens het gevoel dat ik achter hem aan moest gaan. Ik wist niet waarom. Het was toepasselijk, op de een of andere manier. De ene *loser* volgt de andere.

Hij banjerde met een ongelooflijke snelheid de laan uit van het crematorium, in de richting van het centrum. Ik pakte snel mijn fiets en begon achter hem aan te rijden. Het crematorium lag aan de oostkant van de stad, het was nog wel een klein half uur lopen naar het centrum, maar daar leek hij toch naar toe te gaan. Hij liep pijlsnel door de straten van Prinsenburg-Oost, zijn rug diep gebogen, zonder op of om te kijken, als een opgejaagd beest. Ik volgde hem op een metertje of dertig.

Na een tijdje kwamen we bij een drukke verbindingsweg, parallel aan het spoor. Die bleef hij volgen. We kwamen langs Hotel Het Rechte Spoor, waar vanavond de PB bij elkaar zou komen. Maar er was nu nog niemand. Hij rende maar door, in hetzelfde, moordende tempo. Hij had de conditie vaneen paard. Ik zag dat hij ineens weer zijn vertrouwde vuilniszak onder zijn arm geklemd hield. Waar hij die vandaan had gehaald, was me een raadsel. Terwijl hij liep, leek hij steeds dieper voorover te buigen, ineen te krimpen. Het zou me niet verbaasd hebben als hij ineens in een weerwolf was veranderd, of iets dergelijks.

Ik was benieuwd waar hij naartoe ging. Hij bleef dezelfde weg volgen, tot we bij het kanaal kwamen. Daar stak hij de brug over, toen sloeg hij rechts af, in de richting van het spoor. Hier lag een oud,

vergeten woonwijkje, ingeklemd tussen spoor, kanaal, verkeersweg en kantoorgebouwen, waaronder het gebouw van de krant. Hij bleef doorlopen, langs verloederde panden, blinde muren bekladderd met graffiti, dichtgespijkerde deuren. De straat liep naar de spoorlijn toe. Bij het spoor sloeg hij linksaf. Hij ging nu in de richting van het station.

Hij had me nog steeds niet in de gaten. We staken een pleintje over. Hier had Ellen ooit een kamer gehad, lang geleden, toen ze voor het eerst op zichzelf ging wonen. Ik was er maar één of twee keer geweest. Eén avond kon ik me nog vaag herinneren. Ik was stoned, verliefd, gefrustreerd. Ik had haar naar huis gebracht en probeerde haar te zoenen, bij de deur. Ze week handig achteruit, zodat ik niet bij haar gezicht kon komen.

Even later kwamen we uit op het Stationsplein. Links van ons lag hotel Terminus, maar daar besteedde Janus Kiepoog geen aandacht aan. Hij liep het plein op, en stormde over de stenen trap naar boven, langs een van de bronzen leeuwen, de Stationshal in. Ik zette snel mijn fiets op slot in een fietsenrek en volgde hem naar binnen.

Hij was al aan de andere kant van de hal toen ik het Station binnen ging. Hij rende de trap van de loopbrug op, naar de sporen. Ik vroeg me af wat hij daar wilde gaan doen. Ik kon me niet voorstellen dat hij de trein moest hebben. Misschien was dit een vaste stek van hem - een droge plek, warm in de winter, koel nu in de zomer.

Hij ging de trap af naar het eerste spoor. Terwijl ik nog boven aan de loopbrug stond, zag ik dat hij plotseling neerzeeg op een houten bank op het perron, tegen een groot reclamebord aan. Daar bleef hij zitten.

Wat nu gedaan? Ik volgde hem naar beneden. Ik liep naar de bank toe en ging naast hem zitten. Waarom ook niet?

Hij had me ongetwijfeld gehoord, maar hij besteedde geen aandacht

aan me. Hij zat diep ineengedoken op de bank, zijn hoofd verborgen in zijn handen.

Ik zei niets. Ik staarde voor me uit. Ik droomde zelfs een beetje weg. Ik vond het wel prettig om hier te zitten. Het was koel. En knus. Twee zwervers naast elkaar, twee mannen alleen op de wereld, dacht ik. Kon ik niet met hem op gaan trekken? Het zou wel een bak zijn. Sliepenbeek zou zich dood lachen.

Ik schrok op van een keiharde dreun die vlak achter me klonk. Ik keek opzij en zag Janus Kiepoog naar me grijnzen, met zijn goede oog, en een mond met rotte tanden. Hij had het reclamebord een klap gegeven. 'Heb je een vuurtje?' vroeg hij. Hij had een peuk in zijn hand, een slecht gedraaid shaggie.

Het was de eerste keer dat ik hem hoorde praten. Hij klonk verrassend normaal - een beetje hees - krakend - tegelijk had zijn stem iets zachts, iets liefs bijna - onschuldig.

Ik rookte niet, maar ik had altijd een aansteker bij me. Ik haalde hem tevoorschijn en bood hem een vuurtje aan. Ik moest opzij leunen om zijn shaggie aan te kunnen steken - hij deed geen moeite om mijn kant uit te komen.

Hij bedankte me ook niet. Hij begon zwijgend te roken, zonder verder acht op mij te slaan.

Ik had het gevoel dat ik een gesprek moest beginnen. Ik wist alleen niet wat ik moest zeggen. Ik had in ieder geval een excuus om hem nog eens goed te bekijken. Hij droeg dezelfde kleren die hij altijd aan had - een vuile legerjas met een gescheurde voering, een zwarte ribfluwelen broek die half aan flarden was, een zwarte sjaal om zijn nek. Hij had alleen geen kistjes aan die dag; hij droeg sandalen.

Ik kuchte. 'Er doen over jou heel wat verhalen de ronde in

Prinsenburg.’

Hij keek even opzij en wierp me een boze blik toe, alsof ik hem op de een of andere manier had beledigd. Hij zei niets.

‘De één zegt dat je in een trip bent blijven hangen, de ander zegt dat je een kind uit een brandend huis hebt gered, de volgende zegt weer iets anders.’

Hij reageerde niet. Hij keek recht voor zich uit, alsof hij me niet hoorde, alsof ik überhaupt niet bestond.

‘Volgens Frits van Engelen heb je jarenlang op de snoepfabriek gewerkt. Toen de oude Van Engelen daar de baas was.’

Hij blies een wolk rook uit door zijn verrotte tanden en spuugde op de grond.

‘Hij zei dat je in een verpakkingsmachine beknelde bent geraakt.’

Geen antwoord.

‘Je kreeg geld van de oude Van Engelen, toch?’

In de verte klonk het geluid van een naderende trein. Ik voelde even een soort van rilling door hem heen gaan. Hij stak zijn neus in de lucht, alsof hij iets probeerde te ruiken. Als een beest in een bos die zijn oren spitst om het gevaar in te schatten dat op hem af komt.

De trein kwam piepend en krijsend tot stilstand. Ik voelde hem weer verslappen. Er waren een paar mensen het perron opgekomen, die instapten. Een paar anderen stapten uit, en verdwenen. Twee minuten later reed de trein weer weg.

‘Ik begrijp dat je geld wilt hebben van Frits van Engelen, maar die wil niks geven.’

Nog steeds gaf hij geen antwoord.

‘Je was toch in het crematorium net? Ik heb de oude Van Engelen ook gekend. Een bijzondere man. Ik vind het erg dat hij dood is. Jij

ook?’

Even leek er een reactie te komen. Zijn hoofd ging een millimeter opzij, alsof hij op het punt stond om iets te zeggen. Maar er kwam niks.

‘Waarom zeg je niks? ... Hoe komt het dat je ... zo bent geworden?’

Hij nam een laatste, diepe trek van zijn shaggie en gooide de peuk weg. Ineens keek hij opzij. ‘Dat kan ik jou ook vragen’, fluisterde hij, met zijn zachte, krakende stem - en hij grijnsde erbij.

Op dat moment klonk opnieuw in de verte het geluid van een naderende trein. Opnieuw wierp hij zijn hoofd in zijn nek en spitste hij zijn oren.

En ik begreep het nog steeds niet. Stommeling die ik was. Ik had geen benul van wat er ging gebeuren.

Hij stond langzaam op en keek me aan, met zijn zwarte, sombere, beestachtige oog. ‘Ik ben de laatste zigeuner’, zei hij, op een ernstige, bijna plechtige toon. ‘Mijn familie is uitgeroeid in de oorlog.’

Het waren zijn laatste woorden. De trein die het station binnen kwam denderen was een intercity, die niet in Prinsenburg stopte. Janus Kiepoog wandelde naar de rand van het perron en stapte zonder enige aarzeling voor de aanstormende trein.

*

Tot op de dag van vandaag zie ik nog regelmatig voor me hoe Janus Kiepoog het perron overstak en voor de aanstormende trein stapte. Hij had er op zitten wachten. En ik had niks in de gaten gehad. Ik had hem het vuurtje gegeven voor zijn laatste sigaret, zonder het te beseffen.

Ik voelde me enorm schuldig. Ik had hem makkelijk kunnen tegenhouden. Ik had hem alleen maar aan zijn arm hoeven trekken.

Het was een uur of zes toen ik eindelijk het station kon verlaten. Er was van alles om me heen gebeurd - de politie was erbij geweest, de ambulance, een man die het had gezien was flauw gevallen - maar ik kreeg het maar half mee. Ik was in shock. Nadat ik een rechercheur alles had verteld wat ik wist, kon ik pas weg.

Ik fietste naar huis. Ik had het gevoel dat ik in een soort cocon zat. Er hing een vreemde stilte om me heen. Af en toe leek het of ik een schreeuw hoorde, het krijsende gefluit van een trein, het ijselijke gepiep van een rem.

In mijn flatje zakte ik neer op de bank. Ik voelde me uitgewrongen, uitgeput - zo leeg als ik me nog nooit had gevoeld. Ik had een droge mond, maar ik had geen zin in bier of wijn. Honger had ik ook niet. Ik kon me niet voorstellen dat ik ooit nog ergens naar zou verlangen - naar eten, drinken, seks. Het gevoel van bevrijding dat ik 's middags had gehad, was helemaal weg. Ik had geen idee waar ik nog voor moest leven.

Ik viel in slaap. Toen ik wakker werd, had ik weer dat lege, koude gevoel in mijn borstkas – alleen erger nu, schrijnend – er scheurde een schreeuwende angst door me heen. Ik had het idee dat ik half buiten de realiteit verkeerde. Mijn hoofd was gloeiend heet; het leek of ik koorts had.

Ik hield mijn hoofd onder de kraan. Ik keek op de klok. Bijna negen uur. De bijeenkomst van de PB was een uur geleden begonnen. Kon het mij nog schelen wat daaruit kwam? Niet echt. Toch had ik het gevoel dat er iets stond te gebeuren vanavond. Dat er een bom op barsten stond. Ik hield het niet langer uit in mijn flat. Ik ging de deur uit, haalde mijn fiets uit de berging en reed naar de stad.

Het begon al te schemeren. Er lagen kleine plassen op straat. Het

had blijkbaar geregend. Ik had er niets van gemerkt. De oranje lichten van de lantaarnpalen op de Wilhelminaweg weerspiegelden in het water. Het gaf me even een geruststellend, bijna knus gevoel. Alsof ik even terug was in een andere tijd. Uit een zijstraat klonk geschreeuw. Een bierblikje kletterde op straat. Mijn onrust was prompt weer terug.

Dat gevoel bleef bij me in de stad. Het was rumoerig op straat. Bedreigend. Overall hingen groepjes jongeren rond. Waar kwamen ze ineens vandaan, al die jongeren? Waren er vroeger ook zoveel jongeren geweest? Ze zagen er ook zo agressief uit allemaal. Met die ellendige honkbalpetjes.

Ik fietste verder, met een opgejaagd gevoel. Dit was mijn stad niet meer, schoot het door me heen. Het was mijn tijd niet meer. Mijn tijd was voorbij. Ik zag Janus Kiepoog weer voor me. Voor de trein stappen. Ik zag Ellen staan praten in de aula van het crematorium. 'Ik weet niet of ik verder wil.' Misschien stond ze alweer achter de bar vanavond, in de Kleine Werelt. Maar daar wilde ik niet meer naar toe.

Voor hotel 't Rechte Spoor was het druk. Ook hier groepjes jongeren. Type voetbalvandalen - met brommers. Ze hingen rond, zonder duidelijke reden. Er was ook veel politie op de been.

Voor de ingang van het hotel stond een bewaker. Met behulp van mijn perskaart wist ik binnen te komen. In de hal hing een zure lucht van rook en bier. In de grote zaal was het afgeladen vol. Het was lawaaiig - als in een volle kroeg op zaterdagavond. Maar een uitgelaten stemming heerste er niet. In de toon van de stemmen zat verbittering. Alsof de mensen naar een voetbalwedstrijd hadden gekeken en boos waren over de nederlaag.

Ik kwam precies op het juiste moment binnen. Kees Klein kwam het podium op. Hij liep naar de microfoon met een enveloppe in zijn hand.

‘Het is mij een eer’, riep hij, ‘om de uitslag bekend te mogen maken van de verkiezingen voor de nieuwe partijvoorzitter en burgemeesterskandidaat van onze partij, het Prinsenburgs Belang.’

Het werd stil in de zaal. Je voelde de spanning.

Kees maakte de enveloppe open en haalde er een blaadje uit. ‘Er zijn 965 stemmen uitgebracht. Er waren 7 blanco stemmen. De verkiezingen zijn gewonnen met 498 tegen 460 stemmen door ...’ Hij las gewoon door zonder de zaal in te kijken. ‘... Erica de Koning.’

In een hoek van de zaal steeg gejuich op. Ik stond blijkbaar tussen de aanhangers van Rademakers, want om me heen zag ik teleurgestelde gezichten. Een paar mensen klaptten beleefd.

Tante Erica kwam het podium op. Met haar kleine dikke lijfje waggelde ze naar de microfoon. Zoals altijd stond ze stijf rechtop, op de sterke dikke benen van een hotelbazin. Kees Klein stond naast haar te glimmen. Mijn oude klasgenootje. Het stille jongetje met als hobby de tweede wereldoorlog, die nog bij zijn moeder woonde in een klein huisje in een volksbuurt. Misschien was dit wel het hoogtepunt van zijn roem. In de verte glom zijn ringbaardje om zijn hoofd als een soort omgekeerde stralenkrans - het aureool van een duivel, in plaats van een heilige, schoot het door me heen - hoewel dat ongetwijfeld nergens op sloeg.

Tante Erica moest op haar tenen staan om bij de microfoon te komen. ‘Mijn doel’, riep ze – en weer trof me haar vreemde accent, dat me laatst in Terminus ook al was opgevallen, en daarvoor eigenlijk nooit - een ouderwetse, half-deftige, half-Duitse tongval – ‘is om van Prinsenburg weer een hechte werkgemeenschap te maken!’

Er werd gejuicht en geklapt. Ongetwijfeld hadden de meesten de woorden herkend die oom Wim hier had gesproken, zes weken

geleden, bij de afsluiting van zijn campagne. De slogan waarmee hij zijn speech die avond had afgesloten. Nu gebruikte zij hem om haar speech mee te beginnen.

‘Om het karwei, dat door mijn man is begonnen, af te maken!’

Ze was een beetje aarzelend begonnen, maar kwam geleidelijk meer op dreef. ‘Ik zal ervoor zorgen dat mensen die kunnen werken, gaan werken! Dat nietsnutten weer burgers worden! Dat niemand aan de kant blijft staan! Dat bedrijven zich niet kunnen onttrekken aan ons tienpuntenplan! Dat bedrijven niet op de loop kunnen gaan! Dat er maar één instantie de baas is in Prinsenburg: de gemeente, de overheid! Dat wetsovertreders worden bestraft! Dat drugscriminelen geen seconde rust meer krijgen! Dat ...’ hier pauzeerde zij even ‘... de moordenaar van mijn man wordt gevonden!’ Die woorden werden met groot applaus ontvangen. ‘En dat ...’ opnieuw lastte zij een pauze in, ‘die milieu-activisten worden verjaagd uit de Kalverpolder!’ Deze belofte, die voor mij een beetje uit de lucht kwam vallen, kreeg nog meer bijval.

‘Laat ze oprotten!’ schreeuwde er iemand in de zaal, tot grote hilariteit van de rest.

‘Dat gaan we ze ook laten doen’, antwoordde tante Erica prompt, met een blos op haar gezicht. ‘Ze worden vannacht al weggejaagd!’

Het publiek was duidelijk verrast door deze wending. De zaal bleef tamelijk stil. Kees Klein keek haar geschrokken aan. Ze was blijkbaar voor haar beurt aan het praten. Dat besepte ze nu zelf ook. ‘Ik kan er verder nu niet teveel over zeggen’, voegde zij er snel aan toe. ‘Natuurlijk hebben we de overwinning nog niet binnen’, ging ze verder. ‘De verkiezingen moeten nog plaatsvinden ...’

De rest van de toespraak sloeg een beetje dood. De felheid vloeide

langzaam weg uit haar stem. Ik vroeg me af wat ze had bedoeld. Stond er een politie-actie gepland voor vanavond? Het was vreemd, maar ik had bijna een soort heimwee naar oom Wim. Die had toch, als ik er nu op terugkeek, een bepaalde mildheid gehad, een bepaalde gematigdheid, die bij tante Erica ontbrak. Oom Wim zei misschien hetzelfde, maar je had bij hem toch altijd het idee gehad dat het allemaal niet zo'n vaart zou lopen. Bij haar wist ik dat nog zo net niet.

Het was ook te merken in de zaal. Er was een groep fanatiekelingen die hard schreeuwde en razend enthousiast was. Maar een deel van het publiek was terughoudender. Er heerste niet die eenheid van de campagne-avond.

Nadat ze was uitgesproken, klonk, net als op de campagne-avond van oom Wim, het Prinsenburgse 'volkslied' over de speakers. Ik herkende het nu zonder moeite. Ik had het in de afgelopen maanden vaak genoeg gehoord. Het was een schlagerachtige smartlap met een quasi-middeleeuwse tekst, die – zo had ik inmiddels ontdekt - een paar jaar geleden door een plaatselijke componist was bedacht. 'En prins Jan kwam hier gevaren, in de edele Prinsenburg, het was voor 700 jaren, in de edele Prinsenburg.' Dat was het refrein. De coupletten waren even onbegrijpelijk. Volgens mij was er niemand die wist waar het op sloeg, maar iedereen zong altijd in volle overtuiging mee.

Ook nu weer barstte het gezang los. Ik begon richting de uitgang te schuifelen.

Bij de deur naar de hal liep ik tegen Marja aan. Aantekenboekje en pen in de aanslag. 'Hé, Josje', riep ze. '*What are you doing here?*'

Het klonk vertrouwd.

'Ik kon het niet laten', zei ik.

'Wat is er gebeurd op de krant, man? Albert zegt dat je niet meer

terugkomt.’ Ze keek me een beetje schaapachtig aan, maar ze klonk oprecht verontwaardigd. We schuifelden samen naar de uitgang.

‘Mijn jaarcontract wordt niet verlengd. Ik ben er maar meteen mee gekapt.’

‘Tjeetje zeg. Ik vind het echt *totally unfair* van Sliepenbeek. Er is niemand die zoveel eigen nieuws heeft altijd als jij.’

Het was sportief van haar. Ik had me altijd geërgerd aan Marja, maar ze was tenminste eerlijk. Dat had Albert niet kunnen opbrengen.

‘Ik denk dat hij je gewoon niet mag’, zei ze. ‘Kun je niet protesteren of zo? Bij de directie?’

We waren in de hal aangekomen, waar het rustiger was.

‘Ik weet het niet. Ik zie wel.’

Het zou natuurlijk kunnen. Misschien kon ik me terugvechten. En iets met Marja beginnen wellicht. Ze zag er de laatste tijd niet onaardig uit, met haar korte rokje en maillot. ‘Wat is er vanavond gebeurd hier? Ik kom net pas aan.’

Ze keek op haar horloge. ‘Hoe laat is het? Shit, kwart voor tien. Ik heb niet veel tijd meer. Ik tik niet zo snel als jij.’ Ze lachte even.

‘Hou op, zeg. Hoe heeft tante Erica eigenlijk weten te winnen? Ik kom net pas binnenlopen.’

‘Het was een tamelijk brave bedoening. Ze hebben alletwee hun programma gepresenteerd. Toen is er gestemd.’

‘Zou het eerlijk gegaan zijn, denk je?’

Ze keek me ongelovig aan. ‘Hoezo? Waarom niet?’

‘Het viel me op dat Kees Klein de uitslag presenteerde. Hij is natuurlijk partijsecretaris, maar hij heeft wel een belang. Hij steunde mevrouw De Koning.’

‘Dat wil toch niet zeggen dat hij de boel belazert? Dat kan ik me niet

voorstellen.’

Ik dacht, ze is nog naïever dan ik. Dat was dan nog enige troost voor mij. Als ik nog bij de krant had gewerkt, zou ik hier zeker in zijn gedoken. Maar ik werkte niet meer bij de krant. En Marja was niet van plan om zich extra moeilijkheden op de hals te halen.

Ze nam afscheid en haastte zich naar de krant. Onwillekeurig voelde ik even iets van pijn toen ze wegliep. Ik zou haar waarschijnlijk nooit meer zien.

Ik dacht er nog even over om op zoek te gaan naar Kees Klein, maar wat zou ik met hem moeten bepraten? Mij interesseerde eigenlijk nog maar één ding, wie oom Wim had vermoord. Maar ik had nog geen steeds flauw idee hoe ik daar achter kon komen.

Ik volgde Marja naar buiten. Ik zag haar al niet meer. Het was nu half-donker. De jongens met de brommers stonden er nog. Ik dacht zelfs dat ik er één herkende: de jongen die me afgelopen zondag naar het huis van Kees Klein had gebracht, op het Leeuwerikplein. Ik herkende hem aan zijn sikje. Zouden ze een soort ordedienst vormen, vroeg ik me af. Of zochten ze gewoon vertier?

Opeens gebeurde er iets. Ze begonnen te schreeuwen naar elkaar. Daarna sprongen ze op hun brommers. Op hetzelfde moment stooft een politiebusje uit de zijstraat, met gillende sirene. Over de weg kwam ook een politie-auto aangescheurd, met sirene op. De brommers scheurden achter de politie-auto's aan.

‘Wat is er aan de hand?’ vroeg ik aan de bewaker bij de deur.

‘Het is weer raak in Noord’, zei hij. ‘Er wordt weer geknokt.’

Zou ik gaan kijken, vroeg ik me af? Ik wist niet eens of ik dat wel durfde. Ik klom op mijn fiets en begon richting het station te fietsen – langzaam, met tegenzin, maar onafwendbaar, alsof ik werd

aangetrokken door mijn noodlot.

Ik was in een paar minuten bij het station. Zonder erbij na te denken fietste ik de tunnel in. Ik zag het gevaar pas toen het te laat was. Geschreeuw verderop in de tunnel. Toen een enorme knal, van een rotje of zo. Het galmde tussen de spelonken. Ik schrok me te pletter. Ik wilde omdraaien, maar ik deed het niet. Ik kon het op de een of andere manier niet. Opeens waren ze daar, op het fietspad voor me. Een groepje jongeren - vier, vijf. Ik kon niet zien of het allochtonen of autochtonen waren. Niet dat het iets uitmaakte. Ze hadden kettingen en stokken. Nu is het gebeurd met me, dacht ik.

Pas toen zag ik dat ze me niet hadden gezien. Ze gingen in dezelfde richting als ik. Ik keek ze op de rug. Maar ik wist, als ik nu omdraaide, zouden ze het horen, dan zouden ze weten dat ik bang was en achter me aankomen. Ik trapte door, als een blinde, en ineens was daar een gat, tussen twee van de jongens in. Eentje week een beetje uit naar links, een ander naar rechts. Ik dook er met mijn fiets tussenin. Ik was ze voorbij voordat ze het in de gaten hadden.

Er ging een woest gehuil op achter me. Gevloek en getier. 'Pak 'm!' hoorde ik. Ze begonnen achter me aan te rennen. Er was natuurlijk geen enkele reden voor hun om mij te 'pakken', maar dat maakte ze niet uit. Ze volgden hun instinct. Ze moesten me hebben.

Ik fietste voor mijn leven. Er klonk een wilde kreet vlak achter me. Ik hoorde gehijg in mijn oor. Toen een klap op mijn bagagedraaier. Ik dacht, nu hebben ze me. Ik was nog nooit zo bang geweest. Maar mijn fiets stopte niet. Ik kon doorfietsen. Ik leefde nog. Maar ze bleven rennen. Ik dacht dat ze nooit ophielden. Ik was ervan overtuigd dat ze me dood zouden slaan als ze me te pakken zouden krijgen. Ik hijgde als een gek. Ik had mijn hart nog nooit zo hard horen kloppen.

Toen ik de tunnel uit kwam, merkte ik dat ze het begonnen op te geven. Het fietspad ging omhoog, toch werd de afstand tussen mij en mijn achtervolgers groter. Ik fietste nog een tijd hard door, zonder om te kijken. Er klonk nog wat gevloek achter me en geschreeuw. Pas toen de eerste huizen van de Vogelwijk opdoemden, durfde ik een klein beetje vaart te minderen. En om te kijken. Ze waren weg. Het zweet liep aan alle kanten van mijn lijf. Ik was kapot.

Ik was echt heel bang geweest. Ik was nog nooit in mijn leven in elkaar geslagen. Ik had er ook weinig trek in. Ik was niet zo'n held, besepte ik. Er schoot een gedachte door me heen. Hoe zou ik me gehouden hebben in de oorlog? Het was allemaal makkelijk om boekjes te lezen en naar films te kijken, en te denken dat jij nooit de dingen zou doen die de slechterikken en de lafaards deden, maar in het echt was alles anders. Heel anders. Wat had ik meegemaakt in mijn leven?

Boven de arbeidershuizen van de Vogelwijk was een rode gloed zichtbaar. Ergens moest een flinke fik aan de gang zijn. Of meerdere. Er klonken sirenes. Oorlog, dacht ik. Het was oorlog in Prinsenburg. Hier en nu, niet in het verleden.

Maar ik had geen zin meer om te gaan kijken in de wijk. Wat als die gasten me weer zouden zien? Ik was nog steeds aan het trillen. Wat moest ik doen? Terug wilde ik ook niet meer. Zeker niet door de tunnel.

Ik besloot om door te fietsen naar de Kalverpolder. Naar Viktor de Goede. Had tante Erica er niet op gehint dat er vanavond een ontruimingsactie zou plaatsvinden in de polder? Ik kon Viktor daarvoor gaan waarschuwen. Het gaf me in ieder geval een doel – een doel dat me weg leidde van gevaar. Dacht ik.

Ik fietste verder, door het verlaten industriegebied. De fabrieken lagen uit te rusten, nadampend van werk en hitte in de warme zomernacht. Ik lette scherp op of ik geen opgeschoten jongeren zag. Allerlei beelden schoten door me heen. Ik zag mezelf naar school fietsen, op een donkere herfstochtend, m'n hart kloppend in m'n keel, zoals iedere morgen, omdat ik haar weer zou zien, in de hal bij het fietsenhok. Maar ze was er niet, die ochtend. Er stonden wat kinderen te kletsen, te roken. En iemand zei, 'heb je het gehoord, Ellen is van school af.' Ze was, halverwege het jaar, met school gestopt. Ik wist van niks. Waarom had ze mij niks verteld? Er was een lege plek in mij gaan zitten. Een leegte die nooit meer weg was gegaan.

Bij de snoepfabriek van Van Engelen brandde nog licht. Er stonden een stuk of tien auto's achter de hekken op het parkeerterrein en ik hoorde het brommen van machines in de verte. Hier werd gewoon gewerkt. Alsof er niets aan de hand was. Alsof de wereld niet in brand stond. Maar de slagboom bij de poort was vernield. Sommige ramen van het kantoorgebouw waren dichtgespijkerd, met planken. Ik keek omhoog. De lichtreclame van de Heaven's Angels was gedoofd. De zwierige letters waren niet meer dan schaduwen in de nacht, als stilhangende vogels.

Ik fietste het bospad in naar de polder toe. Ik kwam weer een beetje tot rust - maar niet lang. Toen ik bijna aan de andere kant van de bosrand was, werd ik ineens besprongen door twee mannen.

Ze grepen mijn fiets vast. Het waren punkers, met piercings, legerkistjes, geverfde haren. Ik schrok me dood, gespannen als ik was van de ervaring in de tunnel, maar ze waren minder gevaarlijk dan ze eruit zagen. Het waren bewakers die de wacht hielden voor het kamp van de milieu-activisten.

Ze vroegen wat ik kwam doen. Ik zei dat ik Viktor de Goede wilde spreken. Dat ik een bericht had voor hem.

Ze fouilleerden me. Ik moest mijn zakken leeg maken. Ze zeiden niet veel. Maar ik mocht verder. Een van de twee pleegde een telefoontje met zijn mobieltje, blijkbaar om door te geven aan het kamp dat ik eraan kwam.

Ik fietste nog een klein stukje langs de bosrand, toen stapte ik af. Ik zette mijn fiets vast aan een boompje en ging lopend verder. Even later stuitte ik opnieuw op een barrière. De activisten hadden een barricade gebouwd - een enorme berg van kapotte fietsen, roestig prikkeldraad, etensresten, plastic rommel, gebroken tuinstoelen en nog meer dat ik in het half-duister niet kon onderscheiden. De berg was wel twee meter hoog en strekte zich uit van de bosrand tot tientallen meters de polder in. Erachter stond een grote groep polderkrakers bij elkaar. Een paar stonden in mobiele telefoons te praten. Anderen waren nog meer rotzooi op de barricade aan het gooien. Het was duidelijk dat Viktor de Goede geen waarschuwing meer nodig had van mij. Hij was klaar voor de strijd.

De polderkrakers wuifden me verder. Ik liep door naar het kamp. Het was veel groter geworden dan toen ik er voor het laatst was geweest. Wanneer was dat? Een week of drie geleden. Het leek nu wel een anarchistische camping, zo vol stond het met tenten en oude caravans. Overal brandden vuurtjes, zaten jongeren in groepjes op de grond. Ik rook de geur van eten - groente-achtig eten, geen barbecue - en van wiet.

Het kostte me enige tijd om Viktors caravan te vinden. Hij had nog enige ruimte voor zichzelf weten vrij te houden. Zijn moestuintje achter zijn caravan was onaangetaast. Zijn voortuintje ook. Maar verder was

zijn plek helemaal ingebouwd door tenten, caravans, geïmproviseerde waslijnen en luifels. Bijna alsof hij in een woonwijk woonde.

Ik zag hem bij zijn caravan staan, met een grote schop in zijn hand. 'Viktor!' riep ik.

Hij keek me aan alsof hij me niet meteen herkende. 'Hé. Ben jij hier?' Hij maakte een nerveuze indruk. Er zaten zenuwtrekjes in zijn gezicht. Het leek of hij een beetje minzaam probeerde te glimlachen, alsof hij wilde aangeven dat hij ver boven al het gedoe stond om hem heen, en tegelijk een vastberaden houding wilde uitstralen, alsof hij me wilde uitdagen om iets kritisch te zeggen. Ik dacht eraan hoe hij op de Markt had gestaan vorige week en de menigte had toegesproken. Het was een soort oorlogsverklaring geweest, als je erover nadacht. En de oorlog stond nu voor de deur.

'Wat is hier allemaal aan de hand?' vroeg ik.

Hij haalde zijn schouders op. 'Je ziet het. Ben je hier voor de krant?'

'Min of meer.' Ik had geen zin om hem te vertellen dat ik gestopt was bij de krant. Ik besepte nu dat ik altijd overal had kunnen komen en met iedereen had kunnen praten omdat ik een rol had gehad - als journalist. Nu had ik geen rol meer. Er was in feite geen reden meer voor hem om met mij te praten. 'Wist je al dat er een politie-actie is gepland vannacht? Tenminste, dat denk ik.'

Hij lachte schamper. 'Wat dacht jij?'

'Hoe dan?'

'Ach, wij horen weleens wat.'

Onwillekeurig was ik toch weer onder de indruk van de vitaliteit die hij uitstraalde, zoals hij daar stond, in zijn t-shirt vol zweetplekken, zwarte vegen op zijn gezicht. Misschien had ook hij weleens twijfels, maar in zijn ogen brandde toch dat heilige geloof in het grote doel dat

hij nastreefde – zijn Nieuwe Wereld. In zekere zin was ik jaloers op hem. In mijn jeugd had ik me soms ook zo gevoeld – dat waren hemelse momenten geweest, waarin je één was met je gevoel en alles wat er in je zat. Nu kon ik dat met geen mogelijkheid meer terughalen. ‘Jullie gaan de strijd aan?’

‘Geloof dat maar. We laten ons niet verjagen. Nooit. Schrijf dat maar op.’

‘Heb je gehoord dat er weer rellen zijn in Noord? Je hebt dus ook best kans dat ze niet komen vannacht.’

Hij haalde zijn schouders op. ‘We zien wel.’

Er kwam een meisje aangelopen, hijgend - waarschijnlijk met een blos op haar gezicht, al kon ik dat niet zien. ‘Viktor!’ riep ze, met een Limburgs accent. ‘Kom eens kijken. We zijn klaar met de valkuil!’

Ze trok aan zijn arm. Het was nog een jong meisje, een kind. Hij liet zich door haar weg leiden.

Ik ging niet mee. Ik vond niet dat ik het recht had om mee te gaan. Ik had er opeens ook geen zin meer in. De valkuil? Was iedereen gek geworden?

Nadat Viktor in het duister was verdwenen, slenterde ik een beetje door het kamp. Alleen. Half-verdwaald, half-verdwaasd. Ik had het gevoel dat ik weg moest gaan, tegelijk was er niets buiten het kamp waar ik naartoe wilde. Ineens kreeg ik een klap op mijn schouder. ‘Jos! Wat doe jij hier?’

Het was Casper, mijn oude schoolvriend, waar ik een tijdje geleden nog mee had staan kletsen in de Kleine Werelt.’

‘Dat kan ik jou ook vragen. Kom jij hier vaker?’

‘Nee, dit is voor het eerst.’ Hij ging ook al richting 50, dacht ik, maar hij zag er nog jong uit, in een spijkerbroek en t-shirt. Hij lachte

breeduit. Hij had een flesje bier in zijn hand. 'Mijn vriendin heeft me hier naartoe meegenomen. Zij is milieu-activist, weet je. Geweldig hier, hè?'

Casper bleek rond een kampvuurtje te zitten, met een stel mensen, waaronder zijn vriendin, een nogal hanig type, met een grote neus en een sjaaltje om haar hoofd. Ik ging erbij zitten. Ik kreeg een biertje in mijn hand gedrukt en even later een joint. Casper begon te zoenen met zijn vriendin, alsof we op een schoolfeestje waren. Ik twijfelde wat ik moest doen met de joint. Ik dacht, wat kan het me ook schelen. Ik nam één diepe teug. Ik dacht dat ik dood ging. Ik had al jaren niet meer gerookt of geblowd. Ik was meteen van de wereld.

Ik gaf de joint door en zakte weg in een draaierige roes. Ik probeerde nog wel een gesprek aan te knopen met iemand naast me, maar volgens mij sloeg ik een hoop wartaal uit. Ik weet niet meer wat ik allemaal zei. Er kwam nog een paar keer een joint voorbij. Langzaam strekte ik me steeds verder uit, zakte ik onderuit, totdat ik op zeker moment gras voelde bij mijn gezicht. Ik deed mijn ogen dicht en viel in slaap.

Het eerste wat ik zag toen ik wakker werd was de lucht. Donker nog, maar er was al een klein streepje licht te zien. Ik was alleen. Het kampvuur smeulde nog na, maar verder was de plek verlaten. In de verte hoorde ik lawaai. Geschreeuw, geronk van motoren. Toen een enorme knal. Ik besepte ineens dat ik van zo'n zelfde knal wakker was geworden.

Ik krabbelde op. De herrie kwam van de kant van het bospad, waar mijn fiets ergens stond. Ik begon die kant uit te lopen, half wankelend nog, versuft van de slaap. Overal zag ik verlaten vuurtjes en tenten. Iedereen was weg. Aan het knokken?

Ik liep weg van het kamp naar de bosrand. Ik was er niet gerust op. De herinnering aan de tunnel bij het station was nog te vers. Ik begon achter de bomen langs in de richting van de barricade te sluipen. Toen ik op een meter of dertig was genaderd, hield ik stil. Verscholen achter een boom keek ik naar het nachtmerrie-achtige tafereel rond de afvalberg.

Er was een grote vechtpartij aan de gang. Jonge kerels stonden op elkaar in te slaan met stokken en kettingen. Vanaf de barricade werden stenen en andere rommel naar beneden gegooid. Voorzover ik kon zien ging de strijd tussen milieu-activisten en reischoppers uit de stad. Er was geen politie te bekennen. Blijkbaar was er een groep tuig uit de stad gekomen en had het kamp aangevallen. Ze dachten misschien dat ze de milieu-activisten makkelijk aankonden, maar dat viel tegen. De polderkrakers waren goed georganiseerd en hadden zich goed voorbereid.

Even voelde ik een soort van opgewonden spanning bij het zien van het gevecht. Alsof ik naar een film stond te kijken. Het duurde maar een moment. Toen stonden er ineens twee jongens vlak voor mijn neus keihard op elkaar in te slaan met honkbalknuppels. Eén had een hanekam, de ander had een bromfietshelm op. Ze vochten als bezetenen. De woede en haat spatten eraf. De jongen met de hanekam kreeg een harde klap op zijn hoofd, en viel op de grond; achter hem verscheen opeens een derde jongen, kaalgeschoren, met een leren jack aan. Hij trok een mes - ik zag de snelle beweging van zijn arm, ik zag het zilver van het lemmet oplichten in de ochtendschemering - en stak het in de rug van de jongen die op de grond lag. Daarna renden ze weg, de twee.

Ik was in shock. Ik wist niet wat ik moest doen. Ik durfde niet achter

de boom vandaan te komen. Ik haalde mijn mobieltje uit mijn broekzak. Hij deed het gelukkig. Ik belde het alarmnummer. Ik kreeg zowaar iemand aan de lijn. 'Er is iemand neergestoken', fluisterde ik. 'Kom vlug.'

De man aan de de andere kant begon vragen te stellen. Waar ik was, wie ik was. Hij bleef maar doorvragen. Beweegt hij nog? Kunt u nog met hem praten? Haalt hij nog adem? Waar is hij gewond geraakt? Ik was niet in staat om te antwoorden. Hij verbrak de verbinding.

Op dat moment kwam een groepje milieu-activisten aangerend. Zij bogen zich over hun maatje. Ik hoorde hun kreten. Te laat, jongens, dacht ik. Te laat. Dit is geen spel, dit is echt, hij is dood.

Ik had genoeg gezien. Ik draaide me om en begon te lopen. Weg van het geweld. Ik liep en liep, het kamp uit, langs de bosrand; toen die ophield, de polder in, richting Gastel - ik maakte een grote omtrekkende beweging rond de stad – het maakte me niet uit hoe lang ik moest lopen, als ik maar weg kon, weg van die vreselijke geluiden en geuren van stank en dood. Mijn benen trilden, ik had dorst, het bonkte in mijn hoofd – en ik liep maar. Langzaam werd het lichter – een zilveren hemel strekte zich uit over de polder - vogels floten en de bomen van de Gastelse bossen rezen groen en fris op uit de duisternis. Ik bleef lopen, over de landwegen, door de straten aan de rand van het dorp, het dorp voorbij, de Ronde Polder in. Toen ik Gastel voorbij was, kwam de zon op, over het land. Ik kwam een wandelaar tegen die zijn hond uitliet. Een boer op een tractor. Mijn gezicht werd langzaam warmer in het licht van de zon. Ik kwam in het stuk polder waar ik vroeger zo vaak had gespeeld en gezwommen - in de verte lag de snelweg, die was er toen nog niet geweest – ik kon me nog

herinneren dat hij werd aangelegd - het was een sport voor ons geweest om naar de overkant te rennen, tussen de auto's door - dat kon nu al lang niet meer, daarvoor was het veel te druk geworden. De eerste auto's waren alweer te horen, de eerste forenzen op weg naar hun werk. Hoe laat was het? Ik keek op mijn horloge. Half zes.

Ik stak het bruine bruggetje over dat de polder verbond met het Zuiderpark. Ik voelde het warme hout van de reling onder mijn handen. Ik liep te huilen, maar ik merkte het niet eens. Het was alsof het iemand anders was, die huilde, terwijl ik alweer doorgelopen was. Het hele stuk door het park, door de Heksenkring, door de Aristoteleslaan, waar Ellens opa had gewoond, tot de Wilhelminaweg, liep ik te huilen. In plaats van naar mijn flatje te gaan, liep ik, zonder erbij na te denken, uit een automatisme, door naar de straat waar ik was geboren, vlak om de hoek van de Wilhelminalaan - een nietszeggende straat met nieuwbouwhuizen uit de jaren vijftig. En wat ik altijd het meest gevreesd had in mijn leven, gebeurde. Mijn steeds terugkerende droom kwam uit. Ik herkende niets meer in de straat. De huizen zagen er heel anders uit dan ik me herinnerde. Het waren ineens twee-onderkap-woningen geworden in plaats van rijtjeshuizen. Ik liep door tot de hoek van de straat, waar mijn ouderlijk huis had gestaan, maar daar was nu niets meer. Het huis was weg. Er lag alleen een hoop zand. Verder niets. Alleen maar zand. Het huis was afgebroken. Er werd een nieuw huis gebouwd. Alles in de straat leek voor mijn ogen te vervormen en te vervagen en ik viel neer in het zand, mijn hoofd zakte voorover tussen mijn knieën en zo bleef ik zitten tot de bouwvakkers kwamen om met hun werk te beginnen.

Slot

'Over enkele ogenblikken naderen we station Prinsenburg.'

Om me heen begonnen reizigers hun tassen in te pakken en jassen aan te doen. Ik tuurde door het vuile raam naar buiten, over de kale, witte vlakke van de polder. Onbewust zat ik te wachten tot de lichtreclame van de Heaven's Angels in zicht kwam, maar die kwam natuurlijk niet. De fabriek was weg.

Voordat ik er erg in had reden we over de spoordijk langs het industrieterrein en waren we de plek voorbij waar de fabriek had gestaan.

De trein minderde vaart. De flats van Prinsenburg-Noord schoven voor het raam. De smurrie van gesmolten sneeuw spatte op onder de banden van de auto's die over de lange, rechte wegen kropen. Even later maakte het brede asfalt plaats voor smalle straatjes. De grauwe, gegranolde huisjes van de Vogelbuurt rammelden door het beeld. Ik zag twee kleine vrouwtjes met hoofddoekjes om achter een bushalte langs sjokken. Voor een rinkelende slagboom stond een rijtje auto's te wachten.

Ik draaide me om en keek door het raam aan de andere kant. In een fliets, half verscholen achter de huizenblokken, zag ik het gebouw van de krant - een rijtje ramen, een stukje van het dak. De remmen piepten. Op het moment dat we hotel Terminus voorbij reden, stond er iemand op en blokkeerde mijn uitzicht. Ik zag alleen nog maar een lange regenjas.

Ik borg het boekje op dat ik had zitten lezen - *De welgeordende werkmaatschappij*, door Wim de Koning - gooide mijn tas over mijn schouder en volgde de andere passagiers naar buiten. Op het perron

was het kil en winderig. In een mum van tijd zat de kou tot in alle hoeken en gaten van mijn lichaam.

Ik ging de trap op en stak de loopbrug over.

In de stationshal kreeg ik een ingeving. Ik liep de kiosk in. Ik wilde kijken of het boekje van oom Wim nog te koop was. Ik zag het nergens. Het gedachtegoed van Wim de Koning, dat Kees Klein een half jaar geleden nog zo met verve had verkondigd in de kerk, leek alweer vergeten te zijn in Prinsenburg.

Ik wierp een blik op de voorpagina van het Prinsenburger Dagblad. 'Rel rond feestverlichting centrum', was de opening. Door Albert Meester. De gemeente wilde energie besparen en had verordonneerd dat de Kerstverlichting dit jaar tot een minimum moest worden beperkt, tot woede van winkeliers en burgers. De oppositiepartij PB had 'vragen gesteld' in de gemeenteraad.

Ik kocht de krant niet.

Ik liep door naar de fietsenstalling, in de andere hoek van de hal. Daar huurde ik een fiets. Ik bond mijn tas op de bagagedrager.

Er ging een kleine schok door me heen toen ik buiten kwam. Het Stationsplein was veranderd in een grote bouwput. Het stond vol met hijskranen, bouwketen, hekken. De brede stenen trappen voor de uitgang waren gesloopt, de bronzen leeuwen waren weg. De fontein was ingepakt in plastic. Frits van Engelen – hij was definitief gescheiden van Elizabeth - had vanuit zijn kantoor een prachtig uitzicht op het werk. Alleen was Hotel Terminus niet meer te zien. Het was verdwenen achter een grote witte bouw wand.

Ik was al een half jaar weg uit Prinsenburg, maar ik had natuurlijk wel gehoord dat het Stationsproject uiteindelijk toch was doorgedaan. Nadat tante Erica de burgemeestersverkiezingen had verloren, en er

een CDA'er was gekozen tot burgemeester, had het gewone leven zich weer hervat. Bouwprojecten gingen weer door, mensen die geen zin hadden om te werken, kregen een uitkering, bedrijven die geen zin hadden om mensen aan te nemen, namen geen mensen aan. Politici praatten, golfers golfd, blowers blowden. Ik had nog gemaaild met Marja, over wat er allemaal was gebeurd, maar na een paar keer mailen viel er niet veel meer te zeggen en waren we opgehouden.

Ik stapte op mijn fiets en ging op weg. Ik was niet naar Prinsenburg gekomen om naar het Stationsplein te kijken. Ik had een ander doel. Het leven mocht dan gewoon verder gaan hier, die lange hete zomer mocht voorgoed verleden tijd zijn, één ding was nog niet voorbij. De moord op oom Wim was nog niet opgelost.

Het rechteam was toevallig net vorige week ontbonden. Alle sporen waren doodgelopen.

Maar ik had eindelijk een spoor gevonden. Meer dan een spoor. Ik was er van overtuigd dat ik wist hoe het was gegaan – en wie het had gedaan. Maar wat ik met die kennis aan moest - dat wist ik niet. Ik moest er met iemand over praten. En daarvoor kon ik maar één persoon bedenken.

Ik wilde de tunnel inrijden onder het spoor, maar die bleek te zijn afgesloten, vanwege het stationsproject. Ik moest een stuk omfietsen. Achter de bouwmuur langs - langs hotel Terminus - even zag ik mezelf voorbij gaan in de zwarte ruiten - een lange, eenzame, magere man - over het verloederde pleintje waar Ellen ooit had gewoond. Ik had haar nog één keer gebeld, een maand nadat ik uit Prinsenburg was vertrokken. Om te vragen hoe het met haar ging. Goed, had ze gezegd. Ze werkte nog bij De Kleine Werelt. 'Kom nog een keer langs in de kroeg', had ze gezegd. 'Gezellig.' Ik had het niet gedaan.

Een stuk verderop was een spoorwegovergang. Die stak ik over. Ik passeerde een doe-het-zelf-zaak, een garage, een sporthal. Ik had door de Vogelwijk kunnen fietsen, maar daar had ik geen trek in. Ik fietste terug langs het spoor tot ik bij de hoofdweg was die vanaf het station naar het industriegebied leidde en die sinds kort Burgemeester Wim de Koningweg heette. Die begon ik af te fietsen.

Een lange rechte weg waar geen einde aan kwam. Eerst tussen de oude flats, daarna de fabrieken. Ik had wind tegen. Na een tijdje had ik hoofdpijn van de kou. Mijn handen bevroren bijna in mijn handschoenen. Maar ik trapte stug door, mijn hoofd naar beneden, mijn blik gericht op het harde witte strookje gras dat zich vastklampte aan het fietspad, zoals ik me vastklampte aan het doel dat ik in mijn hoofd had gezet. Doen waar niemand in was geslaagd: de moord op oom Wim oplossen.

Pas toen ik bij de fabriek van Van Engelen kwam - althans, bij de plek waar die had gestaan - keek ik op. De grote hal stond er nog, maar verder was het terrein verlaten. Er lag wat rotzooi op de parkeerplaats - een stuk hout, van een pallet, met een reepje plastic eraan vast - een autoband. Het geraamte van de lichtreclame stond er ook nog, maar de neon letters waren verdwenen.

Ik stak de polderweg over en reed het bospad op. Aan de andere kant van het bos sloeg ik linksaf. Ik hoefde niet af te stappen, het zandpad langs de bosrand was bevroren.

Ik had geen idee wat ik zou aantreffen. Ik had nooit meer iets gehoord over de milieu-activisten.

Ik zag al snel dat er weinig meer over was van het kamp. Er was geen tent te bekennen, geen caravan – op eentje na. De caravan van Viktor de Goede stond er nog. Van een afstand zag hij er verlaten uit.

De deur was dicht. Maar het trapje voor de deur stond er nog. En voor het raam hingen witte vitrages.

Ik zette m'n fiets tegen een boom, haalde m'n tas van de bagagedrager en liep op de caravan af. De deur zwaaide open. Viktor de Goede verscheen in de deuropening. Dus toch. Hij was er nog.

Hij lachte vriendelijk. Onbezorgd leek het wel, hoewel ik toch wat lijnen zag in zijn gezicht die daar niet eerder hadden gezeten. Ook Viktor werd ouder. 'Kijk, kijk', zei hij. 'Hooggeëerd bezoek. Kom jij ook weer eens kijken?'

Ik liep op hem af en gaf hem een hand. 'Het is rustig geworden hier.'

'Ja, heerlijk. Kom binnen.' In de caravan was het behaaglijk. Er lag een houtblok te branden in een kacheltje. Ik deed mijn jas uit en ging aan de eettafel zitten. Ik zette mijn tas naast me op de grond.

'Wil je thee?' vroeg Viktor. 'Of koffie? Koud, hè? Ik hou wel van een beetje kou. Jij niet?'

'Van mij mag de lente beginnen.'

'Och, je weet niet half hoe heerlijk het hier is in de winter. Stil. Je ziet hier geen mens. 's Ochtends komen de konijntjes op bezoek - nou ja, ik heb ze nu al een paar weken niet meer gezien. Maar ik heb nu een stel ganzen die hier rondhangen.' Hij schonk water uit een kan in een ketel en zette de ketel op een van de twee gaspitjes in zijn keukentje. Daarna stak hij het gas aan. 'Werk je nog bij de krant eigenlijk? Ik heb je al lang niet meer gezien.'

'Nee. Ik woon ook niet meer in Prinsenburg. Ik ben weer teruggegaan naar Amsterdam. Van de zomer al.'

Hij ging tegenover me aan tafel zitten. 'Oh. Had je geen zin meer?'

'Mijn contract werd niet verlengd. En ik had niet zo'n zin meer, nee.'

'Wat doe je nu dan?'

'Freelance werk. Hoe is het met jou?'

'Goed, hoor. Prima. Rustig, dat zei ik al. Ik geniet van de winter. Ik lees en schrijf. Daar is de winter voor bedoeld. Als het lente wordt, ga ik weer aan het werk, in mijn tuin.'

'Hoe is het met je boek?'

'Mijn boek? Welk boek?'

'Toen ik hier voor het eerst was, was je een boek aan het schrijven.'

'Oh, dat. Mijn boek over alles.' Hij trok even met zijn mond – een cynisch lachje. 'Ik heb het opgestuurd naar een uitgever. Die was niet geïnteresseerd. Daarna heb ik er eigenlijk niet zoveel meer aan gedaan. Ik ben met een nieuw boek bezig, weet je. Over het leven in de natuur. Dat interesseert me op dit moment eigenlijk veel meer dan al die politiek en die geleerdheid. Ik geloof daar niet meer zo in. Ik geloof dat we helemaal op de verkeerde weg zetten met onze politiek.'

Hij zei het op een luchtige toon. Het leek hem niet te deren dat zijn grote boek, zijn Bijbel, niet was uitgegeven. Dat hij 15 jaar voor niks had zitten werken. Hij scheen totaal in het heden te leven. Hij keek tevreden rond in zijn caravannetje, dat er keurig opgeruimd uit zag. Zelf zag hij er stevig en gespierd uit. Hij had een gezonde kleur op zijn gezicht, een vrolijke schipperstrui aan - het was bijna een plaatje uit een ontbijtkoekreclame.

Ik wierp een blik door het raam. 'Wat is er met de rest gebeurd?'

'Je ziet het. Vertrokken.'

'Waarom?'

'Te koud, hè. Ze konden het niet meer aan. De meeste mensen hebben weinig doorzettingsvermogen, daar ben ik ondertussen wel achter.'

'Wat is er gebeurd na die vreselijke knokpartij?'

‘Praat me er niet van. Daardoor zijn natuurlijk ook veel mensen afgehaakt. Ik kan het ze niet kwalijk nemen. De helft is toen al afgehaakt, de andere helft toen het koud werd.’

Het gevecht in de Kalverpolder was nog dagenlang in het nieuws geweest. Het hele land had zich erop gestort. De messentrekker was opgepakt en berecht. De gemeente Prinsenburg had een lawine van kritiek over zich heen gekregen. Mede daardoor had tante Erica de verkiezingen verloren. Van een politie-actie tegen de milieu-activisten was uiteindelijk niets meer gekomen. Van de uitbreiding van het industrieterrein ook niet. De polder-krakers konden blijven zitten waar ze zaten. Maar ze waren nu dus toch weg.

De ketel die op het fornuis stond gezet, begon te zingen. Viktor stond op om het water op te schenken.

‘Eén ding hebben jullie wel bereikt’, zei ik. ‘De fabriek van Van Engelen is weg.’

Viktor haalde zijn schouders op. ‘Ja, maar er zal heus wel een andere fabriek voor in de plaats komen.’ Voor het eerst hoorde ik een zeker cynisme in zijn stem doorklinken.

Hij schonk thee in en zette twee mokken op tafel. Daarna ging hij weer zitten. Hij blies nadenkend in zijn theekop.

‘Viktor, ik ben niet zomaar langs gekomen.’

Hij keek op. ‘Nee?’

‘Ik wil je iets laten zien.’ Ik bukte en maakte de rits van m’n tas open. Ik haalde er de envelop uit die ik van Ellens opa had gekregen. ‘Of liever gezegd, ik wil je iets voorlezen. Een paar uitspraken. Ik wil graag van jou horen wat je ervan vindt.’

Het had niet veel gescheeld of ik was de envelop van Ellens opa vergeten. Het is dat ik een aantekening had gemaakt in mijn agenda,

anders had ik er misschien helemaal niet meer aan gedacht. Het was gisteren precies zes maanden geleden dat hij was gestorven. Gisteravond had ik de envelop open gemaakt. Er zaten vier boekjes in. Verder niets. Geen brief, geen verklaring, nog geen krabbeltje.

Ik haalde een van de boekjes uit de envelop, maar zo dat Viktor niet kon zien wat ik voor me had. Hij keek geïnteresseerd toe.

‘Goed, ik begin. Het zijn politieke uitspraken die ik ga voorlezen. Ik zeg er nog even niet bij waar ze vandaan komen. Okee, de eerste. *Wat telt is niet wat je doet, maar hoe je iets doet. Stel je je arbeid in dienst van het geheel of jaag je egoïstische belangen na?*’

Viktor knikte. ‘Klinkt niet onredelijk.’

‘De volgende. *De plichten van de burgers tegenover de staat gaan uit boven hun rechten.*’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Ik weet het niet. Daar kun je alle kanten mee op.’

‘*Algemeen belang boven groepsbelang; groepsbelang boven persoonlijk belang.*’

‘Dat komt een beetje op hetzelfde neer.’

‘Een wat filosofischere. *De mens die zichzelf wil zijn is de waarlijk vrije mens. Men is niet vrij, als men zijn wil laat bepalen door de prikkels, die van buiten af komen, als men streeft naar bevrediging door genot. Deze zogenaamde vrijheid om te doen en te genieten, wat men "begeert", is slechts willekeur en geen ware vrijheid. Vrij is men als de individuele wil zijn eigen algemeenheid wil.*’

Hij knikte. ‘Helemaal mee eens. Beetje Rousseau, dat laatste.’

‘Is dat zo? Ik heb Rousseau nooit gelezen.’

‘De algemene wil, dat soort werk.’

‘Okee, ik ga verder. *De enkele persoon, op zich zelf gesteld, is een*

abstractie, is onbestaanbaar, onwaar. (...) De bestemming van het individu is zich te veralgemenen, in eigen bewustzijn mede de staat te zijn, om zo de ware zelfbevrijding te beleven.'

'Ja, dat lijkt er ook een beetje op. Ik ben het er wel mee eens. Alleen ga ik op in de natuur, niet in de staat of de massa. Dat is een essentieel verschil.'

Viktor leek het een beetje op te vatten als een kwis. Het was niet per sé mijn bedoeling geweest dat hij op alle uitspraken ging reageren. Maar het kwam me eigenlijk wel goed uit. *'Het sociale leven der natie moet gewijd zijn aan en door idealen, welke voortvloeien uit zuivere en diepe levensbeginselen.'*

'Dat spreekt voor zich.'

'Het doel van de politiek is voor iedereen een bestaan te creëren waarin alle geestelijke en lichamelijke behoeften zoveel mogelijk op harmonische wijze bevredigd worden.'

'Mooi gezegd. Alleen kan de politiek dat? Nee dus. Tot die conclusie ben ik inmiddels wel gekomen.'

'Dit is er eentje voor jou. Die lees ik even helemaal voor. *Als men bedenkt, hoe onze steden geworden zijn en hoe zij hadden kunnen zijn, als men aanziet hoe het landschapschoon iedere dag wordt verminkt, zonder dat er dikwijls zelfs een schijn van noodzakelijkheid voor bestaat, dan staat men versteld over de indolentie en het gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel, welke oorzaak zijn van de onherstelbare verliezen, die geleden zijn en nog dagelijks worden geleden.... Enige honderden landgenoten spannen zich tot het uiterste in, om op dit punt te redden wat te redden valt, maar kunnen het niet verder brengen dan het redden van een stoel uit een brandend huis. Men behoeft geen profetische blik te hebben om te voorspellen, dat*

ons volk meer en meer behoefte zal gaan gevoelen, om haar vrije tijd door te brengen in de natuur; daarvoor is nodig ongerepte ruimte aan hei, bos en velden. Wat geschiedt er? Zonder dat de regering een hand tot redding uitsteekt, wordt de natuur nodeloos verwoest. De enige richtlijn is het spekken van de beurzen van de grondspeculanten op kosten van de gemeenschap. Als het zo doorgaat, is de natuur straks alleen nog maar in een museum te bezichtigen.'

Hij lachte even. 'Ha! Inderdaad een mooie. Een stoel uit een brandend huis. Mooi beeld. Je maakt me nieuwsgierig.'

'Nog een paar. Wat vind je van deze? *'De staat heeft niet alleen te voorkomen dat er armoede heerst, maar ook dat abnormaal grote inkomens van enkelen tot buitensporige weelde leiden, waarin door niets nuttigs verrichtende burgers kapitaal wordt vernietigd of improductief wordt gemaakt.'*

'Dat klinkt socialistisch. Ik ben het socialisme voorbij, eerlijk gezegd. Ik hou me niet meer zo bezig met economie en dat soort dingen.'

'*Het kapitaal kent wel een geboorteplaats, maar is er volstrekt niet aan gehecht. Het vloeit af naar de plaatsen, waar het grootste rendement te verkrijgen is.'*

'Dat is Marx of Engels, lijkt me. Of Lenin.'

'Dan de laatste. Die zal je misschien bekend voorkomen. *'Wij zien de toekomstige staat als een welgeordende werkgemeenschap, waarin ieder, van hoog tot laag, zijn plicht doet met toewijding en opgewektheid, verzekerd van waardering voor zijn werk en van de onmogelijkheid, dat anderen zijn werkkraft uitbuiten ten eigen voordeele.'*

'Zegt me niks.'

Ik keek hem aan. 'De welgeordende werkgemeenschap, zegt je dat

niks?’

‘Nee.’

‘Zo heette het boekje van Wim de Koning. Weet je wel?’

‘Oh dat. Ja natuurlijk.’

‘Weet je van wie al deze uitspraken zijn?’

‘Toch niet van hem?’

‘Ja. Het zijn allemaal uitspraken die door De Koning zijn gedaan. Tijdens zijn campagne, in interviews, later bij de aankondiging van zijn sociale plan, in zijn boekje, waaruit Kees Klein stukken heeft voorgelezen in de kerk. Sommige van de uitspraken heeft Kees Klein zelfs opgehangen, op posters, in het gemeentekantoor na De Konings dood. Ik heb het allemaal nagezocht in mijn aantekeningen en in het archief van de krant. Ik heb er zelf destijds allemaal uitgebreid verslag van gedaan.’

‘Tja.’ Viktor keek een beetje zuur, alsof hij vond dat ik hem erin had geluisd. Dat had ik ook, hij wist alleen nog niet hoe erg. ‘Wat wil je daarmee aantonen? Hij was dus misschien niet zo dom als hij leek?’

‘Dat was hij zeker niet. Maar ik ben nog niet klaar. Ik heb namelijk ontdekt dat hij deze uitspraken niet zelf verzonnen heeft. Hij heeft ze ergens uit overgenomen. Hij heeft plagiaat gepleegd.’

Viktor lachte weer. ‘Dat verbaast me niet. Ik kon me al niet voorstellen dat hij dit allemaal zelf zou hebben bedacht.’

Ik nam een slok thee. Mijn keel voelde droog aan. Opeens was ik zenuwachtig. Even twijfelde ik aan mezelf, aan wat ik had ontdekt. Maar nee, het moest zo zijn. Het kon niet anders. ‘Je hebt nog niet gehoord wáár hij ze uit heeft overgenomen.’

‘Nee. Waaruit dan?’

‘Uit het partijprogramma van de NSB.’

Dit keer zei Viktor de Goede niets. Hij keek me lange tijd zwijgend aan. Het was voor het eerst dat ik dat meemaakte. 'Goed, nou en?' zei hij uiteindelijk. Hij was een beetje gepikeerd. 'Die jongens zullen af en toe ook weleens wat verstandigs hebben gezegd.'

'Viktor, begrijp je het niet? De Koning heeft welbewust maandenlang uitspraken rondgestrooid die letterlijk uit het partijprogramma van de NSB kwamen. Hij heeft het partijprogramma van de PB letterlijk volgestopt met uitspraken van de NSB. Hij heeft zijn boekje ermee volgestopt. De welgeordende werkgemeenschap - dat komt regelrecht uit dat programma. En niemand heeft iets in de gaten gehad! Hij was de populairste politicus die Prinsenburg ooit heeft gehad! Met het NSB-programma! Goed, hij heeft er wel wat dingen uitgelaten, maar echt niet veel. Heel weinig eigenlijk.'

Viktor zweeg weer. Hij wilde er nog steeds niet helemaal aan. Hij nam een slok van zijn thee. 'Hoe weet je dit?'

Ik haalde de vier boekjes tevoorschijn en legde ze op tafel. Het waren niet meer dan gekopieerde, aan elkaar geniete velletjes, in totaal zo'n 150 pagina's tekst in een ouderwets lettertype. Er stond een voorwoord in, geschreven door partijleider Mussert, gedateerd 2 maart 1936 en een stempel met de tekst: *hoofdkwartier: Oude Gracht 35, Utrecht*. 'Kijk, dit is het partijprogramma van de NSB.'

'Hoe kom je daaraan?'

'Gekregen. Of eigenlijk zijn ze nagelaten aan me.'

'Nagelaten? Door wie?'

'Door Kees van Engelen. Van Engelen Senior. De oude baas van de snoepfabriek.'

'De opa van Ellen?' vroeg Viktor.

Ik slikte even iets weg. 'Ja.'

‘Wat moest hij ermee?’

‘Hij had ontdekt waar De Koning mee bezig was.’

Viktor knikte langzaam. Hij begon te begrijpen waar ik het over had. Maar hij begreep het nog niet helemaal. ‘Die man is toch dood, of niet?’

‘Ja.’

‘Kende je hem?’

‘Niet echt. Maar een paar dagen voor de moord op De Koning ben ik bij hem op bezoek geweest, min of meer toevallig. We hebben een tijd zitten praten. Hij was erg bezig met de oorlog. Hij was naar het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie geweest. Daar heeft-ie die boekjes ontdekt, neem ik aan. Hij heeft ze gekopieerd zo te zien. Misschien vermoedde hij al iets of misschien viel het hem toevallig op dat de ideeën van De Koning erg leken op die uit het partijprogramma van de NSB.’

‘En dat heeft hij jou verteld?’

‘Nee, hij heeft me niets verteld. Twee weken na de moord op De Koning kreeg ik een telefoontje dat hij op sterven lag en mij wilde spreken. Ik ben meteen naar hem toe gegaan. Op zijn sterfbed heeft hij me een envelop gegeven. Deze envelop. Die mocht ik zes maanden na zijn dood openmaken. Dat was gisteren. Er zaten alleen deze vier boekjes in. Verder niets, geen briefje, geen uitleg. Ik begreep het eerst niet. Ja, de vader van De Koning, dat is mijn opa, is fout geweest in de oorlog. Althans, hij had geheuld met de Duitsers, zoiets. Maar wat dan nog, dacht ik? Toen ben ik ze gaan lezen. Eerst zei het me weinig, totdat ik een zinsnede tegenkwam die een belletje deed rinkelen. *De welgeordende werkgemeenschap*. Dat bracht me op het idee. Toen ben ik verder gaan zoeken. De rest was niet zo moeilijk

meer.'

Viktor trommelde met zijn vingers op de tafel. Hij was gefascineerd, maar hij had ook nog steeds een beetje de pest in. Op een gegeven moment zei hij, 'Maar *ik* heb het wel in de gaten gehad.'

Ik keek hem verbaasd aan. 'Waar heb je het over?'

'Je zei dat niemand iets in de gaten had gehad. Behalve ik. Ik had het wel in de gaten.'

'Wat bedoel je?'

'Ik heb je toch gezegd dat hij een fascist was. Weet je dat niet meer? Nadat hij dat tienpuntenplan van hem had gepresenteerd.'

Ik begreep niet meteen waar hij het over had, maar ineens begon het me te dagen. Het was waar, ja. Hij had mijn oom toen voor fascist uitgemaakt. Ik had het zelfs nog in de krant gemeld. Het had Viktor een hoop boze reacties opgeleverd. 'Hoe kwam je daar eigenlijk bij?'

'Ik weet het niet precies meer, eerlijk gezegd. Ik had over het fascisme zitten lezen, geloof ik. Het was me opgevallen dat zijn ideeën nogal leken op die ideeën.'

'Daar had je dus heel erg gelijk in.'

'Ja.' Hij keek trots voor zich uit. Hij was weer ingenomen met zichzelf. Hij klom meteen op zijn praatstoel. 'Ik heb altijd al het idee gehad dat de ideeën van de fascistten helemaal niet zo ver af lagen van de ideeën van de meeste mensen. Hoe zouden ze anders zo groot zijn geworden, die partijen? Zo'n Mussolini was een vrij algemeen gewaardeerd figuur, hoor, in zijn tijd. Alleen na de oorlog is dat natuurlijk allemaal heel snel onder het tapijt geveegd ...'

Hij filosofeerde een tijdje verder. Ik luisterde amper. Ik dacht aan die ochtend, dat ik op bezoek was geweest bij Ellens opa. De oude man, in zijn schemerachtige woonkamer, waar de tijd had stilgestaan. *Wat*

houdt het nationaal-socialisme volgens jou in? Ik hoorde het hem weer zeggen. Ik zag hem weer zitten in zijn versleten leren stoel, zijn grote, versleten handen om de leuning geklemd, zijn oude, staalblauwe ogen, die alles hadden gezien en nergens meer bang voor waren, op mij gericht. *Wat houdt het volgens u in*, had ik gevraagd. *Wil je dat echt weten? Kijk om je heen. Doe je ogen open. Leg je oren te luisteren.* En ik maar denken dat hij een beetje aan het bazelen was.

‘Ergens vind ik het wel grappig ...’ Viktor was nog steeds aan het praten. Hij begon lol te krijgen in het geval. ‘Hij heeft het klootjesvolk wel een aardige poets gebakken. Het is eigenlijk ongelooflijk, ja. Het begint nu pas goed tot me door te dringen. Het is eigenlijk een prachtig experiment geweest - hoewel hij het misschien zelf niet zo heeft bedoeld...’

Ik liet hem praten. Ik volgde mijn eigen gedachten, langs het spoor dat ik gisteravond, en vannacht, en vandaag in de trein, al honderd keer had gevolgd, en dat me steeds op dezelfde, ongelooflijke bestemming bracht. Zou Viktor het zien, vroeg ik me af? Zou hij zich realiseren dat het verhaal hier niet klaar mee was? Zou hij het verband leggen dat ik had gelegd - de connectie maken die ik had gemaakt?

Even later vroeg hij, ‘Waarom heeft die man dat zo gedaan, met die envelop?’

Bijna, dacht ik. Hij is er bijna. ‘Wat denk je?’

‘Ik zou het niet weten.’

‘Zie je het verband niet?’

‘Waarmee?’

‘Met de moord natuurlijk.’

Eindelijk was het woord gevallen. Eindelijk kon ik erover praten met iemand, al was het Viktor de Goede maar. Maar met wie had ik er

anders over moeten praten?

'De moord?'

'Ja. De moord op De Koning.'

Hij leek de moord alweer bijna te zijn vergeten. Ik kon me dat niet voorstellen. Voor mij had alles daar steeds om gedraaid. En ik wist het nu – wat de ware toedracht was. Alleen kon ik er niks mee - behalve erover praten met Viktor de Goede.

'Wat voor verband zou er moeten zijn met die moord?'

'Het is het motief!'

'Het motief?' Hij dacht er even over na. 'Bedoel je dat de oude Van Engelen het heeft gedaan? Dat was toch een oude man?'

'Toch heeft hij het gedaan.'

Hij had nog een waarschuwing afgegeven aan oom Wim, dat wel. Het dreigtelefoontje dat oom Wim had gehad, moet van hem afkomstig moest zijn geweest. Dat had ik eerder kunnen weten. *Wat denkt die kerel wel, dat ik me door hem de wet laat voorschrijven.* Tegen wie had oom Wim dat anders kunnen zeggen? En was er niet, herinnerde ik me, een oude man gesignaleerd bij de telefooncel voor het station, die avond dat het telefoontje was gepleegd?

Ik zag hem weer staan, bij de garagedeur, in die diepe stilte van die hete zomer, die alweer zo lang geleden leek - in gepeins verzonken - als een rechter, besefte ik nu, een rechter die nadacht over zijn vonnis - of die zijn vonnis al had uitgebracht, maar nog nadacht over de wijsheid ervan. *Dingen komen nooit op precies dezelfde manier terug. Ze komen altijd in een andere gedaante. Een andere vorm. Maar met dezelfde gevolgen.* Dat had hij gezegd. Ja, ik herinnerde het me nog goed. En toen had hij ineens gezwegen, en wilde hij dat ik vertrok. *Ik heb niet lang meer te leven. Ik kan doen wat ik wil.* Dat waren zijn

laatste woorden geweest, staande bij de garagedeur. *Ik kan doen wat ik wil.* Hij wilde niet lijdzaam toezien dat het weer ging gebeuren. Absurd misschien, wie zal het zeggen.

Het ergste was nog dat ik de moord had kunnen voorkomen. Hij had het me nog gevraagd, hij had me een test afgenomen. *Wat houdt volgens jou het nationaal-socialisme in?* Als ik het antwoord op die vraag had geweten, had hij het misschien niet gedaan, en leefde mijn oom nog. Maar ik wist het antwoord niet. Ook ik had niet gemerkt wat oom Wim aan het doen was.

‘Wil je zeggen dat hij over die tuinmuur is geklommen ‘s nachts?’
‘Nee.’

Ik had me nog wel afgevraagd, wist oom Wim eigenlijk zelf wat hij aan het doen was? Zou het niet kunnen dat alles het werk was geweest van Kees Klein? Dat hij al die stukken uit die oude partijprogramma's had ingebracht in de teksten van oom Wim? De tweede wereldoorlog was zijn hobby geweest. Hij had het misschien beschouwd als een spelletje - om iedereen een lesje te leren - zijn oude klasgenoten die volstrekt geen oog voor hem hadden gehad en die hij nu op een gigantische manier voor gek aan het zetten was. Mij op de eerste plaats. Daarom had hij mij die speech gegeven, die avond, toen de campagne werd afgesloten - daarom zijn vraag, iets te nadrukkelijk, wat ik ervan vond, van die speech. Wat zal hij gelachen hebben, in zijn vuistje.

Maar hij had er ook nadrukkelijk bij gezegd dat ze hem *samen* hadden geschreven, oom Wim en hij. Hij had me meermaals gezegd dat ze *alles* samen deden. Misschien had hij gelogen, maar ik dacht het niet. Nee, Oom Wim had het geweten. Daar was ik van overtuigd. Het verklaarde de zelfmoord van Jan-Willem. Zes miljoen en één. De

verschrikkelijke ruzie die hij had gehad met zijn vader, waar Pauline zo overstuur van was geweest, moet daarover zijn gegaan. Niet over wat zijn opa wel of niet had gedaan, maar over zijn vader. Die moet tegenover hem hebben laten weten hoe hij werkelijk dacht over de wereld. Ik wist natuurlijk niet hoe dat bij Jan-Willem was aangekomen, maar ik kon me er wel iets bij voorstellen. Hij was opgevoed door deze bruit van een man, die lak had aan leed en dood en pijn, en hij moet zich enorm machteloos hebben gevoeld. Hij moet het gevoel hebben gehad dat mensen als zijn vader het altijd weer voor het zeggen zouden hebben in de wereld en altijd aan het langste eind zouden trekken, en dat mensen als hij daar niets aan konden doen.

‘Nee? Hoe heeft hij het dan gedaan?’ Ik was Viktor even vergeten. Hij verhief zijn stem. ‘Hoe heeft hij het dan gedaan volgens jou?’

‘Hij heeft het *laten* doen.’

‘Laten doen? Door wie?’

Ellens opa kon natuurlijk nooit zelf over die muur geklommen zijn 's nachts. Hij kon natuurlijk nooit het huis zijn binnengedrongen, de trap op zijn geslopen en oom Wim hebben doodgestoken. Daarvoor was hij te oud geweest. Nee, hij had het laten doen.

‘Door wie?’

‘Snap je dat niet? Door Janus Kiepoog.’

Het was de enig logische verklaring. Janus Kiepoog. Rinus. Zijn ex-werknemer. Die hij altijd geld was blijven geven. Die altijd zijn werknemer was gebleven en alles voor hem deed.

‘Janus Kiepoog? Je bent gek! Waarom denk je dat? Kun je het bewijzen?’

Nee, ik kon het niet bewijzen. Maar ik wist het. Ik herinnerde me hoezeer Frits van Engelen van slag was geweest, toen in de

Heksenkring. Ik was ervan overtuigd dat Janus Kiepoog het hem toen heeft verteld, wellicht in een knullige poging om hem te chanteren. Misschien geloofde Van Engelen het niet echt. Toch moet hij hebben getwijfeld. Hij moet hebben gevoeld dat het in zijn vaders karakter lag om dit te doen. *Hij kon door het vuur gaan voor zijn mensen maar eiste ook dat ze voor hem door het vuur gingen. Dat ging heel ver bij hem.*

‘Hoe is dat dan gegaan volgens jou?’

Hoe was het gegaan? Janus Kiepoog stond buiten voor de deur te wachten toen ik naar buiten kwam bij de oude Van Engelen die vrijdagochtend. Toen moet hij zijn besluit hebben genomen. Hij moet Janus Kiepoog binnen hebben gevraagd. En hem hebben verteld wat hij moest doen. Daarom had ik ook zes maanden moeten wachten met de envelop. Het was een soort bescherming geweest van Janus.

Trouwens, ik had hem gezien. Bijna. Ik had hem gehoord, gevoeld, geroken. Die ochtend van de moord, nadat ik in het huis van oom Wim was geweest, mijn fiets had gepakt, naar Gastel was gefietst, door de Ronde Polder, had ik hem gehoord – ik was hem voorbij gekomen - een snuivend beest, ergens in een greppel – maar ik had er geen acht op geslagen. Ik was doorgefietst. Ik had ook nooit één seconde aan hem gedacht. Niemand had ooit aan hem gedacht. Iedereen kende hem en wist een verhaal over hem te vertellen, maar niemand in Prinsenburg had ooit aan hem gedacht.

En Janus Kiepoog zelf? Deed hij zomaar wat hem werd gezegd? Nee, dat geloofde ik niet. Ik dacht aan de laatste woorden die hij had gesproken, voordat hij voor de trein stapte. *Ik ben de laatste zigeuner. Mijn familie is uitgeroeid in de oorlog.* Ik had het toen niet serieus genomen. Ik dacht dat het een grapje van hem was geweest. Maar als het geen grapje was?

Ik praatte nog een tijdje met Viktor de Goede, maar ik was niet meer zo geïnteresseerd in wat hij te zeggen had. Ik was naar hem toe gekomen omdat ik met iemand moest praten.

Na een half uurtje nam ik afscheid. 'Kom nog een keer langs, joh', zei hij, 'als je in de buurt bent.' Maar ik zag aan hem dat hij alweer bezig was met zijn eigen leven, zijn eigen ideeën en hersenspinsels, en mij alweer half uit zijn hoofd had gezet.

Ik liet hem achter, alleen, in zijn koude polder en begon terug te fietsen, over de bevroren klei, langs de bosrand, op weg naar mijn driekamerwoning, in Amsterdam. Toen ik het bos uitkwam, hing er een enorme bloedrode zon boven de lege hal van de oude fabriek van Van Engelen. En ik zag hoe zijn kist langzaam de aarde in zakte en ik hoorde de dominee zeggen, *hij leefde niet voor zichzelf, niemand leeft voor zichzelf, wij allen leven voor God onze vader.*

Amsterdam, zondag 22 juni 2008